

**GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE
SIFATLAR**

AHMET FARUK SAVRAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Nadejda ÖZAKDAĞ

Haziran, 2019

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE SIFATLAR

Hazırlayan
Ahmet Faruk SAVRAN

Danışman
Doç. Dr. Nadejda ÖZAKDAĞ

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Gagavuz Türkçesinde Sıfatlar” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... /07/2019

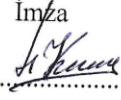
Ahmet Faruk SAVRAN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Nadejda ÖZAKDAĞ
Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Kahraman MUTLU
: Dr. Öğr. Üyesi Önder SEZER

İmza

.....

.....

.....

Çağdaş Türk Lehçeleri Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet Faruk SAVRAN' ın “**Gagavuz Türkçesinde Sıfatlar**” başlıklı tezi, 17.06.2019 günü saat 11:00’ de Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE SIFATLAR

Ahmet Faruk SAVRAN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

Haziran 2019

Danışman: Doç. Dr. Nadejda ÖZAKDAĞ

Bu çalışma Gagavuz Türkçesindeki sıfatlar üzerine yapılmış bir çalışmadır. Tezde sıfatların genel özellikleri ele alınmış ve Türkiye Türkçesiyle karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla iki sözlük kullanılmıştır. Gagavuz Türkçesi için *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002), Türkiye Türkçesi için de TDK yayınları *Güncel Türkçe Sözlük* esas alınmıştır. Çalışmada *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002) esas alınmış ve bu sözlükte yer alan sıfatlar taranmıştır. Sıfatlar köklerine, yapılarına, işlevlerine göre incelenmiş; yapı ve anlamlarının Türkiye Türkçesiyle ortaklıkları ve farklılıkları gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sıfat, Sıfat Yapan Ekler, Basit Sıfatlar, Türemiş Sıfatlar, Gagavuz Türkçesi.

ABSTRACT

ADJECTIVES IN GAGAUZ TURKISH

Ahmet Faruk SAVRAN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARMENT of CONTEMPORARY TURKISH DIALECTS
AND LITERATURES**

June 2019

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Nadejda ÖZAKDAĞ

This study is a study on the adjectives in Gagauz Turkish. In this thesis, general characteristics of adjectives were discussed and the adjectives in Gagauz Turkish were evaluated comparatively with the adjectives in Turkish. For this purpose, *Gagauz-Russian-Romanian Dictionary* (Çebotar and Dron: 2002) for Gagauz Turkish and *Current Turkish Dictionary* of TDK publications for Turkish were employed. The study is based on *Gagauzian-Russian-Romanian Dictionary* (Çebotar and Dron: 2002) and the adjectives in this dictionary are searched. Adjectives in Gagauz Turkish have been examined according to their roots, structures and functions; the similarities and the differences between the adjectives of Gagauz Turkish and Turkish are shown in terms of the structure and the meaning.

Key Words: Adjectives, Appendices Making Adjectives, Simple Adjectives, Derived Adjectives, Gagauz Turkish.

ÖNSÖZ

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasından sonra Çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. Türk lehçelerini konuşan devletlerden bazılarının bağımsızlığını kazanması ile ulaşım ve irtibat kanallarının daha da açılması mümkün olmuştur. Bu sayede bu lehçelerin öğrenilmesi ve anlaşılması önemli hâle gelmiştir.

Son dönemlerdeki gelişmelerden sonra Gagavuz Türkleri ile Türkiye Türkleri arasındaki bağ gitgide kuvvetlenmektedir. Yıllardır baskı altında yaşayan diğer Türk boyları gibi Gagavuzlar da zengin sözlü edebiyatlarına ve konuştukları dile sahip çıkma çaba ve gayreti içinde olmuşlardır.

Gagavuzlar büyük güç ve devletlerin arasında sıkışmış ve pek çok sıkıntıya maruz kalmışlardır. Bütün etkenlere rağmen kendi dillerini konuşmaktan vazgeçmemiş olan Gagavuzların dilleri üzerine yapılan çalışmalar günümüzde hız kazanmıştır.

Tezde, 2002 yılında Çebotar ve Dron'un hazırladığı ve şu an için en kapsamlı sözlük durumunda olan *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük*'teki sıfatlar incelenmiştir. Bu çalışmada elde edilen sıfatlar şekil ve anlamları açısından Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen Danışman hocam Nadejda ÖZAKDAĞ'a ve şahsında bütün bölüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca maddi ve manevi yardımlarını gördüğüm aileme, bu çalışmayı tamamlamam için bana gerekli çalışma imkanı sunan Süleyman KARAKUŞ'a, bu süreçte beni gayretlendiren, destekleyen ve cesaretlendiren Mehmed Sami KARAHASAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Özellikle de üzerimdeki emeği büyük olan ve desteğini son anına kadar esirgemeyen merhume ablam Havva SAVRAN'a da özlem ve teşekkürümü belirtmek isterim.

Ahmet Faruk SAVRAN

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GAGAVUZLAR VE GAGAVUZ TÜRKÇESİ

1. GAGAVUZLAR.....	3
2. GAGAVUZ TÜRKÇESİ.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

SIFATLAR

1. SIFATLAR VE ÖZELLİKLERİ	8
2. SIFATLARIN SINIFLANDIRILMASI	9
2.1. KÖKLERİNE GÖRE SIFATLAR.....	9
2.1.1. Türkçe Kökenli Sıfatlar.....	9
2.1.2. Yabancı Kökenli Sıfatlar	14
2.1.3. Karışık Kökenli Sıfatlar	20
2.1.3.1. +II, +IU, (+nI, +nU) Ekiyle Türetilen Sıfatlar.....	21
2.1.3.2. +sIz/+sUz Ekiyle Türetilen Sıfatlar	27
2.1.3.3. +GAn Ekiyle Türetilen Sıfatlar	29
2.1.3.4. +sAk Ekiyle Türetilen Sıfatlar	29
2.1.3.5. +(I)msI Ekiyle Türetilen Sıfatlar	30
2.1.3.6. +kI Ekiyle Türetilen Sıfatlar	30
2.2. YAPILARI BAKIMINDAN SIFATLAR.....	30

2.2.1. Basit (Yalın) Sıfatlar	30
2.2.2. Türemiş Sıfatlar	39
2.2.2.1. Addan Sıfat Türeten Ekler	39
2.2.2.2. Fiilden Sıfat Türeten Ekler.....	71
2.2.3. Birleşik Sıfatlar	86
2.2.4. Pekiştirme Sıfatları	86
2.3. İŞLEVLERİNE GÖRE SIFATLAR	87
2.3.1. Niteleme Sıfatları.....	87
2.3.2. Belirtme Sıfatları.....	137
2.3.2. İşaret (Gösterme) Sıfatları	137
2.3.3. Sayı Sıfatları	137
2.3.3.1. Asıl Sayı Sıfatları	137
2.3.3.2. Sıra Sayı Sıfatları	139
2.3.3.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	139
2.3.3.4. Kesirli Sayı Sıfatları.....	140
2.3.3.5. Topluluk Sayı Sıfatları	140
2.3.4. Soru Sıfatları	140
2.3.5. Belirsizlik Sıfatları	141

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ SIFATLARIN BİÇİM VE ANLAM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

1. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ VE ANLAMI AYNI OLAN SIFATLAR.....	142
1.1. BASİT SIFATLAR	142
1.2. TÜREMİŞ SIFATLAR	146
2. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ AYNI ANLAMI FARKLI OLAN SIFATLAR	161
3. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ BENZER ANLAMI AYNI OLAN SIFATLAR	170
4. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ BENZER ANLAMI FARKLI OLAN SIFATLAR	195

5. GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE OLUP TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE	
KULLANILMAYAN SIFATLAR	196
5.1. BASİT SIFATLAR	197
5.2. TÜREMİŞ SIFATLAR	198
SONUÇ.....	205
SIFATLAR LİSTESİ.....	208
KAYNAKÇA	260

KISALTMALAR DİZİNİ

- akt.:** Aktaran
az.: Az Kullanılan
bk.: Bakınız
esk.: Eski
ET: Eski Türkçe
fiz.: Fizik
folk.: Folklor
gr.: Gramer
GT: Gagavuz Türkçesi
kim.: Kimya
mec.: Mecaz
Tar. S.: Tarama Sözlük
TDK: Türk Dil Kurumu
tek.: Teknik
TT: Türkiye Türkçesi
TTA: Türkiye Türkçesi Ağızları
vs.: Vesaire
vb.: Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri

GİRİŞ

Tezin Konusu

Tezin konusu, “Gagavuz Türkçesinde Sıfatlar”dır.

Tezin Önemi

Gagavuz Türkçesinde sıfatların şekil ve anlamlarıyla ilgili detaylı bir çalışmanın tespit edilmemiş olması, daha sonra yapılacak sıfatlar üzerindeki çalışmaların Güney-Batı Türk Lehçeleri çalışmalarında örnek teşkil edecek olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada, *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002) esas alınmış ve sözlükte geçen sıfatlar ile sınırlı kalınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Gagavuzlar ve Gagavuz Türkçesi, ikinci bölümünde Gagavuz Türkçesindeki sıfatların kökenlerine, yapılarına ve işlevlerine göre incelenmesi, üçüncü bölümde ise Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki sıfatların biçim ve anlam açısından karşılaştırılması ele alınmıştır.

Amaç ve Yöntem

Güney-Batı Türk Lehçeleri grubuna giren ve Türkiye Türkçesiyle oldukça yakın dil özellikleri gösteren Gagavuz Türkçesi alanında tespit edilen çalışmaların oldukça yakın tarihli olduğu görülmektedir. Gagavuz isminin duyulması bile 19. yüzyıla rastlarken (Karakartal, 1997: 166) bu alanda kapsamlı çalışmaların yapılmamış olması normal karşılanmalıdır. Gagavuz Türkçesindeki sıfatlarla ilgili de bugüne kadar yapılan kapsamlı bir çalışma tarafımızdan tespit edilmemiştir. Yapılmış olan çalışmalar ise genellikle şekil bilgisi ile ilgilidir, anlamları üzerinde pek durulmamıştır.

Bu tezin amacı, *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002) adlı eserde geçen bütün sıfatları tarayıp şekil ve anlam bilgisi yönünden Türkiye Türkçesi ile karşılaştırmaktır. Böylece, Gagavuz Türkçesinin söz varlığında bulunan

sıfatların Türkiye Türkçesinde kullanılıp kullanılmadığı veya nasıl kullanıldığı tespit edilip ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İlk olarak *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002) taranıp sıfatlar tespit edilmiş, madde başlarının karşılığı Rusça ve Romence olan sıfatların anlamları Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir. Ardından tespit edilen sıfatlar tüm özellikleriyle ele alınmış ve biçimi ve anlamlarının Türkiye Türkçesi ile ortaklıkları ve farklılıkları gösterilmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Gagavuzlar ve Gagavuz Türkçesi hakkında kısa bilgi verilmiştir. İkinci bölümde sıfatlar köklerine, yapılarına ve işlevlerine göre üç grupta değerlendirilmiştir. Sıfatların sınıflandırılması Z. Korkmazı'nın *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* (2009) adlı kitabında verdiği sınıflandırmaya göre yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre Gagavuz Türkçesindeki sıfatlar kökenlerine göre Türkçe, yabancı ve karışık kökenli sıfatlar, yapılarına göre ise basit ve türemiş sıfatlar şeklinde tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde Gagavuz Türkçesindeki sıfatlar Türkiye Türkçesindeki sıfatlarla biçim ve anlam açısından karşılaştırarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma sayesinde Çağdaş Türk lehçeleri içinde en az çalışma yapılan lehçeler arasında olan Gagavuz Türkçesindeki sıfatların şekil ve anlam bakımından incelenmesine yönelik kaynak niteliği taşıyan bir çalışma ortaya konulması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GAGAVUZLAR VE GAGAVUZ TÜRKÇESİ

1. GAGAVUZLAR

SSCB'nin dağılmasından sonra Türk halklarından bazıları bağımsız devletler kurabilmiş, bazıları da belli haklar elde ederek kısmi özerklik hakkı elde edebilmişlerdir.

Bilindiği üzere Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi; Moldova Cumhuriyeti, Ukrayna ve Romanya'nın arasında kalan bölgede bulunmaktadır. Ancak Gagavuzların yaşadıkları yer bu bölge ile sınırlı değildir. Gagauzlar, “küçük guruplar halinde Rusya, Ukrayna, Orta Asya, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye gibi birçok ülkede dağınık olarak yaşamaktadırlar” (Özakdağ, 2013: 1).

Çeşitli ülke ve şehirlerde varlıklarını idame ettiren Gagavuzların toplam nüfusunun 300 bin civarı olduğu düşünülmektedir. 1989 yılında Moldovada yapılan sayımda yoğunluk sıralamasına göre Ukraynada 32 bin civarında, Moldovada 152 bin civarında, Rusyada 10 bin civarında Gagavuz yaşamaktadır. Moldovada yaşayan milletlerin nüfus dağılımları 1990'da yapılan sayımlara göre incelendiğinde 4 milyon civarı nüfusa sahip olan Moldova'nın %3.5'inin Gagavuz nüfusu olduğu görülmektedir (Özkan 1996: 27-28).

Gagauzların kökeniyle ilgili çok fazla iddia ve görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri, Bulgar asıllı olduklarını savunan Ivanov, Zanetov ve Titorov gibi Bulgar tarihçilerdir (Zajackowski, 1974: 77-86). Diğerleri ise Gagauzların Yunan kökenli olduklarına, Rum asıllı olduklarına ait görüşlerdir (ayrıntılı bilgi için bk. Özakdağ 2013: 4).

Gagauzların Türk asıllı olduklarını savunan araştırmacıların görüşleri dört grupta toplanmıştır. Gagauzların Selçuklu Türklerinden geldiği, Kumanların (Kıpçak) torunları olduğu Oğuz ve Peçeneklerden geldiklerini savunan görüşler vardır (Maruneviç, 2003: 3-6).

Ancak V. Moşkov, yaptığı araştırmalar sonucunda Gagauzların Kumanlardan değil Oğuzların soyundan olduklarını ve Orhun tarafından geldiklerini savunmuştur (Moşkov, 1904: 409).

Gagauzların Selçuklu Türklerinden geldiklerini ileri süren ve II. İzzettin Keykavus'un torunları olup isimlerini Keykavus'tan aldıklarını savunan ilk kişi Balaşçev'dir (Balaşçev, 1917: 33-36). Ancak Mihail Çakır bu iddiaya karşı çıkarak Radloff ve Moşkov gibi Gagavuzların "Türk Uzlardan, Türk Oğuzlardan geldiği" görüşünü savunur (Cıachır, 1934:21 akt. Özkan, 1996: 10-11).

Gagavuzlar hakkında bir görüş de Orta Asya'dan Avrupa kıtasına İslamiyeti kabul etmemek için kaçan Türklerin torunları olduğudur (Gaydarcı, çev. Kaynak, Doğru, 1991: 5).

Görülmektedir ki yapılan pek çok araştırma ve öne sürülen görüşlere rağmen Gagavuzların nereden geldikleri ve kökenleriyle ilgili net bir sonuca varılamamıştır.

Akademik çalışmalarda *Gagauz* adı hem "Gagavuz" hem de "Gagauz" şeklinde kullanılmaktadır. Tez, Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Yazım Kılavuzu* (2012)'nin kurallarına uygun hazırlandığından *Yazım Kılavuzu*'nda geçen "Gagavuz" şekli esas alınmıştır.

2. GAGAVUZ TÜRKÇESİ

Yaklaşık 300 bin kişinin kullandığı bir Türk lehçesi olan Gagavuz Türkçesi, tasnif yönlerine göre yapıldığında *Güney, Güney-Batı grubunda*; tarihî Türk Kavimlerine göre yapıldığında ise *Oğuz grubunda* bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesi bu lehçeyle akraba sayılan diğer çağdaş Türk lehçeleridir (Arat, 1987: 69-149).

Türk dillerinin içinde Gagauz Türkçesinin bulunduğu yere özellikle dikkat etmek gerekir. N. A. Baskakov, Gagauzcanın pek çok şivesinin ve ağzının, genel Oğuz çizgilerine sahip olduğunu ve özellikle birbirinden söz varlığı ile ayrıldığını belirtmektedir. Bu durum neticesinde Baskakov, Gagauzcanın eski Uz ve Peçenek dillerinin girdiğini Oğuz grubu dillerindeki alt gruba dâhil olmasının mümkün olduğunu söylemektedir (Guboglo, Çev. Hünerli, 2018: 76-77).

Gagauz Türkçesi, gramer ve sözcük oluşumu bakımından Oğuz grubundaki lehçeler içerisinde Türkiye Türkçesine en yakın olanıdır (Gaydarcı, 1991: VII). Hatta bu alanda çalışan bazı Türkologlara göre Gagavuz Türkçesi, Türkiye Türkçesinin Rumeli ağızları grubuna dâhil edilebilecek ağız özellikleri göstermektedir (Ölmez, 2007: 197). Bu konu hakkında Sümer (1991: 4) Gagauz dilinin Türkiye

Türkçesinden geldiğini belirtmiştir. Ancak, Gagauz Türkçesi, söz dizimi özelliğiyle Oğuz grubunun diğer dillerinden ayrılmaktadır (Özakdağ, 2013: 18).

Gagavuz Türkçesi üzerine önemli çalışmaları olan Moşkov'un gözlemlerine göre "Gagauzlar küçük bir halk olsa da onlarda nerdeyse her köyün kendi özel ağzı vardır. Bu ağızlar aralarında o kadar çok farklılaşıyor ki onları Türkiye Türkçesinin farklı bir ağzı olarak ele almak mümkündür". Moşkov, ağızlardaki en büyük farkın Komrat ile Etuliya arasında var olduğunu fark etmiştir. Moşkov bunu net olarak açıklayamamakla birlikte bu farklılığın Gagavuzların Tuna ötesinden Besarabya'ya geçmesinden çok daha önce de var olduğu ihtimalini düşündüğünü belirtmektedir. Moşkov; Besarabya'daki Bender bölgesi Komrat şehri, Beşalma köyü ve İzmail bölgesi Etuliya köyü Gagauz ağızlarını diğerlerinden daha yakın tanıdığından; Bulgaristan'da ise Varna ili Kestriç köyünü incelediğinden bahsetmektedir. Bu üç ağzı aralarında -Osmanlı-Türk, Gacal ve Sarguç (Türkiye'de Edirne ilindeki Türk dilli Hristiyanların) ağızlarını- karşılaştıran Moşkov; birbirine en uzak diyalektlerin Osmanlıların ve Beşalma Gagavuzlarının diyalektleri olduğunu; kalan iki Gagauz ağzından İzmail'in Beşalma'ya, Varna ağzının ise Osmanlı'ya daha yakın olduğunu tespit etmiştir (Pokrovskaya, çev. Hünerli, 2018: 170-171).

Gagavuz Türkçesinde kelime gruplarının yapısı ve sırası Türkiye Türkçesinden çok farklı olmasa da bazen kelime gruplarını oluşturan esas unsur (nitelenen) ile yardımcı unsurun (niteleyen) yer değiştirdiği görülmektedir. Gagavuz Türkçesinin cümle düzeyinde sözdizimine bakıldığında kesin ve oturmuş bir düzene sahip olmadığı görülmektedir. Çoğunlukla, Türkçe yazı dillerinde cümle unsurlarının tabii sırası; zaman zarfı + özne + tümleç + yüklem şeklindeyken Gagavuz Türkçesinde bu sıraya uyan cümleler de bulunmasının yanı sıra genel Türkçeye göre devrik cümle daha yaygındır. Devrik cümle düzeninin etkileşimden ötürü Slav dillerinden Gagavuz Türkçesine aktarılan bir özellik olduğu savunulmuştur (Özkan, 2007: 146).

Bununla ilgili olarak Dimitriev, Gagauz Türkçesi söz dizimini Rusçanın söz dizimiyle karşılaştırmıştır (Doerfier, 1959: 271). Ancak Gagavuz Türkçesinin bütün sözdizim kurallarını yabancı bir dille örtüştürmek mümkün değildir. (Özkan, 1996: 209).

Moldova, Sovyetler Birliği tarafından ilhak edilince Gagavuzlar da Sovyet yönetimine girmiştir. SSCB Moldova SSC Yüksek Sovyeti, Gagavuzlar için yeni bir alfabe hazırlanmasına yönelik kararını 30 Temmuz 1957 de açıklamıştır. D. N. Tanasoğlu ve L. A. Pokrovskaya bazı ilaveler yaparak Kiril esaslı Gagavuz alfabesi hazırlamışlardır. Bu alfabeyle yayımlanan ilk kitap ise 1959’ da Kişinev’de basılan D.N. Tanasoğlu’nun *Bucaktan Sese* isimli antolojisidir (Özkan, 2012: 88).

Bazı Türki Cumhuriyetlerin Latin alfabesine geçmelerinin ardından Moldova Parlamentosu da 13 Mayıs 1993’te Gagavuzlar için Latin alfabesini kabul etmiştir. Bununla birlikte Karakalpak ve Kırım gibi Gagavuz Türkleri de 34 harfli “Ortak Türk Alfabesi”ne uygun bir alfabe kabul etmişlerdir. Bu sürecin ardından Gagavuz Türkleri yeni alfabeyle gazete ve dergi çıkarmaya başlamışlar, son dönemlerde bu yayımların sayısı önemli bir artış göstermektedir (Ersilasun, 2005: XV).

Kaynak olarak kullandığımız sözlükte (Çebotar ve Dron: 2002) kullanılan Latin alfabesi şu şekildedir: Aa Bb Cc Çç Dd Ee Ff Gg Hh Iı İi Jj Kk Ll Mm Nn Oo Öö Pp Rr Ss Şş Tt ȚȚ Uu Üü Vv Yy Zz.

“Ää” harfi normalde alfabede ve hece içlerinde kullanılmış fakat sözlükte madde başında kullanılmamış bir harftir.

Sözlükler bir dilin bütün veya belli bir dönemdeki sözcüklerini; yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanılış özellikleri bakımından kayıt altına alan, açıklayan yabancı dillerdeki karşılıklarını veren ve bütün bunları alfabetik sıraya göre düzenleyen eserlerdir (TDK, 2011: XI).

Gagauzlar coğrafi ve siyasi konumları gereğince çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda dillerini koruyabilmişlerdir. Bunu hiç kuşkusuz “laflık” adını verdikleri sözlüklerine borçludurlar. Buna rağmen Gagauz Türkçesinin tüm söz varlığını içeren, kelimelerin anlamlarını tam olarak bildiren kelimelerin çeşitli özelliklerini açıklayan kapsamlı bir sözlük çalışmasına rastlanılmamıştır. 19. ve 20. yüzyıllarda derleme faaliyetleri başlayan Türk Dünyasında Gagauzca hazırlanan sözlüklerin de temeli atılmaya başlanmıştır (Özakdağ, 2017: 91).

N. Özakdağ (2017, 91-99)’ın sınıflandırmasına göre Gagauz Türkçesindeki sözlükleri üç ayrı başlıkta ele almak mümkündür. Bunlar: 1957 ve öncesinde yazılan sözlükler; 1957 ve 1993 yılları arasında yazılan sözlükler ve 1993 yılından sonra yazılan sözlüklerdir. İncelediğimiz sözlük (Çebotar ve Dron, 2002), Latin alfabesiyle

basılmış 1993 yılından sonra yayımlanmış sözlükler kategorisinde değerlendirilmektedir. Bugüne kadar hazırlanan en kapsamlı sözlüktür.

İKİNCİ BÖLÜM

SIFATLAR

1. SIFATLAR VE ÖZELLİKLERİ

Genel Türkçede geniş kullanım alanına sahip olan sıfatlar, isimlerden önce gelerek onları niteler ve çeşitli yönlerden belirtir.

Aslında isim soylu olmalarına rağmen tek başlarına kullanıldıkları zaman bir varlığı veya nesneyi temsil edemezler. Yalnızca bir varlığın veya nesnenin önüne gelerek onu çeşitli yönlerden soyut olarak gösterirler. Bu sebeple sıfatlar tek başına bir varlığın veya nesnenin ismini karşılayamaz (Korkmaz, 2013: 333-336).

Buradan da anlaşılıyor ki sözcük türü bakımından *isim* olan kelimenin niteleme ve belirtme görevi alması durumunda sıfat kavramı ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızdaki sıfatlar incelendiğinde bu durumu Gagavuz Türkçesinde de böyle olduğu görülmektedir.

Sıfatlar bir isimle tamlanarak sözcük grubu haline gelirler. Bu gruba sıfat tamlaması denilmektedir (Korkmaz, 2013: 334). Gagavuz Türkçesinde bu duruma çalışmamızda geçen şu örnekler verilebilir: *gezdik yollar*, *görülecek yerler* vb.

Bir sıfat ismin önünde kullanılmayıp fiillerin önünde kullanılırsa zarf görevi üstlenir. Aynı zamanda yalın veya tamlama halinde iken ek fiille çekimlenirse veya bildirme eki alırsa yüklem olarak da kullanılabilir.

Bütün bu sebeplerden ötürü hem Gagavuz Türkçesinde hem de diğer Türk lehçelerinde sıfatların kullanımı geniş bir alana sahiptir.

Tarihî lehçelerde Esrar-ı Belâgat Mukaddimesi (Toroğlu, 2018), Dede Korkut Kitabı (Çetin, 2015), Garipnâme (Aysal, 2014), Dîvânü Lugâti't-Türk (Çalışkan, 2012), Babürname (Çorbacı, 2012) eserleri üzerine sıfatlar konusu Yüksek Lisans tezi olarak çalışılırken içinde bulunduğu dönemdeki eserleri içine alan Eski Türkçede sıfatlar “Doktora tezi” (Yılmaz, 2011), Tarihi Türk lehçelerinde sıfat ve zarflarda pekiştirme ve derecelendirme “Doktora Tezi” (Karagöz, 2003), Budist Çevre Eski Uygur Türkçesi metinlerinde niteleme sıfatları “Yüksek Lisans tezi” (Azer, 2010) gibi çalışmalar yapılmıştır.

Çağdaş Türk lehçelerden Saha (Yakut) Türkçesinde (Çolak, 2013), Özbek Türkçesinde (İnsel, 1998) ve Kazak Türkçesindeki (Kazak, 2001) sıfatlar üzerine yapılan Yüksek Lisans tez çalışmaları bulunmaktadır. Güney-Batı Türk Lehçelerinden Türkmen Türkçesinde Yüksek Lisans tezi (Güney, 2008), Azerbaycan Türkçesinde Yüksek Lisans Tezi (Tahiroğlu, 2003) ve Türkiye Türkçesinde pek çok gramer kitabında sıfatlarla ilgili çalışmalar mevcuttur.

2. SIFATLARIN SINIFLANDIRILMASI

Sıfatlar kendi aralarında *kökenlerine, yapılarına ve işlevlerine* göre olmak üzere üç şekilde sınıflandırılırlar (Korkmaz, 2009: 337). Gagavuz Türkçesinde de taradığımız sözlükten elde edilen sıfatlar Z. Korkmaz'ın *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* (2009: 337-398) adlı kitabında verdiği sınıflandırmaya göre ayrılmıştır.

2.1. KÖKLERİNE GÖRE SIFATLAR

Gagavuz Türkçesinde bulunan sıfatlar kökenlerine göre, Türkçe kökenli, yabancı kökenli ve karışık kökenli sıfatlar olmak üzere üç başlık altında verilmiştir.

2.1.1. Türkçe Kökenli Sıfatlar

Sayıda oldukça fazla olan Türkçe kökenli sıfatların bir kısmı doğrudan doğruya kök veya kök durumuna geçmiş yalın sözler, diğer bir kısmı ise türemiş veya birleşik sıfatlardır (Korkmaz, 2009: 337). Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de sıfatların çoğunlukla Türkçe kökenli olduğu görülmektedir.

Türkiye Türkçesinde kelimelerin başında *c, ğ, l, m, n, r, v, z* harfleri bulunmaz. Ancak bu ünsüzler Eski Türkçeden günümüze bazı ses yansımaları sözcükler (*cızırtı, , mırıltı, lıkır lıkır, rap rap, vızıldamak, zonklamak* vs.) ve birkaç istisna kelime (*ne, niçin, nasıl, meme, mama, cici* vb.) dışında söz başında kullanılmamıştır. *v* ünsüzü ise “vermek, varmak, vurmak” kelimelerinde olduğu gibi (*b > v*) değişimi yoluyla oluşurken *f, h, j* ünsüzleri Türkiye Türkçesinde aslî olarak bulunmaz; bu ünsüzler Türkiye Türkçesi için ikincildir (Efendioğlu ve İşcan, 2010: 123). Sözlük (Çebotar ve Dron: 2002) incelendiğinde *l, m, n, r, v, z* ünsüzleri ile

başlayan Türkçe kökenli sıfatlar görülmezken *f, j, p* ünsüzleri ile başlayan Türkçe kökenli sıfatlara da rastlanılmamıştır. Ancak *h* ile iki tane örnek tespit edilmiştir.

Çalışmada en yaygın kullanılan harfler ile başlayan Türkçe kökenli sıfatlar *a* (16), *k* (18), *y* (14), *d* (10) harflerinde tespit edilirken en az *ı* (1) ve *ü* (2) harflerinde görülmüştür. Gagavuz yazı dilinde geçen Türkçe kökenli sıfatlar alfabetik sıraya göre aşağıda verilmiştir.

aaç (II): Aç, acıkmış, aç kalan, açlık çeken.

aar: 1. *mec.* Ağır, zor, güç 2. Ağır, yavaş.

acı: 1. Acı, tatsız 2. *mec.* Acı, acı verici.

ak: 1. Beyaz. 2. Temiz.

al: Al, kırmızı, pembe.

alık: Alık, sersem.

alt: Alt, aşağı, alt kısım.

altı: Altı.

altın: Altın, altından yapılmış.

altıüz: Altı yüz.

altmış: Altmış.

ard: Arka, geri, arka taraf.

aydın: Aydın, aydınlık; parlak; berrak, duru.

ayık: 1. Ayık. 2. *mec.* Akıllı, zeki, bilinçli.

aylaz: Haylaz, tembel. *bk.* haylaz.

az: Az, az sayıda.

beş: Beş.

bin: Bin.

bir: 1. Bir. 2. Eşit olan, aynı.

biyaz: 1. Beyaz, ak (kara karşıtı). 2. Yumurta akı, göz akı. 3. Ağarmış (saç).

boz: Boz, gri.

burcu: Hoş, hoş kokulu.

cıba: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa.

çakır: Çakır, açık mavi (göz).

çepel: 1. Kirli, çepel. 2. Bozuk, kapalı (hava).

çetin: 1. Çetin, sert, katı. 2. Sağlam, güçlü. 3. Dayanıklı. 4. İnatçı.

çilk: 1. Çürük, bozuk, kokmuş. 2. Yararsız, işe yaramaz.

çii: 1. Nemli, rutubetli. 2. Çiğ, pişmemiş.

çil (I): Tüyünde küçük benekleri bulunan (hayvan).

demir: 1. Demir, demirden. 2. *mec.* Demirden, demir gibi.

denk: Eşit, denk.

derin: 1. Derin. 2. *mec.* Derin.

dış: Dış taraf, dış.

dik: 1. Dik, sarp, yalman 2. Dikey. 3. *mec.* Boyun eğmez, gururlu. 4. *mec.* Kibirli.

dinç: 1. *az.* Dinç, sağlıklı, güçlü, dayanıklı. 2. Hayat dolu.

diri: Diri, canlı, yaşayan.

don (II): 1. Donmuş, don. 2. Donmuş, üşümü. 3. *mec.* Donmuş, donakalmış.

dört: Dört.

düz: Düz, dümdüz, pürüzsüz.

edi: Yedi.

eni: Yeni.

enik: Yavru (hayvan).

eşil: 1. Yeşil renkte olan. 2. Olgunlaşmamış, ham, olmamış, yeşil.

etmiş: Yetmiş.

gebä: Gebe, hamile.

genç: Genç.

genel: Genel, umumî. (Türkçe)

geniş: 1. Geniş, enli, açık, bol, ferah. 2. *mec.* Geniş, ferah.

gözâl: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk.* güzel.

gümüş: Gümüş, gümüşten yapılmış.

güvez: Güvez, mora çalan kırmızı, vişne çürüğü renginde olan.

güzel: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk.* gözâl.

haylak: 1. İşsiz, işi olmayan. 2. Avare, aylak, boş gezen.

haylaz: Haylaz, tembel. *bk.* aylaz.

ılı: Ilık.

ii (II): İyi.

iişi: 1. Ekşi. 2. Olgunlaşmamış, ham.

iki: İki.

incä: İnce.

irik: Yırtık, yırtılmış.

irmi: Yirmi.

kaba: Yumuşak, gevşek.

kambur: Kambur.

kara: 1. Kara, siyah (renkte olan). 2. Esmer 3. *mec.* Kasvetli, üzgün, dertli.

karşı: Karşı.

kart: 1. Yaşlı, kart, ihtiyar. 2. Kart (et).

kırk: Kırk.

kısa: Kısa.

koca (II): Kocamış, yaşlanmış. *bk.* kocaman.

kocaman: Kocamış, yaşlanmış. *bk.* koca (II).

kolay: Kolay, zor olmayan.

koyu: 1. Koyu (sulu karşıtı). 2. Rengi açık olmayan, koyu.

körpä: Körpe.

körpä: Körpe.

kötü: Kötü, zalim.

kuduz: 1. Kuduz, kudurmuş. 2. *mec.* Azmış.

kurak: Kurak.

kuru: 1. Kuru, kurumuş. 2. Serilmemiş, kuru (yer). 3. *mec.* Zayıf, kuru, çöp gibi.

küçük: 1. Küçük, ufak. 2. Dar, sıkışık, sıkı. 3. Yaşça küçük olan.

mor: Bu renkte olan, kahverengi, morarmış.

on: On.

onbir: On bir.

otuz: Otuz.

ödünç: Ödünç, borç.

özel: Özel, hususi, şahsi.

peltek: Peltek.

saa: 1. Sağ, esen. 2. Tam, tüm, sağlam, zarar görmemiş, zedelenmemiş, eksiksiz.

saalam: Sağlam, sıhhatli, esen.

saamal: Sağmal, süt veren, sağılan.

saar: Sağır.

sak: 1. Gözü keskin, keskin gözlü. 2. *mec.* Gözü açık, uyanık.

sarp: Güçlü, kuvvetli.

seksän: Seksen.

semiz: 1. Yağlı; besili, semiz. 2. Şişman. 3. Etli (meyve). 4. Bereketli (toprak).
5. Taze (çiçek).

serin: Serin.

sıcak: Sıcak.

sık: Sık.

sırma: Kumral (saçlı).

sol (I): Sol.

son: 1. Son. 2. Sonuncu.

su: Şu.

sua (I): Derin olmayan (su). *bk.* suva.

suva: Derin olmayan (su). *bk.* sua (I).

süüş: 1. Haşlanmış et. 2. *mec.* Bitkin, yorgun.

şas: 1. Şaşkın, sersem. 2. Budala, akılsız.

şen: 1. Şen, neşeli, eğlenceli. 2. Çevik, canlı. 3. Şenelmiş, nüfuslanmış.
4. Taze, canlı (çiçek, ot vb.).

şiş (II): Şişmiş, şişkin, şiş. *bk.* şişkin.

tekir: Benekli, lekeli, çizgili.

ters: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın (at).
bk. tersinä.

tersinä: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın
(at). *bk.* ters.

tok (I): Tok (aç karşıtı).

tomak (III): *mec.* Beyinsiz, kalın kafalı, aptal.

topal: 1. Topal, aksak. 2. Sallanan (masa sandalye).

tor: 1. Tor, yabancı. 2. Kimsenin geçmediği, yürümediği (yol).

ucuz: Ucuz, pahalı olmayan.

uç: Uç, son, kenar.

ufak: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa boylu, boyu kısa olan.

ulu (I): Ulu, çok büyük olan (şey).

ulu (II): Vahşi, terk edilmiş.

uz: 1. Doğru, düz; direkt. 2. Doğru, düzgün (kimse). 3. Namuslu, dürüst.

uzun: Uzun.

üç: Üç.

ürük: Süratli, hızlı (at).

yaaz: Yağız, doru.

yalın (II): Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk. yalınayak. bk. yalnayak.*

yalınayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk. yalın (II). bk. yalnayak.*

yalnayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk. yalınayak. bk. yalın (II).*

yalnız: Yalnız, yanında kimse bulunmayan.

yalpak: 1. Nazik, cana yakın. 2. Tatlı, şefkatli.

yamuk: Yamuk, eğri (yüz).

yan: Yan, arkada veya önde olmayan.

yası: 1. Yassı, düz. 2. Basık, ezik, yassılmış.

yaş (I): Islak, yaş, nemli.

yavan: Yağsız, yavan, yağı az.

yavan: Yağsız, yavan, yağı az.

yavaş: 1. Yavaş, ağır. 2. Sakin, uslu.

yavaş: 1. Yavaş, ağır. 2. Sakin, uslu.

yukarı: Yukarı (aşağı karşıtı).

zevzek: 1) Geveze, çenebaz, boşboğaz. 2) Humurdanıp duran, mızımız.

2.1.2. Yabancı Kökenli Sıfatlar

Türkiye Türkçesi ve diğer Türk lehçelerinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de Arapça, Farsça, Slavca (Rusça, Bulgarca), Romence (Moldovanca), Yunanca vs. dillerden sıfatlar alıntılanmıştır. Taradığımız sözlükte en çok Arapça kökenli olmak üzere Farsça, Slavca, Romence, Yunanca, Fransızca, İngilizce vs. kökenli sıfatların geçtiği tespit edilmiştir.

Gagauz Türkçesinde ders kitapları için bilimsel terimlerin oluşturulma süreci, yakın zamana kadar yazısı bile olmayan Gagauz Türkçesi için ancak şimdi başlayabilmiştir. Fakat bu süreç kaçınılmaz zorlukları içermektedir. Yeni terimlerin

büyük kısmı Gagauz dilinin kendi araçları yardımıyla başarılı bir biçimde yapılmaktadır. Buna örnek olarak *üredici* “öğretmen”, *ürenci* “öğrenci” sözcükleri verilebilir. Bununla beraber Gagauzlar için anlaşılması güç olan Arapça ve Farsça kökenli *devlet*, *hükümet*, *neşriyat*, *serbest* gibi bazı kelimeler de ders kitaplarına sokulmaktadır. Bu durum hakkında L. Pokrovskaya, islâm kültürünün etkisinde olan Azeri, Tatar, Özbek dillerine Arapça ve Farsça kelimelerin kelime kadrosuna doğal olarak girdiğini fakat Gagauz Türkçesi için bu durumun yanlış olduğunu savunmuştur (Pokrovskaya, çev. Hünnerli, 2017: 101-102).

Çalışmamızda tespit edilen sıfatlar *Arapça Kökenli Sıfatlar*, *Farsça Kökenli Sıfatlar* ve *Diğer Yabancı Kökenli Sıfatlar* olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Arapça Kökenli Sıfatlar: Türkiye Türkçesine Arapçadan pek çok kelime ve unsur geçmiştir. Bu geçen kelimelerin çoğu zamanla yerelleşmekten kurtulamamış, Türkçenin yapısına uygun hâle gelmiştir. Bugün bile Türkiye Türkçesinde anlaşılması güç metinlerde dahi temel yapının Türkçe olduğu ve kelimelerin Türkçenin söz dizimi kurallarına uygun şekil aldığı görülmektedir (Develi, 2013: 12). Taradığımız sözlükteki Arapça kökenli sıfatlar incelendiğinde Gagavuz Türkçesinde de bu durumun benzer olduğu görülmektedir. Bu durumun Osmanlı Devletinin bölgeye siyasi ve kültürel bakımdan uzun yıllar hakim olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Sözlükte geçen 49 adet Arapça kökenli sıfat tespit edilmiştir:

aamak (II): Ahmak. “Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala.” *bk.* ahmak.

acelä: Acele, çabuk, acil.

acemi: 1. Vahşi, eğitimsiz (hayvan) 2. Deneyimsiz, acemi.

ahmak: Ahmak. *bk.* aamak (II).

arif: 1. Akıllı, zeki, uslu. 2. Bilgili, eğitimli. 3. Kurnaz.

azır: Hazır. *bk.* hazır.

batal: Kocaman, iri yarı, battal.

cayıl: 1. Genç, tecrübesiz, deneyimsiz. 2. Cahil, okuma yazma bilmeyen.

esmer: 1. (Siyaha çalan renk) bu renkte olan. 2. Esmer tenli, yağız. 3. *mec.* Karamsar, kasavetli.

fakir: 1. Fakir, yoksul. 2. İtaatkâr. 3. *mec.* Sefil.

fena: 1. Fena, kötü. 2. Gaddar, merhametsiz, insafsız, katı yürekli.

fıkaara: Fakir. *bk.* fukaara.

fukaara: Fakir. *bk.* fikaara

garip: 1. Zavallı, biçare, bahtsız. 2. Kederli, elemli, efkârlı, üzücü. 3. Hassas, içli.

haliz: 1. Asıl, orijinal, hakiki. 2. Samimi, içten, candan, açık yürekli, temiz kalpli.

haram: 1. Yasak, yasak edilmiş, men edilmiş. 2. Dürüst olmayan yollarla elde edilen. 3. Zararlı, yararı olmayan.

harın: İnatçı, dik başlı (at).

haseet (I): 1. Kıskanç, kıskanan, gıpta eden 2. cimri. 3. Alçak, namussuz, rezil.

hasır: *mec.* Kaba, sert (deri, kumaş).

hayın: 1. Tembel, üşengeç. 2. İnatçı. 3. Hain.

hazır: Hazır. *bk.* azır.

hodul: 1. Gururlu. 2. Kibirli, kendini beğenmiş.

ihtar: İhtiyar.

inat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk.* yınat.

kafalı. 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kayıp: Kayıp, yitirilmiş, kaybedişmiş, kaybolmuş.

kıbrızı: *esk.* Koyu kırmızı.

maavi: Mavi, mavi renginde olan.

mayıl: 1. Eğik, meyilli. 2. Eğimli. 3. Duygulu, dokunaklı. 4. Sempatik, sevimli. 5. İstenen, istenilen, arzu edilen.

mecaz: Muammalı, anlaşılmaz, esrarengiz.

meret: İstenmeyen, istenilmeyen.

metin: Övülmüş.

mudrik: Müdrik, anlamış, idrak etmiş.

muşama: Sert, katı, sağlam.

naafilâ: Nafîle, yararsız.

naalet: 1. İnatçı, direnen. 2. Küstah, haddini bilmez, yüzsüz. 3. Hain.

raat: 1. Rahat, sakin. 2. Barışçıl.

rezil: Sefih, çapkın.

sakat: 1. Sakat, engelli. 2. Yüzü çirkin adam, ucube.

şiret: Kurnaz.

tayf: Zayıf; güçsüz, kuvvetten düşen; hasta halsiz.

yınat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk.* inat.

zarif: 1. Zarif. 2. Güzel, hoş, büyüleyici.

zavalı: Zavallı. *bk.* zavallı.

zavallı: Zavallı. *bk.* zavalı.

zayıf: Zayıf; hastalıklı.

zeedä: Ziyade, çok daha çok, daha fazla.

zeetli: 1. Yorgun, bitkin, halsiz. 2. Eziyet, işkence.

zulum: Gaddar, zalim, acımasız; despot.

Farsça Kökenli Sıfatlar: Gagavuz Türkçesinde Arapçaya nazaran Farsça sıfatların sayısı daha az kullanıldığı dikkati çekmektedir. Sözlükteki Farsça kökenli sıfatlar incelendiğinde Gagavuz Türkçesinin baskın ses ve şekil özelliklerinin bu kelimelere de yansıdığını ve Farsçadan geçen sıfatların yerelleştikleri görülmektedir. Sözlükte geçen 34 adet Farsça kökenli sıfat tespit edilmiştir:

asta: Hasta. *bk.* hasta.

azat: 1. *esk.* Hür, serbest, özgür. 2. Zapt edilmez, dizginsiz.

cömert: Cömert, bonkör.

cücä: Cüce, boyu normalden kısa olan (kimse).

çabuk: 1. Çabuk, hızlı, aceleci. 2. Çevik, atik.

çevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* şevik.

çeyrek: Çeyrek. *bk.* çiierek.

çift: Çift.

çini: Çiniden yapılmış.

çeyrek: Çeyrek. *bk.* çiierek.

dembel: Tembel. *bk.* tembel.

hasta: Hasta. *bk.* asta.

kel: 1. Kel, saç dökülmüş (kimse). 2. Uyuz, kel hastalığı (olan).

köör: 1. Kör. 2. Eğri; tek gözlü. 3. *mec.* Donuk, mat. 4. *mec.* Kör, küt, dar kafalı. 5. *mec.* İhmal edilmiş, bakımsız, yüz üstü bırakılmış.

mındar: 1. Pis, kirli. 2. Çirkin, bayağı, kötü, iğrenç.

pembä: Pembe.

pis: 1. Pis, kirli. 2. Kötü.

saadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* sadä.

sadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* saadä.

sersem: 1. Dikkatsiz, dalgın, unutkan. 2. *mec.* Şaşkın. 3. *mec.* Afallaşmış, sersem.

şevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* çevik.

taazä: 1. Taze. 2. Yeni, taze.

teena: Geniş, ferah; özgür. *bk.* tehna. *bk.* tenaa.

tehna: Geniş, ferah; özgür. *bk.* teena. *bk.* tenaa.

tembel: Tembel. *bk.* dembel.

temiz: 1. Temiz, şeffaf, duru. 2. Taze, diri.

tenaa: Geniş, ferah; özgür. *bk.* tehna. *bk.* teena.

turumcu: Turuncu renginde olan. *bk.* turuncu.

turuncu: Turuncu renginde olan. *bk.* turumcu.

yaban: 1. İssız (yer). 2. Vahşi, yaban

zabun: Zayıf, sıska.

zengin: Zengin.

zoor: Zor. *bk.* zor.

zor: Zor. *bk.* zoor.

Diğer Yabancı Kökenli Sıfatlar: Gagavuz Türkçesinde Sılavca (Rusça, Bulgarca), Romence (Moldovanca), Yunanca, Fransızca, İngilizce, vs. kökenli sıfatlar bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi için Fransızca kelimelerin yaygınlaşması Tanzimat ile başlayan batıya yönelme hareketinin, kültürel ve ticarî ilişkilerin artmasının etkili olduğu söylenebilir (Korkmaz, 2013: 338). Ancak Gagavuz Türkçesi coğrafi ve siyasi konumu gereği yabancı kökenli sıfatları genellikle komşu dillerden, özellikle Rusçadan aldığı görülmektedir. Bu bölümde sıfatların kökeni gösterilmeden alfabetik sıraya göre verilmiştir.

avan: Gaddar, merhametsiz, kaba, sert, insafsız.

conga: Çok zayıf, bir deri bir kemik.

çınar: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk. çınarlı.*

çınarlı: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk. çınar.*

çol: 1. Fakir, yoksul. 2. Boş, ıssız, terk edilmiş.

elsik: Bozuk, kokmuş, ekşimiş.

falş: Sahte.

galanton: Cömert, eli açık.

hamel: Cimri, doyumsuz, açgözlü.

ilin: Kolay, hafif.

kıstav: Dar, sıkışık.

kloçit: Bozuk, kokmuş, çürük (yumurta).

maalim : İyi, şirin, sevimli (kimse).

maamul: *az.* Hamile, gebe.

mutu: 1. Dilsiz; konuşamayan. 2. Dilsiz, körü körüne itaat eden. 3. Kütük, odun (kimse).

natural: Doğal.

nazdravan: 1. Gülünç, güldürücü, eğlendirici. 2. *az.* Beceriksiz, çolpa, yolsuz.

nervat: Sinirli, asabi.

nominal: Nominal.

normal: Normal.

pagın: Ateist, inancı olmayan.

parket: Parke, parkeden yapılmış.

pasiv: Pasif.

pleşkat: Kel, dazlak.

portativ: Portatif.

prost: 1. Aptal, ahmak. 2. Kötü.

pukal (II): İnatçı (çocuk).

püsür: Pasaklı, kirli.

ranin: Yaralanmış, yaralı.

rizina: Lastik, lastiksi, lastikten yapılmış.

royba: Doru (doru at).

sfınt: Kutsal, mübârek, azîz. *bk. sfıntu.*

sfıntu: Kutsal, mübârek, azîz. *bk. sfınt.*

sinsor: Sersem, geri zekâlı.

soglas: Razı olan, itirazı olmayan, onayı olan.

sort: Tür, cins.

speşial: Özel.

spiral: Spiral, sarmalı biçimde olan.

subyektiv: Öznel, sübjektif.

şarga: Kula, donlu (at).

şarnir: Mentешeli.

şement: Çimentolu, çimentodan yapılmış.

tendiriz: 1. *esk.* Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli, esen.

titsi: Korkunç, ürpertici, çirkin.

tovar: 1. Satılık. 2. Kromlu.

tuyan: Besili, semiz, şışman.

yuridik: Yasal.

zeru: Sıfır.

zırzop: Zırzop (aceleyle her işi yapan kişi).

2.1.3. Karışık Kökenli Sıfatlar

Türk dilinde karışık kökenli sıfatlar Arapça, Farsça veya az da olsa Batı dillerinden geçen isimlere Türkçe sıfat ekinin eklenmesiyle ve Arapça bir isimle Farsça bir ekin veya Farsça bir isimle Arapça bir ekin birleşmesiyle oluşturulur (Korkmaz, 2009: 339). Gagavuz Türkçesinde de karışık kökenli sıfatlar Arapça, Farsça, Slavca, Yunanca, Romence ve diğeri dillerden geçen isimlere Türkçe ekler gelerek oluşturulmaktadır. Tespit edilen örneklerde *+Iık/+IUk*, *+II*, *+IU*, *(+nI, +nU)*, *+GAn*, *+sIz/+sUZ*, *+sAk*, *+(I)msI* ekleri gelerek sıfatların türetildiğı tespit edilmiştir. Gagavuz Türkçesinde özellikle Slavca ve Romenceden geçen isimlere Türkçe sıfat ekinin eklenmesiyle oluşturulmuş karışık yapıda sıfatlar oldukça fazladır. Karışık kökenli sıfatlar, kökenleri 2.1. Kökenlerine Göre Sıfatlar bölümünde verildiğinden bu bölümde kökenler ayrıca belirtilmeden aldığı eklere ve alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Ekler ile ilgili bilgiler 2.2.2. *Türemiş Sıfatlar* bölümünde verildiğinden bu bölümde ayrıca üzerinde durulmamıştır. Sözlükten tespit edilen karışık kökenli sıfatlar şunlardır.

2.1.3.1. +II, +IU, (+nI, +nU) Ekiyle Türetilen Sıfatlar

adamnıklı: 1. İnsaniyetli, hümanist. 2. Misafirperver.

ahtlı: İstekli, arzulu.

ajurlu: Ajurlu, gözenekli.

akıllı: 1. Akıllı, makul, mantıklı. 2. Terbiyeli.

aklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk.* haklı.

akumulătorlu: Akümülatörlü.

alkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk.* halkalı.

ambişiyalı: İddialı, hırslı, kibirli.

amurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk.* hamurlu.

arşaklı: Kavgacı, şirret.

aseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* haseetli.

asfaltlı: Asfaltlı.

asretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk.* hasretli.

astalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk.* hastalıklı.

astarlı: Astarlı. *bk.* hastarlı.

atalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk.* hatalı.

avariyalı: Kazalı.

averâhı: Malı mülkü olan, varlıklı.

avezli: Hevesli. *bk.* havezli.

aynalı: Aynalı, aynası olan.

ayozlu: Kutsal, mukaddes.

ayverli: 1. Havyarlı. *bk.* hayverli. *bk.* halverli.

azırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk.* hazırlı.

bacaklı: 1. Ayaklı, ayağı olan. 2. Uzun bacaklı.

bahtlı: *esk.* Bahtlı, mutlu, talihli.

cazibeli: Sempatik, sevimli, hoş.

celalı: 1. Belalı. 2. Zararlı, zarar verici, tehlikeli.

bereketli: 1. Verimli, bereketli. 2. Sporlu. (Bitkilerde üreme hücresi.)

cezal: Cezalı, cezalandırılmış (kimse).

cezametli: Geniş, hacmi büyük, cesametli.

cöplü: Cepli, cebi olan.

çarklı: 1. Dişli, çarklı. 2. Halkalı.

çemberli: 1. Çemberli, çemberi olan. 2. Başında siyah çemberi olan (kime), siyah şallı, siyah eşarplı.

çengelli: 1. Kancalı, çengelli. 2. çengel şeklinde olan.

çeşitli: Çeşitli, türlü.

çifteli: Çift, ikili.

çiftli: 1. Bir çift oluşturan. 2. Çift sayılı.

çiizli: Çeyizli, çeyizi olan.

çinili: Çinili.

daaval: esk. Davalı.

dertli: Dertli, acısı olan; üzgün.

dinni: Dindar, inanan.

duşmannı: Düşmansı, kindar.

esaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafli. *bk.* hesaplı.

farklı: Farklı.

fasonnu: 1. Kalıp, biçimlendirilmiş. 2. Biçimli, orantılı.

faydalı: Faydalı, yararlı.

fikirli: 1. Akıllı, zeki. 2. Düşünceli. 3. Bilgili, eğitilmiş. 4. Bilinçli, şuurlu.

frezal: Perçemli (erkek).

garipli: Talihsiz, bahtsız, uğursuz.

günaalı: Günahkâr, günahlı.

haberli: Haberli.

haklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk.* aklı.

halverli: 1. Havyarlı. 2. *bk.* ayverli. *bk.* hayverli.

halkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk.* alkalı.

hamurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk.* amurlu.

harakterli: Karakterli.

haseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* aseatli.

hasretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk. asretli.*

hastalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk. astalıklı.*

hastarlı: Astarlı. *bk. astarlı.*

hatalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk. atalı.*

hatırlı: 1. Hatırlı, saygı duyulan, saygı gören. 2. Terbiyeli, edepli. 3. Nazik, nezaketli.

havezli: Hevesli. *bk. avezli.*

hayırlı: 1. Yararı, hayrı olan. 2. Hayırlı, yararlı, kârlı, faydalı. 3. Olumlu, uygun, elverişli.

hayverli: Havyarlı. *bk. ayverli. bk. halverli.*

hazırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk. azırlı.*

hesaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafı. *bk. esaplı.*

hızlı: Hızlı, çabuk.

ideyalı: İdeolojik.

endüstriyalı: Endüstriyel.

interesli: İlginç, ilgi çekici, enteresan.

itibarlı: *esk.* İtibarlı, saygın, saygıdeğer, hürmetli.

kabaatlı: Kabahatli, suçlu.

kadifeli: 1. Kadifeli. 2. Kadifemsi.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kafesli: 1. Kafesli. 2. Kareli, kare desenli.

kahırlı: Kahırlı, üzgün kederli, acısı çok olan.

kalpli: Duygulu, duygusal, hassas.

kanalizasyonlu: Kanalizasyonlu.

kapsullü: Kapsüllü.

kararlı: Kararlı.

karezli: 1. Gareзли. 2. Çelişik, birbirine uymayan, birbirine aykırı.

karikatürlü: Karikatürlü.

kasabalı: Kasabalı.

kasavetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk. kaseetli.*

kasetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kasavetli.

kasetalı: Kasetli.

kederli: 1. Kusurlu. 2. Kederli.

kefli: 1. Keyifli, neşeli. 2. Yarı sarhoş, çakır keyif.

kısmetli: Kısmetli.

kıymetli: *esk.* Kıymetli, değerli.

kolanalı: Kolonlu, sütünlü, direkli.

kreditli: 1. Kredili. 2. Kredi kullanan.

krizisli: Krizli.

kudretli: *esk.* Kudretli, güçlü.

kusurlu: 1. Kusurlu, kusuru olan. 2. Sebebi olan 3. Hatalı, hatası olan.

kuvetli: Kuvvetli, güçlü, sağlam.

laflı: Ağız birliğinde olan.

lampalı: Lambalı.

ligalı: Salyalı, salyası akan.

limonnu: Limonlu.

lokmalı: 1. Etli. 2. Kıymalı.

lustralı: Parlak, parlayan.

lüzgerli: 1. Rüzgârlı. 2. Aşınmış, pürtüklenmiş.

maaleli: Mahalleli, aynı mahallede olan.

maamurlu: İçkili, hafif sarhoş.

maamuzlu: Mahmuzlu.

maanalı: 1. Manalı. 2. Kusurlu. 3. Suçlu, kabahatli.

maasullu: Mahsüllü, verimli, bereketli.

mallı: 1. Mallı, zengin, malı mülkü olan. 2. Atlı, at gücü olan.

marazlı: Marazlı, hastalıklı.

mevalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* meyvalı.

meyvalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* mevalı.

mukayetli: Ümitli, umutlu, ümidi olan.

mühletli: *az.* Serbest, hür.

mülklü: Varlıklı, mülkü olan.

nallı: Nallı, nallanmış.

namnı: Namlı, meşhur, tanınmış.

namuzlu: Namuslu.

nazlı: 1. Nazlı. 2. Zarif. 3. Şımarık, kaprisli.

neetli: Niyetli, niyeti olan.

neftli: Petrollü.

nemni: Nemli, az ıslak, rutubetli.

nomerli: Numaralı, numarası olan.

normalı: Normlara bağlanmış; sabit.

nüfüzlü: Nüfuzlu.

paalı: Pahalı, değerli.

paçalı: 1. Paçalı, geniş paçalı. 2. Paçalı (kuş).

pançalı: Pençeli, pençesi olan.

parçalı: Parçalı, birden çok parçadan oluşmuş.

partiyalı: Partili.

patentli: Patentli.

perspektivalı: Perspektifli.

plannı: Planlı.

prinıptli: Prensipli, ilkeli.

probalı: Denenmiş.

programalı: Programlı.

raabetli: 1. Rağbetli, rağbet gören, arzu edilen, istenilen. 2. Talep edilen.

raametli: Merhum, rahmetli.

raatlı: 1. Huzurlu, sakin, rahatlamaş. 2. Barışçıl.

rejimni: Düzenli, rejime uygun, rejime göre.

relsalı: Raylı.

remontlu: Onarılmış, tamir edilmiş.

renkli: Renkli.

ruhlu: Canlı, diri, enerjik, aktif.

saburlu: Sabırlı.

sadakalı: esk. Lütufkâr, merhametli.

sebepli: Sebepli.

sefali: Sevinçli, neşeli, hoşnut, memnun, sefali.

sekretli: Sırlı, gizli.

selemetli: 1. esk. Barışsever, barışçıl. 2. Sakin.

serbezli: Kavgacı, hırçın.

seriyalı: Bölüm, iki veya daha fazla bölümden oluşan

silâhlı: Silahlı.

simetricalı: Simetrik.

simvollu: Sembollü, sembolik.

sistemalı: Sistemli, sistematik.

skandalı: Skandal.

skarlatinalı: Kızıl, kızıl hastalığı (olan).

skidkalı: İndirimli olan.

sklerozlu: Sklerozlu, skleroz hastalığı olan.

smenalı: Vardiyalı.

smolalı: Katranlı.

suratlı: Suratlı, elmacık kemikleri çıkkın.

şannı: 1. Ünlü, tanınmış, şanlı. 2. Şerefli, layık.

şefkli: 1. Şevkli, şevki olan, arzulu. 2. Sevindirici.

şıralı: Şıralı, sulu, usareli.

şkembeli: Şişman, göbekli.

ştukaturkalı: Sıvalı.

şüpelı: 1. Şüpheli. 2. Endişeli, telaşlı.

tantelalı: Dantelli.

tedarıklı: Tedarikli.

temperamentli: Canlı, heyecanlı.

tendençiyalı: Büyük bir fikri olan, büyük bir tezi olan.

tenzuralı: Sansürlü.

tertipli: 1. Aletleri olan. 2. Düzenli, yerli yerinde, tertipli. 3. Hazırlanmış, hazır, önceden düşünülmüş. 4. Temiz, derli toplu.

tilindralı: Silindirli.

tradiçiyalı: Geleneksel, ananevi, geleneğe dayanan; tradisyonel.

zaametli: 1. Özenli, zahmetli, dikkatli. 2. Sıkıntı veren.

zararlı: Zararlı, zarar veren, yıkıcı, tahripkâr, kârsız.

zigzaglı: Zikzaklı.

2.1.3.2. +sIz/+sUz Ekiyle Türetilen Sıfatlar

adamnıksız: 1. Gaddar, merhametsiz, insafsız. 2. Bencil, egoist.

akılsız: Akılsız, anlayışı kıt.

aksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* Haksız.

allaasız: Allahsız, tanrısız, ateist.

amansız: Amansız, katı yürekli, gaddar.

aslısız: Uydurma, sahte.

ayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil.
bk. hayırsız.

bacaksız: 1. Bacaksız, ayaksız, bacağı olmayan. 2. Kısa bacaklı.

bahtsız: *esk.* Bahtsız, mutsuz, talihsiz.

cansız: 1. Cansız; ölmüş. 2. Güçsüz, mecalsiz, halsiz. 3. *mec.* Merhametsiz, insafsız, kalpsiz, ruhsuz.

cezasız: Cezasız.

cuvapsız: 1. Cevapsız, cevabı olmayan. 2. Yumuşak, hoş, mütevazî.

çembersiz: 1. Çembersiz. 2. Başörtüsüz, başı açık olan.

çulsuz: Çulsuz, çulu olmayan.

dertsiz: Dertsiz, üzüntüsüz; kedersiz.

dinsiz: 1. Dinsiz, inançsız; ateist 2. *mec.* Merhametsiz.

esapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif.
4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk.* hesapsız.

fasonsuz: Biçimsiz, şekilsiz.

faydasız: Faydasız, yararsız.

fikirsiz: Aptal, ahmak, akılsız, düşüncesiz.

formasız: Şekilsiz, biçimsiz.

gamsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

günaasız: Günahsız, günahı olmayan.

habarsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

habersiz: 1. Habersiz, ani. 2. Bilgisiz, malumatsız, cahil.

haksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* aksız.

hamursuz: Mayasız, mayasız (ekmek).

haraktersiz: Karakterersiz.

hatırsız: Hatırsız, nezaketsiz, kaba, saygısız.

hayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil. *bk.* ayırsız.

hesapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçsüz, tutumsuz, müsrif. 4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk.* esapsız.

imansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk.* yımansız.

imdatsız: 1. Çaresiz. 2. Yardımdan mahrum.

kabaatsız: Kabahatsiz, suçsuz.

kafasız: Kafasız, aptal.

kalpsiz: Kalpsiz, ruhsuz.

karezsiz: 1) Samimi, içten, candan, açık yürekli. 2) Tarafsız.

kedersiz: 1. Kusursuz, pürüzsüz. 2. Kedersiz.

kismetsiz: Kismetsiz, talihsiz, bahtsız.

kontROLSÜZ: Kontrolsüz.

kudretsiz: *esk.* Kudretsiz, güçsüz.

kusursuz: Kusursuz, eksiksiz, noksansız.

kuvetsiz: Kuvvetsiz, kudretsiz, güçsüz, dermansız, bitkin.

lääzımsız: Gereksiz, faydasız.

lafsız: 1. Lafsız, sözsüz. 2. Kayıtsız, şartsız.

malsız: 1. Malsız, zengin olmayan. 2. Atsız.

mevasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* meyvasız.

meyvasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* mevasız.

nalsız: Nalsız, nalları sökülmüş.

namsız: Nâmı olmayan, tanınmayan.

namuzsuz: Namussuz.

paasız: 1. Ucuz. 2. *mec.* Parasız, değersiz.

parçasız: Parçasız, tam, tüm, bütün.

partiyasız: Partisiz.

patentsiz: Patentsiz.

plansız: Plansız.

prinþipsiz: Prensipsiz, ilkesiz.

raabetsiz: 1. İsteksiz, gönülsüz, rağbet etmeyen. 2. İstenilmeyen, talep edilmeyen, rağbet edilmeyen.

raatsız: 1. Rahatsız, tedirgin, huzursuz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, hasta. 3. Mola vermeden çalışan, istirahatlı.

renksiz: 1. Renksiz, rengi olmayan. 2. Soluk, solgun.

ruhsuz: 1. Cansız. 2. *mec.* kalpsiz, ruhsuz. 3. Güçsüz, mecalsiz, durgun.

saabisiz: Sahipsiz.

sabursuz: Sabırsız.

sebepsiz: Sebepsiz.

simetriyasız: Asimetrik.

sistemasız: Sistemsiz.

suratsız: Yüzü olmayan. *bk.* üzsüz.

şansız: Şansız, ünsüz.

şüpesiz: 1. Şüphesiz, kuşkusuz. 2. Sakin, rahat; durgun.

tertipsiz: 1. Aletsiz, malzemesiz. 2. Tertipsiz, düzensiz; tutumsuz, müsrif.

üzsüz: Yüzü olmayan. *bk.* suratsız.

yımansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk.* imansız.

zaametsiz: Zahmetsiz, eziyetsiz.

zararsız: Zararsız, ziyansız.

2.1.3.3. +GAn Ekiyle Türetilen Sıfatlar

+GAn ekiyle türetilmiş sıfatlara pek rastlanmamaktadır. Bu ek sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

acırgan: Şefkatli, acıyan.

2.1.3.4. +sAk Ekiyle Türetilen Sıfatlar

garipsäk: Hassas.

kahırsak: Kederli, üzgün, yaslı.

2.1.3.5. +(I)msI Ekiyle Türetilen Sıfatlar

kırmızımsı: Kırmızımsı.

mavimsi: Mavimsi.

2.1.3.6. +kI Ekiyle Türetilen Sıfatlar

evvelki: Evvelki, önceki.

2.2. YAPILARI BAKIMINDAN SIFATLAR

Sıfatlar yapı bakımından incelendiğinde basit (yalın), türemiş, birleşik, pekiştirme ve kelime grubundan oluşan sıfatlar olmak üzere 5 gruba ayrılmaktadır (Korkmaz: 2013: 340). Gagavuz Türkçesinde de sıfatları Z. Korkmaz'ın Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) (2009: 340-361) kitabına göre değerlendirdik.

Sözlükte (Çebotar ve Dron: 2002) madde başları sadece kelime şeklinde verildiğinden kelime grubundan oluşan sıfatlar hakkında bilgi verilmeyecektir.

2.2.1. Basit (Yalın) Sıfatlar

Basit sıfatlar herhangi bir yapım eki almaksızın kök veya kök hâline gelmiş durumda olan sıfatlardır (Korkmaz, 2009: 340). Basit sıfatlar, genel Türk dilinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de yine aynı şekilde oluşmuş sözcüklerdir.

Tespit edilen basit sıfatlardan en yaygın kullanılanları sırasıyla *s*, *a*, *k*, *t* harfleriyle başlayan sıfatlar, en az görülenler ise *ı*, *ı* ve *u* harfleri ile başlayan sıfatlardır. Sözlükte toplam 267 adet basit sıfat geçtiği tespit edilmiştir. Bu sıfatlar alfabetik sıraya göre aşağıda verilmiştir.

aaç (II): Aç, acıkmış, aç kalan, açlık çeken.

aamak: Ahmak. “Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala.”. *bk.* ahmak.

aar: 1. *mec.* Ağır, zor, güç 2. Ağır, yavaş.

aarif: 1. Akıllı, zeki, uslu. 2. Bilgili, eğitilmiş. 3. Kurnaz.

acelä: Acele, çabuk, acil.

acemi: 1. Vahşi, eğitimsiz (hayvan) 2. Deneyimsiz, acemi.

acı: 1. Acı, tatsız 2. *mec.* Acı, acı verici.

ahmak: Ahmak. *bk.* aamak (II).

ak: 1. Beyaz. 2. Temiz.

al: Al, kırmızı, pembe.

alık: Alık, sersem.

alt: Alt, aşağı, alt kısım.

altı: Altı.

altın: Altın, altından yapılmış.

altmış: Altmış.

ard: Arka, geri, arka taraf.

asta: Hasta. *bk.* hasta.

avan: Gaddar, merhametsiz, kaba, sert, insafsız.

aydın: Aydın, aydınlık; parlak; berrak, duru.

ayık: 1. Ayık. 2. *mec.* Akıllı, zeki, bilinçli.

aylaz: Haylaz, tembel. *bk.* haylaz.

az: Az, az sayıda.

azat: 1. *esk.* Hür, serbest, özgür. 2. Zapt edilmez, dizginsiz.

azır: Hazır. *bk.* hazır.

batal: Kocaman, iri yarı, battal.

beş: Beş.

beter (I): Çok kötü, daha kötü.

bin: Bin.

bir: 1. Bir. 2. Eşit olan, aynı.

biyaz: 1. Beyaz, ak (kara karşıtı). 2. Yumurta akı, göz akı. 3. Ağarmış (saç).

bodur: Kısa boylu, bodur.

boz: Boz, gri.

burcu: Hoş, hoş kokulu.

cayıl: 1. Genç, tecrübesiz, deneyimsiz. 2. Cahil, okuma yazma bilmeyen.

cıba: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa.

conga: Çok ince, çok zayıf *mec.* bir deri bir kemik.

cömert: Cömert, bonkör.

cücä: Cüce, boyu normalden kısa olan (kimse).

çabuk: 1. Çabuk, hızlı, aceleci. 2. Çevik, atik.

çakır: Çakır, açık mavi (göz).

çepel: 1. Kirli, çepel. 2. Bozuk, kapalı (hava).

çetin: 1. Çetin, sert, katı. 2. Sağlam, güçlü. 3. Dayanıklı. 4. İnatçı.

çevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* şevik.

çılk: 1. Çürük, bozuk, kokmuş. 2. Yararsız, işe yaramaz.

çınar: Öfkeli, hırçın, kızgın.

çift: Çift.

çii: 1. Nemli, rutubetli. 2. Çiğ, pişmemiş.

çil (I): Tüyünde küçük benekleri bulunan (hayvan).

çini: 1 Çiniden yapılmış.

çol: 1. Fakir, yoksul. 2. Boş, ıssız, terk edilmiş.

dembel: Tembel. *bk.* tembel.

demir: 1. Demir, demirden. 2. *mec.* Demirden, demir gibi.

denk: Eşit, denk.

derin: 1. Derin. 2. *mec.* Derin.

dış: Dış taraf, dış.

dik: 1. Dik, sarp, yalman 2. Dikey. 3. *mec.* Boyun eğmez, gururlu. 4. *mec.* Kibirli.

dinç: 1. *az.* Dinç, sağlıklı, güçlü, dayanıklı. 2. Hayat dolu.

don (II): 1. Donmuş, don. 2. Donmuş, üşümüş. 3. *mec.* Donmuş, donakalmış.

dört: Dört.

düz: Düz, dümdüz, pürüzsüz.

edi: Yedi.

elsik: Bozuk, kokmuş, ekşimiş.

eni: Yeni.

enik: Yavru (hayvan).

esmer: 1.(Siyaha çalan renk) bu renkte olan. 2. Esmer tenli, yağız. 3. *mec.* Karamsar, kasavetli.

eşil: 1.Yeşil renkte olan. 2. Olgunlaşmamış, ham, olmamış, yeşil.

etmiş: Yetmiş.

dembel: Tembel. *bk.* tembel.

fakir: 1. Fakir, yoksul. 2. İtaatkâr. 3. *mec.* Sefil.

falş: Sahte.

fena: 1. Fena, kötü. 2. Gaddar, merhametsiz, insafsız, katı yürekli.

galanton: Cömert, eli açık.

garip: 1. Zavallı, biçare, bahtsız. 2. Kederli, elemli, efkârlı, üzücü. 3. Hassas, içli.

gebä: Gebe, hamile.

genç: Genç.

genel: Genel, umumî.

geniş: 1. Geniş, enli, açık, bol, ferah. 2. *mec.* Geniş, ferah.

gogoman: Aptal, ahmak.

gözâl: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk.* güzel.

gümüş: Gümüş, gümüşten yapılmış.

güvez: Güvez, mora çalan kırmızı, vişne çürüğü renginde olan.

güzel: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk.* gözâl.

haliz: 1. Asıl, orijinal, hakiki. 2. Samimi, içten, candan, açık yürekli, temiz kalpli.

hamel: Cimri, doyumsuz, açgözlü.

haram: 1. Yasak, yasak edilmiş, men edilmiş. 2. Dürüst olmayan yollarla elde edilen. 3. Zararlı, yararı olmayan.

harın: İnatçı, dik başlı (at).

haseet (I): 1. Kıskanç, kıskanan, gıpta eden 2. cimri. 3. Alçak, namussuz, rezil.

hasır: *mec.* Kaba, sert (deri, kumaş).

hasta: Hasta. *bk.* asta.

hayın: 1. Tembel, üşengeç. 2. İnatçı. 3. Hain.

haylak: 1. İşsiz, işi olmayan. 2. Avare, aylak, boş gezen.

haylaz: Haylaz, tembel. *bk.* aylaz.

hazır: Hazır. *bk.* azır.

hodul: 1. Gururlu. 2. Kibirli, kendini beğenmiş.

ılı: Ilık.

iç: 1. İç, merkez, çekirdek. 2. *mec.* Kalp.

ihhtar: İhtiyar.

ii (II): İyi.

iişi: 1. Ekşi. 2. Olgunlaşmamış, ham.

iki: İki.

ilin: Kolay, hafif.

inat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk. yınat.*

incä: İnce.

irik: Yırtık, yırtılmış.

irmi: Yirmi.

kaba: Yumuşak, gevşek.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kakaval: *esk.* Yabani, ürkek.

kambur: Kambur.

kara: 1. Kara, siyah (renkte olan). 2. Esmer 3. *mec.* Kasvetli, üzgün, dertli.

karşı: Karşı.

kart: 1. Yaşlı, kart, ihtiyar. 2. Kart (et).

kayıp: Kayıp, yitirilmiş, kaybedişmiş, kaybolmuş.

kel: 1. Kel, saç dökülmüş (kimse). 2. Uyuz, kel hastalığı (olan).

kıbrızı: *esk.* Koyu kırmızı.

kırk: Kırk.

kıstav: Dar, sıkışık.

kloçit: Bozuk, kokmuş, çürük (yumurta).

koca (II): Kocamış, yaşlanmış.

kolay: Kolay, zor olmayan.

koyu: 1. Koyu (sulu karşıtı). 2. Rengi açık olmayan, koyu.

köör: 1. Kör. 2. Eğri; tek gözlü. 3. *mec.* Donuk, mat. 4. *mec.* Kör, küt, dar kafalı. 5.

mec. İhmal edilmiş, bakımsız, yüz üstü bırakılmış.

körpä: Körpe.

kötü: Kötü, zalim.

kuduz: 1. Kuduz, kudurmuş. 2. *mec.* Azmış.

kurak: Kurak.

kuru: 1. Kuru, kurumuş. 2. Serilmemiş, kuru (yer). 3. *mec.* Zayıf, kuru, çöp gibi.

küçük: 1. Küçük, ufak. 2. Dar, sıkışık, sıkı. 3. Yaşça küçük olan.

maalim: İyi, şirin, sevimli (kimse).

maamul: *az.* Hamile, gebe.

maavi: Mavi, mavi renginde olan.

mayfoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz. *bk.* mayhoş.

mayhoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz. *bk.* mayfoş.

mayıl: 1. Eğik, meyilli. 2. Eğimli. 3. Duygulu, dokunaklı. 4. Sempatik, sevimli. 5. İstenen, istenilen, arzu edilen.

mecaz: Mecaz, muammalı, anlaşılmaz, esrarlı, esrarengiz.

meret: İstenmeyen, istenilmeyen.

metin: Övülmüş.

mındar: 1. Pis, kirli. 2. Çirkin, bayağı, kötü, iğrenç.

mor: Bu renkte olan, kahverengi, morarmış.

mudrik: Müdrik, anlamış, idrak etmiş.

muşama: Sert, katı, sağlam.

mutu: 1. Dilsiz; konuşamayan. 2. Dilsiz, körü körüne itaat eden. 3. Kütük, odun (kimse).

naafilä: Nafîle, yararsız.

naalet: 1. İnatçı, direnen. 2. Küstah, haddini bilmez, yüzsüz. 3. Hain.

natural: Doğal.

nazdravan: 1. Gülünç, güldürücü, eğlendirici. 2. *az.* Beceriksiz, çolpa, yolsuz.

nervat: Sinirli, asabi.

nominal: Nominal.

normal: Normal.

onbir: On bir.

on: On.

otuz: Otuz.

ödünç: Ödünç, borç.

özel: Özel, hususi, şahsi.

pagın: Ateist, inancı olmayan.

parket: Parke, parkeden yapılmış.

pasiv: Pasif.

peltek: Peltek.

pembä: Pembe.

pis: 1. Pis, kirli. 2. Kötü.

pleşkat: Kel, dazlak.

portativ: Portatif.

prost: 1. Aptal, ahmak. 2. Kötü.

pukal (II): İnatçı (çocuk).

püsür: Pasaklı, kirli.

raat: 1. Rahat, sakin. 2. Barışçıl.

ranin: Yaralanmış, yaralı.

rezil: Sefih, çapkın.

rizina: Lastik, lastiksi, lastikten yapılmış.

royba: Doru (doru at).

saa: 1. Sağ, esen. 2. Tam, tüm, sağlam, zarar görmemiş, zedelenmemiş, eksiksiz.

saadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* sadä.

saalam: Sağlam, sıhhatli, esen.

saamal: Sağmal, süt veren, sağılan.

saar: Sağır.

sadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* saadä.

sak: 1. Gözü keskin, keskin gözlü. 2. *mec.* Gözü açık, uyanık.

sakat: 1. Sakat, engelli. 2. Yüzü çirkin adam, ucube.

sarp: Güçlü, kuvvetli.

seksän: Seksen.

semiz: 1. Yağlı; besili, semiz. 2. Şişman. 3. Etli (meyve). 4. Bereketli (toprak). 5. Taze (çiçek).

serin: Serin.

sersem: 1. Dikkatsiz, dalgın, unutkan. 2. *mec.* Şaşkın. 3. *mec.* Afallaşmış, sersem.

siirek: 1. Seyrek, nadir. 2. İnce. 3. Sulu, yoğun olmayan.

sfint: Kutsal, mübârek, azîz. *bk.* sfintu.

sfintu: Kutsal, mübârek, azîz. *bk.* sfint.

sıcak: Sıcak.

sık: Sık.

sırma: Kumral (saçlı).

sinsor: Sersem, geri zekâlı.

soglas: Razı olan, itirazı olmayan, onayı olan.

sol (I): Sol.

son: 1. Son. 2. Sonuncu.

sort: Tür, cins.

speŋial: Özel.

spiral: Spiral, sarmalı biçimde olan.

sua (I): Derin olmayan (su). *bk.* suva.

subyektiv: Öznel, sübjektif.

suva: Derin olmayan (su). *bk.* sua (I).

süüş: 1. Haşlanmış et. 2. *mec.* Bitkin, yorgun.

şarga: Kula, donlu (at).

şarnir: Mentşeli.

şaş: 1.Şaşkın, sersem. 2. Budala, akılsız.

şen: 1. Şen, neşeli, eğlenceli. 2. Çevik, canlı. 3. Şenelmiş, nüfuslanmış. 4. Taze, canlı (çiçek, ot vb.).

şevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* çevik.

şiret: Kurnaz.

şiş (II): Şişmiş, şişkin, şiş. *bk.* şişkin.

şu: Şu.

taazä: 1. Taze. 2. Yeni, taze.

tayf: Zayıf; güçsüz, kuvvetten düşen; hasta halsiz.

teena: Geniş, ferah; özgür. *bk.* tehna. *bk.* tenaa.

tehna: Geniş, ferah; özgür. *bk.* teena. *bk.* tenaa.

tekir: Benekli, lekeli, çizgili.

tembel: Tembel. *bk.* dembel.

temiz: 1. Temiz, şeffaf, duru. 2. Taze, diri.

tenaa: Geniş, ferah; özgür. *bk.* tehna. *bk.* teena.

tendiriz: 1. *esk.* Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli, esen. 2. *T.T.* Ağız. Taze, diri, sağlam.

ters: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın (at).

titsi: Korkunç, ürpertici, çirkin.

tok (I): Tok (aç karşıtı).

tomak (III): *mec.* Beyinsiz, kalın kafalı, aptal.

topal: 1. Topal, aksak. 2. Sallanan (masa sandalye).

tor: 1. Tor, yabani. 2. Kimsenin geçmediği, yürümediği (yol).

tovar: 1. Satılık. 2. Kromlu.

turumcu: Turuncu renginde olan. *bk.* turuncu.

turuncu: Turuncu renginde olan. *bk.* turumcu.

tuyan: Besili, semiz, şişman.

ţement: Çimentolu, çimentodan yapılmış.

ucuz: Ucuz, pahalı olmayan.

uç: Uç, son, kenar.

ufak: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa boylu, boyu kısa olan.

ulu (I): Ulu, çok büyük olan (şey).

ulu (II): Vahşi, terk edilmiş.

uslu: 1. Sessiz, uslu, sakın. 2. Yumuşak başlı, uslu.

uz: 1. Doğru, düz; direkt. 2. Doğru, düzgün (kimse). 3. Namuslu, dürüst.

uzun: Uzun.

üç: Üç.

ürük: Süratli, hızlı (at).

yaaz: Yağız, doru.

yaban: 1. İssiz (yer). 2. Vahşi, yaban

yafklu: Nişanlı, yavuklu. *bk.* yavklu.

yalın (II): Yalın ayak, ayakları çıplak.

yalnız: Yalnız, yanında kimse bulunmayan.

yalpak: 1. Nazik, cana yakın. 2. Tatlı, şefkatli.

yamuk: Yamuk, eğri (yüz).

yan: Yan, arkada veya önde olmayan.

yası: 1. Yassı, düz. 2. Basık, ezik, yassılmış.

yaş (I): Islak, yaş, nemli.

yavan: Yağsız, yavan, yağı az.

yavaş: 1. Yavaş, ağır. 2. Sakin, uslu.

yavklu: Nişanlı, yavuklu. *bk.* yafklu.

yınat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk.* inat.

yukarı: Yukarı (aşağı karşıtı).

yuridik: Yasal.

zabun: Zayıf, sıksa.

zarif: 1. Zarif. 2. Güzel, hoş, büyüleyici.

zavalı: Zavallı. *bk.* zavallı.

zavallı: Zavallı. *bk.* zavalı.

zayıf: Zayıf; hastalıklı.

zeedä: Ziyade, çok daha çok, daha fazla.

zengin: Zengin.

zeru: Sıfır.

zevzek: 1. Geveze, çenebaz, boşboğaz. 2. Homurdanıp duran, mızımız.

zirzop: Zirzop (aceleyle her işi yapan kişi).

zoor: Zor. *bk.* zor.

zor: Zor. *bk.* zoor.

zulum: Gaddar, zalim, acımasız; despot.

2.2.2. Türemiş Sıfatlar

İsim kök veya gövdelerine, isimden isim veya isimden fiil türeten ekler getirilerek kurulan (Korkmaz, 2009: 340) ve fiil kök veya gövdelerine bazı fiilden sıfat türeten ekler getirilerek kurulmuş olan sıfatlardır (Ergin, 2013:141-142).

Bazı durum ekleri getirme yoluyla türetilen sıfatlardan +DA, +DAn, ve DA+ki ekleri, örnek yetersizliği sebebiyle ayrı bölüm halinde gösterilmemiştir. +Dan ekiyle türetilmiş sadece *aazdan* “şifahi, sözlü” sıfatına rastlanırken +DA ekiyle türetilmiş sıfatlara rastlanılmamıştır. DA+ki eki ile tespit edilen örnekler ise +kI / +kU bölümünde verilmiştir.

Çalışmamızda türemiş sıfatlar iki alt başlık altında ele alınmıştır: *Addan Sıfat Türeten Ekler* ve *Fiilden Sıfat Türeten Ekler*.

2.2.2.1. Addan Sıfat Türeten Ekler

Gagavuz Türkçesinde kimi isim kök ve gövdelerine bazı ekler getirilerek isimden sıfat türetilmiştir. Gagavuz Türkçesinde isimden sıfat türeten ekler şunlardır:

+II / +IU
+IIk / +IUk
+CI / + CU
+sIz / +sUz
+CA
+CIk / +Cuk
+CII / +CUI
+sI / +sU
+(I)msI / +(I)msU
+ (I)mtırak
+şIn
+mAn / +män
+(a)rAk
+Ar / +är / + şAr / +şär
+(I)ncI / (U)ncU
+(I)z / (U)z (+z)
+sAl
+kI / +kU

+sul ekleriyle kurulan bu isimden sıfat türeten ekler kalınlık incelik uyumuna uymaktadır (Pokrovskaya, 1997: 75-77, 92-95, Özkan, 1996: 101-107, Özkan, 2003: 102-105).

Bu eklerden +CI /+ CU, +CA, +CIk /+Cuk, +CII /+CUI, +DA, +Dan, +DA+ki eklerinin ünsüz uyumuna uyduğu görülmektedir.

+(I)msI/+(I)msU, +(I)mtırak, +(a)rAk, +(I)ncI / (U)ncU, +(I)z / +(U)z ekleri ile türetilen sıfatlar sözcüğün ünlü ya da ünsüzle bitme durumuna göre bu ekleri üzerine almaktadır.

Gagavuz Türkçesinde yer alan +CA eki millet isimlerine gelerek dil isimleri yapar. Eşitlik ekinin kalıplaşmasıyla ortaya çıkmıştır: *Ruşça, Gagauzça, Belorusça, Romınca* vs.

Bu bölümde sözlükte tespit edilen isim kök veya gövdelerine gelerek sıfat türeten yapım ekleri örnekleriyle birlikte verilmiştir.

+II / +IU / +nI / +nU

Kullanma sıklığı bakımından çekim ekine yakın bir yapım eki olan **+II / +IU** eki Gagavuz Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaktadır.

Türkçenin en yaygın yapım eklerinden olan bu ek, geldiği isme kendinde bulundurma, sahip olma, belirtilen özelliği taşıma, ait olma gibi işlevler yükleyen sıfatlar yapar (Biray, 1999: 25).

Gagavuz Türkçesinde yaygın görülen *nl > nn* benzeşmesi gereği bu ekin **+nI / +nU** şekilleri de kullanılmaktadır. Çalışmada tespit ettiğimiz bu ek ile kurulan sıfatlar şunlardır:

aalaşmaklı: Sulu gözlü, gözü yaşlı kimse.

aazlı: Ağzılı, ağzı olan.

aburlu: Buğulu, buharla kaplanmış.

acılı: Üzgün, kederli, acısı olan, acılı.

adalı: Adalı.

adamnıklı: 1. İnsaniyetli, hümanist. 2. Misafirperver.

adlı: 1. İsimli, adlı. 2. Adını taşıyan, üstünde şahsının ismi yazılı ya da kazılı, isme muharrer.

ahtlı: İstekli, arzulu.

ajurlu: Ajurlu, gözenekli.

akıllı: 1. Akıllı, makul, mantıklı. 2. Terbiyeli.

aklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk.* haklı.

akumulätörlü: Akümülatörlü.

alacalı (I): 1) Muhtelif renklerde, çeşitli renklerde. 2) Alaca, alacalı-bulacalı.

alacalı (II): İşlemeli.

alatlı: Aceleci, süratli, hızlı.

alifli: Alevli, sıcak; ısı ile sıcak (olan).

alkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk.* halkalı.

almalı: Elmalı.

altınnı: Altın kaplamalı; varaklı.

ambiñiyalı: İddialı, hırslı, kibirli.

amurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk.* hamurlu.

analı: Annesi olan, analı.

angıçlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angışlı.

angışlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angıçlı.

annayışlı: Anlayışlı, akıllı.

ardeyli: 1. Biberli, içine biber katılmış. 2. Acı.

arkalı: 1. Geniş omuzlu. 2. *mec.* Arkalı, arkasında desteği olan.

arçaklı: Kavgacı, şirret.

aseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* haseetli.

asfaltlı: Asfaltlı.

asılı: Asılı, askıya asılı.

asretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk.* hasretli.

astalıkli: Hastalıkli, illetli. *bk.* hastalıkli.

astarlı: Astarlı. *bk.* hastarlı.

astmalı: Astımlı.

aşırılı: Yabancı, yerli olmayan.

atalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk.* hatalı.

ateşli: 1. Ateşli; sıcak. 2. *mec.* Ateşli; sıcak.

atılı: Atılmış, terkedilmiş, bırakılmış.

atlayışlı: Çukurlu

avariyalı: Kazalı.

averâhı: Malı mülkü olan, varlıklı.

avezli: Hevesli. *bk.* havezli.

ayaklı: 1. Ayakları olan, ayaklı. 2. Uzun bacaklı.

ayıplı: Ayıplı; ayıbı, kusuru olan.

aynalı: Aynalı, aynası olan.

ayozlu: Kutsal, mukaddes.

ayverli: 1. Havyarlı. *bk.* hayverli. *bk.* halverli.

azırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk.* hazırlı.

baalı: 1. Bağlı, bağlanmış, sarılmış. 2. *mec.* Bağımlı, tabî.

baaşlı: 1. Bağışlanmış, bağışlanan, hediye edilen. 2. Söz verilen vaat edilen.

bacaklı: 1. Ayaklı, ayağı olan. 2. Uzun bacaklı.

bahtlı: *esk.* Bahtlı, mutlu, talihli.

ballı: Ballı, içinde bal olan; tatlı.

başaklı: Başaklı, başağı olan.

bataklı: Bataklı; çamurlu.

bayırlı: Bayırlı, yamaçlı, yokuşlu.

becerikli: Yetenekli, becerikli.

belalı: 1. Belalı. 2. Zararlı, zarar verici, tehlikeli.

belli: Belli, aşikâr, bariz.

benekli: Benekli.

bereketli: 1. Verimli, bereketli. 2. Sporlu. (Bitkilerde üreme hücresi.)

besimni: Besleyici.

besli: Besli, besili, semiz.

bıyıklı: Bıyıklı, bıyığı olan.

biberli: 1. Biberli, içine biber katılan. 2. Acı.

biçimni: Zarif; iyi oturmuş (elbise).

bilgili: Bilgili; tahsilli.

binçli: Binçli, şuurlu.

bobalı: Babalı, babası olan.

borçlu: 1. Borçlu, borçlu olan. 2. Mecburi, mecbur olan.

boyalı: Boyalı.

boylu: Boylu, boylu boslu.

buzalı: 1. Çapalanmış (bitki için). 2. Obur, pisboğaz.

budaklı: Budaklı.

budalı: Budanmış.

bulaşıklı: Bulaşıcı (hastalık).

bulutlu: 1. Bulutlu, bulutlarla kaplanmış. 2. *mec.* Bulanık, kasvetli.

burmalı: *folk.* Kıvrırcık, küçük küçük kıvrımları olan.

burnulu: Burnu olan, burunlu.

buruşuklu: 1. Buruşuklar içinde, buruş buruş, kırışıklı. 2. Kırışık. 3. Büzgülü.

boynuzlu: Boynuzlu, boynuzları olan.

buzlu: Buzlu, buz tutmuş.

cazibeli: Sempatik, sevimli, hoş.

cezalı: Cezalı, cezalandırılmış (kimse).

cezametli: Geniş, hacmi büyük, cesametli.

cıngırdaklı: Zilli, zili olan.

cicili: Cicili, süslü. *bk. cicişli.*

cicili-bicili: Alengirli, süslü.

cicişli: Cicili, süslü. *bk. cicili. bk. ciciş.*

çamurlu: 1. Çamurlu. 2. *mec.* Lekeli, kirli.

çapaklı: Çapaklı.

çaprazlı: 1. Haç şeklinde olan. 2. Çapraz.

çarklı: 1. Dişli, çarklı. 2. Halkalı.

çatallı: Çatallı.

çekirdekli: Çekirdekli, çekirdeği olan.

çekili: 1. Tartılmış, tartılı. 2. Suyu çekilmiş, kurumuş, boşaltılmış.

çemberli: 1. Çemberli, çemberi olan. 2. Başında siyah çemberi olan (kime), siyah şallı, siyah eşarplı.

çeneli: 1. Çenesi büyük olan. 2. Geveze, çeneli, boşboğaz.

çengelli: 1. Kancalı, çengelli. 2. çengel şeklinde olan.

çentikli: 1. Çentikli. 2. Dişli.

çeşitli: Çeşitli, türlü.

çevirili: 1. Dönebilen. 2. Döndürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş. 5. Tercüme edilmiş.

çıbannı: Çıbanlı.

çıkışlı: Kârlı, gelirli, kazançlı.

çıkırıklı: Çıkırıklı, çıkırığı olan.

çınarlı: Öfkeli, hırçın, kızgın.

çiçekli (I): Çiçekli, çiçeklerle süslenmiş; rengârenk.

çifteli: Çift, ikili, çiftesi bulunan.

çiftli: 1. Bir çift oluşturan. 2. Çift sayılı.

çiili: Çiyli; nemli.

çiizli: Çeyizli, çeyizi olan.

çilli: 1. Çilli, çilli olan. 2. Benekli.

çimni: 1. Çimlenmiş (tohum). 2. Çimli; yosunlu.

çinili: Çinili.

çirişli: Çizgili.

çitili: İşaretli, çentikli.

çivili: 1. Çivili, çivilenmiş. 2. Çakılmış (kazık).

çizgili: Çizgili.

çizili: 1. Kasıklı. 2. Altı çizilmiş.

çözülü: 1. Çözölmüş, serbest bırakılmış, çözüük. 2. Erilmiş.

çukurlu: Çukurlu.

çullu: Çullu, çul ile örtölmüş.

davalı: esk. Davalı.

dakılı: 1. Takılı, asılı. 2. Tutturulmuş.

dalgalı: 1. Dalgalı. 2. Fırtınalı.

dallı: Dallı, budaklı.

damarlı: Kaslı; sinirli.

damgalı: 1. Damgalı. 2. Benekli.

dargınnıklı: 1. Dargın, kırgın. 2. Öfkeli, kızgın; gayri dostane.

darsıklı: Kederli, elemli, hüznönlü.

datlı: Leziz, tatlı, iştah açıcı.

dayanamayaraklı: Sabırsız.

dayanıklı: Sabırlı, sebatlı.

delikli: Delikli, delikleri olan.

demekli: İfadesi kuvvetli, anlatımı güçlü, belagatli, hitabeti kuvvetli.

dertli: Dertli, acısı olan; üzgün.

dikili: 1. Dikilmiş. 2. Ekilmiş, dikili. 3. Saplanmış, batırılmış, sokulmuş. 4. Şaşkın, şaşırılmış. 5. Donakalmış.

dilli: Dilli, konuşkan, keskin dilli; geveze.

dinni: Dindar, inanan.

dipli: Dipli, dibi olan.

direkli: 1. Kolonlu, sütunlu. 2. Direkli.

dişli: 1. Dişli, dişleri olan. 2. Ezberlenmiş.

dizili: 1. Dizili, dizilmiş. 2. Sıralanmış.

dokunaklı: 1. Dokunaklı, etkili. 2. Heyecanlandırıcı, dokunaklı.

dokuzlu: Dokuzlu, dokuzdan oluşın.

dolaplı: 1. Keçe, keçeden. 2. Keçeleşmiş (kumaş).

donaklı: Süslenmiş, süslenip donatılmış, süslü.

dönemeçli: Dönemeçli.

dörtköşeli: Dört köşeli, kare, dörtgen.

döşeli: Döşeli, döşenmiş.

duaklı: *esk.* Duvaklı, gelin.

dufili: Parfümlü.

dumannı: Dumanlı, sisli, puslu.

duşmannı: Düşmansı, kindar.

duygulu: Duygulu, hissiyatlı.

düşünecekli: 1. Düşünen. 2. Kaygılı, düşünceli, tasalı.

düşünmekli: İyice düşünülmüş, etraflıca düşünülmüş.

düşünüklü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı.
bk. düşünüşlü.

düşünüşlü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı.
bk. düşünöklü.

düünöklü: Düğömlenmiş olan, düğömlü.

ekili: 1. Ekili 2. Ekilmiş.

emzikli: 1. Emzikli olan. 2. Emziren (kadın).

erli (I): Yerli.

erli (II): Eyerli, eyeri olan.

esaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafı. *bk. hesaplı.*

eşkinni: Hızlı, çevik (at).

eşli: Çiftli, çift olan.

etkili: Yetkili.

etli: 1. Etli, içinde eti olan. 2. Eti çok olan. 3. Şişman.

farklı: Farklı.

fasonnu: 1. Kalıp, biçimlendirilmiş. 2. Biçimli, orantılı.

faydalı: Faydalı, yararlı.

fentli: Becerikli, eli uz, mahir, usta.

fiskalı: Sivilceli, kabarcıklı.

fikirli: 1. Akıllı, zeki. 2. Düşünceli. 3. Bilgili, eğitimli. 4. Bilinçli, şuurlu.

frezalı: Perçemli (erkek).

furtunalı: Fırtınalı.

garipli: Talihsiz, bahtsız, uğursuz.

geçerli: Geçerli, yürürlükte olan.

gelirli: Gelirli, karlı, kazançlı, kazanç getiren, gelir sağlayan.

gerçekli: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış.

gerekli: Gerekli.

giyimli: Giyimli, giyinik, giyinmiş.

girişikli: 1. Gayretli, özenli. 2. Şevkli, girişken.

göbekli: Göbekli, göbeği olan.

gölgeli: Gölge.

görgülü: 1. Görgülü, deneyimli. 2. Bilgili, tecrübeli.

görümnü: Göze çarpan, belirgin.

gözlüklü: Gözlüklü, gözlük takan.

gücülü: Yerleşmiş, koyulmuş. ?

güçlü: 1. Kederli, mahzun. 2. Zahmet çeken, yüklü, ağırlık altında. 3. Güçlü, kuvvetli, dayanıklı.

gülgülü: Pembe, al, gül renginde.

gümüşlü: Gümüşlü, gümüş kaplamalı.

günaalı: Günahkâr, günahlı.

gürültülü: Gürültülü.

güüdeli: İri yapılı, gövdeli.

haberli: Haberli.

haklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk. aklı.*

halkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk. alkalı.*

halverli: 1. Havyarlı. 2. *bk. ayverli. bk. hayverli.*

hamurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk. amurlu.*

harakterli: Karakterli.

haseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk. aseetli.*

hasretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk. asretli.*

hastalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk. astalıklı.*

hastarlı: Astarlı. *bk. astarlı.*

hatalı (hatalı yaamur): Kötü, zararlı, afet getiren. *bk. atalı.*

hatırlı: 1. Hatırlı, saygı duyulan, saygı gören. 2. Terbiyeli, edepli. 3. Nazik, nezaketli.

havezli: Hevesli. *bk. avezli.*

hayırlı: 1. Yararı, hayrı olan. 2. Hayırlı, yararlı, kârlı, faydalı. 3. Olumlu, uygun, elverişli.

hayverli: Havyarlı. *bk. ayverli. bk. halverli.*

hazırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk. azırlı.*

hesaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafı. *bk. esaplı.*

hızlı: Hızlı, çabuk.

ıdırannı: Yaralı, yaralanmış.

ibikli: İbikli, ibiği olan.

ideyalı: İdeolojik.

iiitli: Cesaretli, cesur, yürekli.

ikili: 1. Çift. 2. İki, ikili.

ikiüzlü: İki yüzlü, riyakâr.

İlgili: İlgili, bağlantısı olan.

İndirimli: İndirimli olan. *bk. skidkalı.*

İndüstriyalı: Endüstriyel.

İnteresli: İlginç, ilgi çekici, enteresan.

İtibarlı: *esk.* İtibarlı, saygın, saygıdeğer, hürmetli.

İkarlı: Karlı.

kabaatlı: Kabahatli, suçlu.

kabaklı: Kabaklı, kabaktan yapılmış.

kabuklu: Kabuklu, kabuğu olan.

kademni: *esk.* Mutlu, mesut, saadetli.

kadifeli: 1. Kadifeli. 2. Kadifemsi.

kadrelalı: Kareli.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kafesli: 1. Kafesli. 2. Kareli, kare desenli.

kahırlı: Kahırlı, üzgün kederli, acısı çok olan.

kakılı: Çivilenmiş, çakılmış, kakılmış, çakılı.

kakmalı: İtmeli, vurmali.

kalaklı: Suratlı.

kalaylı: Kalaylı, kalaylanmış.

kalpli: Duygulu, duygusal, hassas.

kaltaklı: Eyerli, eyerlenmiş.

kamalı: Kamalı, kaması olan.

kanalizaŧiyalı: Kanalizasyonlu.

kanatlı: 1. Kanatlı. 2. Coşmuş, coşan, coşkun.

kancalı: Kancalı.

kañçaklı: Çukurlu, inişli, çıkışlı.

kannı: 1. Kanlı, kan dökölmesine neden olan. 2. Kanlar içinde olan, kanlar içinde kalan, kan bulaşmış.

kapaklı: 1. Kapaklı, kapağı olan. 2. Kapalı, örtölü.

kapalı: 1. Kapalı, kilitli. 2. Tutuklu.

kaplı: 1. Kaplanmış olan, ciltli. 2. Örtölümüş.

kapsullu: Kapsüllü.

karalı: Karalı, karası olan.

kararlı: Kararlı.

karezli: 1. Garezli. 2. Çelişik, birbirine uymayan, birbirine aykırı.

karılı (I): Karılmış, karıştırılmış.

karılı (II): Karılı, karısı olan.

karikaturalı: Karikatörlü.

karnılı: Karınlı.

karşılıklı: 1. Karşılıklı. 2. Birbirine karşı bulunan.

kasabalı: Kasabalı.

kasavetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kaseetli.

kaseetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kasavetli.

kasetalı: Kasetli.

kaşlı: Kaşlı, kaşı olan.

katılı: Üzerine birşeyler eklenmiş, üzerine bir şeyler ilave edilmiş.

katlı: 1. Katmanları olan. 2. Katlı, katları olan.

kavaklı: Kavaklı.

kavgalı: Kavgalı.

kaymaklı: Kaymaklı.

kaynayışlı: 1. Fırtınalı, taşkın, dalgalı. 2. *mec.* Coşkun, ateşli.

kazançlı: Kazançlı, gelirli.

käärlı: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* kärli.

kärli: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* käärlı

kederli: 1. Kusurlu. 2. Kederli.

kefli: 1. Keyifli, neşeli. 2. Yarı sarhoş, çakır keyif.

kemerli: 1. Kemerli, kuşaklı. 2. Kemerli, tonoz biçiminde olan, tonozlu.

kemikli: Kemikli.

kenarlı: Kenarlı, köşeli.

keremetli: Kiremitli.

keresteli: *esk.* Kocaman, iriyarı, güçlü, sert (kimse).

kertikli: 1. Kertikli, çentikli. 2. Çukurlu. 3. *tek.* Dişli, yivli.

kılçıklı: 1. Kılçıklı (hububat). 2. Kılçıklı (balık).

kılıçlı: Kılıçlı.

kılıklı: Çalışkan.

kıllı: 1. Kıllı, tüylü. 2. *mec.* Gaddar, merhametsiz.

kınalı: Kınlı, kılıflı.

kısıllı: Basınçlı, tazyikli, boğuk.

kısmetli: Kısmetli.

kıyışıklı: Cesur, gözü pek.

kıymetli: *esk.* Kıymetli, değerli.

kıymıklı: 1. Mızımız, mızıkçı. 2. *mec.* Kavgacı.

kıyretli: *esk.* Sabırlı.

kilitli: Kilitli. *bk.* kitli.

kinni: Kinli.

kireçli: Kireçli, kireç sürülmüş.

kirli: Kirli, pis.

kitaylı: 1. Çinli. 2. Çin malı.

kitli: Kilitli. *bk.* kilitli.

kleyli: Yapıştırılmış, tutkallı.

kokulu: Kokulu, kokusu olan.

kolanalı: Kolonlu, sütünlü, direkli.

konçlu: Koncu olan, konçlu.

koraşlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek. *bk.* kurajlı.

koşulu: Koşulu, koşulmuş (at).

koşurlu: Sivilceli, sivilceleri olan.

köklü: 1. Köklü, köklü olan. 2. *mec.* Kökü kazınmış, kökü kurutulmuş.

köpüklü: 1. Köpüklü 2. Tere batmış (at).

köstekli: 1. Köstekli, ayağına köstek vurulmuş olan. 2. *mec.* Engellenmiş, sınırlandırılmış (görev).

köşeli: Köşeli.

kreditli: 1. Kredili. 2. Kredi kullanan.

krizisli: Krizli.

krokmalı: Nişastalı.

kudretli: *esk.* Kudretli, güçlü.

kullanıklı: *az.* Kullanışlı. *bk.* kullanışlı.

kullanışlı: Kullanışlı. *bk.* kullanıklı.

kundaklı: Kundaklı, kundağa sarılmış.

kurajlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek. *bk.* koraşlı.

kurtlu: 1. Kurtlu. 2. Endişeli, huzursuz.

kurulu: Kurulu, kurulmuş olan, yerleşmiş.

kurumnu (I): *az.* Kurumlu, gururlu, kibirli, mağrur.

kurumnu(II): Kurum tutmuş olan, kurumlu.

kusurlu: 1. Kusurlu, kusuru olan. 2. Sebebi olan 3. Hatalı, hatası olan.

kuşaklı: 1. Kuşaklı, kuşağı olan. 2. Gökkuşağı renginde, gökkuşağı olan.

kuşalı: Kuşaklı.

kutlu: Kutlu, mutlu, uğurlu.

kuvetli: Kuvvetli, güçlü, sağlam.

kuyruklu: Kuyruklu.

kuytulu: Kuytulu “ıssız, göze çarpmayan, تنها (yer)”, korunaklı.

küflü: 1. Küflü. 2. Paslı.

kükürtlü: Kükürt içeren, kükürtlü.

küllü: 1. Küllü. 2. Kül rengi.

küpeli: 1. Küpeli, küpesi olan.

kürekli: 1. Kürekli, küreği olan 2. Kayık küreği olan.

kürklü: 1. Kürklü, kürk giymiş. 2. az. Kürkle süslenmiş.

küsülü: Kuskün, dargın.

laflı: Ağız birliğinde olan.

lampalı: Lambalı.

lekeli: 1. Lekeli, leke ile kaplanmış. 2. Bakla kır (at) 3. Rezil edilmiş, lekelenmiş.

ligalı: Salyalı, salyası akan.

limonnu: Limonlu.

liniyalı: Çizgili.

lokmalı: 1. Etli. 2. Kıymalı.

lustralı: Parlak, parlayan.

lüzgerli: 1. Rüzgârlı. 2. Aşınmış, pürtüklenmiş.

maaleli: Mahalleli, aynı mahallede olan.

maamurlu: İçkili, hafif sarhoş.

maamuzlu: Mahmuzlu.

maanalı: 1. Manalı. 2. Kusurlu. 3. Suçlu, kabahatli.

maasullu: Mahsüllü, verimli, bereketli.

malaylı: Mısır unu ile karışık, mısır unlu (ekmek). 2. Gevrek (meyve, sebze).

mallı: 1. Mallı, zengin, malı mülkü olan. 2. Atlı, at gücü olan.

marafetli: 1. Marifetli, mahir, usta, maharetli. 2. Yetenekli.

marazlı: Marazlı, hastalıklı.

mayalı: Mayalanmış, mayalı.

meçikli: Güzel olmayan, çirkin (çocuk).

meraklı: 1. Meraklı. 2. Telaşlı, endişeli.

mertekli: Mertekten yapılmış.

mevalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* meyvalı.

meyvalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* mevalı.

mıyaklı: Frenli.

moşaklı: Kaprisli, kavgacı.

mukayetli: Ümitli, umutlu, ümidi olan.

muskalı: 1. Kırmalı (entari). 2. Dikişli, teğelli.

müştakili: Bıyıklı.

mutlu: Mesut, mutlu, saadetli.

mühletli: az. Serbest, hür.

mülklü: Varlıklı, mülkü olan.

naafilä: Nafile, yararsız.

nallı: Nallı, nallanmış.

namnı: Namlı, meşhur, tanınmış.

namuzlu: Namuslu.

nazlı: 1. Nazlı. 2. Zarif. 3. şımarık, kaprisli.

neetli: Niyetli, niyeti olan.

neftli: Petrollü.

nışannı: İşaretli.

noktalı: Noktalı, noktası olan.

nomerli: Numaralı, numarası olan.

normalı: Normlara bağlanmış; sabit.

nüfüzlü: Nüfuzlu.

odalı: Odalı, odası olan.

olumnu: Olumlu, mümkün, muhtemel, olası.

omuzlu: Geniş omuzlu, iri yapılı, omuzlu.

ödeli: Ödenmiş.

ölümnü: Ölümlü.

önemli: Önemli, mühim, ehemmiyetli. *bk. önemni.*

önemni: Önemli, mühim, ehemmiyetli. *bk. önemli.*

örtülü: Örtülü.

özlü: 1. Özlü, özü olan. 2. Kıvamlı. 3. Özlü, zengin içerikli.

paalı: Pahalı, değerli.

paçalı: 1. Paçalı, geniş paçalı. 2. Paçalı (kuş).

pamuklu: Pamuklu (kumaş).

pañalı: Pençeli, pençesi olan.

paralı: Parası olan, zengin (kimse).

parçalı: Parçalı, birden çok parçadan oluşmuş.

parmaklı: Parmaklı, parmakları olan.

partallı: Yırtık, kopmuş, yıpranmış.

partiyalı: Partili.

patentli: Patentli.

payvantalı: At ahırına bağlı.

peçatlı: 1. Mühürlü. 2. Mühürlenmiş. 3. Basılmış.

pergelli: Yuvarlak.

perspektivalı: Perspektifli.

pesimistli: Kötümser.

pesmetli: Kareli.

pireli: Pireli.

plannı: Planlı.

pollu: Döşemeli.

prinçipli: Prensipli, ilkeli.

probalı: Denenmiş.

programalı: Programlı.

progresli: İlerleyici, progresif.

pülüzlü: Pürüzlü.

pürçekli: 1. Köklü, kökü olan. 2. Pürçekli, bukleli.

püsküllü: Püsküllü.

raabetli: 1. Rağbetli, rağbet gören, arzu edilen, istenilen. 2. Talep edilen.

raametli: Merhum, rahmetli.

raatlı: 1. Huzurlu, sakin, rahatlamış. 2. Barışçıl.

rejimni: Düzenli, rejime uygun, rejime göre.

relsalı: Raylı.

remontlu: Onarılmış, tamir edilmiş.

renkli: Renkli.

resimni: 1. İçinde resimler olan, resimli. 2. Resimli, resimlerle süslenmiş.

resorlu: Yaylı.

ruhlu: Canlı, diri, enerjik, aktif.

sabunnu: 1. Sabunlu. 2. Tere batmış (at).

saburlu: Sabırlı.

saçaklı: Saçaklı.

saçlı: Saçlı, saçlı olan.

sadakalı: *esk.* Lütufkâr, merhametli.

safralı: *esk.* Safralı, ödlü.

sakallı: Sakallı, sakalı olan.

sakızlı: 1. Bal mumu sürülmüş, bal mumuna batırılmış. 2. Sakızlı.

saklı: 1. Saklı, gizli. 2. *mec.* Saklı, gizli.

salaylı: Teyelli.

salkı: Sarkık, sarkmış.

saplı (I): 1. Saplı, kabzalı, kulplu. 2. Saplı, sapı olan (çiçek vb.).

saplı (II): Batırılmış, saplanmış.

sarı (I): Hafif sarıya boyanmış, sarı renk bulunan.

sarı (II): 1. Sarılmış, sarılı. 2. Kemerli

sarımsaklı: Sarımsaklı.

satılı: Satılı, satılmış.

savsaklı: Özensiz, ihmalci.

saygılı: Muhterem, saygı değer, saygılı.

sayılı: Sayılı.

sebepli: Sebepli.

sefali: Sevinçli, neşeli, hoşnut, memnun, sefali.

sekretili: Sırlı, gizli.

selemteli: 1. *esk.* Barışsever, barışçıl. 2. Sakin.

semerli: Semerli.

serbezli: Kavgacı, hırçın.

serili: 1. Asılı, asılmış. 2. Gönderilmiş. 3. Gerilmiş.

seriyal: Seri halinde olan, serili.

sesli: Sesli, yüksek sesli.

sevdalı: Sevdalı.

sevgili: 1. Sevgili. 2. Mutlu.

sevimli: 1. Sevimli. 2. Sempatik. 3. Güler yüzlü. 4. Sevinçli, neşeli.

sıkılı: 1. Sıkılmış, sıkıştırılmış. 2. Utangaç.

sıralı: 1. Sıralı, sıraya dizilmiş. 2. Bildirilmiş, tebliğ edilmiş.

sırçalı: Camlı.

sırgannı: Isırganlı.

sırlı: Sırlı, sır sürülmüş, sırrı olan.

sıtmalı: 1. Sıtmalı, sıtma hastalığına yakalanmış. 2. Heyecanlı, hummalı.

sidikli: Sidikli.

silâhlı: Silahlı.

simetriyalı: Simetrik.

simvollu: Sembollü, sembolik.

sinirli: Sinirli, damarlı.

sirkeli (I): Ekşimiş.

sirkeli (II): Sirkeli, bitli.

sistemalı: Sistemli, sistematik.

sivilcinni: Sivilceli. *bk.* sivilli.

sivilli: Sivilceli. *bk.* sivilcinni.

skandalhı: Skandal.

skarlatinalı: Kızıl, kızıl hastalığı (olan).

skidkalı: İndirimli. *bk.* indirimli.

sklerozlu: Sklerozlu, skleroz hastalığı olan.

smenalı: Vardiyalı.

smolalı: Katranlı.

sobalı: Sobalı, sobası olan.

sodalı: Sodalı.

sopalı: Sopalı.

sorumnu: Sorumlu.

soylu: Soylu.

stadiyalı: Safha safha olan, aşama aşama olan, aşamalı.

stanoklu: Ağır makineli (tüfek).

steonozlu: Dini nikahlı. *bk.* steunozlu.

steunozlu: Dini nikahlı. *bk.* steonozlu.

stihiyalı: Kendiliğinden olan, tabî.

sualı: 1. Sıvalı, sıvanmış, sürülmüş. 2. Kolları sıvanmış.

suannı: Soğanlı. *bk.* suvannı.

sulu: 1. Sulu. 2. Kuru olmayan, sulu. 3. *mec.* Solgun, renksiz, belirgin olmayan.

suratlı: Suratlı, elmacık kemikleri çıkkın.

surguçlu: Mühürlü.

suvannı: Soğanlı. *bk.* suannı.

sümüklü: 1. Sümüklü. 2. Dünkü çocuk, toy.

sürmeli: Sürgülü, sürgülenmiş, sürgü ile kapatılmış.

sütlü: 1. Sütlü. 2. Süt veren, sağlam.

şafklı: Aydınlatılmış, ışıklı, aydınlık, parlak.

şannı: 1. Ünlü, tanınmış, şanlı. 2. Şerefli, layık.

şaplı (I): Buruk, kekre, ekşi, acı, sert (tat).

şaplı (II): Hasta, hastalıklı (hayvan).

şefkli: 1. Şevkli, şevki olan, arzulu. 2. Sevindirici.

şekerli: Şekerli, içinde şeker bulunan.

şıralı: Şıralı, sulu, usareli.

şiritli: Şeritli, şeritle süslenmiş.

şkembeli: Şişman, göbekli.

ştukaturkalı: Sıvalı.

şüpelı: 1. Şüpheli. 2. Endişeli, telaşlı.

tabeetli: 1. Karakterli, herhangi bir karakteri olan. 2. İnatçı.

talantlı: Yetenekli. *bk.* talentli.

talazlı: Dalgalı.

talentli: Yetenekli. *bk.* talantlı.

talmaçlı: Tercüme edilmiş.

tanıklı: Malumatlı, haberdar, bilgili.

tantelalı: Dantelli.

tarafılı: Tarafılı.

ikitarafılı: İki tarafılı, iki tarafı olan.

taraklı: Taraklı.

taşaklı: Taşaklı.

taşlı: Taşlı.

tatlı: 1. Tatlı. 2. *mec.* Tatlı, hoş. 3. *mec.* Şirin, sevimli, sempatik.

tatlılı: Şekerli, biraz şeker konulmuş.

taulu: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk.* tavlı.

tavlı: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk.* taulu.

tedarikli: Tedarikli.

tekerlekli: Tekerli, tekerlekli, tekerleği olan.

telli: 1. Telli, telle örülmüş. 2. (altın veya gümüş) teli ile süslenmiş.

temperamentli: Canlı, heyecanlı.

tendençiyalı: Büyük bir fikri olan, büyük bir tezi olan.

tenni: Sağlam, iri (adam).

tepeli: 1. Tepeli, tepesi olan 2. Başında sorguç, hotoz bulunan. 3. Ağzına kadar dolu, tepeleme.

terli: Terli, terlemiş.

tertipli: 1. Aletleri olan. 2. Düzenli, yerli yerinde, tertipli. 3. Hazırlanmış, hazır, önceden düşünülmüş. 4. Temiz, derli toplu.

tıkaçlı: 1. Tıkaçlı, tıkaçlı olan, tıkaçlanmış. 2. Buruşuk, kırışık.

tırnaklı: Tırnaklı, tırnağı olan.

tikenni: Dikenli, dikenli olan.

tiparlı: Basılmış, yayımlanmış, neşredilmiş.

toozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk.* tozlu.

topaçlı: Tümsekli, kabarık, düz olmayan.

tozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk.* toozlu.

toozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk.* tozlu.

tradişiyalı: Geleneksel, ananevi, geleneğe dayanan; tradisyonel.

tragediyalı: Trajik.

turbovintli: Turboprop. (Turboprop: arkasında çalışan bir turbojet motorundan aldığı güçle bir pervaneyi çeviren motor türüdür.)

tuzlu: 1. Tuzlu, tuz ilave edilmiş. 2. Tuzlu, tuzlu olan. 3. *mec.* İstihzalı, kinli, zehirli, kinayeli. 4. *mec.* Değerli.

tüfekli: Tüfekli, tüfeği olan.

tülü: Tüylü, tüylü olan.

tütüzlü: 1. Tütsülü. 2. Tütsü ile kurutulmuş (balık, et), füme.

tüülü: Tüylü, tüyle kaplanmış.

tenzuralı: Sansürlü.

tınlı: Galvanizli, çinkolu.

tıpalı: Sinirli, sert (et).

tilindralı: Silindirli.

üçlü: Üçlü, üç parçadan oluşan.

üfkeli: Öfkeli, kızgın, hiddetli.

üklü: 1. Yüklü. 2. Hamile.

ürekli: Yürekli, cesur, cesaretli.

yaalı: Yağlı, yağı olan. 2. Üzerinde yağı olan.

yaamurlu: Yağmurlu.

yakalı: Yakalı, yakası olan.

yakışıklı: 1. Yakışıklı, güzel yapılı, endamı yerinde. 2. Uygun.

yaldızlı: 1. Yaldızlı, altın, gümüş kaplı. 2. Parlak, ışıltılı.

yalınnı: Alevli.

yamalı: 1. Yamalı. 2. Benekli, lekeli (hayvan).

yapraklı: 1. Yapraklı. 2. Ayrı ayrı sayfalardan ibaret olan.

yaralı: 1. Yaralı. 2. Yaralarla kaplı.

yaslı: Yas tutan (kimse), yaslı, matemli.

yaşlı: Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse), yaşlı.

yazılı: 1. Yazılı, yazılmış. 2. Kayıtlı.

yollu: Çizgili, çizgisi olan.

yolmalı: Saçları karmakarışık, saçlarına tarak girmemiş.

yortulu: Bayramı, bayrama ait.

zaametli: 1. Özenli, zahmetli, dikkatli. 2. Sıkıntı veren.

zakonnu: 1. Kanunî, kanuna uygun, yasaya uygun, meşru. 2. Tabiat kurallarına uygun, doğal; kurallı, düzenli, muntazam.

zaplı: Akıllı; makul, mantıklı.

zararlı: Zararlı, zarar veren, yıkıcı, tahripkâr, kârsız.

zeetli: 1. Yorgun, bitkin, halsiz. 2. Ezizet, işkence.

zigzaglı: Zikzaklı.

zehirli: Zehirli.

zilli: Zilli.

zorlu: Yorgun, yorulmuş.

zümbüllü: Sümbüllü.

+Ilk / +IUk , +nIk/ +nUk

Batı Türkçesinde işlek olarak görülen bu ekin Türkiye Türkçesindeki dört şekli varken Gagavuz Türkçesinde sekiz şekli bulunmaktadır (Biray, 1999:9). Bunun sebebi Gagavuz Türkçesinde yaygın olarak görülen *nl > nn* benzeşmesi gereği bu ekin *+nI / +nU* şekillerinin de kullanılmasıdır. Bu ekin asıl işlevi sıfatlardan isim yapma olan bir ektir (Karaağaç, 2013:261). Çalışmamızda “a” harfinde üç, “ç, g, k, t, y” harflerinde ise birer örneğe rastlanılmıştır. Bu ek Türkçe kökenli isimlere gelerek kullanıldığı gibi Arapça isimlere gelerek de kullanılmıştır. Bu ek ile kurulan tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır:

aaretlik: Evlatlık.

adamsızlık: 1. Issız, تنها. 2. Gaddar, merhametsiz.

adımnık: Adımlık.

gecelik: Gecelik, geceye özgü olan, gece kullanılan.

kızlık: Kızlık, o döneme ait.

tamazlık: Damızlık (hayvan). *bk.* tamızlık.

tamızlık: Damızlık (hayvan). *bk.* tamazlık.

+CI / + CU

Türkçede asli görevi isimden isimden türetme olan bu meslek ve uğraş eki, aynı zamanda düşkünlük ve alışkanlık bildiren sıfatlar da türetmiştir (Karaağaç, 2013: 261). Gagavuz Türkçesinde bu ekin ünlü ve ünsüz uyumuna uygun olarak *+cı, +ci, +cu, +cü, +çı, +çi, +çu, +çü* şekilleri mevcuttur.

Bu ek ile türetilmiş sözcükler Türkiye Türkçesinde yaygın olarak görülürken Gagavuz Türkçesinde çok az görülmektedir. Çalışmamızda tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır:

avcı: Avcı (olan).

ililikçi: İyiliksever, iyilikçi.

inancı: 1. İnancı. 2. Güvenen.

kalpakçı: Kalpakçı, kalpak yapan, şapkaçı.

soyguncu: Soyguncu, soygun yapan.

yabancı: 1. Yabancı. 2. Başka yerden gelen, yabancı.

yardımcı: Yardımcı olan (şey).

+sIz / +sUz

+II, +IU ekinin aksine bu ek, işaret edilen özelliğe sahip olmama durumunu belirten sıfatlar türetir (Korkmaz, 2009: 341). Ancak +II, +IU ekini almış bir sözcüğün daima olumlu, +sIz, +sUz eki almış bir sözcüğün ise daima olumsuz anlam ifade ettiği düşünülmemelidir (Biray, 1999: 31). Aynı zamanda ikileme öbeği de kurar (Karaağaç, 2013: 261). Örneğin “uçsuz-kenarsız”.

Taradığımız sözlükte geçen +sIz, +sUz eki almış bazı madde başlarında sadece isimlerden değil sıfatlardan da yokluk bildiren sıfat türetildiği görülmüştür: *deliksiz, bellisiz* gibi. Yine bu ek bazen *uçsuz-kenarsız* gibi sıfat görünümünde ikilemeler de vardır.

Bu ek Oğuz grubu dillerinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de aynı özellikte kullanılmaktadır. Çalışmamızda tespit ettiğimiz bu ek ile kurulan sıfatlar şunlardır:

aazsız: Sessiz, ağızsız, söz söylemesini beceremeyen, çekingen.

adamnıksız: 1. Gaddar, merhametsiz, insafsız. 2. Bencil, egoist.

adsız: İsimsiz, bilinmeyen, anonim.

ahtsız: İsteksiz, arzusuz.

akılsız: Akılsız, anlayışı kıt.

aksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* haksız.

allaasız: Allahsız, tanrısız, ateist.

amansız: Amansız, katı yürekli, gaddar.

amursuz: Mayasız, mayasız (ekmek). *bk.* hamursuz.

annamasız: 1. Anlamsız, saçma. 2. *mec.* Boş (kimse).

annayıssız: Anlayıssız, aptal.

arasız: Sürekli, arasız; kesintisiz.

arsız: Arsız, utanmaz, küstah.

ashsız: Uydurma, sahte.

atsız: *esk.* Atı olmayan, atsız.

ayaksız: Ayaksız, ayağı olmayan.

ayıpsız: Ayıpsız; ayıbı, kusuru olmayan.

ayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil.

bk. hayırsız.

aysız: Aysız, mehtapsız.

bacaksız: 1. Bacaksız, ayaksız, bacağı olmayan. 2. Kısa bacaklı.

bahtsız: *esk.* Bahtsız, mutsuz, talihsiz.

barsaksız: Zayıf, cılız, sıska (kimse).

başsız: 1. Başsız, başı olmayan. 2. *mec.* Başsız, başı olmayan. 3. Sonsuz, uçsuz
bucaksız.

beceriksiz: Beceriksiz, becerisi olmayan.

bellisiz: 1. Belirsiz, belgisiz. 2. Bilinmez, meçhul, belirsiz.

bıyıksız: Bıyıksız, bıyığı olmayan.

biçimsiz: Biçimsiz, şekilsiz; çirkin.

bilgisiz: Bilgisiz; cahil.

bilinçsiz: Bilinçsiz; şuursuz.

cansız: 1. Cansız; ölmüş. 2. Güçsüz, mecalsiz, halsiz. 3. *mec.* Merhametsiz, insafsız,
kalpsiz, ruhsuz.

cezasız: Cezasız.

cuvapsız: 1. Cevapsız, cevabı olmayan. 2. Yumuşak, hoş, mütevazî.

çakmaksız: 1. Çakmaksız, çakmak taşı olmayan. 2. *esk.* Deli.

çekirdeksiz: Çekirdeksiz, çekirdeği olmayan.

çembersiz: 1. Çembersiz. 2. Başörtüsüz, başı açık olan.

çulsuz: Çulsuz, çulu olmayan.

damarsız: 1. Kassız; sinirsiz. 2. Zayıf, güçsüz.

datsız: 1. Tatsız. 2. *mec.* Tatsız.

deliksiz: Deliksiz, deliği olmayan.

dertsiz: Dertsiz, üzüntüsüz; kedersiz.

düşsüz: Daimî, devamlı.

dilsiz: 1. Dilsiz, konuşmayan. 2. Sessiz olan(kimse), suskun.

dinsiz: 1. Dinsiz, inançsız; ateist 2. *mec.* Merhametsiz.

dipsiz: Dipsiz, dibi olmayan.

dirliksiz: Hırçın, homurdanan, huysuz.

dişsiz: Dişsiz, dişleri olmayan.

dumansız: Dumansız, açık, güneşli (hava).

duygusuz: Duygusuz, kaba.

düşüneceksiz: 1. Gamsız, kaygısız. 2. Düşüncesiz.

düşünmeksiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş. *bk.* düşünmesiz.

düşünmesiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş. *bk.* düşünmeksiz.

esapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif.

4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk.* hesapsız.

eşsiz: 1. Çift olmayan, eşi olmayan. 2. Eşsiz, eşine rastlanmayan, eşi benzeri bulunmayan.

fasonsuz: Biçimsiz, şekilsiz.

fadatsız: Faydasız, yararsız.

fikirsiz: Aptal, ahmak, akılsız, düşüncesiz.

formasız: Şekilsiz, biçimsiz.

gamsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

gelirsiz: Gelirsiz.

gereksiz: Gereksiz.

görümsüz: Gösterişsiz, alımsız, silik.

gözsüz: Kör, gözü olamayan, gözsüz.

gücüsüz: 1. Susmayan, dengesiz. 2. Düşüncesiz, akılsız.

günaasız: Günahsız, günahı olmayan.

habarsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

habersiz: 1. Habersiz, ani. 2. Bilgisiz, malumatsız, cahil.

haksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* aksız.

halsiz: Halsiz, çaresiz, zayıf.

hamursuz: Mayasız, mayasız (ekmek). *bk.* amursuz.

haraktersiz: Karaktersiz.

hatırsız: Hatırsız, nezaketsiz, kaba, saygısız.

hayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil. *bk.* ayırsız.

hesapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçsüz, tutumsuz, müsrif. 4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk.* esapsız.

imansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk.* yımansız.

imdatsız: 1. Çaresiz. 2. Yardımdan mahrum.

kabaatsız: Kabahatsiz, suçsuz.

kabuksuz: Kabuksuz.

kademsiz: *esk.* Mutsuz, bedbaht, talihsiz, bahtsız.

kafasız: Kafasız, aptal.

kalpsiz: Kalpsiz, ruhsuz.

kansız: 1. Kansız, kan dökülmeden yapılan. 2. *mec.* Soluk, solgun.

kapusuz: Kapısız.

karezsiz: 1) Samimi, içten, candan, açık yürekli. 2) Tarafsız.

karışksız: Katkısız.

katıksız: Katığı olmayan, yavan.

käärsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* kärsız.

kärsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* käärsız.

kedersiz: 1. Kusursuz, pürüzsüz. 2. Kedersiz.

kefsiz: 1. Keyifsiz, neşesiz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, rahatsız.

kemiksiz: Kemiksiz.

kenarsız: Kenarsız, sonsuz, uçsuz, hudutsuz.

kepeksiz: Kepeksiz.

kılçksız: 1. Kılçksız (hububatsız). 2. Kemiksiz.

kılsız: Kılsız, kel.

kırmetsiz: Kısmetsiz, talihsiz, bahtsız.

kıyışksız: Çekingen, yüreksiz.

kocasız: Kocasız, kocası olmayan.

kokusuz: Kokusuz.

kontROLSÜZ: Kontrolsüz.

KORKUSUZ: 1. Korkusuz. 2. Tehlikesiz, emniyetli, güvenli.

KUDRETSİZ: *esk.* Kudretsiz, güçsüz.

KUSURSUZ: Kusursuz, eksiksiz, noksansız.

KUTSUZ: *esk.* Kutsuz, bedbaht, mutsuz, talihsiz.

KUVETSİZ: Kuvvetsiz, kudretsiz, güçsüz, dermansız, bitkin.

KUYRUKSUZ: Kuyruksuz.

LAFSIZ: 1. Lafsız, sözsüz. 2. Kayıtsız, şartsız.

LÄÄZİMSİZ: Gereksiz, faydasız.

LEKESİZ: Lekesiz; temiz.

MALSIZ: 1. Malsız, zengin olmayan. 2. Atsız.

MEVASIZ: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* meyvasız.

MEYVASIZ: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* mevasız.

NALSIZ: Nalsız, nalları sökülmüş.

NAMSIZ: Nâmı olmayan, tanınmayan.

NAMUZZUZ: Namussuz.

OLUMSUZ: Olumsuz.

ÖDEMELİ: Ödemesiz, ücretsiz.

ÖLÇÜSÜZ: Öçüsüz.

ÖLÜMSÜZ: Ölümsüz.

PAASIZ: 1. Ucuz. 2. *mec.* Parasız, değersiz.

PARASIZ: 1. Parasız, fakir. 2. Ücretsiz, bedava.

PARÇASIZ: Parçasız, tam, tüm, bütün.

PARTİYASIZ: Partisiz.

PATENTSİZ: Patentsiz.

PLANSIZ: Plansız.

PRİNİPSİZ: Prensipsiz, ilkesiz.

RAABETSİZ: 1. İsteksiz, gönülsüz, rağbet etmeyen. 2. İstenilmeyen, talep edilmeyen, rağbet edilmeyen.

RAATSIZ: 1. Rahatsız, tedirgin, huzursuz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, hasta. 3. Mola vermeden çalışan, istirahatatsız.

RENKSİZ: 1. Renksiz, rengi olmayan. 2. Soluk, solgun.

resimsiz: Resimsiz.

saabisiz: Sahipsiz.

sabursuz: Sabırsız.

sakalsız: Sakalsız, sakalı olmayan.

saygısız: Saygısız, hürmetsiz.

sayısız: Sayısız.

sebepsiz: Sebepsiz.

sevimsiz: Sevimsiz.

sırasız: 1. Sırasız. 2. Zamansız. 3. Düzensiz, dağınık.

simetriyasız: Asimetrik.

sistemasız: Sistemsiz.

soluksuz: 1. Havasız, oksijensiz. 2. Nefessiz.

sonsuz: 1. Sonsuz, sınırsız. 2. Neticesiz, sonuçsuz; başarısız.

soysuz: Soysuz, soyu olmayan.

suratsız: Yüzsüz. *bk. üzsüz.*

sütsüz: Sütsüz.

şansız: Şansız, ünsüz.

şüpesiz: 1. Şüphesiz, kuşkusuz. 2. Sakin, rahat; durgun.

taktsiz: Nezaketsiz, patavatsız, kaba, edepsiz.

talantsız: Yeteneksiz. *bk. talantsız.*

talentsiz: Yeteneksiz. *bk. talantsız.*

tertipsiz: 1. Aletsiz, malzemesiz. 2. Tertipsiz, düzensiz; tutumsuz, müsrif.

topraksız: Topraksız, toprağı olmayan.

uçsuz: Ucu sonu olmayan, uçsuz.

uçsuz-kenarsız: Uçsuz bucaksız.

umutsuz: Umutsuz.

uursuz: Uğursuz.

uykusuz: Uykusuz.

üzsüz: Yüzü olmayan. *bk. suratsız.*

yakışıksız: Uygun olmayan (tavır, hâl vb.).

yazısız: 1. Okuma yazma bilmeyen. 2. Yazısı olmayan.

yımansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız.
bk. imansız.

zaametsiz: Zahmetsiz, eziyetsiz.

zakonsuz: Yasadışı, meşru olmayan, kanunsuz.

zapsız: 1. Disiplinsiz, intizamsız, düzensiz, nizamsız; terbiyesiz. 2. Tutumsuz.

zararsız: Zararsız, ziyansız.

zorluksuz: Zor olmayan, kolay.

+CA

+CA eki “gibi olma, kadar olma”, “nitelik” ve “davranış” belirten sıfatlar türetir (Korkmaz, 2009:341). Bu ek Gagavuz Türkçesinde de kullanılmaktadır. Bu ek sıfatın üzerine gelerek tekrar sıfat oluşturmaktadır. (Pokrovskaya, 1997: 95). Tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır:

acıca: Biraz acı, oldukça acı.

akça: *esk.* Beyazımsı, oldukça beyaz.

alaca (I): 1. İki veya daha çok renkli, alaca. 2. Alaca, alacalı-bulacalı.

ılıca: Sıcak, ılık.

sarıca: Sarımsı, sarıca, sarıyı andıran.

+Cık / +CUk

Gagavuz Türkçesinde oldukça işlek olan bir ektir. İsimlerin üzerine gelerek küçültme görevinde kullanılmaktadır. Aynı zamanda isimlere gelerek sıfat oluşturduğu da görülmektedir: *kısa+cık*, *ince+cık*, *kuru+cuk* (Pokrovskaya, 1997: 94).

Sözlükte *gencecik* “gencecik, çok genç olan” ve *kısacık* “kısacık, çok kısa” örnekleri geçmektedir.

+sI / +sU

Çok işlek olmayan bu ek “benzelik veya gibi olma” durumu kazandıran bir ektir (Özkan, 1996: 106). Bu ek ile kurulan sözcüklerin bir kısmının kalıcı isim

durumuna dönüştüğü görülmektedir (Biray, 1999: 51) Çok fazla rastlamadığımız bu ek ile türetilen sıfatlar şunlardır:

ertesi: Ertesi.

gerçeksi: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış.

+(I)msI / +(I)msU

İşlek bir ek olmamakla birlikte renk ve tat isimlerinden benzerlik ve gibilik bildiren sıfatlar türetir (Karaağaç, 2013: 271).

Bu ek ile türetilen sözcüklerde Gagavuz Türkçesinde tat ve renk bildiren durumlarda daha çok kullanılmaktadır (Pokrovskaya 1997: 95; Biray, 1999: 52).

Sözlükte tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır:

acımsı: Acımsı.

iişimsi: Ekşimsi, mayhoş.

kırmızımsı: Kırmızımsı.

mavimsi: Mavimsi.

sarımsı: Sarımsı.

+mAn / +männ

İsimlere gelerek “azlık, çokluk” belirten abartma sıfatları türetir. Gagavuz Türkçesinde çok işlek olmayan -mAn eki ile türetilen şu sıfatlar tespit edilmiştir.

karaman: Koyu esmer (hayvan).

uzman: Uzman.

+(a)rak / +(e)räk

Çekim eki olarak eski yazı dillerinde yaygın olarak görülen bu ek yeni yazı dillerinin karşılaştırma çekimini edatlarla yapmaya yönelmesi sonucu işlekliliğini git gide kaybetmiştir (Karaağaç, 2013: 273). Bu ek Gagavuz Türkçesinde **+(a)rak / +(e)räk** şeklinde kullanılır. Sıfatlara gelerek tekrar sıfat oluşturmaktadır (Pokrovskaya, 1997:95). Çalışmamızda bu ek ile türetilmiş sıfatlar şunlardır.

alçarak: Alçarak, az alçak.

kıssarak: Kıssarak, daha kısa.

ufarak: Ufarak, ufacık, çok ufak.

büüceräk: Biraz büyük.

+ar / +är /+ şar / +şär

Bu ek asıl sayılardan üleştirme sıfatları türetmektedir ve yalnızca Türkiye Türkçesi ve Gagavuz Türkçesinde kullanılmaktadır. Bütün asıl sayı sıfatlarına ayrıca *az* ve *tek* sözcüklerine getirilebilir (Biray, 1999: 49). Gagavuz Türkçesinde ek ünsüzlerden sonra *+ar / +är*, ünsüzlerden sonra *+şar / +şär* (Pokrovskaya, 1997: 101) Tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır:

ikişär: İkişer.

üçär: Üçer.

beşär: Beşer.

altışar: Altışar.

onar: Onar.

+(I)ncI / +(U)ncU

Sıralama görevinde kullanılan bir sıfat türetme ekidir. Gagavuz Türkçesinde sıra sayı sıfatı yapar. Ünlüyle biten kelimelere *+ncI*, *+ncU*, ünsüz ile biten kelimelere *+(I)ncI / +(U)ncU* şeklinde gelmektedir. Bu ek *ilk*, *son*, *bitki* “son” kelimelerine de gelerek *ilk+inci*, *son+uncu*, *bitki+nci* sıfatları türetmektedir (Pokrovskaya, 1997: 101).

Sözlükte geçen sıralama sayı sıfatları şunlardır:

ikinci: İkinci.

beşinci: Beşinci.

altıncı (II): Altıncı.

edinci: Yedinci.

sekizinci: Sekizinci.

irminci: Yirminci.

ellinci: Ellinci.

altmışıncı: Altmışıncı.

etmişinci: Yetmişinci.

seksäninci: Sekseninci.

doksanıncı: Doksanıncı.

+(I)z / +(U)z (+z)

Sayı isimlerine gelme durumunda “yakınlık ve eşitlik” belirten topluluk isimleri yaparken normal isimlere gelme durumunda ise “ilgi ve benzerlik” anlamı kazandırır (Özkan, 1996: 107).

Gagavuz Türkçesinde buna örnek olarak *iki+z* sıfatı geçmektedir.

+sAl

+î nipet ekinin yerini alan Latin kökenli Fransızca +Al ekinin hatalı kullanımıyla ortaya çıkan bu ek nispet sıfatları türetirken kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009: 343). Tespit ettiğimiz sıfatların arasında bu ekle türetilmiş sadece *duygusal* “duygusal” örneği geçmektedir.

+kI / +kU

İyelik bildiren işlek bir isimden sıfat yapma ekidir. (Özkan, 1996: 104) Bir yere veya bir zamana ait olduğunu gösterir. +DA eki bazı sıfatlarda +kI/+kU ekinden önce geldiği görülmüştür. Bu duruma *aşaadaki* “aşağıdaki”, *deredeki* “deredeki”, *geerdeki* “arkadaki, gerideki”, *içindeki* “içindeki”, *kenardaki* “kenardaki, uçtaki, sonuncu” sıfatları örnek gösterilebilir.

+kI / +kU eki, ünlü uyumuna bağlı bir ektir. Bu ek ile türetilen tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır.

altıncı: Alttaki.

aşaakı: Aşağıdaki.

auşamkı: 1. Akşamki. 2. Dünkü. bk. avşamkı.

avşamkı: 1. Akşamki. 2. Dünkü. bk. auşamkı.

başlankı: Baştaki, ilk.

beräänkı: Bu; en yakın; beri taraftaki. *bk.* bıyankı.

bıyankı: Bu; en yakın; beri taraftaki. *bk.* beräänkı.

deminki: Deminki, biraz önce.

dışankı: Dış taraftaki, dışardaki.

dümkü: 1. Dümkü. 2. Yakın geçmişteki.

erkenki: Erken, erken olan.

evvelki: Evvelki, önceki.

geçenki: Geçen, bir önceki.

geerki: Arkadaki, gerideki.

içerki: 1) Odalı, evin içinde olan. 2) İç, dahili, içeri.

ilerki: İlerideki, önceki.

ilkinki: İlk, ilk baştaki.

kenarkı: Kenardaki, uçtaki, sonuncu.

ortakı: Ortadaki.

sabaakı: 1. Sabahki. 2. Yarınki.

şindiki: Şimdiki, şu andaki, günümüzdeki.

+sul

Yaygın olarak kullanılmayan “benzerlik, gibilik” ekidir. (Özkan, 1996: 107).
Tespit edilen sıfatlar arasında sadece *yoksul* “yoksul, fakir” örneğine rastlanılmıştır.

2.2.2.2. Fiilden Sıfat Türeten Ekler

Bu ekler kendi aralarında fiilden kalıcı sıfat türeten ve fiilden geçici sıfat yani sıfat-fiil türeten ekler olarak iki alt başlığa ayrılmaktadır.

Fiilden Kalıcı Sıfat Türeten Ekler

Fiil kök veya gövdelerine gelerek kalıplaşmış sıfatlar türeten eklerdir.
Çalışmamızda tespit edilen ekler şunlardır.

-(A)k

Türkiye Türkçesinde işlek olarak kullanılan bu ek Gagavuz Türkçesinde de kullanılmaktadır. Tek ve çok heceli fiillere gelerek fiilin ortaya çıkardığı niteliği veya nesneyi belirten sıfatlar türetir (Korkmaz, 2013: 344; Karaağaç, 2013: 282). Tespit edilen sıfatlar şunlardır:

aşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su. *bk.* haşlak.

bunak: Bunamış olan (kimse), bunak.

çemrek: 1. Çevik, hızlı (kimse). 2. Becerikli.

dönek: 1. *mec.* Dönek, değişen. 2. *mec.* Kin tutmayan, öfkesi hemen geçen.

fırlak: Fırlak, dışarı doğru fırlamış, çıkmış.

gevrek: 1) Gevrek, kırılgan. 2) Galeta, bisküvi, kuru pasta.

gevşek: Gevşek.

gezek: Gezen (kimse)

gülümsek: Gülümseyen.

haşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su. *bk.* aşlak.

kıvrak: 1. Kıvrılmış, bükülmüş. 2. Kambur, eğmeç, kavisli. 3. Endamı yerinde, boylu boslu, iyi yapılı, sağlam.

korkak: Korkak.

kurak: Kurak.

oynak: 1. Yerinde sağlam durmayan, hareketli. 2. Sarsıntılı, düz olmayan.

savsak: 1. Özensiz, ihmalkâr, savsak. 2. Tembel, avare.

titirek: Titreyen, titrek.

uzak: Uzak.

ürkek: Ürkek (hayvan).

yımışak: Yumuşak.

yuvarlak: Yuvarlak.

-(I)k / -(U)k

Oldukça işlek olan bu ek, fiilin belirttiği iş ile alakalı her türlü araç ve nesne ismi yapar. Gagavuz Türkçesinde türetildiği şekilleriyle Anadolu ağızlarında da kullanılan ancak Türkiye Türkçesi yazı dilinde görülmeyen pek çok kelime vardır

(Özkan: 1996: 113-114). Bu ek eklendiği fiilin anlamını pekiştirir (İlker, 1997:86). Sözlükte (Çebotar ve Dron: 2002) bu kelimelere de rastlanmıştır.

açık: 1. Açık, kapalı karşıtı. 2. *mec.* Doğru, düz. 3. Açık (hava). 4. Parlak, aydınlık, açık (renk), berrak, duru.

alışık: 1. Alışık 2. İyileşmiş, iyileşen.

aşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* haşınık.

ayırık (I): 1. Ayrılmış, bölünmüş. 2. Ayrılmış, sökülmüş. 3. Boşanmış (eş).

baalaşık: 1. Bağlanmış, birleşik, bağlaşıklık. 2. *esk.* Müttefik.

beenik: Onaylanmış, beğenilmiş.

bertik: 1. İncinmiş, burkulmuş, çıkık. 2. *mec.* (Aklını) oynatan, (dili) tutulan.

borsuk: Porsuk, pörsümü, çürümü.

bulanık: 1. Bulanık, donuk. 2. Belirsiz, net olmayan.

buruk: 1. Buruk, burulmuş olan. 2. Çarpık. 3. Bükülmüş. 4. Hadım edilmiş (hayvan).

buruşuk : Buruşuk, kırışık.

buuk: 1. Boğuk. 2. Hırıltılı; kısılmış (ses).

çapraşık: 1. Çapraşık. 2. Dolaşık, karışık.

çarpık: 1. Felçli, inmeli, kötürüm. 2. Akıl hastası.

çatık: Birleşik, birleşen.

çemrenik: Kolu ve paçaları çemrenmiş, sıvanmış.

çevirik: 1. Çevrilmiş, döndürülmüş. 2. Dönüştürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş.

çıkık: 1. Yerinden çıkmış. 2. Çıkıntısı olan. 3. Çıkık.

çıvdırık: Deli, delirmiş.

çökük: 1. Çömelmiş, çökük. 2. Çökmüş (bina). 3. Dibe çökmüş. 4. Çukurlaşmış.

çözük: 1. Çözölmüş, serbest bırakılmış, çözük. 2. Erimiş.

çürük: 1. Çürük, çürümü olan. 2. Sağlam olmayan. 3. Hastalıklı.

dadanık: 1. Alışık. 2. Herhangi bir şeye düşkün, zaafı olan.

dayanık: Sabırlı.

diişik: 1. Değişik, değişmiş. 2. Değiştirilmiş, tadilat edilmiş. 3. Mübadele, değiş-tokuş yapılmış. 4. *mec.* Sersem, ahmak, tahtası eksik.

dolaşık: 1. Dolaşık, karışık. 2. *mec.* Okunaksız, seçik olmayan, anlaşılmayan.
3. Dolambaçlı. 4. *mec.* Şaşkın, mahcup.

donuk: 1. Donmuş, buz tutmuş. 2. *mec.* Şaşkın, şaşırmış.

dürük: Somurtgan, asık suratlı, yüzü gülmeyen.

düşük: 1. Düşük, düşmüş. 2. Zayıflamış. 3. *mec.* Alçak, namussuz, rezil.

ezik: Ezik, ezilmiş veya yassılmış.

falanık: Ufalanmış, öğütülmüş, parçalanmış.

gücenik: 1. Gücenmiş, gücenik, kırılmış, küskün 2. Üzgün, kederli, tasalı.

haşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* aşınık.

kabarık: 1. Kabarık, yumuşak. 2. Şişmiş, kabarmış, kabarık.

kalkık: Kalkık, kaldırılmış, dik.

kamaşık: 1. Kamaşık; gözleri kör olmuş. 2. Ekşi, mayhoş.

kanırık: 1. Kanırılmış, sökülmiş, koparılmış. 2. *mec.* Ekşi yüzlü, somurtkan.

kapanık: 1. Kapalı kilitli. 2. Bulutlu, sisli. 3. Koyu (renk) 4. *mec.* İçer dönük.

karışık: 1. Karışık. 2. Dolaşık, karışık. 3. Düzensiz, intizamsız.

kesik: Kesik, kesilmiş, çok kesici.

kıpışık: Kıpışık, yarı kapalı (göz).

kırık: Kırık.

kısıık: 1. Basınçlı, tazyikli, boğuk. 2. Boğulmuş, hırıltılı, kısık. 3. *mec.* Çekingen.

kıvrık: 1. Kıvrılmış, kıvrık. 2. Eğrilmiş. 3. Bükülmüş.

kıvrışık: 1. Kıvrılmış, bükülmüş. 2. Kambur, eğmeç, kavisli.

kızarıık: Kızarıık.

kopuk: 1. Kopmuş, kopuk, yırtık. 2. Çulsuz.

sarkık: Sarkık, sarkmış.

sıkışık: Sıkışık, sıkıştırılmış.

sınaşık: Alışık.

silik: Silinmiş.

silinik: Silinmiş.

silkik: Silkinmiş.

soluk (II): 1. Solmuş, solgun, sararmış. 2. *mec.* Solmuş, solgun, sararmış.

soyuk: 1. Tüyleri dökülmüş. 2. Kabuğu dökülmüş, kavlak. 3. *mec.* Kel, dazlak. 4. *mec.* Çulsuz.

sökük: 1. Sökük, sökülmüş. 2. Dikişi sökülmüş. 3. Parçalara ayrılmış. 4. Çözülmüş (problem).

sörpeşik: 1. Büzülmek, buruşmak. 2. *mec.* Köhne, eski püskü.

suaşık: 1. Sürülmüş, yayılmış, bulaşmış. 2. Sıvanmış, (paça, kol), toplanmış (elbise). *bk.* suvaşık.

sulanık: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan.

suvaşık: 1. Sürülmüş, yayılmış, bulaşmış. 2. Sıvanmış, (paça, kol), toplanmış (elbise). *bk.* suaşık.

süünük: 1. Sönük, sönmüş. 2. *mec.* Cansız, solgun, sönük.

şaşık: 1. Dolaşık, karışık. 2. Hatalı, yanlış.

şaşırık: 1. Dolaşık, karışık. 2. Hatalı, yanlış.

tanışık: Tanışık, tanıdık (kimse veya şey); bir kimse veya bir şey hakkında bilgisi olan.

tıkışık: 1. Tıkışık, tıkışmış olan. 2. *mec.* Şişman, iri, yarılı, cüsseli.

tutnuk: 1. Kısık, kısılmış, hırıltılı. 2. Kekeme.

uçuk: 1. Sarp, dik. 2. Çökük.

ulaşık: Bulaşık, bulaşıcı.

uyanık: 1. Uyanık, ayık. 2. Taze. 3. *mec.* Gözü açık.

ürkük: Ürkek (hayvan).

yakışık: 1. Sempatik, yakışıklı (erkek). 2. Uygun.

yanık: Yanık, yanmış.

yapışık: Yapışık.

yarık: Yarık, yarılmış.

yayık: 1. Açılmış; yayılmış, yayık. 2. Geniş.

yıkık: Yıkık, yıkılmış, harap.

yırtışık: Yırtıcı.

-GAn

Bir fiili çok yapanı veya olanı bildiren sıfatlar türetir (Karaağaç, 2013: 286). Bu ek ünlü ve ünsüz uyumuna uygun kullanılmaktadır: *-gan/-gen*, *-kan/-ken* (Pokrovskaya, 1997: 94). Bu ekle türemiş sıfatlar şunlardır:

alışkan: Alışkan, alışık.

baargan: Bağırıp çağıran, bağırgan.

çekişkân: Kavgacı, çekişmeyi seven (kimse), çekişken.

direşkân: 1. Dayanıklı, mukavim, sabit. 2. Sebatkâr, direşken, ısrarlı.

ergen: Genç, ergenlik dönemindeki kişi, bekâr.

kapılğan: 1. Kapılğan, kolayca etkilenen, çabuk kapılan. 2. Uysal, yumuşak, munis.

kudurgan: 1. Kudurmuş. 2. *mec.* Gözü kararmış, gözü dönmüş, çılgın.

osurgan: Kötü koku çıkaran, osuran.

savaşkan: Gayretli, çalışkan, özenli..

sıcılğan: Korkak, ödle.

şaşırgan: 1. İşi karıştıran. 2. Fitneci, karıştırıcı.

yapışkan: 1. Yapışkan. 2. Sırnaşık, yapışkan.

-GIn / -GUn

Büyütme ve aşırılık işlevinde kullanılan işlek bir ektir. Bu ek ünlü ve ünsüz uyumuna uymaktadır: *-gın/-gin, -gun/-gün, -kın/-kin, -kun/-kün* Tespit edilen sıfatlar şunlardır:

argın: 1. Bitkin. 2. Zayıf. 3. Beceriksiz.

azgın: 1. İrinli, cerahatli, iltihaplanmış. 2. *mec.* Coşkun, kudurmuş, azgın.

batkın: Balçıklı, bataklı (toprak için).

baygın: 1. Zayıf, dayanıksız, sağlam olmayan, gevşek. 2. Soluk, solmuş, gevşek 3.

Tatlı, tuzsuz, mayalı. 4. Süzgün, mahmur, dalgın, baygın, ruhsuz. 5. Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış. 6. *mec.* Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış.

çalgın: İnce; zayıf, çalgın (ekin).

çapkın: 1. Çapkın. 2. Hızlı, çevik, hızlı (at).

çiskin: Nemli; yağmurlu, bulutlu (hava).

dargın: 1. Dargın, alıngan. 2. Hiddetli, hışımlı, öfkeli, kızgın.

ergin: Olgun, yetişmiş, yetişken, kemale ermiş.

etişkin: Yetişkin.

geçkin: 1. Gereğinden çok olgun veya solmaya başlamış, geçkin. 2. Rahmetli, merhum.

gergin: 1. Gergin, gerilmiş. 2. *mec.* Gergin, soğuk.

girgin: 1. Girgin, cesur, yiğit. 2. Samimi. 3. Girişken, enerjik.

kaygın: 1. Kaygan. 2. Cilalı, cilalanmış.

keskin: 1. Keskin, çok kesici. 2. *mec.* Keskin, sivri. 3. *mec.* Keskin gözlü, gözü açık. 4. *mec.* Çevik, canlı, oynak.

kızgın: 1. Kızgın, yakıcı, ateşli. 2. *mec.* Ateşli, hiddetli, coşkunun. 3. *mec.* Öfkeli, sinirli, kızgın.

pişkin: 1. Pişkin, pişmiş. 2. Olgun, olmuş. 3. *mec.* Tecrübeli.

şaşkın: 1. Afallamış, şaşkın. 2. Ahmak, tahtası eksik.

şişkin: 1. Şişmiş, şişkin, şiş. 2. Şişman, tombul (kimse).

yaygın: 1. Yaygın. 2. Göbekli, göbek bağlamış.

-I / -U

Farklı anlamlarda kelime türeten bu ek, Eski Türkçedeki *-Ig* ekindeki “g” sesinin düşmesi sonucu şekil değiştirmiş hâlidir (Timurtaş, 2012: 80).

satı “satış”, *çizi* “sapan izi, evlek”, *seçi* “seçme” örneklerinde olduğu gibi bu ek ile türetilmiş Türkiye Türkçesi yazı dilinde işlek olmayan ancak Gagavuz Türkçesinde kullanıldığı gibi Anadolu Ağızlarında da kullanılan veya arkaik özellikler gösteren sözcükler bulunmaktadır. Ayrıca bu ek edilgen çatılı fiillere gelerek *-muş* sıfat-fiil fonksiyonu katmaktadır (Özkan, 1997: 113).

Bu eki alarak türetilmiş sıfatlar şunlardır:

asılı: Asılı, askıya asılı.

atılı: Atılmış, terkedilmiş, bırakılmış.

ayırı: 1. Başka, başka türlü. 2. Ayrı yerde kalan.

çekili: 1. Tartılmış, tartılı. 2. Suyu çekilmiş, kurumuş, boşaltılmış.

çevirili: 1. Dönebilen. 2. Döndürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş. 5.

Tercüme edilmiş.

çitili: İşaretli, çentikli.

çizili: 1. Kasıklı. 2. Altı çizilmiş.

çözülü: 1. Çözölmüş, serbest bırakılmış, çözü. 2. Erimiş.

dikili: 1. Dikilmiş, 2. Ekilmiş, dikili. 3. Saplanmış, batırılmış, sokulmuş. 4. Şaşkın, şaşırılmış. 5. Donakalmış.

dizili: 1. Dizili, dizilmiş. 2. Sıralanmış.

dolu: 1. Dolu, dolmuş. 2. Çok sayıda. 3. İçinde atılacak mermisi olan (tüfek vb.).

kakılı: Çivilenmiş, çakılmış, kakılmış, çakılı.

katılı: Üzerine birşeyler eklenmiş, üzerine bir şeyler ilave edilmiş.

kısıli: Basınçlı, tazyikli, boğuk.

koşulu: Koşulu, koşulmuş (at).

kurulu: Kurulu, kurulmuş olan, yerleşmiş.

örülü: Örülmüş.

sarılı (II): 1. Sarılmış, sarılı. 2. Kemerli

satılı: Satılı, satılmış.

sayılı: Sayılı.

serili: 1. Asılı, asılmış. 2. Gönderilmiş. 3. Gerilmiş.

sıkılı: 1. Sıkılmış, sıkıştırılmış. 2. Utangaç.

sürülü: Sürülmüş (tarla), ekilebilir (arazi).

yazılı: 1. Yazılı, yazılmış. 2. Kayıtlı.

-mA

Genellikle “yapılmış, edilmiş” anlamlarında sıfat yapan bir ek olarak kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009: 345). Tespit ettiğimiz sıfatlar şunlardır:

alınma: Alınmış, alıntılanmış.

asma: Asılmış, asılı, asılı duran.

ayırma: 1. Seçilmiş. 2. İnce, zarif; cafcacflı.

burma: Bükülmüş, burulmuş, kıvrılmış.

çalma: Çalma, çalınmış.

çatma: Bağlı, birleşmiş.

çıkartma: Ham deriden yapılmış.

dökmä: 1. Dökme, dökülmüş. 2. Dökme, döküm, kalıplama.

dönmä: 1. Tersinir, herhangi bir anda geri dönebilen. 2. Tekrarı olan, tekrarlanan.

kakma: Çakılmış, kakılmış.

kapma: 1. Çalınan, çalınmış. 2. İşgal edilmiş.

katma: Karışık, karma.

kazılma: 1. Kazılmış. 2. Kazılarak temizlenmiş (zararlı otlar temizlenmiş).

kesmä: Kesik, kesilmiş.

kırma: Dövülmüş, kırılmış, ufalanmış.

kıyma: Doğranmış, kıyılmış.

kurutma: Kurutulmuş.

örmä: Örülmüş.

seçmä: Seçilmiş.

sevmä: 1. Sevgili. 2. Şefkatli. 3. Beğenilen, sevilen.

sımarlama: 1. Ismarlama, sipariş. 2. Sipariş edilmiş, ayırtılmış rezerve edilmiş.

yalama: Yalanmış.

yolma: 1. Bitki, tüyü yolunmuş. 2. Dağınık; saçları karmakarışık.

-ç

Bu ek dönüşlü fiillere gelerek aşırılık ifade eden sıfatlar türetir (Özkan, 1996: 111; Pokrovskaya, 1997: 78).

aldanç: 1. Hemen inanan, saf; güvenilir. 2. Yalan, sahte.

kıskanç: 1. Kıskanç. 2. İmrenen, gıpta eden. 3. Cimri.

Fiilden Geçici Sıfatlar Türeten Ekler

İsimlerden önce gelerek ismin hareketiyle ilgili bir niteliğini belirtmek üzere kullanılan (Özkan, 1996: 171) bu ek; diğer sıfatlardan farklı olarak içinde hem fiil hem de sıfat özelliği barındıran kelimeler türetir (Korkmaz, 2009: 346).

Türkçede çok işlek olarak kullanılan bu ek Batı Türkçesinde de oldukça zengin olarak kullanılmaktadır (İlker, 1997:142).

Fiilden geçici sıfat türeten bu ek türleri geniş zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman bildiren ve i- ek fiiliyle kurulan sıfat fiiller olarak sınıflandırılabilir. Gagavuz Türkçesinde *-DIk/-DUk* ve *-mIş/-mUş* ekleriyle türetilen sıfat-fiiller geçmiş zaman, *-an, -än, -r, -ar, -är, -mAz, -IcI/-UcU* ekleriyle türetilen sıfat-fiiller geniş zaman,

-AcAk, -AsI ekleriyle kurulan sıfatlar gelecek zaman bildirir (Pokrovskaya, 1997: 158-161).

-DIk/-DUk, -IcI/-UcU, -an, -än, -r, -ar, -är,-ır, -ir, -mAz, -AcAk, ekleri düzlük-yuvarlaklık, kalınlık-incelik uyumu ve ünsüz uyumuna uymaktadır.

-DIk / -DUk

Fiil kök veya gövdelerine gelerek onlara görülen geçmiş zaman anlamı kazandıran sıfat fiil ekidir (Özkan, 1996: 171). Gagavuz Türkçesinde bu ek, iyelik eki aldığı zaman -du, -dii biçiminde görülmektedir: *Okuduu kiyat, istedii yerlär, olduu iş* (İlker, 1997:143)

Oğuz grubu Türk dillerinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de kullanılan bu ek ile türetilmiş sıfatlar şunlardır.

aaradık: Aranan.

bildik: Tanıdık, bildik (kimse veya şey).

duyulmadık: Duyulmamış, işitilmemiş.

gezdik: Gezilmiş, gezilen.

görmedik: Aç gözlü, tamahkâr.

onmadık: Bedbaht, talihsiz.

-mİş / mUş

Şekil ve zaman eki durumuna geçen sıfat fiil eklerinden olan bu ek sadece geçmiş zamanı belirtmektedir (Ergin, 2013: 335). Batı grubunda Türkmen Türkçesinde sıfat-fiil görevinde kullanılmayan bu ek Türkiye Türkçesinde, Azerbaycan Türkçesinde ve Gagavuz Türkçesinde görülmektedir (İlker, 1997:144). Tespit edilen sıfatlar şunlardır:

anılmış: 1. Anılmış. 2. Bilinen, ünlü. 3. Mahir, usta, yetenekli.

budanmış: Budanmış.

denenmiş: Denenmiş, test edilmiş, kanıtlanmış, güvenilir.

etişmiş: Yetişmiş.

geçmiş: 1. Geçmiş. 2. Çok olgun, çürümeye yüz tutmuş.

gelmiş: Gelmiş, gelen.

kabarılmış: Kabarmış (hamur).

kaldırılmış: 1. Kaldırılmış. 2. Toparlanmış. 3. Sürgün edilmiş, sınır dışı edilmiş.
4. Uyandırılmış.

kaurulmuş: Kavrulmuş, kızartılmış.

kokmuş: 1. Bozuk, kokmuş, çürümüş. 2. Pasaklı.

kaynadılmış: Kaynamış, kaynatılmış. *bk.* kaynanmış.

kaynanmış: Kaynamış, kaynatılmış. *bk.* kaynadılmış.

okunmuş: 1. Okunmuş. 2. Kusanmış, okunmuş.

olmuş: Olgun, olmuş, olgunlaşmış.

pişmiş: Pişmiş.

seçilmış: Seçilmış.

semelenmiş: 1. Sersemleşmiş. 2. *mec.* Gözleri bayılmış, anlamsız.

sirkelenmiş (I): Ekşimiş.

soluklanmış: Kokusu gitmiş olan.

sulanmış: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan.

susamış: Susamış.

suuklamış: Soğuk almış, üşüyerek hastalanmak.

sürülmüş: Sürülmüş.

tanınmış: Tanınmış, tanınan, meşhur, itibar sahibi, nüfuz sahibi (olan).

taranmış: 1. Taranmış. 2. Taranmış (yün için), ditilmış (keten için).

üürenmiş: 1) Bilgili, bilgi sahibi; tecrubeli; bilgin, alim. 2) Okumuş. 3) Terbiyeli, terbiye edilmiş.

-An

Geniş zaman sıfat fiili türetmek için kullanılan bu ek şekil ve zaman eki durumuna geçmeyen, daima ve sadece sıfat fiil eki olarak kullanılan bir ektir. (Ergin, 2013: 334). Batı Türkçesinde -g ünsüzü düşmüş ve bugün çağdaş Oğuz Türkçelerinde -An şeklinde kullanılmaktadır. Gagavuz Türkçesinde de az da olsa “-

gan” lı şekilleri de görülmektedir (Özkan, 1996: 171). Örnekler için +GAn ekine bakınız.

Çalışmamızda bu ek ile türetilmiş tespit edilen sıfatlar şunlardır:

aaranan: 1. Değerli, pahalı. 2. Aranan.

aarayan: Arayan.

acıyan: Şefkatli, acıyan.

akan: Akan, akar.

aldadan: Yalancı, aldatan.

anılan: Anılan.

annadan: Öykücü, anlatan, anlatıcı.

annaşılan: Anlaşılan.

annayan: Akıllı, zeki, anlayan.

asılan: Asılan, asılan adam.

çaaran: Çağırın, davet eden.

dalayan: 1. Kızgın, öfkeli (köpek). 2. *mec.* Kinayeli, kinli, zehirli.

duran: Duran.

kabledän: 1. Alıcı, alan. 2. Kabul eden.

karıştıran: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı.

kıyışan: 1. Cesaretli, cesur, gözü pek. 2. Zeki, akıllı, anlayışlı.

sarkan: Sarkık, sarkmış.

savaşan: Gayretli, çalışkan, özenli.

sesleyän: 1. Uysal, uslu, söz dinleyen. 2. Dinleyici, dinleyen.

sevän: Seven.

sokulan: Kurnaz, sinsi.

-r, -Ar, -Ir / -Ur, -är

Fiillere gelerek nitelik veya bu niteliği taşıyan varlığı bildiren isimler türetmektedir. Bu ek geniş zamanı bildirmede kullanılır (Karaağaç, 2013: 303). Gagavuz Türkçesinde bu ek, ünlüyle biten kök ve gövdelere -r, ünsüzle biten kök ve gövdelere ise -ar/-är şeklinde gelmektedir.

Çalışmamızda bu ek ile tespit edilen sıfatlar şunlardır.

açar: Açan.

akar: Akan, akar.

benzär: Benzer.

bilir: Bilgili, bilir.

çalar: (Şarkı, türkü) söyleyen, çalar (saat).

dayanır: Sabırlı (kimse), sabırlı olan.

duyar: Duyarlı.

iilir: Eğilen, esnek, elastik, kolay bükülen.

işlenir: İş –(si)

kaynar: Kaynar.

yakar: Acı, tadı bu nitelikte olan.

-mAz

Olumsuzluk bildiren geniş zaman sıfat fiil ekidir (Ergin, 2013: 334 ve Özkan, 1996: 171). Gagavuz yazı dilinde geniş zaman ekinin olumsuzu *-maz*, *-mâz* ve *-mar*, *-mâr* şeklinde kullanılırken geniş zaman bildiren sıfat-fiil eki sadece *-maz*, *-mâz* şeklinde kullanılmaktadır.

Bu ek ile türetilmiş tespit edilen sıfatlar şunlardır:

annaşılmaz: Anlaşılmaz, anlaşılması güç olan.

benzemâz: Eşi benzeri olmayan, eşsiz.

bozulmaz: Bozulmaz.

bölünmâz: Bölünmez, parçalanmaz, ayrılmaz.

diidirmâz: Şaka kaldırmayan, çıtkırıldım.

diişilmâz: Değişmez, sabit.

dokunulmaz: 1. El değmemiş, el değmedik, dokunulmamış. 2. Şaka kaldırmayan çıtkırıldım.

doymaz: Doyumsuz, açgözlü, doymak bilmeyen, cimri.

duymaz: 1. Duygusuz, katı, hissiz. 2. *mec.* Duyumsamaz, aldırılmaz, kayıtsız. 3. *mec.* Anlayışsız.

ensenilmâz: Yenilmez.

geçmâz: Geçmez, para etmez, gelir getirmez.

olmaz: İmkânsız, olmaz, gerçekleşemez.

oturulmaz: Oturulması yasak olan, oturulmaz.

tükenmâz: Tükenmez.

utanmaz: Utanmaz, arsız.

yaramaz: 1. Elverişsiz, işe yaramayan, yaramaz. 2. Yaramaz, söz dinlemeyen (çocuk), haşarı.

-AcAk

Şekil ve zaman eki işlevinde kullanılan bu sıfat fiil eki Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıkmıştır (Ergin, 2013: 336). Fiil kök ve gövdelerine gelebilen -AcAk eki, geçici sıfatlar ve geçici hareket isimleri kurmaktadır. Bu eke Gagavuz Türkçesinde az rastlanmaktadır.

acınacak: Acınacak; üzücü, can sıkıcı.

gelecek: Gelecek, ileriki, önümüzdeki.

şaşıllacak: Şaşıllacak, şaşırlılacak (şey).

-IcI / -UcU

Korkmaz, (2009: 963) -IcI / -UcU ekiyle oluşturulan sıfat fiillerin, isim veya isim tamlamaları önünde geçici sıfat görevi üstlendiğini belirtmiştir. Ancak Karadoğan (2008: 59) -IcI/ -UcU ekinin Türkiye Türkçesinde sıfat türetmeye çok uygun bir ek olduğunu fakat eklendiği bir fiilin tamamen isimleştiğini ve fiil tabanının artık tamlayıcı alamayacağını, dolayısıyla bu ekin de sıfat-fiil eki sayılabilmesinin mümkün olmadığını savunmuştur.

Tespit edilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Gagavuz Türkçesinde -IcI/-UcU sıfat-fiil eki fiil kök ve gövdelere gelir. Bu ekin oluşturduğu şekiller, kalıcı sıfat ve isimlere dönüşmeye elverişli olduğundan, geçici sıfat ve isim olarak kullanılışı seyrektiler:

aalayıcı: Gözü yaşlı, çok ağlayan, ağlayan.

aaranıcı: Aranan, gereken, aranan için.
aıcı: Aıcı.
akıcı: Akıcı, akan.
aldadıcı: Hilekâr, yalancı, dolandırıcı.
alı: Alan, kendisine bir şey gönderilen (kimse).
annadıcı: Öykücü, anlatan, anlatıcı.
ansırdıcı: Hapşırtıcı, hapşırtan.
atıcı: 1. Atıcı. (Gülle atıcı, cirit atıcı.) 2. *esk.* Nişancı.
aydınnadıcı: Aydınlatan.
ayırdıcı: Ayıran, ayırıcı.
ayırıcı: Kapisli.
azırlayıcı: Hayırlayan, hazırlayıcı. *bk.* hazırlayıcı.
baaşılayıcı: 1. Hediye eden, bağışlayan. 2. Cömert.
bunaltıcı: 1. Boğucu, bunaltan. 2. Bıktırıcı, sinir edici.
buucu: Boğucu.
çaarıcı: Çağırın, davet eden.
çekici (II): Çekici, yakışıklı, alımlı.
dondurucu: 1. Dondurucu. 2. *mec.* Dondurucu.
geçici: Geçici.
hazırlayıcı: Hayırlayan, hazırlayıcı. *bk.* azırlayıcı.
karıştırıcı: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı.
seçici: 1. Seçici. 2. Ayırıcı, ayırt eden.
sesleyici: 1. Uysal, uslu, söz dinleyen. 2. Dinleyici, dinleyen.
sorucu: Soru soran.
şasırtıcı: 1. Kafa karıştırıcı, işi bozan; fitneci. 2. İş karıştıran.
verici: Veren, cömert.
yakıcı: Acı, acılı, tatlı karşıtı.
yaradıcı: Yaratıcı. *bk.* yaratıcı.
yaratıcı: Yaratıcı. *bk.* yaradıcı.
yaraştırıcı: Dalkavuk, yaltak.
yırtıcı: Yırtıcı (hayvan).

2.2.3. Birleşik Sıfatlar

Birden fazla sözcüğün, kendi anlamlarını koruyarak veya değiştirerek tek bir anlamı ifade edecek biçimde bir araya gelmesinden oluşmuş sıfatlara birleşik sıfatlar denir (Korkmaz, 2009: 346). Çalışmamızda tespit ettiğimiz birleşik sıfatlar şunlardır:

açıkgöz: 1. Zeki. 2. Uyanık, açıkgöz.

birtaraflı: Tek taraflı.

birtakım: Aynı, yeknesak, tekdüze.

dörtköşeli: Dört köşeli, kare, dörtgen.

kabledän: 1. Alıcı, alan. 2. Kabul eden.

kendibaşma: Serbest, bağımsız.

ikitarafli: İki taraflı, iki tarafı olan.

yalınayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk. yalnayak..*

yalnayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk. yalınayak.*

2.2.4. Pekiştirme Sıfatları

İfadeyi kuvvetlendirmek için kullanılan sıfatlardır. Niteleme sıfatının ilk hecesinin sonuna “m, p, r, s” ünsüzlerinden biri getirilip oluşturulan hece, sıfatların başına getirilerek pekiştirilme sıfatları türetilir (Korkmaz, 2009: 348). Tespit edilen pekiştirme sıfatları şunlardır:

ap-ak: Apak, bembeyaz.

bim-biyaz: Bembeyaz.

em-eşil: Yemyeşil.

ep-eni: Yepyeni. *bk. epiz-eni.*

epiz-eni: Yepyeni. *bk. ep-eni.*

kıp-kırmızı: Kıp kırmızı.

kip-kirli: Kip kirli.

kos-koca: Koskoca. *bk. kos-kocamiti.*

kos-kocamiti: Koskoca. *bk. kos-koca.*

kup-kuru: Kup kuru.

mas-maavi: Masmavi.

mos-mor: Mosmor.

sap-sarı: Sapsarı.

up-uzun: Upuzun, çok uzun.

2.3. İŞLEVLERİNE GÖRE SIFATLAR

İşlevlerine göre sıfatlar iki ana gruba ayrılır. Bunlar “nitelik sıfatları” ve “belirtme sıfatları”dır.

2.3.1. Niteleme Sıfatları

Canlı ve cansız varlıkların devamlılık bildiren yani renk, boy, biçim, yapı, ağırlık, tat, koku, mesafe, huy gibi kolayca değişmeyen ve varlığa bitişik olan vasıflarını bildiren sıfatlara niteleme sıfatı denir (Özkan, 1996: 132).

Niteleme sıfatları isimlerden sonra yüklem ismi olarak gelerek anlattıkları vasfı varlığa yaklaşıtırlar. Bu taktirde ek ve yardımcı fiiller de alırlar. Sıfat tamlamalarında ise tamlayan olarak daima isimden önce gelip anlattıkları niteliği tamamen isme mal ederler (Banguoğlu, 2011: 345).

A

aaç (II): Aç, acıkmış, aç kalan, açlık çeken.

aalamsık: Ağlaşan, sızlanan.

aalaşmaklı: Sulu gözlü, gözü yaşlı kimse.

aalayıcı: Gözü yaşlı, çok ağlayan, ağlayan.

aamak (II): Ahmak. “Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala.”. *bk.* ahmak.

aar: 1. *mec.* Ağır, zor, güç 2. Ağır, yavaş.

aaradık: Aranan.

aaranan: 1. Değerli, pahalı. 2. Aranan.

aaranıcı: Aranan, gereken, aranan için.

aarayan: Arayan.

aaretlik: Evlatlık.

aarif: 1. Akıllı, zeki, uslu. 2. Bilgili, eğitimli. 3. Kurnaz.

aazdan: Şifahi, sözlü “aazdan halk yaratması”.

aazlı: Ağızlı, ağzı olan.

aazsız: Sessiz, ağızsız, söz söylemesini beceremeyen, çekingen.

aburlu: Buğulu, buharla kaplanmış.

acelâ: Acele, çabuk, acil.

acemi: 1. Vahşi, eğitimsiz (hayvan) 2. Deneyimsiz, acemi.

acı: 1. Acı, tatsız 2. *mec.* Acı, acı verici.

acıca: Biraz acı, oldukça acı.

acılı: Üzgün, kederli, acısı olan, acılı.

acımsı: Acımsı.

acınacak: Acınacak; üzücü, can sıkıcı.

acıyan: Şefkatli, acıyan. *bk.* acızgan.

acızgan: Şefkatli, acıyan. *bk.* acıyan.

açar: Açan.

açıcı: Açıcı.

açık: 1. Açık, kapalı karşıtı. 2. *mec.* Doğru, düz. 3. Açık (hava) 4. Parlak, aydınlık, açık (renk), berrak, duru.

açıkgöz: 1. Zeki. 2. Uyanık, açıkgöz.

adalı: Adalı.

adamnıklı: 1. İnsaniyetli, hümanist. 2. Misafirperver.

adamnıksız: 1. Gaddar, merhametsiz, insafsız. 2. Bencil, egoist.

adamsızlık: 1. İssiz, تنها. 2. Gaddar, merhametsiz.

adımnik: Adımlık.

adlı: 1. İsimli, adlı. 2. Adını taşıyan, üstünde şahsının ismi yazılı ya da kazılı, isme muharrer.

adsız: İsimsiz, bilinmeyen, anonim.

afecân: Telaşlı.

ahmak: Ahmak. *bk.* aamak (II).

ahtlı: İstekli, arzulu.

ahtsız: İsteksiz, arzusuz.

ajurlu: Ajurlu, gözenekli.

ak: 1. Beyaz. 2. Temiz.

akan: Akan, akar. *bk.* akar.

akar: Akan, akar. *bk.* akan.

akça: *esk.* Beyazımsı, oldukça beyaz.

akıcı: Akıcı, akan.

akıllı: 1. Akıllı, makul, mantıklı. 2. Terbiyeli.

akılsız: Akılsız, anlayışı kıt.

aklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk.* haklı.

akran: Aynı yaşta olan, akran.

aksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* haksız.

akumulâtorlu: Akümülatörlü.

al: Al, kırmızı, pembe.

alaca (I): 1. İki veya daha çok renkli, alaca. 2. Alaca, alacalı-bulacalı.

alacalı (I): 1) Muhtelif renklerde, çeşitli renklerde. 2) Alaca, alacalı-bulacalı.

alacalı (II): İşlemeli.

alatl: Aceleci, süratli, hızlı.

alçacık: Çok alçak, yere yakın.

alçak: 1. Alçak, kısa. 2. *mec.* Soysuz, namert.

alçarak: Alçarak, az alçak.

aldadan: Yalancı, aldatan.

aldadıcı: Hilekâr, yalancı, dolandırıcı.

aldancak: 1. Kanan, kolayca kanan. 2. Yalan, sahte, yanlış.

aldanç: 1. Hemen inanan, saf; güvenilir. 2. Yalan, sahte.

alıcı: Alan, kendisine bir şey gönderilen (kimse).

alık: Alık, sersem.

alışık: 1. Alışık 2. İyileşmiş, iyileşen.

alışkan: Alışkan, alışık.

alifli: Alevli, sıcak; ısı ile sıcak (olan).

alkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk.* halkalı.

allaasız: Allahsız, tanrısız, ateist.

almalı: Elmalı.

alt: Alt, aşağı, alt kısım.

altın: Altın, altından yapılmış.

altınk: Alttaki.

altınrı: Altın kaplamalı; varaklı.

amansız: Amansız, katı yürekli, gaddar.

ambiııyalı: İddialı, hırslı, kibirli.

amurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk.* hamurlu.

amursuz: Mayasız, mayasız (ekmek). *bk.* hamursuz.

analı: Annesi olan, analı.

angıçlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angışlı.

angışlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angıçlı.

anılan: Anılan.

anılmış: 1. Anılmış. 2. Bilinen, ünlü. 3. Mahir, usta, yetenekli.

annadan: Öykücü, anlatan, anlatıcı. *bk.* annadıcı.

annadıcı: Öykücü, anlatan, anlatıcı. *bk.* annadan.

annamasız: 1. Anlamsız, saçma. 2. *mec.* Boş (kimse).

annar: Zeki, anlayışlı, akıllı, anlayan.

annaşılan: Anlaşılan.

annaşılmaz: Anlaşılmaz, anlaşılması güç olan.

annayan: Akıllı, zeki, anlayan.

annayışlı: Anlayışlı, akıllı.

annayıssız: Anlayıssız, aptal.

ansırdıcı: Hapşırtıcı, hapşırtan.

ap-ak: Apak, bembeyaz.

arasız: Sürekli, arasız; kesintisiz.

ard: Arka, geri, arka taraf.

ardeyli: 1. Biberli, içine biber katılmış. 2. Acı.

argın: 1. Bitkin. 2. Zayıf. 3. Beceriksiz.

arkalı: 1. Geniş omuzlu. 2. *mec.* Arkalı, arkasında desteğı olan.

arsız: Arsız, utanmaz, küstah.

artistik: Sanatsal, artistik.

arışaklı: Kavgacı, şirret.

aseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* haseetli.

asfaltlı: Asfaltlı.

asılan: Asılan, asılan adam.

asılı Asılı, askıya asılı.

ashsız: Uydurma, sahte.

asma: Asılmış, asılı, asılı duran.

asretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk.* hasretli.

asta: Hasta. *bk.* hasta.

astalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk.* hastalıklı.

astarlı: Astarlı. *bk.* hastarlı.

astmalı: Astımlı. *bk.* astmatik.

astmatik: Astımlı. *bk.* astmalı.

astronomik: Astronomik.

aşaadaki: Aşağıdaki. *bk.* aşağıdaki.

aşaaki: Aşağıdaki. *bk.* aşağıdaki.

aşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* haşınık.

aşırılı: Yabancı, yerli olmayan.

aşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su. *bk.* haşlak.

atalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk.* hatalı.

ateşli: 1. Ateşli; sıcak. 2. *mec.* Ateşli; sıcak.

atıcı: 1. Atıcı. (Gülle atıcı, cirit atıcı.) 2. *esk.* Nişancı.

atılı: Atılmış, terkedilmiş, bırakılmış.

atlayışlı: Çukurlu

atsız: *esk.* Atı olmayan, atsız.

auşamki: 1. Akşamki. 2. Dünkü. *bk.* avşamki.

avan: Gaddar, merhametsiz, kaba, sert, insafsız.

avariyalı: Kazalı.

avcı: Avcı (olan).

averâli: Malı mülkü olan, varlıklı.

avezli: Hevesli. *bk.* havezli.

avşamki: 1. Akşamki. 2. Dünkü. *bk.* auşamki.

ayaklı: 1. Ayakları olan, ayaklı. 2. Uzun bacaklı.

ayaksız: Ayaksız, ayağı olmayan.

aydın: Aydın, aydınlık; parlak; berrak, duru.

aydınnadıcı: Aydınlatan.

ayık: 1. Ayık. 2. *mec.* Akıllı, zeki, bilinçli.

ayıplı: Ayıplı; ayıbı, kusuru olan.

ayıpsız: Ayıpsız; ayıbı, kusuru olmayan.

ayırdıcı: Ayıran, ayırıcı.

ayırı: 1. Başka, başka türlü. 2. Ayrı yerde kalan.

ayırıcı: Kaprisli.

ayırık (I): 1. Ayrılmış, bölünmüş. 2. Ayrılmış, sökülmiş. 3. Boşanmış (eş).

ayırma: 1. Seçilmiş. 2. İnce, zarif; cafcacflı.

ayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil.

bk. hayırsız.

aykırı: Aykırı, çapraz.

aylaz: Haylaz, tembel. *bk. haylaz.*

aynalı: Aynalı, aynası olan.

ayozlu: Kutsal, mukaddes.

aysız: Aysız, mehtapsız.

ayverli: 1. Havyarlı. *bk. hayverli. bk. halverli.*

azat: 1. *esk.* Hür, serbest, özgür. 2. Zapt edilmez, dizginsiz.

azgın: 1. İrinli, cerahatli, iltihaplanmış. 2. *mec.* Coşkun, kudurmuş, azgın.

azır: Hazır. *bk. hazır.*

azırlayıcı: Hayırlayan, hazırlayıcı. *bk. hazırlayıcı.*

azırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk. hazırlı.*

azman (I): Büyük, devasa.

azman (II): Hadım edilmiş.

B

baalaşık: 1. Bağlanmış, birleşik, bağlaşık. 2. *esk.* Müttefik.

baalı: 1. Bağlı, bağlanmış, sarılmış. 2. *mec.* Bağımlı, tabî.

baargan: Bağırıp çağıran, bağırgan.

baaşılayıcı: 1. Hediye eden, bağışlayan. 2. Cömert.

baaşı: 1. Bağışlanmış, bağışlanan, hediye edilen. 2. Söz verilen vaat edilen.

bacaklı: 1. Ayaklı, ayağı olan. 2. Uzun bacaklı.

bacaksız: 1. Bacaksız, ayaksız, bacağı olmayan. 2. Kısa bacaklı.

bahtlı: *esk.* Bahtlı, mutlu, talihli.

bahtsız: *esk.* Bahtsız, mutsuz, talihsiz.

balaban: Uzun boylu, boylu boslu.

ballı: Ballı, içinde bal olan; tatlı.

barbar: Barbar.

barsaksız: Zayıf, cılız, sıska (kimse).

başaklı: Başaklı, başağı olan.

başlankı: Baştaki, ilk.

başsız: 1. Başsız, başı olmayan. 2. *mec.* Başsız, başı olmayan. 3. Sonsuz, uçsuz bucaksız.

bataklı: Bataklı; çamurlu.

batal: Kocaman, iri yarı, battal.

batkın: Balçıklı, bataklı (toprak için).

bayırlı: Bayırlı, yamaçlı, yokuşlu.

baygın: 1. Zayıf, dayanıksız, sağlam olmayan, gevşek. 2. Soluk, solmuş, gevşek 3. Tatlı, tuzsuz, mayalı. 4. Süzgün, mahmur, dalgın, baygın, ruhsuz. 5. Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış. 6. *mec.* Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış.

becerikli: Yetenekli, becerikli.

beceriksiz: Beceriksiz, becerisi olmayan.

beenik: Onaylanmış, beğenilmiş.

belalı: 1. Belalı. 2. Zararlı, zarar verici, tehlikeli.

benekli: Benekli.

benzär: Benzer.

benzemär: Eşi benzeri olmayan, eşsiz. *bk.* benzämesiz

benzämesiz: Eşi benzeri olmayan, eşsiz. *bk.* benzemär.

beräänkı: Bu; en yakın; beri taraftaki. *bk.* bıyankı.

bereketli: 1. Verimli, bereketli. 2. Sporlu. (Bitkilerde üreme hücresi.)

bertik: 1. İncinmiş, burkulmuş, çıkık. 2. *mec.* (Aklını) oynatan, (dili) tutulan.

besimni: Besleyici.

besli: Besli, besili, semiz.

beter (I): Çok kötü, daha kötü.

bıyankı: Bu; en yakın; beri taraftaki. *bk.* beräänkı.

bıyıklı: Bıyıklı, bıyığı olan.

bıyıksız: Bıyıksız, bıyığı olmayan.

biberli: 1. Biberli, içine biber katılan. 2. Acı.

biçimni: Zarif; iyi oturmuş (elbise).

biçimsiz: Biçimsiz, şekilsiz; çirkin.

bildik: Tanıdık, bildik (kimse veya şey).

bilgili: Bilgili; tahsilli.

bilgisiz: Bilgisiz; cahil.

bilinçli: Bilinçli, şuurlu.

bilinçsiz: Bilinçsiz; şuursuz.

bilir: Bilgili, bilir.

bim-biyaz: Bembeyaz.

biyaz : 1. Beyaz, ak (kara karşıtı). 2. Yumurta akı, göz akı. 3. Ağarmış (saç).

bobalı: Babalı, babası olan.

bodur: Kısa boylu, bodur.

borçlu: 1. Borçlu, borçlu olan. 2. Mecburi, mecbur olan.

borsuk: Porsuk, pörsümüş, çürümüş.

boyalı: Boyalı.

boylu: Boylu, boylu boslu.

boz: Boz, gri.

bozgun: Bozulmuş, dağılmış, çökmüş.

bozulmaz: Bozulmaz.

bölünmâz: Bölünmez, parçalanmaz, ayrılmaz.

buazlı: 1. Çapalanmış (bitki için). 2. Obur, pisboğaz.

budaklı: Budaklı.

budalı: Budanmış. *bk.* budanmış.

budanmış: Budanmış. *bk.* budalı.

bulanık: 1. Bulanık, donuk. 2. Belirsiz, net olmayan.

bulaşıklı: Bulaşıcı (hastalık).

bulutlu: 1. Bulutlu, bulutlarla kaplanmış. 2. *mec.* Bulanık, kasvetli.

bunak: Bunamış olan (kimse), bunak.

bunaltıcı: 1. Boğucu, bunaltan. 2. Bıktırıcı, sinir edici.

burcu: Hoş, hoş kokulu.

burgaç: Kıvrılmış, kıvrık, dolaşık.

burma: Bükülmüş, burulmuş, kıvrılmış.

burmalı: *folk.* Kıvrıcık, küçük küçük kıvrımları olan.

burnulu: Burnu olan, burunlu.

buruk: 1. Buruk, burulmuş olan. 2. Çarpık. 3. Bükülmüş. 4. Hadım edilmiş (hayvan).

buruşuk : Buruşuk, kırışık.

buruşuklu: 1. Buruşuklar içinde, buruş buruş, kırışıklı. 2. Kırışık. 3. Büzgülü.

buucu: Boğucu.

buuk: 1. Boğuk. 2. Hırıltılı; kısılmış (ses).

boynuzlu: Boynuzlu, boynuzları olan.

buzlu: Buzlu, buz tutmuş.

büük: 1. Büyük. 2. Ulu, yüce. 3. Yetişkin; belli bir yaşa gelmiş.

C

cansız: 1. Cansız; ölmüş. 2. Güçsüz, mecalsiz, halsiz. 3. *mec.* Merhametsiz, insafsız, kalpsiz, ruhsuz.

cayıl: 1. Genç, tecrübesiz, deneyimsiz. 2. Cahil, okuma yazma bilmeyen.

cazibeli: Sempatik, sevimli, hoş.

cezal: Cezalı, cezalandırılmış (kimse).

cezametli: Geniş, hacmi büyük, cesametli.

cezasız: Cezasız.

cıngırdaklı: Zilli, zili olan.

cicili: Cicili, süslü. *bk.* ciciş. *bk.* cicişli.

cicili-bicili: Alengirli, süslü.

ciciş: Güzel. *bk.* cici. *bk.* cicili.

cicişli: Cicili, süslü. *bk.* cicili. *bk.* ciciş.

conga: Çok zayıf, bir deri bir kemik.

cömert: Cömert, bonkör.

çöplü: Cepli.

cuvapsız: 1. Cevapsız, cevabı olmayan. 2. Yumuşak, hoş, mütevazi.

cücä: Cüce, boyu normalden kısa olan (kimse).

Ç

çaaran: Çağırın, davet eden. *bk.* çağırıcı.

çaarıcı: Çağırın, davet eden. *bk.* çaaran.

çabuk: 1. Çabuk, hızlı, aceleci. 2. Çevik, atik.

çakır: Çakır, açık mavi (göz).

çakmaksız: 1. Çakmaksız, çakmak taşı olmayan. 2. *esk.* Deli.

çalar: (Şarkı, türkü) söyleyen, çalar (saat).

çalgın: İnce; zayıf, çalgın (ekin).

çalık: İnce, zayıf, çalık, çalgın (ekin).

çamurlu: 1. Çamurlu. 2. *mec.* Lekeli, kirli.

çapaklı: Çapaklı.

çapkın: 1. Çapkın. 2. Hızlı, çevik, hızlı (at).

çapraşık: 1. Çapraşık. 2. Dolaşık, karışık.

çaprazlı: 1. Haç şeklinde olan. 2. Çapraz.

çarklı: 1. Dişli, çarklı. 2. Halkalı.

çarpık: 1. Felçli, inmeli, kötürüm. 2. Akıl hastası.

çatallı: Çatallı.

çatık: Birleşik, birleşen.

çatlak: Çatlak, yarık.

çekirdekli: Çekirdekli, çekirdeği olan.

çekirdeksiz: Çekirdeksiz, çekirdeği olmayan.

çekici (II): Çekici, yakışıklı, alımlı.

çekili: 1. Tartılmış, tartılı. 2. Suyu çekilmiş, kurumuş, boşaltılmış.

çekişkân: Kavgacı, çekişmeyi seven (kimse), çekişken.

çemberli: 1. Çemberli, çemberi olan. 2. Başında siyah çemberi olan (kime), siyah şallı, siyah eşarplı.

çembersiz: 1. Çembersiz. 2. Başörtüsü, başı açık olan.

çemrek: 1. Çevik, hızlı (kimse). 2. Becerikli.

çemrenik: Kolu ve paçaları çemrenmiş, sıvanmış.

çeneli: 1. Çenesi büyük olan. 2. Geveze, çeneli, boşboğaz.

çengelli: 1. Kancalı, çengelli. 2. çengel şeklinde olan.

çentikli: 1. Çentikli. 2. Dişli.

çepel: 1. Kirli, çepel. 2. Bozuk, kapalı (hava).

çetin: 1. Çetin, sert, katı. 2. Sağlam, güçlü. 3. Dayanıkl. 4. İnatçı.

çevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* şevik.

çevirik: 1. Çevrilmiş, döndürülmüş. 2. Dönüştürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş.

çevirili: 1. Dönebilen. 2. Döndürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş. 5. Tercüme edilmiş.

çeyrek: Çeyrek. *bk.* çiiirek.

çıbannı: Çıbanlı.

çıkık: 1. Yerinden çıkmış. 2. Çıkıntısı olan. 3. Çıkık.

çıkışlı: Kârlı, gelirli, kazançlı.

çıkırlıklı: Çıkırlıklı, çıkırığı olan.

çilk: 1. Çürük, bozuk, kokmuş. 2. Yararsız, işe yaramaz.

çınar: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk.* çınarlı.

çınarlı: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk.* çınar.

çıplak: 1. Çıplak. 2. Yoksul, fakir (kimse).

çıvdırık: Deli, delirmiş.

çiçekli (I): Çiçekli, çiçeklerle süslenmiş; rengârenk.

çift: Çift.

çiftä: Çifte.

çifteli: Çift, ikili, çiftesi bulunan.

çiftli: 1. Bir çift oluşturan. 2. Çift sayılı.

çii: 1. Nemli, rutubetli. 2. Çiğ, pişmemiş.

çiili: Çiyli; nemli.

çiiirek: Çeyrek. *bk.* çeyrek.

çiiizli: Çeyizli, çeyizi olan.

çil (I): Tüyünde küçük benekleri bulunan (hayvan).

çilli: 1. Çilli, çilli olan. 2. Benekli.

çimni: 1. Çimlenmiş (tohum). 2. Çimli; yosunlu.

çini: Çiniden yapılmış.

çinili: Çinili.

çirişli: Çizgili.

çirkef (çirkef su): Kirli su (çamaşır yıkandıktan sonra kalan kirli su).

çirkin: 1. Çirkin, güzel olmayan. 2. İğrenç. 3. Ürkütücü, korkutucu.

çiskin: Nemli; yağmurlu, bulutlu (hava).

çitili: İşaretli, çentikli.

çivili: 1. Çivili, çivilenmiş. 2. Çakılmış (kazık).

çizgili: Çizgili.

çizili: 1. Kasıklı. 2. Altı çizilmiş.

çol: 1. Fakir, yoksul. 2. Boş, ıssız, terk edilmiş.

çökük: 1. Çömelmiş, çökük. 2. Çökmüş (bina). 3. Dibe çökmüş. 4. Çukurlaşmış.

çözük: 1. Çözülmüş, serbest bırakılmış, çözük. 2. Erimiş. *bk. çözülü.*

çözülü: 1. Çözülmüş, serbest bırakılmış, çözük. 2. Erimiş. *bk. çözük.*

çukurlu: Çukurlu.

çullu: Çullu, çul ile örtülmüş.

çulsuz: Çulsuz, çulu olmayan.

çürük: 1. Çürük, çürümüş olan. 2. Sağlam olmayan. 3. Hastalıklı.

D

daanık: 1. Dağınık. 2. *mec.* Dikkatsiz, dalgın. 3. *mec.* Haddini bilmez; disiplinsiz, nizamsız. 5. Saçı başı dağınık.

davalı: *esk.* Davalı.

dadanık: 1. Alışık. 2. Herhangi bir şeye düşkün, zaafı olan.

dakılı: 1. Takılı, asılı. 2. Tutturulmuş.

dalayan: 1. Kızgın, öfkeli (köpek). 2. *mec.* Kinayeli, kinli, zehirli.

dalgalı: 1. Dalgalı. 2. Fırtınalı.

dallı: Dallı, budaklı.

damarlı: Kaslı; sinirli.

damarsız: 1. Kassız; sinirsiz. 2. Zayıf, güçsüz.

damgalı: 1. Damgalı. 2. Benekli.

dargın: 1. Dargın, alıngan. 2. Hiddetli, hışımlı, öfkeli, kızgın.

dargınnıklı: 1. Dargın, kırgın. 2. Öfkeli, kızgın; gayri dostane.

darsık: Hüzünlü, kasvetli, elemli.

darsıklı: Kederli, elemli, hüzünlü.

dath: Leziz, tatlı, iştah açıcı.

datsız: 1. Tatsız. 2. *mec.* Tatsız.

dayanamayaraklı: Sabırsız.

dayanık: Sabırlı.

dayanıklı: Sabırlı, sebatlı.

dayanır: Sabırlı (kimse), sabırlı olan.

delibaş: 1. Deli, çılgın 2. *mec.* Ateşli, hararetli, coşkun.

hastalık: Delibaş hastalığı.

delikli: Delikli, delikleri olan.

deliksiz: Deliksiz, deliği olmayan.

delim-deşik: Delik deşik.

dembel: Tembel. *bk.* tembel.

demekli: İfadesi kuvvetli, anlatımı güçlü, belagatli, hitabeti kuvvetli.

deminki: Deminki, biraz önce.

demir: 1. Demir, demirden. 2. *mec.* Demirden, demir gibi.

denenmiş: Denenmiş, test edilmiş, kanıtlanmış, güvenilir.

denk: Eşit, denk.

deredeki: Deredeki.

derin: 1. Derin. 2. *mec.* Derin.

dertli: Dertli, acısı olan; üzgün.

dertsiz: Dertsiz, üzüntüsüz; kedersiz.

dışankı: Dış taraftaki, dışardaki.

diidirmâz: Şaka kaldırmayan, çıtkırıldım.

diişik: 1. Değişik, değişmiş. 2. Değiştirilmiş, tadilat edilmiş. 3. Mübadele, değiş-tokuş yapılmış. 4. *mec.* Sersem, ahmak, tahtası eksik.

diişilmâz: Değişmez, sabit.

diişsiz: Daimî, devamlı.

dik: 1. Dik, sarp, yalman 2. Dikey. 3. *mec.* Boyun eğmez, gururlu. 4. *mec.* Kibirli.

dikili: 1. Dikilmiş. 2. Ekilmiş, dikili. 3. Saplanmış, batırılmış, sokulmuş. 4. Şaşkın, şaşırmış. 5. Donakalmış.

dilli: Dilli, konuşkan, keskin dilli; geveze.

dilsiz: 1. Dilsiz, konuşmayan. 2. Sessiz olan(kimse), suskun.

dinamik: Dinamik.

dinç: 1. az. Dinç, sağlıklı, güçlü, dayanıklı. 2. Hayat dolu.

dinni: Dindar, inanan.

dinsiz: 1. Dinsiz, inançsız; ateist 2. *mec.* Merhametsiz.

dipli: Dipli, dibi olan.

dipsiz: Dipsiz, dibi olmayan.

direkli: 1. Kolonlu, sütunlu. 2. Direkli.

direşkân: 1. Dayanıklı, mukavim, sabit. 2. Sebatkâr, direşken, ısrarlı.

diri: Diri, canlı, yaşayan.

dirliksiz: Hırçın, homurdanan, huysuz.

dişli: 1. Dişli, dişleri olan. 2. Ezberlenmiş.

dişsiz: Dişsiz, dişleri olmayan.

dizili: 1. Dizili, dizilmiş. 2. Sıralanmış.

dogmatik: Dogmatik.

dokunaklı: 1. Dokunaklı, etkili. 2. Heyecanlandırıcı, dokunaklı.

dokunulmaz: 1. El değmemiş, el değmedik, dokunulmamış. 2. Şaka kaldırmayan
çıtkırıldım.

dolanmaçlı: Dolambaçlı.

dolaplı: 1. Keçe, keçeden. 2. Keçeleşmiş (kumaş).

dolaşık: 1. Dolaşık, karışık. 2. *mec.* Okunaksız, seçik olmayan, anlaşılmayan. 3.
Dolambaçlı. 4. *mec.* Şaşkın, mahcup.

dolgun: 1. Dolu, ağzına kadar dolu, tam. 2. Dolgun (ekin).

dolu: 1. Dolu, dolmuş. 2. Çok sayıda. 3. İçinde atılacak mermisi olan (tüfek vb.).

don (II): 1. Donmuş, don. 2. Donmuş, üşümü. 3. *mec.* Donmuş, donakalmış.

donaklı: Süslenmiş, süslenip donatılmış, süslü.

dondurucu: 1. Dondurucu. 2. *mec.* Dondurucu.

donuk: 1. Donmuş, buz tutmuş. 2. *mec.* Şaşkın, şaşırmış.

dooru: 1. Doğru, düz. 2. Dürüst, güvenilir.

doymaz: Doyumsuz, açgözlü, doymak bilmeyen, cimri.

dökmä: 1. Dökme, dökülmüş. 2. Dökme, döküm, kalıplama.

dönek:1. *mec.* Dönek, değişen. 2. *mec.* Kin tutmayan, öfkesi hemen geçen.

dönemeçli: Dönemeçli.

döşeli: Döşeli, döşenmiş.

dramatik: Dramatik.

duaklı: *esk.* Duvaklı, gelin.

dufili: Parfümlü.

dumannı: Dumanlı, sisli, puslu.

dumansız: Dumansız, açık, güneşli (hava).

duran: Duran.

durgun: 1. Durgun, sakin, sessiz. 2. Yorgun, yorulmuş 3. *mec.* Canlı olmayan, sönük, halsiz.

duruk: Berrak.

duşmannı: Düşmansı, kindar.

duyar: Duyarlı.

duygulu: Duygulu, hissiyatlı.

duygusal: Duygusal.

duygusuz: Duygusuz, kaba.

duymaz: 1. Duygusuz, katı, hissiz. 2. *mec.* Duyumsamaz, aldırılmaz, kayıtsız. 3. *mec.* Anlayışsız.

duyulmadık: Duyulmamış, işitilmemiş.

dürük: Somurtgan, asık suratlı, yüzü gülmeyen.

düşkün: 1. Zayıf. 2. Yoksullaşmış, fakirleşmiş. 3. *mec.* Bir şeye zaafı, düşkünlüğü olan.

düşük:1. Düşük, düşmüş. 2. Zayıflamış. 3. *mec.* Alçak, namussuz, rezil.

düşünecekli: 1. Düşünen. 2. Kaygılı, düşünceli, tasalı.

düşüneceksiz: 1. Gamsız, kaygısız. 2. Düşüncesiz.

düşünmekli: İyice düşünülmüş, etraflıca düşünülmüş.

düşünmeksiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş. *bk.* düşünmesiz.

düşünmesiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş. *bk.* düşünmeksiz.

düşünüklü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı. *bk.* düşünüşlü.

düşünüşlü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı. *bk.* düşünüklü.

düünüklü: Düğümlemiş olan, düğümlü.

düz: Düz, dümdüz, pürüzsüz.

düzgün: 1. Düzenlenmiş, düzene sokulmuş. 2. Düzeltilmiş, tamir edilmiş.

E

ekili: 1. Ekili 2. Ekilmiş.

elsik: Bozuk, kokmuş, ekşimiş.

em-eşil: Yemyeşil.

emzikli: 1. Emzikli olan. 2. Emziren (kadın).

engin: Engin, geniş, enli.

eni: Yeni.

enik: Yavru (hayvan).

ensenilmâz: Yenilmez.

ep-eni: Yepyeni. *bk.* epiz-eni.

epiz-eni: Yepyeni. *bk.* ep-eni.

ergen: Genç, ergenlik dönemindeki kişi, bekâr.

ergin: Olgun, yetişmiş, yetişken, kemale ermiş.

erkenki: Erken, erken olan.

erli (I): Yerli.

erli (II): Eyerli, eyeri olan.

esaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insaflı. *bk.* hesaplı.

esapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif. 4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk.* hesapsız.

esmer: 1. (Siyaha çalan renk) bu renkte olan. 2. Esmer tenli, yağız. 3. *mec.* Karamsar, kasavetli.

eşil: 1. Yeşil renkte olan. 2. Olgunlaşmamış, ham, olmamış, yeşil.

eşit: Eşit.

eşkinni: Hızlı, çevik (at).

eşli: Çiftli, çift olan.

eşsiz: 1. Çift olmayan, eşi olmayan. 2. Eşsiz, eşine rastlanmayan, eşi benzeri bulunmayan.

etişkin: Yetişkin.

etişmiş: Yetişmiş.

etkili: Yetkili.

etli: 1. Etli, içinde eti olan. 2. Eti çok olan. 3. Şişman.

F

fakir: 1. Fakir, yoksul. 2. İtaatkâr. 3. *mec.* Sefil.

falanık: Ufalanmış, öğütülmüş, parçalanmış.

falş: Sahte.

farklı: Farklı.

fasıl: Tuhaf, garip, acayip.

fasonnu: 1. Kalıp, biçimlendirilmiş. 2. Biçimli, orantılı.

fasonsuz: Biçimsiz, şekilsiz.

faydalı: Faydalı, yararlı.

faydasız: Faydasız, yararsız.

fazlı: 1. Erdemli, faziletli. 2. Kültürlü, eğitilmiş.

fena: 1. Fena, kötü. 2. Gaddar, merhametsiz, insafsız, katı yürekli.

fentli: Becerikli, eli uz, mahir, usta.

fıkaara: Fakir. *bk.* fukaara.

fırlak: Fırlak, dışarı doğru fırlamış, çıkmış.

fıskalı: Sivilceli, kabarcıklı.

fikirli: 1. Akıllı, zeki. 2. Düşünceli. 3. Bilgili, eğitilmiş. 4. Bilinçli, şuurlu.

fikirsiz: Aptal, ahmak, akılsız, düşüncesiz.

fiksate: Kaydedilmiş.

formasız: Şekilsiz, biçimsiz.

frezalı: Perçemli (erkek).

fukaara: Fakir. *bk.* fikaara

fırtınalı: Fırtınalı.

G

galanton: Cömert, eli açık.

gamsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

garip: 1. Zavallı, biçare, bahtsız. 2. Kederli, elemli, efkârlı, üzücü. 3. Hassas, içli.

garipli: Talihsiz, bahtsız, uğursuz.

garipsäk: Hassas.

gebä: Gebe, hamile.

gecelik: Gecelik, geceye özgü olan, gece kullanılan.

geçenki: Geçen, bir önceki.

geçerli: Geçerli, yürürlükte olan.

geçici: Geçici.

geçkin: 1. Gereğinden çok olgun veya solmaya başlamış, geçkin. 2. Rahmetli, merhum.

geçmâz: Geçmez, para etmez, gelir getirmez.

geçmiş: 1. Geçmiş. 2. Çok olgun, çürümeye yüz tutmuş.

gelecek: Gelecek, ileriki, önümüzdeki.

gelirli: Gelirli, karlı, kazançlı, kazanç getiren, gelir sağlayan.

gelirsiz: Gelirsiz.

gelmiş: Gelmiş, gelen.

genç: Genç.

gencecik: Gencecik, çok genç olan.

genel: Genel, umumî.

genial: Deha, dahi (olan).

geniş: 1. Geniş, enli, açık, bol, ferah. 2. *mec.* Geniş, ferah.

gercik: 1. Güzel. 2. Hoş.

gerçek: Gerçek, hakiki.

gerçekli: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış. *bk.* gerçeksi.

gerçeksi: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış. *bk.* gerçekli.

gerekli: Gerekli.

gereksiz: Gereksiz.

gergin: 1. Gergin, gerilmiş. 2. *mec.* Gergin, soğuk.

gevrek: Gevrek, kırılgan.

gevşek: Gevşek.

gezdik: Gezilmiş, gezilen.

gezek: Gezen (kimse)

giyimni: Giyimli, giyinik, giyinmiş.

girgin: 1. Girgin, cesur, yiğit. 2. Samimi. 3. Girişken, enerjik.

girişikli: 1. Gayretli, özenli. 2. Şevkli, girişken.

gogoman: Aptal, ahmak.

göbekli: Göbekli, göbeği olan.

gölgeli: Gölgeli.

görgülü: 1. Görgülü, deneyimli. 2. Bilgili, tecrübeli. *bk. görgün.*

görgün: 1. Görgülü, deneyimli. 2. Bilgili, tecrübeli. *bk. görgülü.*

görmedik: Aç gözlü, tamahkâr.

görülecek: Görülecek (yer).

görümnü: Göze çarpan, belirgin.

görümsüz: Gösterişsiz, alımsız, silik.

gözâl: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk. güzel.*

gözlüklü: Gözlüklü, gözlük takan.

gözsüz: Kör, gözü olamayan, gözsüz.

granit: Granit taşından, granitten yapılmış.

gücenik: 1. Gücenmiş, gücenik, kırılmış, küskün 2. Üzgün, kederli, tasalı.

gücüsüz: 1. Susmayan, dengesiz. 2. Düşüncesiz, akılsız.

güçlü: 1. Kederli, mahzun. 2. Zahmet çeken, yüklü, ağırlık altında. 3. Güçlü, kuvvetli, dayanıklı.

gülgülü: Pembe, al, gül rengine.

gümüş: Gümüş, gümüşten yapılmış.

gümüşlü: Gümüşlü, gümüş kaplamalı.

günaalı: Günahkâr, günahlı.

günaasız: Günahsız, günahı olmayan.

gürültülü: Gürültülü.

güüdeli: İri yapılı, gövdeli.

güüslü: Göğüslü, geniş göğüslü.

güvez: Güvez, mora çalan kırmızı, vişne çürüğü rengine olan.

güzel: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk. gözâl.*

H

habarsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

haberli: Haberli.

habersiz: 1. Habersiz, ani. 2. Bilgisiz, malumatsız, cahil.

haklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk. aklı.*

haksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk. aksız.*

haliz: 1. Asıl, orijinal, hakiki. 2. Samimi, içten, candan, açık yürekli, temiz kalpli.

halkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk. alkalı.*

halsiz: Halsiz, çaresiz, zayıf.

halverli: 1. Havyarlı. 2. *bk. ayverli. bk. hayverli.*

hamel: Cimri, doyumsuz, açgözlü.

hamurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk. amurlu.*

hamursuz: Mayasız, mayasız (ekmek). *bk. amursuz.*

hanidenki: Hanidenki, çoktan ki, eski.

harakterli: Karakterli.

haraktersiz: Karaktersiz.

haram: 1. Yasak, yasak edilmiş, men edilmiş. 2. Dürüst olmayan yollarla elde edilen. 3. Zararlı, yararı olmayan.

harın: İnatçı, dik başlı (at).

haseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk. aseetli.*

hasır: *mec.* Kaba, sert (deri, kumaş).

hasretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk. asretli.*

hasta: Hasta. *bk. asta.*

hastalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk. astalıklı.*

hastarlı: Astarlı. *bk. astarlı.*

haşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk. aşınık.*

haşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su. *bk. aşlak.*

haşlanmış (I): 1. Haşlanmış, kaynar su ile haşlanmış.

hatalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk. atalı.*

hatırlı: 1. Hatırlı, saygı duyulan, saygı gören. 2. Terbiyeli, edepli. 3. Nazik, nezaketli.

hatırsız: Hatırsız, nezaketsiz, kaba, saygısız.

havezli: Hevesli. *bk. avezli.*

haydut: Haydut.

hayın: 1. Tembel, üşengeç. 2. İnatçı. 3. Hain.

hayırlı: 1. Yararı, hayrı olan. 2. Hayırlı, yararlı, kârlı, faydalı. 3. Olumlu, uygun, elverişli.

hayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil. *bk. ayırsız.*

haylak: 1. İşsiz, işi olmayan. 2. Avare, aylak, boş gezen.

haylaz: Haylaz, tembel. *bk. aylaz.*

hazır: Hazır. *bk. azır.*

hazırlayıcı: Hazırlayan, hazırlayıcı. *bk. azırlayıcı.*

hazırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk. azırlı.*

hesapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif. 4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk. esapsız.*

hesaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafli. *bk. esaplı.*

hızlı: Hızlı, çabuk.

hodul: 1. Gururlu. 2. Kibirli, kendini beğenmiş.

I

ıdırannı: Yaralı, yaralanmış.

ılı: Ilık.

ılca: Sıcak, ılık.

i

ibikli: İbikli, ibiği olan.

içerki: 1. Odadaki, odada olan. 2. İçerde, evde olan.

içindeki: İçindeki.

ideyalı: İdeolojik.

ihtar: İhtiyar.

ii (II): İyi.

iiilikçi: İyiliksever, iyilikçi.

iiilir: Eğilen, esnek, elastik, kolay bükülen.

iiiri(I): Eğri, düz olmayan.

iiiri (II): İri.

iişi: 1. Ekşi. 2. Olgunlaşmamış, ham.

iişimsi: Ekşimsi, mayhoş.

iiitli: Cesaretli, cesur, yürekli.

ilerki: İlerideki, önceki.

ilgili: İlgili, bağlantısı olan.

ilin: Kolay, hafif.

ilk: İlk.

ilkinki: İlk, ilk baştaki.

imansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk.* yımansız.

imdatsız: 1. Çaresiz. 2. Yardımdan mahrum.

inancı: 1. İnançlı. 2. Güvenen.

inat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk.* yınat.

incä: İnce.

indirimli: İndirimli olan. *bk.* skidkalı.

industrial: Endüstriyel.

interesli: İlginç, ilgi çekici, enteresan.

irik: Yırtık, yırtılmış.

işlenir: İş –(si)

itibarlı: *esk.* İtibarlı, saygın, saygıdeğer, hürmetli.

K

kaarlı: Karlı.

kaavi: Güçlü, sağlam, sağlıklı, kavi.

kaba: Yumuşak, gevşek.

kabaatlı: Kabahatli, suçlu.

kabaatsız: Kabahatsiz, suçsuz.

kabaklı: Kabaklı, kabaktan yapılmış.

kabarık: 1. Kabarık, yumuşak. 2. Şişmiş, kabarmış, kabarık.

kabarılmış: Kabarmış (hamur).

kabledän: 1. Alıcı, alan. 2. Kabul eden.

kabuklu: Kabuklu, kabuğu olan.

kabuksuz: Kabuksuz.

kademni: *esk.* Mutlu, mesut, saadetli.

kademsiz: *esk.* Mutsuz, bedbaht, talihsiz, bahtsız.

kadifä: Kadife kumaşından yapılmış.

kadifeli: 1. Kadifeli. 2. Kadifemsi.

kadrelalı: Kareli. *bk.* kadreli.

kadreli: Kareli. *bk.* kadrelalı.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kafasız: Kafasız, aptal.

kafesli: 1. Kafesli 2. Kareli, kare desenli.

kahırlı: Kahırlı, üzgün kederli, acısı çok olan.

kahırsak: Kederli, üzgün, yaşlı.

kakaval: *esk.* Yabani, ürkek.

kakılı: Çivilenmiş, çakılmış, kakılmış, çakılı.

kakma: Çakılmış, kakılmış.

kakmalı: İtmeli, vurmali.

kalaklı: Suratlı.

kalaylı: Kalaylı, kalaylanmış.

kaldırılmış: 1. Kaldırılmış. 2. Toparlanmış. 3. Sürgün edilmiş, sınır dışı edilmiş. 4. Uyandırılmış.

kalın: 1. Kalın. 2. Sık, sıkı, gür. 3. Sert, kalın (kumaş).

kalik: 1. Sakat, kötürüm, çolak. 2. Fakir. 3. Cimri, pinti.

kalkık: Kalkık, kaldırılmış, dik.

kalpakçı: Kalpakçı, kalpak yapan, şapkaçı.

kalpli: Duygulu, duygusal, hassas.

kalpsiz: Kalpsiz, ruhsuz.

kaltaklı: Eyerli, eyerlenmiş.

kamalı: Kamalı, kaması olan.

kamaşık: 1. Kamaşık; gözleri kör olmuş. 2. Ekşi, mayhoş.

kambur: Kambur.

kanalizaŧiyalı: Kanalizasyonlu.

kanatlı: 1. Kanatlı. 2. Coşmuş, coşan, coşkun.

kancalı: Kancalı.

kañçaklı: Çukurlu, inişli, çıkışlı.

kanırık: 1. Kanırılmış, sökülmiş, koparılmış. 2. *mec.* Ekşi yüzlü, somurtkan.

kannı: 1. Kanlı, kan dökülmesine neden olan. 2. Kanlar içinde olan, kanlar içinde kalan, kan bulaşmış.

kansız: 1. Kansız, kan dökülmeden yapılan. 2. *mec.* Soluk, solgun.

kapaklı: 1. Kapaklı, kapağı olan. 2. Kapalı, örtülü.

kapalı: 1. Kapalı, kilitli. 2. Tutuklu.

kapanık: 1. Kapalı kilitli. 2. Bulutlu, sisli. 3. Koyu (renk) 4. *mec.* İçe dönük.

kapılğan: 1. Kapılğan, kolayca etkilenen, çabuk kapılan. 2. Uysal, yumuşak, munis.

kaplı: 1. Kaplanmış olan, ciltli. 2. Örtülmüş.

kapsık: Zayıf, ince, sıska.

kapsullu: Kapsüllü.

kapusuz: Kapısız.

kara: 1. Kara, siyah (renkte olan). 2. Esmer 3. *mec.* Kasvetli, üzgün, dertli.

karagöz: 1. Karagözlü. 2. Esmer, esmer tenli, yağız.

karalı: Karalı, karası olan.

karaman: Koyu esmer (hayvan).

kararlı: Kararlı.

karezli: 1. Garezli. 2. Çelişik, birbirine uymayan, birbirine aykırı.

karezsiz: 1. Samimi, içten, candan, açık yürekli. 2. Tarafsız.

karılı (I): Karılmış, karıştırılmış.

karılı (II): Karılı, karısı olan.

karışık: 1. Karışık. 2. Dolaşık, karışık. 3. Düzensiz, intizamsız.

karışksız: Katkısız.

karıştıran: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı. *bk.* karıştırıcı.

karıştırıcı: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı. *bk.* karıştıran.

karikaturalı: Karikatürlü.

karnılı: Karınlı.

karşılıklı: 1. Karşılıklı. 2. Birbirine karşı bulunan.

kart: 1. Yaşlı, kart, ihtiyar. 2. Kart (et).

kasabalı: Kasabalı.

kasavetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kaseetli.

kaseetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kasavetli.

kasetalı: Kasetli.

kaskatı: 1. Kaskatı, sert. 2. Kolalanmış. 3. *mec.* Donakalmış, kaskatı kesilmiş.

kaşlı: Kaşlı, kaşı olan.

katıksız: Katığı olmayan, yavan.

katılı: Üzerine birşeyler eklenmiş, üzerine bir şeyler ilave edilmiş.

katlı: 1. Katmanları olan. 2. Katlı, katları olan.

katma: Karışık, karma.

kaurulmuş: Kavrulmuş, kızartılmış.

kavaklı: Kavaklı.

kavgalı: Kavgalı.

kaygın: 1. Kaygan. 2. Cilalı, cilalanmış.

kayıp: Kayıp, yitirilmiş, kaybedişmiş, kaybolmuş.

kaykı: *az.* Kibirli, gururlu.

kaymaklı: Kaymaklı.

kaynadılmış: Kaynamış, kaynatılmış. *bk.* kaynanmış.

kaynanmış: Kaynamış, kaynatılmış. *bk.* kaynadılmış.

kaynar: Kaynar.

kaynayışlı: 1. Fırtınalı, taşkın, dalgalı. 2. *mec.* Coşkun, ateşli.

kazançlı: Kazançlı, gelirli.

kazılma: 1. Kazılmış. 2. Kazılarak temizlenmiş (zararlı otlar temizlenmiş).

käämil: Kâmil, mükemmel, eksiksiz.

käärlı: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* kârlı.

käärsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* kârsız.

kärli: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk. käärlı.*

kärsiz: Karsız, karlı olmayan. *bk. käärsiz.*

kederli: 1. Kusurlu. 2. Kederli.

kedersiz: 1. Kusursuz, pürüzsüz. 2. Kedersiz.

kefli: 1. Keyifli, neşeli. 2. Yarı sarhoş, çakır keyif.

kefsiz: 1. Keyifsiz, neşesiz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, rahatsız.

kel: 1. Kel, saç dökülmüş (kimse). 2. Uyuz, kel hastalığı (olan).

keleş: Çıplak, kel.

kelli: Uyuz, hasta.

kemerli: 1. Kemerli, kuşaklı. 2. Kemerli, tonoz biçiminde olan, tonozlu.

kemik: Kemikten yapılmış.

kemikli: Kemikli.

kemiksiz: Kemiksiz.

kenardaki: Kenardaki, uçtaki, sonuncu. *bk. kenarkı.*

kenarkı: Kenardaki, uçtaki, sonuncu. *bk. kenardaki.*

kenarlı: Kenarlı, köşeli.

kenarsız: Kenarsız, sonsuz, uçsuz, hudutsuz.

kendibaşına: Serbest, bağımsız.

kepeksiz: Kepeksiz.

keremetli: Kiremitli.

keresteli: *esk.* Kocaman, iriyarı, güçlü, sert (kimse).

kertikli: 1. Kertikli, çentikli. 2. Çukurlu. 3. *tek.* Dişli, yivli.

kesik: Kesik, kesilmiş, çok kesici.

keskin: 1. Keskin, çok kesici. 2. *mec.* Keskin, sivri. 3. *mec.* Keskin gözlü, gözü açık.

4. *mec.* Çevik, canlı, oynak.

kesmä: Kesik, kesilmiş.

kıbrızı: *esk.* Koyu kırmızı.

kılçıklı: 1. Kılçıklı (hububat). 2. Kılçıklı (balık).

kılçıksız: 1. Kılçıksız (hububatsız). 2. Kemiksiz.

kılıçlı: Kılıçlı.

kılıklı: Çalışkan.

kıllı: 1. Kıllı, tüylü. 2. *mec.* Gaddar, merhametsiz.

kılsız: Kılsız, kel.

kınalı: Kınlı, kılıflı.

kıp-kırmızı: Kıpkırmızı.

kıpışık: Kıpışık, yarı kapalı (göz).

kırık: Kırık.

kırma: Dövmüş, kırılmış, ufalanmış.

kırmızı: Kırmızı, al.

kırmızımsı: Kırmızımsı.

kırnak: Temiz, derli toplu.

kısa: Kısa.

kısarak: Kısarak, daha kısa.

kısıık: 1. Basınçlı, tazyikli, boğuk. 2. Boğulmuş, hırıltılı, kısık. 3. *mec.* Çekingen.

kısıılı: Basınçlı, tazyikli, boğuk.

kıskanç: 1. Kıskanç. 2. İmrenen, gıpta eden. 3. Cimri.

kısmetli: Kısmetli.

kırmetsiz: Kısmetsiz, talihsiz, bahtsız.

kıstav: Dar, sıkışık.

kıtlık: Kıtlık, verimsiz, mahsülsüz.

kıvırcık: Kıvırcık, kıvrık, bukleli, kıvrık saçlı, gür.

kıvrık: 1. Kıvrılmış, kıvrık. 2. Eğrilmiş. 3. Bükülmüş.

kıvrak: 1. Kıvrılmış, bükülmüş. 2. Kambur, eğmeç, kavisli. 3. Endamı yerinde, boylu boslu, iyi yapılı, sağlam. *bk.* kıvrışık.

kıvrışık: 1. Kıvrılmış, bükülmüş. 2. Kambur, eğmeç, kavisli. *bk.* kıvrak.

kıyışan: 1. Cesaretli, cesur, gözü pek. 2. Zeki, akıllı, anlayışlı.

kıyışıklı: Cesur, gözü pek.

kıyışksız: Çekingen, yüreksiz.

kıyma: Doğranmış, kıyılmış.

kıymetli: *esk.* Kıymetli, değerli.

kıymıklı: 1. Mızımız, mızıkçı. 2. *mec.* Kavgacı.

kıynaş: 1. Eğri. 2. Şaşı. 3. *mec.* Yan bakışlı.

kıyretli: *esk.* Sabırlı.

kızarıık: Kızarıık.

kızgıld: esk. Kahve rengi.

kızgın: 1. Kızgın, yakıcı, ateşli. 2. *mec.* Ateşli, hiddetli, coşkun. 3. *mec.* Öfkeli, sinirli, kızgın.

kızıl: Kızıl, kırmızı.

kızlık: Kızlık, o döneme ait.

kilitli: Kilitli. *bk.* kitli.

kinli: Kinli.

kip-kirli: Kip kirli.

kireçli: Kireçli, kireç sürülmüş.

kirli: Kirli, pis.

kitaylı: 1. Çinli. 2. Çin malı.

kitli: Kilitli. *bk.* kilitli.

kleyli: Yapıştırılmış, tutkallı.

kloçit: Bozuk, kokmuş, çürük (yumurta).

koca (II): Kocamış, yaşlanmış. *bk.* kocamiti. *bk.* kocaman.

kocaman: Kocamış, yaşlanmış. *bk.* koca (II). *bk.* kocamiti.

kocamiti: Kocamış, yaşlanmış. *bk.* koca (II). *bk.* kocaman.

kocasız: Kocasız, kocası olmayan.

kokmuş: 1. Bozuk, kokmuş, çürümüş. 2. Pasaklı.

kokoş: Kibirli, mağrur, burnu büyük.

kokulu: Kokulu, kokusu olan.

kokusuz: Kokusuz.

kolay: Kolay, zor olmayan.

kolanalı: Kolonlu, sütünlü, direkli.

kolosal: Büyük, muazzam, devasa.

komur: Yanık renkte, kahverengi; boz, esmer.

konçlu: Koncu olan, konçlu.

kontinental: Kırsal.

kontROLSÜZ: Kontrolsüz.

kopuk: 1. Kopmuş, kopuk, yırtık. 2. Çulsuz.

koraşlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek. *bk.* kurajlı.

koreyalı: Koreli.

korkak: Korkak.

korkusuz: 1. Korkusuz. 2. Tehlikesiz, emniyetli, güvenli.

koruk: Olgunlaşmamış, ham.

kos-koca: Koskoca. *bk.* kos-kocamiti.

kos-kocamiti: Koskoca. *bk.* kos-koca.

koşulu: Koşulu, koşulmuş (at).

koşurlu: Sivilceli, sivilceleri olan.

koyu: 1. Koyu (sulu karşıtı). 2. Rengi açık olmayan, koyu.

köklü: 1. Köklü, köklü olan. 2. *mec.* Kökü kazınmış, kökü kurutulmuş.

köör: 1. Kör. 2. Eğri; tek gözlü. 3. *mec.* Donuk, mat. 4. *mec.* Kör, küt, dar kafalı. 5. *mec.* İhmal edilmiş, bakımsız, yüz üstü bırakılmış.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

köpüklü: 1. Köpüklü 2. Tere batmış (at).

körpə: Körpe.

köstekli: 1. Köstekli, ayağına köstek vurulmuş olan. 2. *mec.* Engellenmiş, sınırlandırılmış (görev).

köşeli: Köşeli.

kötü: Kötü, zalim.

kreditli: 1. Kredili. 2. Kredi kullanan.

krizisli: Krizli.

krokmalı: Nişastalı.

kudretli: *esk.* Kudretli, güçlü.

kudretsiz: *esk.* Kudretsiz, güçsüz.

kuduz: 1. Kuduz, kudurmuş. 2. *mec.* Azmış.

kudurgan: 1. Kudurmuş. 2. *mec.* Gözü kararmış, gözü dönmüş, çılgın.

kullanıklı: *az.* Kullanışlı. *bk.* kullanışlı.

kullanışlı: Kullanışlı. *bk.* kullanıklı.

kundaklı: Kundaklı, kundağa sarılmış.

kup-kuru: Kup kuru.

kurajlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek. *bk.* koraşlı.

kurak: Kurak.

kurgaf: Zayıf, cılız, çelimsiz.

kurtlu: 1. Kurtlu. 2. Endişeli, huzursuz.

kurtuluş: Kurtuluş, kurtulmuş.

kuru: 1. Kuru, kurumuş. 2. Serilmemiş, kuru (yer). 3. *mec.* Zayıf, kuru, çöp gibi.

kurulu: Kurulu, kurulmuş olan, yerleşmiş.

kurumnu (I): *az.* Kurumlu, gururlu, kibirli, mağrur.

kurumnu(II): Kurum tutmuş olan, kurumlu.

kurutma: Kurutulmuş.

kusurlu: 1. Kusurlu, kusuru olan. 2. Sebebi olan 3. Hatalı, hatası olan.

kusursuz: Kusursuz, eksiksiz, noksansız.

kuşaklı: 1. Kuşaklı, kuşağı olan. 2. Gökkuşağı renginde, gökkuşağı olan.

kuşalı: Kuşaklı.

kuşku: Uyanık, kurnaz (kimse).

kutlu: Kutlu, mutlu, uğurlu.

kutsuz: *esk.* Kutsuz, bedbaht, mutsuz, talihsiz.

kuvetli: Kuvvetli, güçlü, sağlam.

kuvetsiz: Kuvvetsiz, kudretsiz, güçsüz, dermansız, bitkin.

kuyruklu: Kuyruklu.

kuyruksuz: Kuyruksuz.

kuytulu: Kuytulu “ıssız, göze çarpmayan, تنها (yer)”, korunaklı.

küçük: 1. Küçük, ufak. 2. Dar, sıkışık, sıkı. 3. Yaşça küçük olan.

küflü: 1. Küflü. 2. Paslı.

kükürtlü: Kükürt içeren, kükürtlü.

küllü: 1. Küllü. 2. Kül rengi.

küpeli: 1. Küpeli, küpesi olan.

kürekli: 1. Kürekli, küreği olan 2. Kayık küreği olan.

kürklü: 1. Kürklü, kürk giymiş. 2. *az.* Kürkle süslenmiş.

küsülü: Kuskün, dargın.

L

laflı: Ağız birliğinde olan.

lafsız: 1. Lafsız, sözsüz. 2. Kayıtsız, şartsız.

lampalı: Lambalı.

lääzımsız: Gereksiz, faydasız.

lekeli: 1. Lekeli, leke ile kaplanmış. 2. Bakla kır (at) 3. Rezil edilmiş, lekelenmiş.

lekesiz: Lekesiz; temiz.

liberal: Aşırı müsamahakâr, serbest.

ligalı: Salyalı, salyası akan.

limonnu: Limonlu.

liniyalı: Çizgili.

lokmalı: 1. Etli. 2. Kıymalı.

lustralı: Parlak, parlayan.

lüläka: Leylaki, leylak rengine.

lüzgerli: 1. Rüzgârlı. 2. Aşınmış, pürtüklenmiş.

M

maaleli: Mahalleli, aynı mahallede olan.

maalim: İyi, şirin, sevimli (kimse).

maamul: az. Hamile, gebe.

maamurlu: İçkili, hafif sarhoş.

maamuzlu: Mahmuzlu.

maanalı: 1. Manalı. 2. Kusurlu. 3. Suçlu, kabahatli.

maasullu: Mahsüllü, verimli, bereketli.

maavi: Mavi, mavi rengine olan.

mavimsi: Mavimsi.

mahkul: Yumuşak, halim, hoş.

malaylı: Mısır unu ile karışık, mısır unlu (ekmek). 2. Gevrek (meyve, sebze).

mallı: 1. Mallı, zengin, malı mülkü olan. 2. Atlı, at gücü olan.

malsız: 1. Malsız, zengin olmayan. 2. Atsız.

marafetli: 1. Marifetli, mahir, usta, maharetli. 2. Yetenekli.

marazlı: Marazlı, hastalıklı.

mas-maavi: Masmavi.

mayalı: Mayalanmış, mayalı.

mayfoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz. *bk.* mayhoş.

mayhoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz. *bk.* mayfoş.

mayıl: 1. Eğik, meyilli. 2. Eğimli. 3. Duygulu, dokunaklı. 4. Sempatik, sevimli. 5.

İstenen, istenilen, arzu edilen.

mecaz: Muammalı, anlaşılmaz, esrarengiz.

meçikli: Güzel olmayan, çirkin (çocuk).

meraklı: 1. Meraklı. 2. Telaşlı, endişeli.

mercan: 1. Mercandan yapılmış. 2. *mec.* Kıpırmızı, açık kırmızı.

meret: İstenmeyen, istenilmeyen.

mertekli: Mertekten yapılmış.

metin: Övülmüş.

mevalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* meyvalı.

mevasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* meyvasız.

meyvalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* mevalı.

meyvasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* mevasız.

mındar: 1. Pis, kirli. 2. Çirkin, bayağı, kötü, iğrenç.

mıyaklı: Frenli.

minunat: Mükemmel, harikulade, olağanüstü.

mor: Bu renkte olan, kahverengi, morarmış.

morgoç: Siyah saçlı; esmer.

morumsu: Kahverengimsi, kahvemi.

mos-mor: Mosmor.

moşaklı: Kaprisli, kavgacı.

mudrik: Müdrik, anlamış, idrak etmiş.

mukayetli: Ümitli, umutlu, ümidi olan.

muskalı: 1. Kırmalı (entari). 2. Dikişli, teğelli.

müstakili: Bıyıklı.

muşama: Sert, katı, sağlam.

mutlu: Mesut, mutlu, saadetli.

mutu: 1. Dilsiz; konuşamayan. 2. Dilsiz, körü körüne itaat eden. 3. Kütük, odun (kimse).

mühletli: az. Serbest, hür.

mülklü: Varlıklı, mülkü olan.

N

naafilä: Nafile, yararsız.

naalet: 1. İnatçı, direnen. 2. Küstah, haddini bilmez, yüzsüz. 3. Hain.

nallı: Nallı, nallanmış.

nalsız: Nalsız, nalları sökülmüş.

namnı: Namlı, meşhur, tanınmış.

namsız: Nâmı olmayan, tanınmayan.

namuzlu: Namuslu.

namuzsuz: Namussuz.

natural: Doğal.

nazdravan: 1. Gülünç, güldürücü, eğlendirici. 2. az. Beceriksiz, çolpa, yolsuz.

nazlı: 1. Nazlı. 2. Zarif. 3. Şımarık, kaprisli.

neetli: Niyetli, niyeti olan.

neftli: Petrollü.

nemni: Nemli, az ıslak, rutubetli.

nervat: Sinirli, asabi.

neytral: Tarafsız.

nışannı: İşaretli.

noktalı: Noktalı, noktası olan.

nomerli: Numaralı, numarası olan.

nominal: Nominal.

normal: Normal.

normalı: Normlara bağlanmış; sabit.

nüfüzlü: Nüfuzlu.

O

odalı: Odalı, odası olan.

okunmuş: 1. Okunmuş. 2. Kusanmış, okunmuş.

olmaz: İmkânsız, olmaz, gerçekleşemez.

olmuş: Olgun, olmuş, olgunlaşmış.

olumnu: Olumlu, mümkün, muhtemel, olası.

olumsuz: Olumsuz.

omuzlu: Geniş omuzlu, iri yapılı, omuzlu.

onmadık: Bedbaht, talihsiz.

ortakı: Ortadaki.

osurgan: Kötü koku çıkaran, osuran.

oturulmaz: Oturulması yasak olan, oturulmaz.

oynak: 1. Yerinde sağlam durmayan, hareketli. 2. Sarsıntılı, düz olmayan.

Ö

ödeli: Ödenmiş. *bk.* ödenmiş.

ödemeksiz: Ödemesiz, ücretsiz.

ödenmiş: Ödenmiş. *bk.* ödeli.

ödünç: Ödünç, borç.

ölçüsüz: Ölçüsüz.

ölü: Ölü.

ölümnü: Ölümlü.

ölümsüz: Ölümsüz.

önemli: Önemli, mühim, ehemmiyetli. *bk.* önemni.

önemni: Önemli, mühim, ehemmiyetli. *bk.* önemli.

örnä: Örölmüş.

örtölü: Örtölü.

örölü: Örölmüş.

özel: Özel, hususi, şahsi.

özlü: 1. Özlü, özü olan. 2. Kıvamlı. 3. Özlü, zengin içerikli.

P

paalı: Pahalı, değerli.

paasız: 1. Ucuz. 2. *mec.* Parasız, değersiz.

paçalı: 1. Paçalı, geniş paçalı. 2. Paçalı (kuş).

pagın: Ateist, inancı olmayan.

palaçor: Özensiz, pasaklı, kirli.

pamuklu: Pamuklu (kumaş).

pançalı: Pençeli, pençesi olan.

paradoksal: Paradoksal.

paralı: Parası olan, zengin (kimse).

parasız: 1. Parasız, fakir. 2. Ücretsiz, bedava.

parçalı: Parçalı, birden çok parçadan oluşmuş.

parçasız: Parçasız, tam, tüm, bütün.

parket: Parke, parkeden yapılmış.

parmaklı: Parmaklı, parmakları olan.

partallı: Yırtık, kopmuş, yıpranmış.

partiyalı: Partili.

partiyasız: Partisiz.

pasiv: Pasif.

patentli: Patentli.

patentsiz: Patentsiz.

payvantlı: At ahırına bağlı.

peçatlı: 1. Mühürlü. 2. Mühürlenmiş. 3. Basılmış.

peltek: Peltek.

pembä: Pembe.

pergelli: Yuvarlak.

perspektivalı: Perspektifli.

pesimistli: Kötümser.

pesmetli: Kareli.

pıtraklı: Pıtraklı.

pireli: Pireli.

pis: 1. Pis, kirli. 2. Kötü.

pişkin: 1. Pişkin, pişmiş. 2. Olgun, olmuş. 3. *mec.* Tecrübeli.

pişman: Pişman.

pişmiş: Pişmiş.

plannı: Planlı.

plansız: Plansız.

plastik: Plastik

pleşkat: Kel, dazlak.

pollu: Döşemeli.

portativ: Portatif.

prinçipli: Prensipli, ilkeli.

prinçipsiz: Prensipsiz, ilkesiz.

probalı: Denenmiş.

profesional: Profesyonel.

programalı: Programlı.

progresiv: İlerleyici, progresif.

progresli: İlerleyici, progresif.

prost: 1. Aptal, ahmak. 2. Kötü.

pülüzlü: Pürüzlü.

pürçekli: 1. Köklü, kökü olan. 2. Pürçekli, bukleli.

püsküllü: Püsküllü.

püsür: Pasaklı, kirli.

R

raabetli: 1. Rağbetli, rağbet gören, arzu edilen, istenilen. 2. Talep edilen.

raabetsiz: 1. İsteksiz, gönülsüz, rağbet etmeyen. 2. İstenilmeyen, talep edilmeyen, rağbet edilmeyen.

raametli: Merhum, rahmetli.

raat: 1. Rahat, sakin. 2. Barışçıl.

raatlı: 1. Huzurlu, sakin, rahatlamış. 2. Barışçıl.

raatsız: 1. Rahatsız, tedirgin, huzursuz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, hasta. 3. Mola vermeden çalışan, istirahatatsız.

ranin: Yaralanmış, yaralı.

rejimni: Düzenli, rejime uygun, rejime göre.

relsalı: Raylı.

remontlu: Onarılmış, tamir edilmiş.

renkli: Renkli.

renksiz: 1. Renksiz, rengi olmayan. 2. Soluk, solgun.

resimni: 1. İçinde resimler olan, resimli. 2. Resimli, resimlerle süslenmiş.

resimsiz: Resimsiz.

resorlu: Yaylı.

rezil: Sefih, çapkın.

rizina: Lastik, lastiksi, lastikten yapılmış.

royba: Doru (doru at).

ruhlu: Canlı, diri, enerjik, aktif.

ruhsuz: 1. Cansız. 2. *mec.* kalpsiz, ruhsuz. 3. Güçsüz, mecalsiz, durgun.

S

saa: 1. Sağ, esen. 2. Tam, tüm, sağlam, zarar görmemiş, zedelenmemiş, eksiksiz.

saabisiz: Sahipsiz.

saadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* sadä.

saalam: Sağlam, sıhhatli, esen.

saamal: Sağmal, süt veren, sağılan.

saar: Sağır.

sabaaki: 1. Sabahki. 2. Yarınki.

sabunnu: 1. Sabunlu. 2. Tere batmış (at).

saburlu: Sabırlı.

sabursuz: Sabırsız.

saçaklı: Saçaklı.

saçlı: Saçlı, saçlı olan.

sadakalı: *esk.* Lütufkâr, merhametli.

sadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* saadä.

safralı: *esk.* Safralı, ödlü.

sak: 1. Gözü keskin, keskin gözlü. 2. *mec.* Gözü açık, uyanık.

sakallı: Sakallı, sakalı olan.

sakalsız: Sakalsız, sakalı olmayan.

sakat: 1. Sakat, engelli. 2. Yüzü çirkin adam, ucube.

sakızlı: 1. Bal mumu sürülmüş, bal mumuna batırılmış. 2. Sakızlı.

saklı: 1. Saklı, gizli. 2. *mec.* Saklı, gizli.

salaylı: Teyelli.

salkı: Sarkık, sarkmış.

sap-sarı: Sapsarı.

sapa: Sapa.

saplı (I): 1. Saplı, kabzalı, kulplu. 2. Saplı, sapı olan (çiçek vb.).

saplı (II): Batırılmış, saplanmış.

sarfoş: Sarhoş.

sarıca: Sarımsı, Sarımsı, sarıca, sarıyı andıran.

sarılı (I): Hafif sarıya boyanmış, sarı renk bulunan.

sarılı (II): 1. Sarılmış, sarılı. 2. Kemerli

sarımsı: Sarımsı.

sarkan: Sarkık, sarkmış. *bk.* sarkık.

sarkık: Sarkık, sarkmış. *bk.* sarkan.

sarımsaklı: Sarımsaklı.

sarp: Güçlü, kuvvetli; güç, zor.

satılı: Satılı, satılmış.

savaşan: Gayretli, çalışkan, özenli. *bk.* savaşkan.

savaşkan: Gayretli, çalışkan, özenli. *bk.* savaşan.

savsak: 1. Özensiz, ihmalkâr, savsak. 2. Tembel, avare.

savsaklı: Özensiz, ihmalci.

saygılı: Muhterem, saygı değer, saygılı.

saygısız: Saygısız, hürmetsiz.

sayılı: Sayılı.

sayısız: Sayısız.

sebepli: Sebepli.

sebepsiz: Sebepsiz.

seçici: 1. Seçici. 2. Ayırıcı, ayırt eden.

seçilmiş: Seçilmiş. *bk.* seçmâ.

seçmâ: Seçilmiş. *bk.* seçilmiş.

sefalı: Sevinçli, neşeli, hoşnut, memnun, sefalı.

sekretli: Sırlı, gizli.

selemetli: 1. *esk.* Barışsever, barışçıl. 2. Sakin.

semelenmiş: 1. Sersemleşmiş. 2. *mec.* Gözleri bayılmış, anlamsız.

semerli: Semerli.

semiz: 1. Yağlı, besili, semiz. 2. Şişman. 3. Etli (meyve). 4. Bereketli (toprak). 5. Taze (çiçek).

serbezli: Kavgacı, hırçın.

serbest: Serbest, hür, özgür.

serili: 1. Asılı, asılmış. 2. Gönderilmiş. 3. Gerilmiş.

serin: Serin.

seriyalı: Bölüm, iki veya daha fazla bölümden oluşan

sersem: 1. Dikkatsiz, dalgın, unutkan. 2. *mec.* Şaşkın. 3. *mec.* Afallaşmış, sersem.

sesleyän: 1. Uysal, uslu, söz dinleyen. 2. Dinleyici, dinleyen. *bk.* sesleyici.

sesleyici: 1. Uysal, uslu, söz dinleyen. 2. Dinleyici, dinleyen. *bk.* sesleyän.

sesli: Sesli, yüksek sesli.

sevän: Seven.

sevdalı: Sevdalı.

sevgili: 1. Sevgili. 2. Mutlu.

sevimli: 1. Sevimli. 2. Sempatik. 3. Güler yüzlü. 4. Sevinçli, neşeli.

sevimsiz: Sevimsiz.

sevmä: 1. Sevgili. 2. Şefkatli. 3. Beğenilen, sevilen.

sfint: Kutsal, mübârek, azîz. *bk.* sfintu.

sfintu: Kutsal, mübârek, azîz. *bk.* sfint.

sıbdılma: Bırakılmış, terk edilmiş.

sıcak: Sıcak.

sıçılğan: Korkak, ödle.

sık: Sık.

sıkı: 1. Dar. 2. Sıkı, sağlam. 3. *mec.* Cimri, eli sıkı. 4. *mec.* Sert.

sıkılı: 1. Sıkılmış, sıkıştırılmış. 2. Utangaç.

sıkışık: Sıkışık, sıkıştırılmış.

sımarlama: 1. Ismarlama, sipariş. 2. Sipariş edilmiş, ayırtılmış rezerve edilmiş.

sınaşık: Alışık.

sıralı: 1. Sıralı, sıraya dizilmiş. 2. Bildirilmiş, tebliğ edilmiş.

sırasız: 1. Sırasız. 2. Zamansız. 3. Düzensiz, dağınık.

sırçalı: Camlı.

sırgannı: Isırganlı.

sırıtkan: Sırıtkan, sürekli sırtan.

sırlı: Sırlı, sır sürülmüş, sırrı olan.

sırma: Kumral (saçlı).

sıtmalı: 1. Sıtmalı, sıtma hastalığına yakalanmış. 2. Heyecanlı, hummalı.

sıyıntı: *mec.* Her yere sokulabilen, hilekâr, kurnaz.

sidikli: Sidikli.

siirek: 1. Seyrek, nadir. 2. İnce. 3. Sulu, yoğun olmayan.

silâhlı: Silahlı.

silik: Silinmiş. *bk.* silinik.

silinik: Silinmiş. *bk.* silik.

silkik: Silkinmiş.

simetriyalı: Simetrik.

simetriyasız: Asimetrik.

simvollar: Sembollü, sembolik.

sinirli: Sinirli, damarlı.

sirkelenmiş (I): Ekşimiş. *bk.* sirkeli (I).

sirkelenmiş (II): Sirkeli, bitli. *bk.* sirkeli (II).

sirkeli (I): Ekşimiş. *bk.* sirkelenmiş (I).

sirkeli (II): Sirkeli, bitli. *bk.* sirkelenmiş (II).

sistemalı: Sistemli, sistematik.

sistemasız: Sistemsiz.

sivilcinni: Sivilceli. *bk.* sivilli.

sivilli: Sivilceli. *bk.* sivilcinni.

skandalı: Skandal.

skarlatinalı: Kızıl, kızıl hastalığı (olan).

skidkallı: İndirimli olan. *bk.* indirimli.

sklerozlu: Sklerozlu, skleroz hastalığı olan.

smenalı: Vardiyalı.

smolalı: Katranlı.

sobalı: Sobalı, sobası olan.

sodalı: Sodalı.

soglas: Razı olan, itirazı olmayan, onayı olan.

sokulan: Kurnaz, sinsî.

sol (I): Sol.

solak: Sol elini kullanan, solak.

solgun: Solgun.

soluk (II): 1. Solmuş, solgun, sararmış. 2. *mec.* Solmuş, solgun, sararmış.

soluksuz: 1. Havasız, oksijensiz. 2. Nefessiz.

son: 1. Son. 2. Sonuncu.

sonsuz: 1. Sonsuz, sınırsız. 2. Neticesiz, sonuçsuz; başarısız.

sonuncu: Sonuncu.

sopalı: Sopalı.

sort: Tür, cins.

sorucu: Soru soran.

sorumnu: Sorumlu.

soñial: Sosyal.

soyguncu: Soyguncu, soygun yapan.

soylu: Soylu.

soysuz: Soysuz, soyu olmayan.

soyuk: 1. Tüyleri dökülmüş. 2. Kabuğu dökülmüş, kavlak. 3. *mec.* Kel, dazlak. 4. *mec.* Çulsuz.

sökük: 1. Sökük, sökülmüş. 2. Dikişi sökülmüş. 3. Parçalara ayrılmış. 4. Çözülmüş (problem).

sörpeşik: 1. Büzülmek, buruşmak. 2. *mec.* Köhne, eski püskü.

speñial: Özel.

stadiyalı: Safha safha olan, aşama aşama olan, aşamalı.

steonozlu: Dini nikahlı. *bk.* steunozlu.

steunozlu: Dini nikahlı. *bk.* steonozlu.

stihiyalı: Kendiliğinden olan, tabî.

sua (I): Derin olmayan (su). *bk.* suva.

sualı: 1. Sıvalı, sıvanmış, sürülmüş. 2. Kolları sıvanmış.

suannı: Soğanlı. *bk.* suvannı.

suaşık: 1. Sürülmüş, yayılmış, bulaşmış. 2. Sıvanmış, (paça, kol), toplanmış (elbise). *bk.* suvaşık.

subyektiv: Öznel, sübjektif.

sulanık: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan. *bk.* sulanmış.

sulanmış: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan. *bk.* sulanık.

sulu: 1. Sulu. 2. Kuru olmayan, sulu. 3. *mec.* Solgun, renksiz, belirgin olmayan.

sup (Sup-Suuk): Sopsoğuk.

suratlı: Suratlı, elmacık kemikleri çıkkın.

suratsız: Yüzü olmayan. *bk.* üzsüz.

surguçu: Mühürlü.

susamış: Susamış.

susuz: 1. Kuru, susuz. 2. Susamış. 3. *mec.* Susuz.

suuk: 1. Soğuk. 2. *mec.* Soğuk, yakın ve içten olmayan.

suuklamış: Soğuk almış, üşüyerek hastalanmak.

suva: Derin olmayan (su). *bk.* sua (I).

suvannı: Soğanlı. *bk.* suannı.

suvaşık: 1. Sürülmüş, yayılmış, bulaşmış. 2. Sıvanmış, (paça, kol), toplanmış (elbise). *bk.* suaşık.

suveren: Egemen.

sümsük: Aptal, mıymıntı, sümsük.

sümüklü: 1. Sümüklü. 2. Dünkü çocuk, toy.

sürmeli: Sürgülü, sürgülenmiş, sürgü ile kapatılmış.

sürülmüş: Sürülmüş.

sürülü: Sürülmüş (tarla), ekilebilir (arazi).

sütlü: 1. Sütlü. 2. Süt veren, sağmal.

sütsüz: Sütsüz.

süünük: 1. Sönük, sönmüş. 2. *mec.* Cansız, solgun, sönük.

süüş: 1. Haşlanmış et. 2. *mec.* Bitkin, yorgun.

Ş

şafklı: Aydınlatılmış, ışıklı, aydınlık, parlak.

şannı: 1. Ünlü, tanınmış, şanlı. 2. Şerefli, layık.

şansız: Şansız, ünsüz.

şaplı (I): Buruk, kekre, ekşi, acı, sert (tat).

şaplı (II): Hasta, hastalıklı (hayvan).

şarnir: Menteşeli.

şaşık: 1. Dolaşık, karışık. 2. Hatalı, yanlış.

şaşılacak: Şaşılabacak, şaşırlacak (şey).

şaşırgan: 1. İşi karıştıran. 2. Fitneci, karıştırıcı.

şaşıruk: 1. Dolaşık, karışık. 2. Hatalı, yanlış.

şaşırtıcı: 1. Kafa karıştırıcı, işi bozan; fitneci. 2. İşi karıştıran.

şaşkın: 1. Afallamış, şaşkın. 2. Ahmak, tahtası eksik.

şefkli: 1. Şevkli, şevki olan, arzulu. 2. Sevindirici.

şekerli: Şekerli, içinde şeker bulunan.

şen: 1. Şen, neşeli, eğlenceli. 2. Çevik, canlı. 3. Şenelmiş, nüfuslanmış. 4. Taze, canlı (çiçek, ot vb.).

şevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* çevik.

şılı: Işıklı, aydınlık, parlak; güneşli

şıralı: Şıralı, sulu, usareli.

şindiki: Şimdiki, şu andaki, günümüzdeki.

şiret: Kurnaz.

şiritli: Şeritli, şeritle süslenmiş.

şiş (II): Şişmiş, şişkin, şiş. *bk.* şişkin.

şişkin: 1. Şişmiş, şişkin, şiş. 2. Şişman, tombul (kimse). *bk.* şiş II.

şişman: Şişman.

şkembeli: Şişman, göbekli.

ştukaturkalı: Sıvalı.

şu: Şu.

şüveli: 1. Şüpheli. 2. Endişeli, telaşlı.

şüpesiz: 1. Şüphesiz, kuşkusuz. 2. Sakin, rahat; durgun.

T

taazä: 1. Taze. 2. Yeni, taze.

tabeetli: 1. Karakterli, herhangi bir karakteri olan. 2. İnatçı.

taktsiz: Nezaketsiz, patavatsız, kaba, edepsiz.

talantlı: Yetenekli. *bk.* talentli.

talantsız: Yeteneksiz. *bk.* talentsiz.

talazlı: Dalgalı.

talentli: Yetenekli. *bk. talantlı.*

talentsiz: Yeteneksiz. *bk. talantsız.*

talmaçlı: Tercüme edilmiş.

tamam: Hazır, tamam, bitmiş; tam, bütün. *bk. taman.*

taman: Hazır, tamam, bitmiş; tam, bütün. *bk. tamam.*

tamazlık: Damızlık (hayvan). *bk. tamızlık.*

tamızlık: Damızlık (hayvan). *bk. tamazlık.*

tanıklı: Malumatlı, haberdar, bilgili.

tanınmış: Tanınmış, tanınan, meşhur, itibar sahibi, nüfuz sahibi (olan).

tanışık: Tanışık, tanıdık (kimse veya şey); bir kimse veya bir şey hakkında bilgisi olan.

tantelalı: Dantelli.

tarafılı: Taraflı.

taraklı: Taraklı.

taralı: 1. Taranmış. 2. Taranmış (yün için), ditilmiş (keten için). *bk. taranmış.*

taranmış: 1. Taranmış. 2. Taranmış (yün için), ditilmiş (keten için). *bk. taralı.*

taşaklı: Taşaklı.

taşlı: Taşlı.

tatlı: 1. Tatlı. 2. *mec.* Tatlı, hoş. 3. *mec.* Şirin, sevimli, sempatik.

tatlılı: Şekerli, biraz şeker konulmuş.

taulu: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk. tavlı.*

tavlı: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk. taulu.*

tayf: Zayıf; güçsüz, kuvvetten düşen; hasta halsiz.

tedarikli: Tedarikli.

teena: Geniş, ferah; özgür. *bk. tehna. bk. tenaa.*

tehna: Geniş, ferah; özgür. *bk. teena. bk. tenaa.*

tek: 1. Tek, eşi olmayan 2. Yalnız, tek.

tekerlekli: Tekerli, tekerlekli, tekerleği olan.

tekir: Benekli, lekeli, çizgili.

telli: 1. Telli, telle örülmüş. 2. (altın veya gümüş) teli ile süslenmiş.

tembel: Tembel. *bk. dembel.*

temiz: 1. Temiz, şeffaf, duru. 2. Taze, diri.

temperamentli: Canlı, heyecanlı.

tenaa: Geniş, ferah; özgür. *bk. tehna. bk. teena.*

tendentiyalı: Büyük bir fikri olan, büyük bir tezi olan.

tendiriz: *esk.* Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli, esen.

tenni: Sağlam, iri (adam).

tepeli: 1. Tepeli, tepesi olan 2. Başında sorguç, hotoz bulunan. 3. Ağzına kadar dolu, tepeleme.

terli: Terli, terlemiş.

ters: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın (at). *bk. tersinä.*

tersinä: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın (at). *bk. ters.*

tertipli: 1. Aletleri olan. 2. Düzenli, yerli yerinde, tertipli. 3. Hazırlanmış, hazır, önceden düşünülmüş. 4. Temiz, derli toplu.

tertipsiz: 1. Aletsiz, malzemesiz. 2. Tertipsiz, düzensiz; tutumsuz, müsrif.

tıkaçlı: 1. Tıkaçlı, tıkaçlı olan, tıkaçlanmış. 2. Buruşuk, kırışık.

tıkalı: Tıkalı, tıkanmış.

tıkışık: 1. Tıkışık, tıkışmış olan. 2. *mec.* Şişman, iri, yarılı, cüsseli. *bk. tıkız.*

tıkız: 1. Tıkız, katı, yoğunluğu çok. 2. *mec.* Şişman, iri, yarılı, cüsseli. *bk. tıkışık.*

tırnaklı: Tırnaklı, tırnağı olan.

tikenni: Dikenli, dikenli olan.

tiparlı: Basılmış, yayımlanmış, neşredilmiş.

tipik: Tipik.

titirek: Titreyen, titrek.

titsi: Korkunç, ürpertici, çirkin.

tok (I): Tok (aç karşıtı).

tomak (III): *mec.* Beyinsiz, kalın kafalı, aptal.

toozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk. tozlu.*

topaçlı: Tümsekli, kabarık, düz olmayan.

topal: 1. Topal, aksak. 2. Sallanan (masa sandalye).

topraksız: Topraksız, toprağı olmayan.

tor: 1. Tor, yabani. 2. Kimsenin geçmediği, yürümediği (yol).

tovar: 1. Satılık. 2. Kromlu.

tozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk.* toozlu.

tradişiyalı: Geleneksel, ananevi, geleneğe dayanan; tradisyonel.

tragediyalı: Trajik.

turbovintli: Turboprop. (Turboprop: arkasında çalışan bir turbojet motorundan aldığı güçle bir pervaneyi çeviren motor türüdür.)

turuncu: Turuncu renginde olan. *bk.* turuncu.

turuncu: Turuncu renginde olan. *bk.* turuncu.

tutnuk: 1. Kısık, kısılmış, hırıltılı. 2. Kekeme.

tutsak: Tutsak.

tuyan: Besili, semiz, şişman.

tuzlu: 1. Tuzlu, tuz ilave edilmiş. 2. Tuzlu, tuzlu olan. 3. *mec.* İstihzalı, kinli, zehirli, kinayeli. 4. *mec.* Değerli.

tüfekli: Tüfekli, tüfeği olan.

tükenmâz: Tükenmez.

tülü: Tüylü, tüylü olan.

tümsek: Tümsek.

tütüzlü: 1. Tütsülü. 2. Tütsü ile kurutulmuş (balık, et), füme.

tüülü: Tüylü, tüyle kaplanmış.

tüüsüz: 1. Tüysüz. 2. Genç. 3. *mec.* Acemi.

Ŧ

ŧement: Çimentolu, çimentodan yapılmış.

ŧenzuralı: Sansürlü.

ŧınlı: Galvanizli, çinkolu.

ŧıpalı: Sinirli, sert (et).

ŧilindralı: Silindirli.

U

ucuz: Ucuz, pahalı olmayan.

uç: Uç, son, kenar.

uçkun: Havai, hoppa.

uçsuz: Ucu sonu olmayan, uçsuz.

uçsuz-kenarsız: Uçsuz bucaksız.

uçuk: 1. Sarp, dik. 2. Çökük.

ufak: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa boylu, boyu kısa olan.

ufarak: Ufarak, ufacık, çok ufak.

ulaşık: Bulaşık, bulaşıcı.

ulaşıklı: Bulaşıcı.

ulu (I): Ulu, çok büyük olan (şey).

ulu (II): Vahşi, terk edilmiş.

umutsuz: Umutsuz.

up-uzun: Upuzun, çok uzun.

uslu: 1. Sessiz, uslu, sakın. 2. Yumuşak başlı, uslu.

utancak: Utangaç.

utanmaz: Utanmaz, arsız.

uursuz: Uğursuz.

uyanık: 1. Uyanık, ayık. 2. Taze. 3. *mec.* Gözü açık.

uygun: Uygun.

uykusuz: Uykusuz.

uz: 1. Doğru, düz; direkt. 2. Doğru, düzgün (kimse). 3. Namuslu, dürüst.

uzak: Uzak.

uzman: Uzman.

uzun: Uzun.

Ü

üfkeli: Öfkeli, kızgın, hiddetli.

üklü: 1. Yüklü. 2. Hamile.

ürekli: Yürekli, cesur, cesaretli.

ürkek: Ürkek (hayvan). *bk.* ürkük.

ürkük: Ürkek (hayvan). *bk.* ürkek.

ürük: Süratli, hızlı (at).

üstün: Üstün.

üşenik: Tembel, üşengeç, yavaş. *bk.* üşencäk.

üşencäk: Tembel, üşengeç, yavaş. *bk.* üşenik.

üürenmiş: 1. Öğrenilmiş. 2. Eğitilmiş (hayvan).

üzsüz: Yüzü olmayan. *bk.* suratsız.

V

verici: Veren, cömert.

Y

yaalı: Yağlı, yağı olan. 2. Üzerinde yağı olan.

yaamurlu: Yağmurlu.

yaaz: Yağız, doru.

yaban: 1. Issız (yer). 2. Vahşi, yaban

yabancı: 1. Yabancı. 2. Başka yerden gelen, yabancı.

yafklu: Nişanlı, yavuklu. *bk.* yavklu.

yakalı: Yakalı, yakası olan.

yakar: Acı, tadı bu nitelikte olan.

yakıcı: Acı, acılı, tatlı karşıtı.

yakın: Yakın.

yakışık: 1. Sempatik, yakışıklı (erkek). 2. Uygun.

yakışıklı: 1. Yakışıklı, güzel yapılı, endamı yerinde. 2. Uygun.

yakışıksız: Uygun olmayan (tavır, hâl vb.).

yalabık: Parlak, parıltılı, ışıltılı.

yalama: Yalanmış.

yaldızlı: 1. Yaldızlı, altın, gümüş kaplı. 2. Parlak, ışıltılı.

yalın (II): Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk.* yalınayak. *bk.* yalnayak.

yalınayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk.* yalın (II). *bk.* yalnayak.

yalnayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk.* yalınayak. *bk.* yalın (II).

yalınnı: Alevli.

yalnız: Yalnız, yanında kimse bulunmayan.

yalpak: 1. Nazik, cana yakın. 2. Tatlı, şefkatli.

yamalı: 1. Yamalı. 2. Benekli, lekeli (hayvan).

yamuk: Yamuk, eğri (yüz).

yan: Yan, arkada veya önde olmayan.

yanık: Yanık, yanmış.

yannış: Yanlış, hatalı.

yapışık: Yapışık.

yapışkan: 1. Yapışkan. 2. Sırnaşık, yapışkan.

yapraklı: 1. Yapraklı. 2. Ayrı ayrı sayfalardan ibaret olan.

yaralı: 1. Yaralı. 2. Yaralarla kaplı.

yaramaz: 1. Elverişsiz, işe yaramayan, yaramaz. 2. Yaramaz, söz dinlemeyen (çocuk), haşarı.

yaraştırıcı: Dalkavuk, yaltak.

yardımcı: Yardımcı olan (şey).

yarık: Yarık, yarılmış.

yarım: Yarım.

yası: 1. Yassı, düz. 2. Basık, ezik, yassılmış.

yaslı: Yas tutan (kimse), yaslı, matemli.

yaş (I): Islak, yaş, nemli.

yaşlı: Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse), yaşlı.

yavan: Yağsız, yavan, yağı az.

yavaş: 1. Yavaş, ağır. 2. Sakin, uslu.

yavklu: Nişanlı, yavuklu. *bk. yafklu.*

yaygın: 1. Yaygın. 2. Göbekli, göbek bağlamış.

yayık: 1. Açılmış; yayılmış, yayık. 2. Geniş.

yazılı: 1. Yazılı, yazılmış. 2. Kayıtlı.

yazısız: 1. Okuma yazma bilmeyen. 2. Yazısı olmayan.

yıkık: Yıkık, yıkılmış, harap.

yımansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk. imansız.*

yımsak: Yumuşak.

yınat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk. inat.*

yırak: Irak, uzak.

yırtıcı: Yırtıcı (hayvan).

yırtışık: Yırtıcı.

yollu: Çizgili, çizgisi olan.

yolma: 1. Bitki, tüyü yolunmuş. 2. Dağınık; saçları karmakarışık. *bk. yoluk.*

yolmalı: Saçları karmakarışık, saçlarına tarak girmemiş.

yoluk: 1. Bitki, tüyü yolunmuş. 2. Dağınık; saçları karmakarışık. *bk. yolma.*

yorgun: Yorgun, bitkin.

yortulu: Bayramı, bayrama ait. *bk. yortuluk.*

yortuluk: Bayramı, bayrama ait. *bk. yortulu.*

yukarı: Yukarı (aşağı karşıtı).

yuridik: Yasal.

yuvarlak: Yuvarlak.

Z

zaametli: 1. Özenli, zahmetli, dikkatli. 2. Sıkıntı veren.

zaametsiz: Zahmetsiz, eziyetsiz.

zabun: Zayıf, sıska.

zakonnu: 1. Kanunî, kanuna uygun, yasaya uygun, meşru. 2. Tabiat kurallarına uygun, doğal; kurallı, düzenli, muntazam.

zakonsuz: Yasadışı, meşru olmayan, kanunsuz.

zaplı: Akıllı; makul, mantıklı.

zapsız: 1. Disiplinsiz, intizamsız, düzensiz, nizamsız; terbiyesiz. 2. Tutumsuz.

zararlı: Zararlı, zarar veren, yıkıcı, tahripkâr, kârsız.

zararsız: Zararsız, ziyansız.

zarif: 1. Zarif. 2. Güzel, hoş, büyüleyici.

zavalı: Zavallı. *bk. zavallı.*

zavallı: Zavallı. *bk. zavalı.*

zayıf: Zayıf; hastalıklı.

zeedâ: Ziyade, çok daha çok, daha fazla.

zeetli: 1. Yorgun, bitkin, halsiz. 2. Eziyet, işkence.

zengin: Zengin.

zevzek: 1) Geveze, çenebaz, boşboğaz. 2) Humurdanıp duran, mızımız.

zirzop: Zirzop (aceleyle her işi yapan kişi).

zigzaglı: Zikzaklı.

zehirli: Zehirli.

zilli: Zilli.

zoor: Zor. *bk.* zor.

zor: Zor. *bk.* zoor.

zorlu: Yorgun, yorulmuş.

zorluksuz: Zor olmayan, kolay.

zulüm: Gaddar, zalim, acımasız; despot.

zümbüllü: Sümbüllü.

2.3.2. Belirtme Sıfatları

Nesnelerin; işaret edilmesi, sayısının gösterilmesi, soru şeklinde yer alması ve belirsiz şekilde ifade edilmesi gibi kullanımlarla birkaç bakımdan belirtilmesi mümkündür. (Ergin, 2013: 247).

Belirtme sıfatları nesnenin yapısına ait bir özelliğini belirtmezken duruma göre değişen yani devamlılık göstermeyen özelliklerini belirtir. Belirttikleri özelliklere göre; işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları olmak üzere dört grupta toplanır (Özkan, 1997: 132).

2.3.2. İşaret (Gösterme) Sıfatları

İsimlere geldiği zaman, varlığı gösterme suretiyle belirtir ve ona mekanda, veya zamanda uzaklığına göre yerini işaret eder. (Banguoğlu, 2011: 350). Gagavuz Türkçesinde tespit ettiğimiz işaret sıfatları *bu, şu, o* 'dur.

2.3.3. Sayı Sıfatları

Varlıkların sayılarını bildirmek amacıyla kullanılan sıfatlara sayı sıfatları denir. Sıfatlar; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, Üleştirme sayı sıfatları, Kesirli sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları olarak beş grupta incelenmektedir (Ergin, 2013: 249).

2.3.3.1. Asıl Sayı Sıfatları

Bu sıfatlar neslerinin sayısını bildirme görevinde kullanılmaktadır. Ayrıca diğer sayı sıfatları sayı isimlerini asıl sayı sıfatları üzerinden oluşturmuşlardır (Ergin,

2013: 249). Sayılar Genel Türkçede olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de aynı şekilde kullanılmaktadır. Ancak yazılış yönünden Türkiye Türkçesi ile farklılık görülür. Örneğin Türkiye Türkçesinde birden fazla kelimedenden oluşan iki yüz, üç yüz gibi sıfatlar iki sözcük şeklinde yazılırken (TDK Yazım Kılavuzu 2012: 11-12). Gagavuz Türkçesinde *ikiüz, üçüz, dörtüz, beşüz* gibi birleşik yazılmaktadır. Gagavuz Türkçesindeki *edi, ediüz* gibi sayılarda kelime başı -y'ler kullanılmamaktadır (Gagavuz Dilinin Orfografiya hem Punktuațiya Kuralları, 2015: 36).

Sözlükte şu asıl sayı sıfatları geçmektedir.

bir: 1. Bir. 2. Eşit olan, aynı.

iki: İki.

üç: Üç.

dört: Dört.

beş: Beş.

altı: Altı.

edi: Yedi.

sekiz: Sekiz.

dokuz: Dokuz.

on: On.

onbir: On bir.

otuz: Otuz.

kırk: Kırk.

elli: Elli.

altmış: Altmış.

etmiş: Yetmiş.

seksän: Seksen.

doksan: Doksan.

ikiüz: İki yüz.

üçüz: Üç yüz.

dörtüz: Dört yüz.

beşüz: Beş yüz.

altüz: Altı yüz.

ediüz: Yedi yüz.

sekizüz: Sekiz yüz.

dokuzüz: Dokuz yüz.

bin: Bin.

2.3.3.2. Sıra Sayı Sıfatları

Bu sıfatlar nesnelerin sayısını belirtmez. Asıl sayı sıfatlarına ve sözcüklere +*ncI* / +*ncU* ekini alarak nesnenin sırasını belirtir (Özkan, 1996: 133). Oğuz grubu lehçelerinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de bu ek düzlük-yuvarlaklık, kalınlık-incelik uyumuna uyarak +*ncI* / +*ncU* şeklinde kullanılmaktadır. Bu ek ile türetilen sıfatlar şunlardır.

ikinci: İkinci.

üçüncü: Üçüncü.

dördüncü: Dördüncü.

beşinci: Beşinci.

altıncı(II): Altıncı.

edinci: Yedinci.

sekizinci: Sekizinci.

dokuzuncu: Dokuzuncu.

onuncu: Onuncu.

otuzuncu: Otuzuncu.

ellinci: Ellinci.

altmışıncı: Altmışıncı.

etmişinci: Yetmişinci.

seksäninci: Sekseninci.

doksanıncı: Doksanıncı.

2.3.3.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Bu sıfatlar da nesnelerin sayısını belirtmek yerine bir paylaşırma, bölme kavramı ifade ederler. Gagavuz Türkçesinde ünsüz ile biten sıfatlara +*şar*/ +*şär*,

ünsüz ile biten sıfatlara *+ar* /*+är* şeklinde ekleri getirilerek kullanılırlar (Pokrovskaya, 1997: 101). Tespit edilen örnekler şunlardır:

üçär: Üçer.

beşär: Beşer.

altışar: Altışar.

2.3.3.4. Kesirli Sayı Sıfatları

Nesnelerin parçalarını bildiren sıfatlardır. Taradığımız sözlükte bu şekliyle geçmemektedir. Ancak Gagavuz Türkçesi Yazım Kılavuzu'nda $\frac{1}{2}$ şeklinde verilmektedir (Gagauz Dilinin Orfografiya hem Punktuațiya Kuralları, 2015: 36).

2.3.3.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Birbirine benzer ve yakın varlıkları toplu olarak belirten sıfatlardır (Ergin, 2013: 252). Asıl sayı sıfatlarına ve bazı sözcüklere *+II* / *+IU*, *+ar*, / *+är*, *+şar*, / *+şär* gibi ekler getirilerek yapıldığı görülmektedir. Gagavuz Türkçesinde de topluluk sayı sıfatları aynı eklerle türetilmektedir. *İkiz kardaş*, *üçüz oolan* gibi.

ikişär: İkişer.

ikili: 1. Çift. 2. İki, ikili.

üçlü: Üçlü, üç parçadan oluşan.

dokuzlu: Dokuzlu, dokuzdan oluşan.

onar: Onar.

2.3.4. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla bildiren sıfatlardır. Gagavuz Türkçesinde en çok kullanılan soru sıfatları şunlardır: “*angı*, *kaç*, *nası/nasıl*, *ne*, *ne soy*, *nicä* / *nicäl*” (Özkan, 1996: 134). Sözlükte (Çebotar ve Dron: 2002) tespit edilen soru sıfatları şunlardır:

angı: Hangi.

kaç: Kaç, nesne ya da kişi için sorulan soru sıfatı.

nasıl: Ne gibi, ne türlü, nasıl.

ne: Ne, hangi.

nicä: Nice, nasıl

2.3.5. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkların bazı özelliklerini kesin olarak bildirmeyip belirsiz olarak belirten sıfatlara belirsizlik sıfatları denir (Korkmaz, 2009: 395). Oğuz grubu lehçelerinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de durum aynıdır. Taranan sözlükte tespit edilen belirsizlik sıfatları şunlardır:

başka: Başka, değişik, farklı.

bir: 1. Bir. 2. Eşit olan, aynı.

bütün: Bütün, tam, eksiksiz.

her (I): Her, herkes.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ SIFATLARIN BİÇİM VE ANLAM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Hem Türk soy ağacı dallarından biri, hem de Oğuz boyundan sayılan Gagavuzların (Hünerli, 2019:XV) konuştuğu Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi, anlam ve biçim bakımından mukayese edildiğinde benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Çalışmamızdaki sıfatlar bu benzerlik ve farklılıklar bakımından beş başlık altında incelenmiştir.

Buradaki amacımız Gagavuz Türkçesindeki sıfatların Türkiye Türkçesi ile biçim ve anlamca ortaklıklarının veya farklılıklarının olduğunu göstermektir.

1. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ VE ANLAMI AYNI OLAN SIFATLAR

Bu bölümde sözlükte geçen Gagavuz Türkçesindeki sıfatların Türkiye Türkçesi ile biçimce ve anlamca bire bir aynı olanları tespit edilerek alfabetik sıraya göre sıralanmıştır. Bu sıfatlar sayesinde Gagavuz Türkçesinde pek çok sıfatın Türkiye Türkçesi ile anlam ve biçim bakımından aynı şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu da her iki lehçenin birbirine ne denli yakın olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu bölümde her iki lehçede de biçimi ve anlamı aynı olan sıfatlar, basit ve türemiş sıfatlar olarak iki grupta toplanmıştır. Gagavuz Türkçesinde bazı sıfatların birden fazla anlamı bulunmaktadır. Sıfatların tüm anlamları *Sıfatlar Listesinde* verilmiştir. Bu bölümde sadece anlamları Türkiye Türkçesi ile aynı ve/veya yakın olan sıfatlar verilmiştir.

1.1. BASİT SIFATLAR

acemi: 1. Vahşi, eğitimsiz (hayvan). 2. Deneyimsiz, acemi.

acı: 1. Acı. 2. *mec.* Acı, acı verici.

ak: 1. Beyaz. 2. Temiz

akran: Aynı yaşta olan, akran.

al: Al, kırmızı.

alçak: 1. Alçak, kısa. 2. *mec.* Soysuz, namert.

alt: Aşağı.

altı: Altı.

altın: Altın, altından yapılmış.

altmış: Altmış.

az: Az, az sayıda.

azat: 1. *esk.* Hür, serbest.

barbar: Barbar.

beş: Beş.

beter (I): Çok kötü, daha kötü.

bin: Bin.

bodur: Kısa boylu.

boz: Boz, gri.

cömert: Cömert, bonkör.

çabuk: 1. Hızlı, aceleci.

çakır: Çakır, açık mavi (göz).

çift: Çift.

demir: 1. Demir, demirden. 2. *mec.* Demirden, demir gibi.

denk: Eşit, denk.

derin: 1. Derin. 2. *mec.* Derin.

dik: 1. Dik. 2. Dikey.

dinç: 1. *az.* Dinç, sağlıklı, güçlü, dayanıklı.

doksan: Doksan.

dokuz: Dokuz.

dört: Dört.

düz: Düz, dümdüz.

esmer: 1. (Siyaha çalan renk) bu renkte olan. 2. Esmer tenli, yağız.

fakir: 1. Fakir, yoksul. 3. *mec.* Sefil.

fena: Fena, kötü.

garip: 1. Zavallı. 2. Efkârlı.

genç: Genç.

genel: Genel, umumî.

gerçek: Gerçek, hakiki.

gümüş: Gümüş, gümüşten yapılmış.

güzel: 1. Güzel, hoş.

haram: Yasak, yasak edilmiş, men edilmiş.

hasta: Hasta.

haylaz: Haylaz, tembel.

hazır: Hazır.

her (I): Her.

iki: İki.

ilk: İlk.

inat: İnat, inatçı, dik başlı.

kalın: 1. Kalın. 2. Sık, sıkı, gür.

kara: 1. Kara, siyah (renkte olan).

kart: 1. Yaşlı, kart, ihtiyar.

kayıp: Kayıp, yitirilmiş, kaybedilmiş, kaybolmuş.

kemik: Kemikten yapılmış.

kırk: Kırk.

koca (II): Kocamış, yaşlanmış.

kolay: Kolay, zor olmayan.

koyu: 1. Koyu (sulu karşıtı). 2. Rengi açık olmayan, koyu.

kötü: Kötü.

kuduz: 1. Kuduz, kudurmuş. 2. *mec.* Azmış.

kuru: 1. Kuru, kurumuş. 2. Serilmemiş, kuru (yer). 3. *mec.* Zayıf, kuru, çöp gibi.

küçük: Küçük, ufak.

liberal: Serbest.

mor: Bu renkte olan.

normal: Normal.

on: On.

otuz: Otuz.

ödünç: Ödünç, borç.

peltek: Peltek.

pis: 1. Pis, kirli. 2. Kötü.

pişman: Pişman.

plastik: Plastikten yapılan.

sekiz: Sekiz.

serbest Serbest, hür, özgür.

serin: Serin.

sersem: 1. Dikkatsiz, dalgın, unutkan. 2. *mec.* Şaşkın. 3. *mec.* Afallaşmış, sersem.

sık: Sık.

sol (I) :Sol.

son: 1. Son. 2. Sonuncu.

spiral: Spiral, sarmalı biçimde olan.

sümsük: Aptal, mıymıntı, sümsük.

şen: Şen, neşeli, eğlenceli.

şiş (II): Şişmiş, şişkin, şiş.

şu: Şu.

tek 1. Tek, eşi olmayan.

tekir: Benekli, lekeli, çizgili.

tembel: Tembel.

ters: 1. Karşıt, ters, zıt.

tok (I): Tok (aç karşıtı).

turuncu: Turuncu renginde olan.

ucuz: Ucuz, pahalı olmayan.

ulu (I): Ulu, çok büyük olan (şey).

üç: Üç.

yaban: Issız (yer).

yan: Yan, arkada veya önde olmayan.

yaş (I): Islak, yaş, nemli.

yavan: Yağsız, yavan, yağı az.

yavaş: 1. Yavaş, ağır. 2. Sakin, uslu.

zarif: 1. Zarif. 2. Güzel, hoş, büyüleyici.

zayıf: Zayıf.

zengin: Zengin.

zevzek: Geveze, çenebaz, boşboğaz.

zor: Zor.

1.2. TÜREMİŞ SIFATLAR

acıca: Oldukça acı.

acılı: Üzgün, kederli, acısı olan, acılı.

acımsı: Acımsı.

açık: Açık, kapalı karşıtı.

adalı: Adalı.

adlı: 1. İsimli, adlı. 2. Adını taşıyan, üstünde şahsının ismi yazılı ya da kazılı, isme muharrer.

adsız: İsimsiz, bilinmeyen, anonim.

akça: *esk.* Beyazımsı, oldukça beyaz.

akıcı: Akıcı, akan.

akıllı: Akıllı, makul, mantıklı.

akılsız: Akılsız, anlayışı kıt.

alaca (I): 1. İki veya daha çok renkli, alaca. 2. Alaca, alacalı-bulacalı.

alacalı (I): 1. Çok renkli, karışık renkli, alacalı. 2. Alaca, alacalı-bulacalı.

alçacık: Çok alçak, yere yakın.

alıcı: Alan, kendisine bir şey gönderilen (kimse).

alık: Alık, sersem.

alışkan: Alışkan, alışık.

altıncı (II): Altıncı.

altışar: Altışar.

altmışıncı: Altmışıncı.

amansız: Amansız, katı yürekli, gaddar.

analı: Annesi olan, analı.

argın: 1. Bitkin. 2. Zayıf. 3. Beceriksiz.

arsız: Arsız, utanmaz, küstah.

artistik: Sanatsal, artistik.

asılı: Asılı.

asma: Asılmış, asılı, asılı duran.

astarlı: Astarlı.

astronomik: Astronomik.

ateşli: 1. Ateşli; sıcak. 2. *mec.* Ateşli; sıcak.

atıcı: 1. Atıcı. (Gülle atıcı, cirit atıcı.) 2. esk. Nişancı.

atılı: Atılmış.

avcı: Avcı (olan).

ayaklı: Ayakları olan, ayaklı.

ayaksız: Ayaksız, ayağı olmayan.

aydın: Aydın, aydınlık; parlak; berrak, duru.

ayık: Ayık.

ayıplı: Ayıplı; ayıbı, kusuru olan.

ayıpsız: Ayıpsız; ayıbı, kusuru olmayan.

aynalı: Aynalı, aynası olan.

aysız: Aysız, mehtapsız.

bacaksız: 1. Bacaksız, ayaksız, bacağı olmayan. 2. Kısa bacaklı.

bahtlı: esk. Bahtlı, mutlu, talihli.

bahtsız: esk. Bahtsız, mutsuz, talihsiz.

ballı: Ballı, içinde bal olan; tatlı.

başaklı: Başaklı, başağı olan.

becerikli: Yetenekli, becerikli.

beceriksiz: Beceriksiz, becerisi olmayan.

belalı: 1. Belalı. 2. Zararlı, zarar verici, tehlikeli.

benekli: Benekli.

bereketli: 1. Verimli, bereketli.

beşinci: Beşinci.

bıyıklı: Bıyıklı, bıyığı olan.

bıyıksız: Bıyıksız, bıyığı olmayan.

biberli: 1. Biberli, içine biber katılan. 2. Acı.

biçimsiz: Biçimsiz, şekilsiz; çirkin.

bildik: Tanıdık, bildik (kimse veya şey).

bilgisiz: Bilgisiz; cahil.

bilinçli: Bilinçli, şuurlu.

bilinçsiz: Bilinçsiz; şuursuz.

bir: 1. Bir. 2. Eşit olan, aynı.

borçlu: 1. Borçlu, borçlu olan.

boyalı: Boyalı.

boylu: Boylu, boylu boslu.

bozgun: Bozulmuş, dağılmış, çökmüş.

budaklı: Budaklı.

bulanık: 1. Bulanık, donuk. 2. Belirsiz, net olmayan.

bulutlu: 1. Bulutlu, bulutlarla kaplanmış. 2. *mec.* Bulanık.

bunak: Bunamış olan (kimse), bunak.

buruşuk: Buruşuk, kırışık.

buzlu: Buzlu, buz tutmuş.

cansız: 1. Cansız; ölmüş. 2. Güçsüz, mecalsiz, halsiz.

cazibeli: Sempatik, sevimli, hoş.

cezal: Cezalı, cezalandırılmış (kimse).

cezasız: Cezasız.

çalma: Çalma, çalınmış.

çamurlu: 1. Çamurlu.

çapaklı: Çapaklı.

çapkın: Çapkın.

çapraşık: 1. Çapraşık. 2. Dolaşık, karışık.

çarklı: Dişli, çarklı.

çatallı: Çatallı.

çatık: Birleşik, birleşen.

çatlak: Çatlak, yarık.

çekici (II): Çekici, yakışıklı, alımlı.

çemberli: Çemberli, çemberi olan.

çembersiz: 1. Çembersiz.

çeşitli: Çeşitli, türlü.

çevik: Çevik, atik, çabuk.

çeyrek: Çeyrek.

çıkık: 1. Yerinden çıkmış. 2. Çıkıntısı olan. 3. Çıkık.

çıkıklı: Çıkıklı, çıkığı olan.

çıplak: 1. Çıplak. 2. Yoksul, fakir (kimse).

çiçekli (I): Çiçekli, çiçeklerle süslenmiş.

çilli: Çilli, çilli olan.

çirkin: 1. Çirkin, güzel olmayan.

çivili: Çivili, çivilenmiş.

çizgili: Çizgili.

çökük: 1. Çökük. 3. Dibe çökmüş. 4. Çukurlaşmış.

çözük: Çözölmüş, serbest bırakılmış, çözük.

çukurlu: Çukurlu.

çulsuz: Çulsuz, çulu olmayan.

çürük: 1. Çürük, çürümüş olan. 2. Sağlam olmayan. 3. Hastalıklı.

davalı: *esk.* Davalı.

dalgalı: Dalgalı.

dallı: Dallı.

dayanıklı: Sabırlı, sebatlı.

delikli: Delikli, delikleri olan.

deliksiz: Deliksiz, deliği olmayan.

deminki: Deminki, biraz önce.

dertli: Dertli, acısı olan.

dertsiz: Dertsiz, üzüntüsüz; kedersiz.

dikili: Dikilmiş.

dilli: Dilli, konuşkan; geveze.

dilsiz: 1. Dilsiz, konuşmayan. 2. Sessiz olan(kimse), suskun.

dinamik: Dinamik.

dinsiz: 1. Dinsiz, inançsız; ateist 2. *mec.* Merhametsiz.

dipli: Dipli, dibi olan.

dipsiz: Dipsiz, dibi olmayan.

direkli: 2. Direkli.

diri: Diri, canlı, yaşayan.

dişli: Dişli, dişleri olan.

dişsiz: Dişsiz, dişleri olmayan.

dizili: 1. Dizili, dizilmiş. 2. Sıralanmış.

dogmatik: Dogmatik.

doksanıncı: Doksanıncı.

dokunaklı: Dokunaklı, etkili.

dokunulmaz: 2. Şaka kaldırmayan çitkırıldım.

dokuzlu: Dokuzlu, dokuzdan oluşan.

dokuzuncu: Dokuzuncu.

dolaşık: 1. Dolaşık, karışık. 3. Dolambaçlı.

dolu: 1. Dolu, dolmuş. 2. Çok sayıda. 3. İçinde atılacak mermisi olan (tüfek vb.).

doymaz: Açgözlü.

dönek:1. *mec.* Dönek, değişen.

dönemeçli: Dönemeçli.

dördüncü: Dördüncü.

döşeli: Döşeli, döşenmiş.

dramatik: Dramatik.

durgun: 1. Durgun, sakin, sessiz. 3. *mec.* Canlı olmayan, sönük.

duygulu: Duygulu, hissiyatlı.

duygusal: Duygusal.

duygusuz: Duygusuz, kaba.

dünkü: 1. Dünkü. 2. Yakın geçmişteki.

düşkün: 2. Yoksullaşmış, fakirleşmiş. 3. *mec.* Bir şeye zaafı, düşkünlüğü olan.

düzgün: Düzenlenmiş, düzene sokulmuş.

ekili: 1. Ekili 2. Ekilmiş.

ellinci Ellinci.

emzikli: 1. Emzikli olan. 2. Emziren (kadın).

ergen: Genç, ergenlik dönemindeki kişi, bekâr.

ergin: Olgun, yetişmiş, yetişken, kemale ermiş.

ertesi: Ertesi.

eşit: Eşit.

eşli: Çiftli, çift olan.

eşsiz: 1. Çift olmayan, eşi olmayan. 2. Eşsiz, eşine rastlanmayan, eşi benzeri bulunmayan.

etli: 1. Etli, içinde eti olan. 2. Eti çok olan.

evvelki: Evvelki, önceki.

ezik: Ezik, ezilmiş veya yassılmiş.

farklı: Farklı.

faydalı: Faydalı, yararlı.

faydasız: Faydasız, yararsız.

fırlak: Fırlak, dışarı doğru fırlamış, çıkmış.

fikirli: 1. Akıllı, zeki. 2. Düşünceli. 4. Bilinçli, şuurlu.

gamsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

gecelik: Gecelik, geceye özgü olan, gece kullanılan.

geçerli: Geçerli, yürürlükte olan.

geçici: Geçici.

geçkin: 1. Gereğinden çok olgun veya solmaya başlamış, geçkin.

geçmiş: 1. Geçmiş. 2. Çok olgun, çürümeye yüz tutmuş.

gelecek: Gelecek, ileriki, önümüzdeki.

gelirli: Gelirli, karlı, kazançlı, kazanç getiren, gelir sağlayan.

gelirsiz: Gelirsiz.

gencecik: Gencecik, çok genç olan.

geniş: Geniş, enli, açık, bol, ferah.

gerçekli: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış.

gerekli: Gerekli.

gereksiz: Gereksiz.

gergin: 1. Gergin, gerilmiş. 2. *mec.* Gergin, soğuk.

gevrek: Gevrek, kırılgan.

gevşek: Gevşek.

göbekli: Göbekli, göbeği olan.

gölgeli: Gölge.

görgülü: Görgülü.

gözlüklü: Gözlüklü, gözlük takan.

gözsüz: Kör, gözü olamayan, gözsüz.

güçlü: 1. Kederli, mahzun. 3. Güçlü, kuvvetli, dayanıklı.

gümüşlü: Gümüşlü, gümüş kaplamalı.

gürültülü: Gürültülü.

haberli: Haberli.

habersiz: 1. Habersiz. 2. Bilgisiz, malumatsız.

haklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı.

haksız: 1. Hukuksuz, haksız. 3. Adaletsiz, haksız.

halkalı: Halkalı, halkalardan oluşan.

hamursuz: Mayasız, mayasız (ekmek).

hasretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen.

hatırlı: Hatırlı, saygı duyulan, saygı gören.

hatırsız: Hatırsız.

hayırlı: Yararı, hayrı olan.

hayırsız: Hayırsız, işe yaramaz, faydasız.

hesapsız: 1. Hesapsız. 3. Ölçsüz, tutumsuz, müsrif.

hesaplı: Hesaplı.

hızlı: Hızlı, çabuk.

ibikli: İbikli, ibiği olan.

ikili: 1. Çift. 2. İki, ikili.

ikinci: İkinci.

ilgili: İlgili, ilgisi bulunan.

imansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız.

itibarlı: *esk.* İtibarlı, saygın, saygıdeğer, hürmetli.

kabarık: 1. Kabarık. 2. Şişmiş, kabarmış, kabarık.

kabuklu: Kabuklu, kabuğu olan.

kabuksuz: Kabuksuz.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kafasız: Kafasız, aptal.

kafesli: 1. Kafesli 2. Kareli, kare desenli.

kahırlı: Kahırlı, üzgün kederli, acısı çok olan.

kalaylı: Kalaylı, kalaylanmış.

kalkık: Kalkık, kaldırılmış, dik.

kalpsiz: Kalpsiz, ruhsuz.

kamalı: Kamalı, kaması olan.

kambur: Kambur.

kanatlı: 1. Kanatlı.

kancalı: Kancalı.

kansız: Kansız, kan dökülmeden yapılan.

kapaklı: Kapaklı, kapağı olan.

kapamık: 2. Bulutlu, sisli.

karalı: Karalı, karası olan.

kararlı: Kararlı.

karılı (II): Karılı, karısı olan.

karışık: 1. Karışık. 2. Dolaşık, karışık. 3. Düzensiz, intizamsız.

karıştırıcı: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı.

karşı: Karşı.

karşılıklı: 1. Karşılıklı. 2. Birbirine karşı bulunan.

kasabalı: Kasabalı.

kaskatı: Kaskatı, sert.

kaşlı: Kaşlı, kaşı olan.

katıksız: Katığı olmayan, yavan.

katlı: Katlı, katları olan.

kavgalı: Kavgalı.

kaymaklı: Kaymaklı.

kaynar: Kaynar.

kazançlı: Kazançlı, gelirli.

kemerli: Kemerli, kuşaklı.

kemikli: Kemikli.

kemiksiz: Kemiksiz.

kenarlı: Kenarlı, köşeli.

kenarsız: Kenarsız.

kepeksiz: Kepeksiz.

kertikli: Kertikli.

kesik: Kesik, kesilmiş.

keskin: Keskin, çok kesici.

kılçıklı: 2. Kılçıklı (balık).

kılıçlı: Kılıçlı.

kıllı: Kıllı, tüylü.

kılsız: Kılsız.

kırık: Kırık.

kırmızı: Kırmızı, al.

kırmızımsı: Kırmızımsı.

kısa: Kısa.

kısık: 2. Boğulmuş, hırıltılı, kısık.

kıskanç: Kıskanç.

kısmetli: Kısmetli.

kıvırcık: Kıvırcık, kıvrık, kıvrık saçlı.

kıymetli: *esk.* Kıymetli, değerli.

kızarık: Kızarık.

kızgın: Kızgın, yakıcı. 3. *mec.* Öfkeli, sinirli, kızgın.

kızıl: Kızıl, kırmızı.

kızlık: Kızlık, o döneme ait.

kilitli: Kilitli.

kireçli: Kireçli, kireç sürülmüş.

kirli: Kirli, pis.

kocaman: Kocamış, yaşlanmış.

kocasız: Kocasız, kocası olmayan.

kokmuş: 1. Bozuk, kokmuş, çürümüş. 2. Pasaklı.

kokulu: Kokulu, kokusu olan.

kokusuz: Kokusuz.

korkak: Korkak.

korkusuz: 1. Korkusuz. 2. Tehlikesiz, emniyetli, güvenli.

köklü: Köklü, köklü olan.

köstekli: Köstekli, ayağına köstek vurulmuş olan.

köşeli: Köşeli.

kudretli: *esk.* Kudretli, güçlü.

kudretsiz: *esk.* Kudretsiz, güçsüz.

kullanışlı: Kullanışlı.

kundaklı: Kundaklı, kundağa sarılmış.

kurak: Kurak.

kurtlu: Kurtlu.

kurulu: Kurulu, kurulmuş olan, yerleşmiş.

kusurlu: 1. Kusurlu, kusuru olan. 3. Hatalı, hatası olan.

kusursuz: Kusursuz, eksiksiz, noksansız.

kuşaklı: Kuşaklı, kuşağı olan.

kutlu: Kutlu, mutlu, uğurlu.

kutsuz: *esk.* Kutsuz, bedbaht, mutsuz.

kuyruklu: Kuyruklu.

kuyruksuz: Kuyruksuz.

küflü: Küflü.

kükürtlü: Kükürt içeren, kükürtlü.

küllü: Küllü.

küpeli: Küpeli, küpesi olan.

kürekli: Kürekli, küreği olan.

kürklü: 1. Kürklü, kürk giymiş. 2. *az.* Kürkle süslenmiş.

lekeli: 1. Lekeli, leke ile kaplanmış. 3. Rezil edilmiş, lekelenmiş.

lekesiz: Lekesiz; temiz.

mavimsi: Mavimsi.

marazlı: Marazlı, hastalıklı.

mayalı: Mayalanmış, mayalı.

meraklı: 1. Meraklı. 2. Telaşlı, endişeli.

mutlu: Mesut, mutlu, saadetli.

nazlı: Nazlı.

noktalı: Noktalı, noktası olan.

odali: Odalı, odası olan.

olmaz: İmkânsız, olmaz, gerçekleşemez.

olmuş: Olgun, olmuş, olgunlaşmış.

olumsuz: Olumsuz.

omuzlu: Geniş omuzlu.

onar: Onar.

onuncu: Onuncu.

otuzuncu: Otuzuncu.

oynak: Yerinde sağlam durmayan, hareketli.

ölçüsüz: Ölçüsüz.

ölü: Ölü.

ölümsüz: Ölümsüz.

önemli: Önemli, mühim, ehemmiyetli.

örtülü: Örtülü.

örülü: Örülmüş.

özlü: 1. Özlü, özü olan. 2. Kıvamlı.

paçalı: Paçalı, geniş paçalı.

pamuklu: Pamuklu (kumaş).

paralı: Parası olan, zengin (kimse).

parasız: 1. Parasız, fakir. 2. Ücretsiz, bedava.

parçalı: Parçalı, birden çok parçadan oluşmuş.

parmaklı: Parmaklı, parmakları olan.

pireli: Pireli.

pişkin: 1. Pişkin, pişmiş. 2. Olgun, olmuş. 3. *mec.* Tecrübeli.

plansız: Plansız.

püsküllü: Püsküllü.

renkli: Renkli.

renksiz: 1. Renksiz, rengi olmayan. 2. Soluk, solgun.

ruhlu: Canlı, diri, enerjik.

ruhsuz: 1. Cansız. 3. Güçsüz, mecalsiz, durgun.

saçlı: Saçlı, saçlı olan.

safralı: *esk.* Safralı, ödlü.

sakallı: Sakallı, sakalı olan.

sakalsız: Sakalsız, sakalı olmayan.

sakızlı: Sakızlı.

saklı: 1. Saklı, gizli. 2. *mec.* Saklı, gizli.

sapa: Sapa.

saplı (I): 1. Saplı, kabzalı, kulplu. 2. Saplı, sapı olan (çiçek vb.).

sarıca: Sarımsı, sarıca, sarıyı andıran.

sarılı (I): Hafif sarıya boyanmış, sarı renk bulunan.

sarılı (II) Sarılmış, sarılı.

sarımsı: Sarımsı.
sarkık: Sarkık, sarkmış.
sarımsaklı: Sarımsaklı.
sarp: Güç, zor.
savsak: Özensiz, ihmalkâr, savsak.
saygılı: Muhterem, saygı değer, saygılı.
saygısız: Saygısız, hürmetsiz.
sayılı: Sayılı.
sayısız: Sayısız.
sebepli: Sebepli.
sebepsiz: Sebepsiz.
seçici: 1. Seçici. 2. Ayırıcı, ayırt eden.
seçilmiş: Seçilmiş.
sefalı: Sevinçli, neşeli, sefalı.
sekizinci: Sekizinci.
semerli: Semerli.
sesli: Sesli.
sevdalı: Sevdalı.
sevgili: Sevgili.
sevimsiz: Sevimsiz.
sıcak: Sıcak.
sıkı: 1. Dar. 2. Sıkı, sağlam. 3. *mec.* Cimri, eli sıkı.
sıkışık: Sıkışık, sıkıştırılmış.
sırasız: 1. Sırasız. 2. Zamansız. 3. Düzensiz, dağınık.
sırlı: Sırlı, sır sürülmüş, sırrı olan.
sidikli: Sidikli.
silahlı: Silahlı.
silik: Silinmiş.
sinirli: Sinirli.
solak: Sol elini kullanan, solak.
solgun: Solgun.
sonsuz: Sonsuz, sınırsız.

sopalı: Sopalı.

soylu: Soylu.

soysuz: Soysuz, soyu olmayan.

sökük: 1. Sökük, sökülmiş. 2. Dikişi sökülmiş.

sulu: 1. Sulu. 2. Kuru olmayan, sulu.

susuz: 1. Kuru, susuz. 2. Susamış.

sümüklü: Sümüklü.

sürmeli: Sürgülü, sürgülenmiş, sürgü ile kapatılmış.

sütlü: 1. Sütlü. 2. Süt veren, sağlam.

sütsüz: Sütsüz.

şansız: Şansız, ünsüz.

şaşkın: 1. Afallamış, şaşkın. 2. Ahmak, tahtası eksik.

şekerli: Şekerli, içinde şeker bulunan.

şıralı: Şıralı, sulu, usareli.

şişkin: Şişmiş, şişkin, şiş.

şişman: Şişman.

tamam: Hazır, tamam, bitmiş; tam, bütün.

tanınmış: Tanınmış, tanınan, meşhur, itibar sahibi.

tarafılı: Tarafılı.

taraklı: Taraklı.

taralı: Taranmış.

taşaklı: Taşaklı.

taşlı: Taşlı.

tatlı 1. Tatlı. 2. *mec.* Tatlı, hoş. 3. *mec.* Şirin, sevimli, sempatik.

tekerlekli: Tekerli, tekerlekli, tekerleği olan.

telli: Telli, telle örülmüş.

tembel: Tembel.

temiz :1. Temiz, duru.

tepeli: 1. Tepeli, tepesi olan 2. Başında sorguç, hotoz bulunan.

terli: Terli, terlemiş.

tıkaçlı: Tıkaçlı, tıkaçı olan, tıkaçlanmış.

tıkalı: Tıkalı, tıkanmış.

tıkışık: Tıkışık, tıkışmış olan.

tıkız: Tıkız, katı, yoğunluğu çok.

tırnaklı: Tırnaklı, tırnağı olan.

tipik: Tipik.

topal: Topal, aksak.

topraksız: Topraksız, toprağı olmayan.

tozlu: Tozlu, tozlu olan.

tutsak: Tutsak.

tuzlu: 1. Tuzlu, tuz ilave edilmiş. 2. Tuzlu, tuzlu olan.

tüfekli: Tüfekli, tüfeğı olan.

uçsuz: Ucu sonu olmayan, uçsuz.

ufak: Küçük, ufak.

umutsuz: Umutsuz.

uslu: Sessiz, uslu.

utanmaz: Utanmaz, arsız.

uyanık: 1. Uyanık, ayık. 3. *mec.* Gözü açık.

uygun: Uygun.

uykusuz: Uykusuz.

uzak: Uzak.

uzman: Uzman.

uzun: Uzun.

üçlü: Üçlü, üç parçadan oluşan.

üçüncü: Üçüncü.

ürkek: Ürkek (hayvan).

üstün: Üstün.

yabancı: 1. Yabancı. 2. Başka yerden gelen, yabancı.

yakalı: Yakalı, yakası olan.

yakın: Yakın.

yakışıklı: Yakışıklı, güzel yapılı, endamı yerinde..

yakışıksız: Uygun olmayan (tavır, hâl vb.).

yaldızlı: Yaldızlı, altın, gümüş kaplı.

yalnız: Yalnız, yanında kimse bulunmayan.

yamalı: Yamalı.

yamuk: Yamuk.

yanık: Yanık, yanmış.

yapışık: Yapışık.

yapışkan: Yapışkan.

yapraklı: Yapraklı.

yaralı: Yaralı.

yaramaz: 1. Elverişsiz, işe yaramayan, yaramaz. 2. Yaramaz, söz dinlemeyen (çocuk), haşarı.

yaratıcı: Yaratıcı.

yardımcı: Yardımcı olan (şey).

yarık: Yarık, yarılmış.

yarım: Yarım.

yaslı: Yas tutan (kimse), yaslı, matemli.

yaşlı: Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse), yaşlı.

yayık: Açılmış; yayılmış, yayık.

yazılı: Yazılı, yazılmış.

yıkık: Yıkık, yıkılmış, harap.

yırtıcı: Yırtıcı (hayvan).

yoksul: Yoksul, fakir.

yorgun: Yorgun, bitkin.

yukarı: Yukarı (aşağı karşıtı).

yuvarlak: Yuvarlak.

zararlı: Zararlı, zarar veren, yıkıcı, tahripkâr.

zararsız: Zararsız, ziyansız.

zavallı: Zavallı.

zilli: Zilli.

2. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ AYNI ANLAMI FARKLI OLAN SIFATLAR

Türk dilinin lehçeleri arasında biçimce eşdeğer anlamca farklı olan sözcüklere rastlanılmaktadır. Hatta bu sözcüklere hem tarihî hem de çağdaş Türk lehçelerinde de rastlanılabilir. Bu hadiseye yalancı eşdelerlik denir (Uğurlu, 2011:1877-1878).

Türk lehçelerinde kullanılan kelimeler az veya çok oranda birbiriyle örtüşür. Ancak bu kelime eşdeğerlilik durumu sanılandan daha karmaşıktır. Birbirine çok yakın lehçeler arasında bile aktarmalarda kelime hataları görülebilmektedir.

Aynı kaynaktan gelen bazı kelimeler zamanla lehçeler arasında anlam alanında genişleme veya daralma olabileceği gibi anlam tamamen değişebilmektedir. Bunun sonucunda da diğer lehçede kendisiyle aynı kaynaktan gelen kelime ile yalancı eşdeğer olabilmektedir (Özakdağ, 2016: 204).

Bu bağlamda Gagavuz Türkçesinde ve Türkiye Türkçesindeki bazı sıfatların aynı kaynaktan gelmelerine ve aynı biçimde yazılmalarına karşın farklı anlamda kullanılabildikleri görülmektedir.

Gagavuz Türkçesinde *şurup* kelimesinin ses bakımından karşılığı olan *şurup* Türkiye Türkçesinde de kullanılmaktadır. Ancak, Türkiye Türkçesinde *şurup* “çok kaynatılarak koyulaştırılmış şerbet; 2. çeşitli meyve özleri ve şekerin kaynatılmasıyla elde edilen içecek; 3. içinde çok miktarda şeker bulunan koyu sıvı kıvamda olan ilaç” anlamlarında kullanılırken; Gagavuz Türkçesinde *şurup* “somun, vida” anlamında kullanılmaktadır. Sözcük Rusça kökenlidir (Özakdağ, 2006: 206).

Bazı durumlarda kaynak lehçede sıfat olan sözcük hedef lehçede isim ya da edat olarak kullanılabilir. Örneğin Gagavuz Türkçesinde *kelli* “uyuz, hasta.” sıfatı, Türkiye Türkçesinde *kelli* “sonra” anlamında edat olarak kullanılması bu duruma örnek gösterilebilir. İşte bu örnekler sayesinde Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eşdeğerliğin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızda sıfatların anlamlarının karşılaştırılmasında Gagavuzca için *Gagavuzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002) Türkçe için *Güncel Türkçe Sözlük* (TDK, <http://www.sozluk.gov.tr/>) kullanılmıştır. Bu yöntem ile sözlüklerde geçen *keleş* sıfatı incelendiğinde Gagavuz Türkçesindeki karşılığı “çıplak, kel” olarak verilirken *Güncel Türkçe Sözlük*’te bu sıfatın beş ayrı anlamı

verilmiştir. Dolayısıyla Türkiye Türkçesindeki sadece beşinci anlamı olan “kel” Gagavuz Türkçesi ile ortak olarak görülmektedir.

Azman: Taradığımız sözlükte geçen *azman* (I) “büyük, devasa”, *azman* (II) “hadım edilmiş” anlamında olan sıfat Türkiye Türkçesinde *azman* “aşırı gelişmiş” anlamındadır. Görüldüğü üzere bu sıfatın Gagavuz Türkçesindeki ikinci anlamı Türkiye Türkçesindeki karşılığıyla tamamen farklı olsa da birinci sıfatın anlamı ile yakındır.

Baygın: *Baygın* sıfatının da Gagavuz Türkçesindeki birinci ve üçüncü anlamı “zayıf, dayanıksız, sağlam olmayan, gevşek; tatlı, tuzlu, mayalı” olmasına karşın bu sıfatın Türkiye Türkçesinde buna benzer bir karşılığı yoktur. Ancak bu sıfatın Türkiye Türkçesindeki üçüncü anlamı olan “gönül vermiş” anlamı da Gagavuz Türkçesinde kullanımı yoktur. Diğer taraftan *baygın* sıfatı, “soluk, solmuş, süzgül, baygın, ölü renkli, benzi kaçmış vs.” anlamlarında her iki lehçede ortak olarak kullanılmaktadır. Bu da bize aynı sıfatın her iki lehçe için de bazı anlamlarının aynı bazı anlamlarının ise farklı olarak kullanılabileceğini göstermiştir.

Babalan: *Balanban* sıfatı da hem Gagavuz Türkçesinde hem de Türkiye Türkçesinde “uzun boylu, boylu boslu; iri, büyük” gibi birbirine yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Ancak Türkiye Türkçesinde *balaban* sıfatının “şişman ve gürbüz” anlamları taradığımız sözlükte geçmemektedir.

Çalgın: Her iki lehçede de kullanılan *çalgın* sıfatının birinci anlamları “ince, zayıf, cılız kalan (ekin)” şeklinde birbirine yakınlık gösterirken Türkiye Türkçesinde diğer anlamları olan “kötürüm, inmeli, sakat” şeklindeki anlamı Gagavuz Türkçesinde bulunmamaktadır.

Çalık: *Çalık* sıfatı Gagavuz Türkçesinde “ince, zayıf, çalık, çalgın (ekin); Türkiye Türkçesinde 1. çarpık, 2. verrev kesilmiş, 3. doğal olmaktan uzaklaşmış, kendi renginden olmayan, 4. adı defterden silinmiş, 5. yüzünde çıban veya yara yeri olan, 6. *hlk.* yan yan giden anlamlarında kullanılmaktadır. Yani bu sıfat her iki lehçede de tamamen farklı anlamlarda kullanılsa da *Derleme Sözlüğü*’nde “sıcak ve soğuktan gelişemeyerek cılız kalan ekin” anlamında kullanılmaktadır.

Uçkun: *Uçkun* sıfatı Gagavuz Türkçesinde “havai, hoppa” anlamında iken Türkiye Türkçesinde “*hlk.* ateşten fırlayan ve etrafa saçılan kıvılcım” anlamında

kullanılmaktadır. Buna karşın *Derleme Sözlüğü*'nde “gelgit akıllı” anlamı bulunmaktadır. Bu durum bize Gagavuz Türkçesindeki bazı sıfatların Türkiye Türkçesinin yazı dilinde bulunmadığını ancak Türkiye Türkçesi Ağızlarında korunduğunu göstermektedir.

Anlam karşılaştırılması yapılırken 2002 yılında yayımlanan *Gagauzca-Rusça-Romınca Sözlükte* verilen anlamlarla sınırlı kalındığından daha fazla farklı anlama ulaşılamamıştır. Ancak Gagavuz Türkçesinin tüm söz varlığını oraya koyacak çalışmalarının sonucunda daha fazla anlamların tespit edilmesi ile bu tür çalışmaların eskizsiz yapılacağı kanısındayız.

Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde biçimi aynı anlamları farklı olan sıfatlardan tespit edilenler aşağıda verilmiştir. Kimi sıfatların anlamları tamamen farklı iken kimi sıfatların birden fazla anlamı olduğundan bir ve/veya iki anlamı aynı ya da yakın diğer anlamlarının ise tamamen farklı olabildiği görülmüştür. Bu tür sıfatlar da yine bu bölümde verilmiştir. Farklı olan anlamların altı çizilmiştir.

GT akar: Akan, akar.

TT akar: Kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân, tarla, bağ vb. mülk, akaret.

GT azgın: 1. İrinli, cerahatli, iltihaplanmış 2. mec. Çoşkun, kudurmuş, azgın.

TT azgın: 1. Azmış olan, azılı, kudurgan. 2. Çabuk iltihaplanan, yarası hemen kapanmayan (ten). 3. Çok yaramaz (çocuk). 4. Cinsel istekleri aşırı olan. 5. Coşmuş, taşmış. 6. Gözü hiçbir şeyden yılmayan.

GT azman (I): Büyük, devasa, **azman (II):** Hadım edilmiş.

TT azman: Aşırı gelişmiş.

GT baygın: 1. Zayıf, dayanıksız, sağlam olmayan, gevşek. 2. Soluk, solmuş, gevşek 3. Tatlı, tuzsuz, mayalı. 4. Süzgün, mahmur, dalgın, baygın, ruhsuz. 5. Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış. 6. mec. Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış.

TT baygın: 1. Bayılmış, kendinden geçmiş. 2. Süzgün: Baygın bakış. 3. Gönül vermiş. 4. İnsanı kendinden geçirir gibi olan. 5. Yığılmış, dökülmüş.

GT balaban: Uzun boylu, boylu boslu.

TT balaban: 1. İri, büyük. 2. Nazik. 3. esk. Şişman, gürbüz (kimse, çocuk).

GT birtakım: Aynı, yeknesak, tekdüze.

TT birtakım: Kimi, bazı.

GT cazibeli: Sempatik, sevimli, hoş.

TT cazibeli: 1. Alımlı. 2. mec. Önemli, ağırlığı olan.

GT çakmaksız: 1. Çakmaksız, çakmak taşı olmayan. 2. esk. Deli.

TT çakmaksız: Çakmağı olmayan.

GT çalgın: İnce; zayıf, çalgın (ekin).

TT çalgın: 1. *hlk.* Sıcaktan veya soğuktan gelişmeyerek cılız kalan ekin. 2. Kötürüm, inmeli. 3. Sakat.

GT çalık: İnce, zayıf, çalık, çalgın (ekin).

TT çalık: 1. Çarpık. 2. Verev kesilmiş. 3. Doğal olmaktan uzaklaşmış, kendi renginden olmayan. 4. Adı defterden silinmiş. 5. Yüzünde çıban veya yara yeri olan. 6. *hlk.* Yan yan giden.

GT çapkın: 1. Yaramaz, afacan. 2. Hızlı, çevik, hızlı (at).

TT çapkın: 1. Geçici aşklar ve ilişikler peşinde koşan (kimse), hovarda 2. Cinsellik hatırlatan. 3. Haylaz.

GT çarpık: 1. Felçli, inmeli, kötürüm. 2. Akıl hastası, deli.

TT çarpık: 1. Düzgünlüğünü yitirerek eğrilmiş, doğru karşıtı. 2. *mec.* Kötü. 3. Gerektiği gibi olmayan, düzgün olmayan.

GT çıkışlı: Kârlı, gelirli, kazançlı.

TT çıkışlı: Belli bir okulu veya öğrenim kademesini bitirmiş olan, mezun.

GT çınar: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk.* çınarlı.

TT çınar: İki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç.

GT çınarlı: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk.* çınar.

TT çınarlı: Çınarı olan.

GT çirişli: Çizgili, çizgileri olan.

TT çirişli: 1. Çiriş sürülmüş. 2. İnceliği kola ile örtülmüş (bez, kumaş).

GT çitili: İşaretli, çentikli.

TT çitili: Çitilenmiş olan.

GT damarlı: Kaslı; sinirli.

TT damarlı: Damarı olan.

GT damarsız: 1. Kassız; sinirsiz. 2. Zayıf, güçsüz.

TT damarsız: 1. Damarı olmayan. 2. *mec.* Damarı bozuk.

GT dolaplı: 1. Keçe, keçeden. 2. Keçeleşmiş (kumaş).

TT dolaplı: Dolabı olan.

GT dönek: 1. *mec.* Dönek, değişen. 2. *mec.* Kin tutmayan, öfkesi hemen geçen.

TT dönek: İnanç ve düşüncesini değiştiren, sözüne güvenilmeyen, caygın, kaypak (kimse), kahpe.

GT dumansız: Dumansız, açık, güneşli (hava).

TT dumansız: Dumanı olmayan, duman çıkarmayan.

GT düşük: 1. Aşağı, düşmüş. 2. Zayıflamış. 3. *mec.* Alçak, namussuz, rezil.

TT düşük: 1. Aşağı doğru düşmüş, aşağı sarkmış. 2. Az. 3. İktidardan düşmüş veya düşürülmüş. 3. Dil bilgisi kurallarına uymayan 4. *mec.* Eski değer ve onurunu yitirmiş olan.

GT harın: İnatçı, dik başlı (at).

TT harın: 1. *hlk.* Birşeylerden huylanıp yürümeyen, geri geri giden hayvan. 2. *hlk.* *mec.* Hain huysuz 3. *mec.* Obur.

GT kaba: Yumuşak, gevşek.

TT kaba: 1. Özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil, ince karşıtı. 2. Taneleri iri. 3. Terbiyesiz, görgüsü kıt, nezaketsiz (kimse). 4. Hafif olduğu hâlde kalın veya hacimli. 5. *mec.* Terbiyeye, inceliğe aykırı, çirkin, kötü.

GT kalpli: Duygulu, duygusal, hassas.

TT kalpli: Kalp hastalığı olan.

GT kapalı: 1. Kapalı, kilitli. 2. Tutuklu.

TT kapalı: 1. Kapanmış olan, açılmamış, açık karşıtı. 2. Geçilmez durumda olan. 3. Çalışma süresi sona ermiş (iş yeri). 4. Başı örtülü (kadın). 5. Açık ve kesin söz kullanmadan söylenen, müphem. 6. Gizli, saklı. 7. Açık olmayan (giyecek). 8. Bulutlu, karanlık (hava). 9. *mec.* İçe dönük yaradılıştan olan. 10. *mec.* Dış çevreyle ilişki içerisinde olmayan.

GT kapma: 1. Çalınan, çalınmış. 2. İşgal edilmiş.

TT kapma: Hile ile elde edilen.

GT karagöz: 1. Karagözlü. 2. Esmer, esmer tenli, yağız.

TT karagöz: 1. *isim* İzmaritgillerden, 25-30 santimetre uzunluğunda, enli, boz renkli, beyaz etli bir balık (*Sargus sargus*). 2. *isim, mec.* Güldürüp eğlendiren kimse.

GT keleş: Çıplak, kel.

TT keleş: 1. Yiğit, cesur, bahadır. 2. Çok yakışıklı, çok güzel. 3. Vücut yapısı gösterişsiz. 4. Çirkin, kötü. 5. Kel.

GT kelli: Uyuz, hasta.

TT kelli: *hlk*. "Sonra" edatı gibi, çıkma durumundaki sözlerin ardı sıra geldiğinde birbirine bağladığı iki yargıdan birincisini zorlayıcı bir sebep olarak gösteren bir söz.

GT kılıklı: Çalışkan.

TT kılıklı: 1. Herhangi bir kılıkta olan, kıyafetli. 2. Birinin huyunda olan, davranışlarını taklit eden.

GT kırma: Dövülmüş, kırılmış, ufalanmış.

TT kırma: 6. Ortasından kırılarak doldurulan (tüfek). 7. Melez. 8. *mec*. Yabancı etkilerle özgün niteliğini yitirmiş olan.

GT kırnak: Temiz, derli toplu.

TT kırnak: 1. Çalımlı, süslü (kimse). 2. Güzel, titiz. 3. Cilveli, oynak (kadın). 4. Boylu boslu. 5. Çevik.

GT kısık: 1. Basınçlı, tazyikli, boğuk. 2. Boğulmuş, hırıltılı, kısık. 3. *mec*. Çekingen.

TT kısık: 1. Kısılmış olan. 2. Boğuk, güçlkle çıkan (ses). 3. Hafifçe aralanmış, yumulmuş olan (göz kapağı).

GT kıymıklı: 1. Mızımız, mızıkçı. 2. *mec*. Kavgacı.

TT kıymıklı: Üzerinde veya içinde kıymık bulunan.

GT mecaz: Muammalı, anlaşılmaz, esrarengiz.

TT mecaz: Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.

GT metin: Övülmüş.

TT metin: Metanetli.

GT uç: Uç, son, kener.

TT uç: Bir şeye gereğinden çok fazla bağlanan, önem veren, ekstrem.

GT sarp: Güçlü, kuvvetli; güç, zor.

TT sarp: 1. Dik, çıkması ve geçilmesi güç (yer), yalman. 2. *mec.* Güç, zor.

GT serili: 1. Asılı, asılmış. 2. Gönderilmiş. 3. Gerilmiş.

TT serili: Serilmiş, yayılmış.

GT sıralı: 1. Sıralı, sıraya dizilmiş. 2. Bildirilmiş, tebliğ edilmiş.

TT sıralı: 1. Sıralanmış, düzenlenmiş, dizili. 2. Yere, zamana, konuya, yönetime uygun olan.

GT sıрма: Kumral (saçlı).

TT sıрма: Altın yaldızdan yapılmış ya da altın yaldız teli gibi olan.

GT sirkeli: Ekşi.

TT sirkeli: 1. Üzerinde veya içinde sirke oluşmuş olan. 2. İçinde sirke bulunan, içine sirke konmuş olan.

GT tanıklı: Malumatlı, haberdar, bilgili.

TT tanıklı: Tanığı olan, şahitli.

GT tertipli: 1. Aletleri olan. 2. Düzenli, yerli yerinde, tertipli. 3. Hazırlanmış, hazır, önceden düşünülmüş. 4. Temiz, derli toplu.

TT tertipli: 1. Düzenli, derli toplu, yerli yerinde. 2. Dağınıklıktan hoşlanmayan, düzenli (kimse).

GT tertipsiz: 1. Aletsiz, malzemesiz. 2. Tertipsiz, düzensiz; tutumsuz, müsrif.

TT tertipsiz: 1. Dağınık, düzene konmamış, düzensiz. 2. Savruk, dağınık, intizamsız (kimse).

GT tomak (III): *mec.* Beyinsiz, kalın kafalı, aptal.

TT tomak: Ağaçtan yapılmış top.

GT uçkun: Havai, hoppa.

TT uçkun: *hlk.* Ateşten fırlayan ve etrafa saçılan kıvılcım.

GT uçuk: 1. Sarp, dik. 2. Çökük.

TT uçuk: 1. Uçmuş, soluk. 2. Açık (renk). 3. Hafif, belirsiz. 4. *mec.* Abartılı, çok yüksek, çok fazla. 5. *mec.* Deli dolu.

GT uz: 1. Doğru, düz; direkt. 2. Doğru, düzgün (kimse). 3. Namuslu, dürüst.

TT uz: 1. İyi, güzel. 2. İşe yatkın, becerikli, mahir.

GT yakıcı: Acı, acılı, tatlı karşıtı.

TT yakıcı: 1. Yakma özelliği olan, yakan. 2. *mec.* Etkili, dokunaklı. 3. *kim.* Başka bir maddeyle birleşerek o maddenin yanmasını sağlayan (madde).

GT yalama: Dil ile yalanmış olan.

TT yalama: 1. Üzeri düzleşmiş, dişleri aşınmış olan (vida, cıvata vb.). 2. Fırça izleri belli etmeden yapılan (resim).

GT yaygın: 1. Yaygın. 2. Göbekli, göbek bağlamış.

TT yaygın: 1. Çoğu kimselerce duyulmuş, öğrenilmiş, kullanılmış veya benimsenmiş olan. 2. Sınırı genişlemiş. 3. Herhangi bir bölgede çok görülen, bulunan.

GT zorlu: Yorgun, yorulmuş.

TT zorlu: 1. Güçlü, kuvvetli, şiddetli. 2. Tuttuğunu koparan, baskı yapabilecek ölçüde güçlü (kimse). 3. Zor, güç yapılan. 4. Zorbalık yapan.

3. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ BENZER ANLAMI AYNI OLAN SIFATLAR

Gagavuz Türkçesinde kullanılan bazı sıfatlar çeşitli sebeplerden dolayı bazı ses olaylarına uğrayarak Türkiye Türkçesi ile anlamı aynı olmalarına karşın biçimce benzer duruma gelmiştir.

Tespit edilen sıfatların ünlülerinde kalınlama (*habersiz > habarsız*), incelme (*selametli > selemetli*), daralma (*bembeyaz > bim-biyaz*), yuvarlaklaşma (*fırtınalı > furtunalı*), düzleşme (*yumuşak > yımışak*), düşme (*ufalanık > falanık*), türeme (*titrek > titirek*) gibi ses olayları görülmektedir.

Ünsüzlerde ise düşme, türeme, tonlulaşma (*anlatan > annadan*), tonsuzlaşma (*garezli > karezli*), sızıcılaşma (*çevik > şevik*), akıcılaşma (*aksırtıcı > ansırdıcı*), genzelleşme (*murdar > mindar*), dudaksılaşma (*sarhoş > sarfoş*), gırtlaksılaşma (*fodul > hodul*), dişşileşme (*şimdiki > şindiki*), avurtsulaşma (*rüzgârlı > lüzgerli*), benzeşme, aykırılışma gibi ses olayları görülmektedir.

Sözlükte ikili şekilde geçen sıfatlar vardır: *alkalı / halkalı, amursuz / hamursuz, asretli / hasretli, astarlı / hastarlı* vb. gibi. Bu tür sıfatlardan *h*-'li şekilleri Türkiye Türkçesinde olduğundan bu bölümde sadece *h*'siz şekilleri verilmiştir. Yine *dembel / tembel, güzel / güzel, kitli / kilitli, şevik / çevik, taman / tamam, zavalı / zavallı* gibi sıfatlardan Türkiye Türkçesiyle farklı olanlar verilmiştir.

Gagavuz Türkçesinde birden fazla anlamı olan sıfatların sadece Türkiye Türkçesi ile aynı olan anlamları verilmiştir.

Tespit edilen örnekler alfabetik sıraya göre aşağıda gösterilmiştir.

GT aamak (II): Ahmak.

TT ahmak: Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala.

GT aar: 1. *mec.* Ağır, zor, güç 2. Ağır, yavaş.

TT ağır: 1. Tartıda çok çeken, hafif karşıtı. 3. Yavaş. 7. *mec.* Çetin, güç.

GT aazsız: Sessiz, ağızsız.

TT ağızsız: 1. Ağzı olmayan. 2. *mec.* Yumuşak huylu, sessiz.

GT acelä: Acele, çabuk, acil.

TT acele: Hızlı yapılan, çabuk, tez, ivedi.

GT adımnık: Adımlık.

TT adımlık: Adım uzunluğunda olan.

GT aklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı.

TT haklı: 1. Hakka uygun, doğru, yerinde. 2. Davası, iddiası, düşüncesi veya davranışı doğru ve adalete uygun olan (kimse).

GT aksız: 1. Hukuksuz, haksız. 3. Adaletsiz, haksız.

TT haksız: 1. Hak ve adalete uygun olmayan. 2. Davası, iddiası, davranışı, düşüncesi doğru ve yerinde olmayan (kimse).

GT alkalı: Halkalı, halkalardan oluşan.

TT halkalı: Halkası olan.

GT allaasız: Allahsız, tanrısız, ateist.

TT allahsız: Tanrı'yı tanımayan, Tanrı'nın varlığına inanmayan, Tanrısız.

GT altüz: Altı yüz.

TT altı yüz: Altı yüz.

GT alifli: Alevli, sıcak; ısı ile sıcak (olan).

TT alevli: Alevi olan, alevlenmiş.

GT amursuz: Mayasız, mayasız (ekmek).

TT hamursuz: Mayasız, mayasız (ekmek).

GT annaşılmaz: Anlaşılmaz, anlaşılması güç olan.

TT anlaşılmaz: Anlaşılması güç olan, bir anlam verilemeyen, karışık, muğlak, tuhaf.

GT annayışlı: Anlayışlı, akıllı.

TT anlayışlı: Anlayışı olan, ferasetli, ızanlı, zeki.

GT annayışsız: Anlayışsız, aptal.

TT anlayışsız: Anlayışı kıt olan, kafasız, kavrayışsız, vurdumduymaz, kalın kafalı, ızansız, ferasetsiz, gabi.

GT aseetli: az. Karakterli, kişilikli. bk. haseetli.

TT haysiyetli: 1. Değeri, saygınlığı olan. 2. Onurlu.

GT aslısız: Uydurma, sahte.

TT aslısız: 1. Doğru olmayan, temelsiz, köksüz, dayanaksız, yalan (haber). 2. Uydurma.

GT asretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen.

TT hasretli: Hasreti olan, özlemlı.

GT asta: Hasta.

TT hasta: Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız.

GT astalıklı: Hastalıklı, illetli.

TT hastalıklı: Vücut direnci az olan, çabuk hastalanan, mariz.

GT aşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su.

TT haşlak: Kızgın, kaynar, çok sıcak.

GT auşamkı: 1. Akşamki. bk. avşamkı.

TT akşamki: Akşam olan, akşam yapılan.

GT avezli: Hevesli. bk. havezli.

TT hevesli: Bir şeye, bir işe istek duyan veya merak sarmış olan, istekli, heveskâr.

GT avşamki: 1. Akşamki. *bk.* auşamki.

TT akşamki: Akşam olan, akşam yapılan.

GT ayırı: 1. Başka, başka türlü. 2. Ayrı yerde kalan.

TT ayırı: 1. Başka, başka türlü. 2. Ayrı yerde kalan.

GT ayırık (I): 1. Ayrılmış, bölünmüş.

TT ayırık: Ayrılmış.

GT ayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız.

TT hayırsız: Yararı olmayan, hayrı olmayan.

GT aylaz: Haylaz, tembel.

TT haylaz: 1. Hoşa gitmeyen davranışlarda bulunan (kimse), hayta. 2. Çalışma gücü varken çalışmayan, aylaklık eden, yaramaz.

GT azır: Hazır.

TT hazır: Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan, anık, amade, müheyya.

GT baalaşık: 1. Bağlanmış, birleşik, bağlaşık. 2. *esk.* Müttefik.

TT bağlaşık: Aralarında anlaşma veya sözleşme sağlanmış olan (kimse veya topluluk), müttefik.

GT baalı: 1. Bağlı, bağlanmış, sarılmış. 2. *mec.* Bağımlı, tabî.

TT bağlı: 1. Bir bağ ile tutturulmuş olan. 2. Bir kuruluşun yetkisi altında bulunan.

GT baargan: Bağırıp çağıran, bağırgan.

TT bağırgan: Bağırıp çağıran, tepkisini hemen ve sert bir biçimde dışa vuran.

GT batal: Kocaman, iri yarı, battal.

TT battal: En ve boyca alışılmış olandan büyük.

GT benzär: Benzer.

TT benzer: Nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olan, benzeri, müşabih, mümasil.

GT besimni: Besleyici.

TT besinli: Besinli olan, gıdalı.

GT besli: Besli, besili, semiz.

TT besili: Semiz, semirtilmiş.

GT beşär: Beşer.

TT beşer (II): Beş sayısının üleştirme sayı sıfatı.

GT beşüz: Beş yüz.

TT beş yüz: Beş yüz.

GT bim-biyaz: Bembeyaz.

TT bembeyaz: Çok beyaz, apak.

GT biyaz: 1. Beyaz, ak (kara karşıtı).

TT beyaz: Ak, kara, siyah karşıtı.

GT bobalı: Babalı, babası olan.

TT babalı: Babası olan.

GT bölünmâz: Bölünmez, parçalanmaz, ayrılmaz.

TT bölünmez: Parçalanamaz, ayrılamaz.

GT buazlı: 2. Obur, pisboğaz.

TT boğazlı: 2. Çok yemek yiyen, yemek isteği çok olan, iştahlı.

GT burnulu: Burnu olan, burunlu.

TT burunlu: Herhangi bir biçimde burnu olan.

GT buuk: 1. Boğuk. 2. Hırıltılı; kısılmış (ses).

TT boğuk: Kısılmış (ses).

GT büyük: 1. Büyük. 3. Yetişkin; belli bir yaşa gelmiş.

TT büyük: 1. Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne), makro, küçük karşıtı. 5. Yetişkin, belli bir yaşa gelmiş.

GT cayıl: 1. Genç, tecrübesiz, deneyimsiz. 2. Cahil, okuma yazma bilmeyen.

TT cahil: 1. Öğrenim görmemiş, okumamış. 2. Belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan. 3. *hlk.* Deneyimsiz, genç, toy (delikanlı veya kız).

GT cuvapsız: 1. Cevapsız, cevabı olmayan.

TT cevapsız: Cevabı verilmemiş, karşılıksız, yanıtsız.

GT cüce: Cüce, boyu normalden kısa olan (kimse).

TT cüce: Boyu, normalden çok daha kısa olan (kimse).

GT çekirdekli: Çekirdekli, çekirdeği olan.

TT çekirdekli: Çekirdeği olan, içinde çekirdeği bulunan.

GT çekirdeksiz: Çekirdeksiz, çekirdeği olmayan.

TT çekirdeksiz: Çekirdeği olmayan, içinde çekirdeği bulunmayan.

GT çekişkän: Kavgacı, çekişmeyi seven (kimse), çekişken.

TT çekişken: Çekişmeyi seven, kavgacı (kimse).

GT cılık: 1. Çürük, bozuk, kokmuş.

TT cılık: Bozularak kokmuş (yumurta).

GT çiftä: Çifte.

TT çifte: İki bir arada bulunan veya ikili.

GT çii: 2. Çiğ, pişmemiş.

TT çiğ: Pişmemiş veya az pişmiş.

GT çiierek: Çeyrek.

TT çeyrek: Dörtte bir.

GT çiiizli: Çeyizli, çeyizi olan.

TT çeyizli: Çeyizi olan.

GT daanık: 1. Dağınık. 3. *mec.* Disiplinsiz, nizamsız.

TT dağınık: 1. Geniş bir alana yayılmış olan. 3. Düzeni bozuk, düzensiz, karışık, gayrimuntazam.

GT dakılı: 1. Takılı, asılı. 2. Tutturulmuş.

TT takılı: Takılmış, tutturulmuş, asılmış.

GT datlı: Leziz, tatlı, iştah açıcı.

TT tatlı: 2. Acı olmayan, acı karşıtı.

GT datsız: 1. Tatsız. 2. *mec.* Tatsız.

TT tatsız: 1. Tadı iyi olmayan, lezzetsiz. 3. *mec.* Basit, sıradan.

GT delim-deşik: Delik deşik.

TT delik deşik: Her yanı deliklerle dolu.

GT dembel: Tembel.

TT tembel: İş görmeyi, çalışmayı sevmeyen, çaba göstermekten, sıkıntıdan kaçan (kimse), üşengeç.

GT diişik: 1. Değişik, değişmiş. 2. Değiştirilmiş, tadilat edilmiş. 3. Mübadele, değiş-tokuş yapılmış.

TT değişik: Değiştirilmiş, muaddel.

GT dinni: Dindar, inanan.

TT dinli: Dinî inancı olan.

GT direşkân: 2. Sebatkâr, direşken, ısrarlı.

TT direşken: Sebatlı.

GT dokuzüz: Dokuz yüz.

TT dokuz yüz: Dokuz yüz.

GT dooru: 1. Doğru, düz. 2. Dürüst, güvenilir.

TT doğru: 1. Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı. 2. *mec.* Yasa, yöntem ve ahlaka bağlı, dürüst, namuslu.

GT dörtüz: Dört yüz.

TT dört yüz: Dört yüz.

GT duaklı: *esk.* Duvaklı, gelin.

TT duvaklı: Başı ve yüzü duvakla örtülü.

GT dumannı: Dumanlı, sisli, puslu.

TT dumanlı: Dumanı olan, duman çıkaran.

GT edi: Yedi.

TT yedi: Yedi.

GT ediüz: Yedi yüz.

TT yedi yüz: Yedi yüz.

GT edinci: Yedinci.

TT yedinci: Yedinci.

GT em-eşil: Yemyeşil.

TT yemyeşil: Her yanı yeşil, çok yeşil.

GT eni: Yeni.

TT yeni: Kullanılmamış veya az kullanılmış olan, eski karşıtı.

GT ep-eni: Yepyeni. *bk. epiz-eni.*

TT yepyeni: Çok yeni, hiç kullanılmamış.

GT epiz-eni: Yepyeni. *bk. ep-eni.*

TT yepyeni: Çok yeni, hiç kullanılmamış.

GT erli (I): Yerli.

TT yerli: 3. Belli bir bölgede yetişen, otokton. 4. Bir yerin ilk sakini olan, otokton.

GT esaplı: 1. Hesaplı.

TT hesaplı: Satın alınabilen, bütçeye uygun, ekonomik.

GT esapsız: 1. Hesapsız. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif.

TT hesapsız: 1. Hesabı tutulmayan. 2. *mec.* Ölçüsüz, tutumsuz, savruk, müsrif.

GT eşkinni: Hızlı, çevik (at).

TT eşkinli: Hızlı ve düzenli giden (at).

GT etişkin: Yetişkin.

TT yetişkin: Yetişmiş, olgunlaşmış.

GT etişmiş: Yetişmiş.

TT yetişmiş: Gereken niteliğe veya olgunluğa erişmiş.

GT etkili: Yetkili.

TT yetkili: Herhangi bir işte yetkisi olan (kimse), salâhiyetli, salâhiyettar.

GT etmiş: Yetmiş.

TT yetmiş: Yetmiş.

GT etmişinci: Yetmişinci.

TT yetmişinci: Yetmiş sayısının sıra sıfatı, sırada altmış dokuzuncudan sonra gelen.

GT furtunalı: Fırtınalı.

TT fırtınalı: Çok rüzgârlı.

GT gebä: Gebe, hamile.

TT gebe: Karnında yavru bulunan (kadın veya hayvan), yüklü, hamile, iki canlı, aylı.

GT geçmâz: Geçmez, para etmez, gelir getirmez.

TT geçmez: Kullanımı olmayan.

GT giyimni: Giyimli, giyinik, giyinmiş.

TT giyimli: Giyinmiş, giyinik.

GT güüdeli: İri yapılı, gövdeli.

TT gövdeli: İri yapılı.

GT gözâl: 1. Güzel, hoş.

TT güzel: Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı.

GT günaalı: Günahkâr, günahlı.

TT günahlı: Günah işlemiş olan, günahı olan, günahkâr.

GT günasız: Günahsız, günahı olmayan.

TT günahsız: Günahı veya suçu olmayan, bigünah, masum.

GT göüslü: Göğüslü, geniş göğüslü.

TT göğüslü: 1. Göğsü olan. 2. Göğsü geniş olan.

GT haliz: 1. Asıl, orijinal, hakiki.

TT halis: Katışık olmayan, katışıksız, saf.

GT halsız: Halsiz, çaresiz, zayıf.

TT halsiz: Bitkin, dermansız, takatsiz.

GT karakterli: Karakterli.

TT karakterli: Herhangi bir karakteri olan.

GT haraktersiz: Karaktersiz.

TT haraktersiz: Karakteri kötü olan.

GT haseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* aseetli.

TT hasetli: 1. Değeri, saygınlığı olan. 2. Onurlu.

GT hastarlı: Astarlı.

TT astarlı: Astar geçirilmiş, astarlanmış.

GT havezli: Hevesli. *bk.* avezli.

TT hevesli: Bir şeye, bir işe istek duyan veya merak sarmış olan, istekli, heveskâr.

GT hayn: 3. Hain.

TT hain: Hıyanet eden (kimse).

GT haylak: 1. İşsiz, işi olmayan. 2. Avare, aylak, boş gezen.

TT aylak: İşsiz, boş gezen, avare (kimse)

GT hodul: 1. Gururlu. 2. Kibirli, kendini beğenmiş.

TT fodul: Üstünlük taslayan, kibirlenen.

GT ihtar: İhtiyar.

TT ihtiyar: Yaşlı, kocamış olan, pir (kimse), genç karşıtı.

GT ii (II): İyi.

TT iyi: İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı.

GT iilikçi: İyiliksever, iyilikçi.

TT iyilikçi: Herkesin iyiliğini isteyen, herkese iyilik etmesini seven, hayırhah, hayırsever.

GT iiri (I): Eğri, düz olmayan.

TT eğri: Doğru veya düz olmayan, bir noktasında yön değiştiren, çarpık, münhani, doğru karşıtı.

GT iişi: 1. Ekşi.

TT ekşi: Sirke veya limon tadında olan.

GT iişimsi: Ekşimsi, mayhoş.

TT ekşimsi: Tadı ekşiyi andıran, ekşimtırak.

GT ikişär: İkişer.

TT ikişer: İki sayısının üleştirme sayı sıfatı.

GT ikiüz: İki yüz.

TT iki yüz: İki yüz.

GT ikiüzlü: İki yüzlü, riyakâr.

TT iki yüzlü: İki tarafı olan.

GT incä: İnce.

TT ince: Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı.

GT irmi: Yirmi.

TT yirmi: Yirmi.

GT ırmınci: Yirminci.

TT yirmınci: Yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada on dokuzuncudan sonra gelen.

GT kaarlı: Karlı.

TT karlı: Üstünde kar bulunan.

GT kabaatlı: Kabahatli, suçlu.

TT kabahatli: Kabahati olan, kusurlu, suçlu, töhmetli.

GT kabaatsız: Kabahatsiz, suçsuz.

TT kabahatsiz: Kabahati olmayan, kusursuz, suçsuz.

GT kannı: 1. Kanlı, kan dökülmesine neden olan. 2. Kanlar içinde olan, kanlar içinde kalan, kan bulaşmış.

TT kanlı: 1. Kan bulaşmış. 2. Kan dökülmesine neden olan. 5. Kanlanmış olan.

GT kapusuz: Kapısız.

TT kapısız: Kapısı olmayan.

GT karnılı: Karınlı.

TT karınlı: Karnı olan.

GT kaseetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli.

TT kasvetli: Sıkıntılı.

GT kaygın: 1. Kaygan.

TT kaygan: Islak veya düz olduğundan kaydırıcı özelliği bulunan veya üzerinde kayılan, zıypak.

GT käämil: Kâmil, mükemmel, eksiksiz.

TT kâmil: Yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel, olgun.

GT käärlı: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* kârlı.

TT kârlı: Kârı olan, kazançlı.

GT kârlı: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* käärlı.

TT kârlı: Kârı olan, kazançlı.

GT käärsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* kârsız.

TT kârsız: Kârı olmayan.

GT kârsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* käärsız.

TT kârsız: Kârı olmayan.

GT kefli: 1. Keyifli, neşeli.

TT keyifli: Keyfi yerinde, neşeli.

GT kefsız: 1. Keyifsiz, neşesiz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, rahatsız.

TT keyifsiz: 1. Sağlığı pek yerinde olmayan, rahatsız. 2. Neşesiz.

GT keremetli: Kiremitli.

TT kiremitli: Kiremidi olan.

GT kinni: Kinli.

TT kinli: Kindar.

GT kitli: Kilitli.

TT kilidi: Kilidi olan.

GT körpə: Körpe.

TT körpe: Dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde, daha büyümemiş (bitki), kart karşıtı.

GT kurumnu (I): az. Kurumlu, gururlu, kibirli, mağrur.

TT kurumlu (II): Gururlanarak kasılan, mağrur, dik başlı.

GT kurumnu(II): Kurum tutmuş olan, kurumlu.

TT kurumlu(I): Kurum tutmuş olan.

GT kuvetli: Kuvvetli, güçlü, sağlam.

TT kuvvetli: Gücü çok olan, zorlu, şiddetli.

GT kuvetsiz: Kuvvetsiz, kudretsiz, güçsüz, dermansız, bitkin.

TT kuvvetsiz: Gücü, kuvveti olmayan, güçsüz.

GT lampalı: Lambalı.

TT lambalı: Herhangi bir sayıda lambası olan.

GT limonnu: Limonlu.

TT limonlu: İçine limon sıkılmış veya limon doğranmış.

GT lüzgerli: 1. Rüzgârlı.

TT rüzgârlı: Rüzgâr alan, rüzgâra açık.

GT maamuzlu: Mahmuzlu.

TT mahmuzlu: Mahmuzu olan.

GT maanalı: 1. Manalı.

TT manalı: Anlamalı.

GT marafetli: 1. Marifetli, mahir, usta, maharetli. 2. Yetenekli.

TT marifetli: Usta, hünerli.

GT mas-maavi: Masmavi.

TT masmavi: Her yanı mavi, g mg k.

GT mayfoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz.

TT mayhoş: Tadı şekerli ve az ekşi olan.

GT mevalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* meyvalı.

TT meyveli: Meyvesi olan, meyve veren, yemişli, meyvedar.

GT mevasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* meyvasız.

TT meyvesiz: Meyve vermeyen.

GT meyvalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* mevalı.

TT meyveli: Meyvesi olan, meyve veren, yemişli, meyvedar.

GT meyvasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* mevasız.

TT meyvesiz: Meyve vermeyen.

GT mındar: 1. Pis, kirli. 2. Çirkin, bayağı, kötü, iğrenç.

TT mundar: *hlk.* Murdar.

GT mudrik: Müdrik, anlamış, idrak etmiş.

TT müdrik: Anlamış, idrak etmiş.

GT naafil : Nafile, yararsız.

TT nafile: Yararsız.

GT namnı: Namlı, meşhur, tanınmış.

TT namlı: Ünlü.

GT namuzlu: Namuslu.

TT namuslu: Ahlak kurallarına uygun olarak davranan, namuskâr.

GT namuzsuz: Namussuz.

TT namussuz: Ahlak kurallarına uygun davranmayan, ahlak kurallarını çiğneyen.

GT neetli: Niyetli, niyeti olan.

TT niyetli: Niyeti olan, niyet eden.

GT nemni: Nemli, az ıslak, rutubetli.

TT nemli: Nemi olan, az ıslak, rutubetli, kuru karşıtı.

GT nüfuzlü: Nüfuzlu.

TT nüfuzlu: Sözü geçer, istediğini yaptıran, erkli.

GT olumnu: Olumlu, mümkün, muhtemel, olası.

TT olumlu: Gözetilen amaca veya beklenilene uygun, yararlı, müspet, pozitif.

GT onbir: On bir.

TT on bir: On bir.

GT ölümnü: Ölümlü.

TT ölümlü: Gelip geçici, kalımsız, fâni.

GT önemni: Önemli, mühim, ehemmiyetli.

TT önemli: Önemi olan, mühim, ehemmiyetli.

GT paalı: Pahalı, değerli.

TT pahalı: Fiyatı yüksek olan, ucuz karşıtı.

GT planlı: Planlı.

TT planlı: Belirli bir plana göre yapılan, yürütölen, düzenlenen.

GT raabetli: 1. Rağbetli, rağbet gören, arzu edilen, istenilen. 2. Talep edilen.

TT rağbetli: İstek gören, rağbet gören, rağbet edilen.

GT raabetsiz: 1. İsteksiz, gönölsüz, rağbet etmeyen. 2. İstenilmeyen, talep edilmeyen, rağbet edilmeyen.

TT rağbetsiz: İsteksiz, gönölsüz, rağbet etmeyen.

GT raatsız: 1. Rahatsız, tedirgin, huzursuz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, hasta.

TT rahatsız: 1. Rahatı olmayan, tedirgin, huzursuz. 3. Hasta, keyifsiz.

GT resimni: 1. İçinde resimler olan, resimli. 2. Resimli, resimlerle süslenmiş.

TT resimli: İçinde resimler bulunan, musavver.

GT saa: 1. Sağ, esen. 2. Tam, tüm, sağlam, zarar görmemiş, zedelenmemiş, eksiksiz.

TT sağ: 1. Sağlam, esen. 2. Yaşamakta olan.

GT saabisiz: Sahipsiz.

TT sahipsiz: Kimsenin malı olmayan, iyesiz.

GT saadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* sadä.

TT sade: Süsü, gösterişı olmayan, yalın, gösterişsiz.

GT saalam: Sağlam, sıhhatli, esen.

TT sağlam: Dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz, stabil.

GT saar: Sağır.

TT sağır: İşitme duyusundan yoksun, işitmeyen (kimse).

GT sadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* saadä.

TT sade: Süsü, gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz.

GT sabaaki: 1. Sabahki.

TT sabahki: Sabah olan, sabah yapılan.

GT sabunnu: 1. Sabunlu.

TT sabunlu: 1. İçinde sabun eritilmiş. 2. Sabun sürülmüş fakat durulanmamış.

GT saburlu: Sabırlı.

TT sabırlı: Sabır gösteren, katlanan, sabreden.

GT sabursuz: Sabırsız.

TT sabırsız: Sabır göstermeyen, sabrı olmayan.

GT sarfoş: Sarhoş.

TT sarhoş: Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse), esrik, mest (I), sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak.

GT seçmä: Seçilmiş.

TT seçme: Seçkin, seçilmiş.

GT sekizüz: Sekiz yüz.

TT Sekiz yüz: Sekiz yüz.

GT seksän: Seksen.

TT seksen: Seksen.

GT seksäninci: Sekseninci.

TT sekseninci: Seksen sayısının sıra sıfatı, sırada yetmiş dokuzuncudan sonra gelen.

GT sevimni: 1. Sevimli. 2. Sempatik. 3. Güler yüzlü. 4. Sevinçli, neşeli.

TT sevimli: Hoşa gitme özelliği olan, hoşa giden, cana yakın, şirin, sempatik.

GT siirek: 1. Seyrek, nadir.

TT seyrek: Benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan, aralıklı, sık karşıtı.

GT sistemalı: Sistemli, sistematik.

TT sistemli: Düzenli.

GT sistemasız: Sistemsiz.

TT systemsiz: Düzensiz.

GT sorumnu: Sorumlu.

TT sorumlu: Üstüne aldığı veya yaptığı işlerden dolayı hesap vermek zorunda olan, sorumluluk taşıyan (kimse), mesul, mesuliyetli.

GT sualı: 1. Sıvalı, sıvanmış, sürülmüş.

TT sıvalı: Sıva vurulmuş, sıva sürülmüş.

GT suannı: Soğanlı. *bk.* suvannı.

TT soğanlı: İçinde soğan bulunan, içine soğan doğranmış olan, soğanla pişirilmiş olan.

GT sup-suuk: Sopsoğuk.

TT sopsoğuk: Çok soğuk.

GT suuk: 1. Soğuk.

TT soğuk: 1. Isısı düşük olan, sıcak karşıtı. 4. *mec.* Duygudan, sevgiden yoksun olan, yakın ve içten olmayan, ilgisiz.

GT suvannı: Soğanlı. *bk. suannı.*

TT soğanlı: İçinde soğan bulunan, içine soğan doğranmış olan, soğanla pişirilmiş olan.

GT şannı: 1. Ünlü, tanınmış, şanlı.

TT şanlı: Tanınmış, ünlü.

GT şevik: Çevik, atik, çabuk.

TT çevik: Kolaylık ve çabuklukla davranan, tetik, atik, atik tetik.

GT şindiki: Şimdiki, şu andaki, günümüzdeki.

TT şimdiki: İçinde bulunulan anda olan veya yapılan, bu andaki, bu zamandaki.

GT şiritli: Şeritli, şeritle süslenmiş.

TT şeritli: Şeridi olan.

GT taazä: 1. Taze. 2. Yeni, taze.

TT taze: Bozulmamış, bayatlamamış olan.

GT taman: Hazır, tamam, bitmiş; tam, bütün.

TT tamam: 1. Bütün, tüm. 4. Tamamlanmış, bitmiş.

GT tamazlık: Damızlık (hayvan).

TT damızlık: Yalnız dölü alınmak için yetiştirilen yüksek nitelikli (hayvan).

GT taulu: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk. tavlı.*

TT tavlı: 2. Semiz, şişman (hayvan).

GT tavlı: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk. taulu.*

TT tavlı: 2. Semiz, şişman (hayvan).

GT tedarıklı: Tedarikli.

TT tedarikli: Hazırlıklı.

GT teena: Geniş, ferah; özgür. *bk. tehna. bk. tenaa.*

TT tenha: 1. İssız. 2. Kalabalık olmayan.

GT tehna: Geniş, ferah; özgür. *bk. teena. bk. tenaa.*

TT tenha: İssız. 2. Kalabalık olmayan.

GT tenaa: tenaa: Geniş, ferah; özgür. *bk. tehna. bk. teena.*

TT tenha: İssız. 2. Kalabalık olmayan.

GT tikenni: Dikenli, dikenli olan.

TT dikenli: Dikenli olan.

GT toozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk. tozlu.*

TT tozlu: Toza bulanmış veya tozu olan.

GT turuncu: Turuncu renginde olan.

TT turuncu: Turuncu renginde olan.

GT tükenmâz: Tükenmez.

TT tükenmez: Tükenmeyen, bitmeyen.

GT tülü: Tüylü, tüylü olan.

TT tüylü: Tüyü olan.

GT tüülü: Tüylü, tüyle kaplanmış.

TT tüylü: Tüyü olan.

GT tüüsüz: 1. Tüysüz.

TT tüysüz: 1. Tüyü olmayan. 2. Henüz bıyığı, sakalı çıkmamış.

GT uursuz: Uğursuz.

TT uğursuz: Kendinde uğursuzluk bulunan, yomsuz, kadersiz, meymenetsiz, menhus, musibet, meşum, şom.

GT üfkeli: Öfkeli, kızgın, hiddetli.

TT öfkeli: Öfkelenmiş, kızgın, hiddetli.

GT üklü: 1. Yüklü. 2. Hamile.

TT yüklü: 1. Yüğü olan, mahmul. 8. *hlk.* Gebe.

GT ürekli: Yürekli, cesur, cesaretli.

TT yürekli: *mec.* Tehlikeyi korkusuzca karşılayan, hiçbir şeyden korkusu olmayan, gözü pek, babayiğit, koçak, cesaretli, cesur, cüretli, cüretkâr.

GT üzsüz: Suratsız.

TT yüzüz: Yüzü olmayan.

GT yaalı: Yağlı, yağı olan. 2. Üzerinde yağı olan.

TT yağlı: Üzerinde veya içinde yağı olan.

GT yaamurlu: Yağmurlu.

TT yağmurlu: Yağmuru olan, yağmur yağan.

GT yaaz: Yağız, doru.

TT yağız: 1. Esmer. 2. Doru.

GT yalınayak: Yalın ayak, ayakları çıplak.

TT yalın ayak: Ayakları çıplak.

GT yaradıcı: Yaratıcı.

TT yaratıcı: Yaratma yeteneğı olan, kreatif.

GT yası: 1. Yassı, düz. 2. Basık, ezik, yassılmış.

TT yası: Yayvan ve düz.

GT yımansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız.

TT imansız: 1. İnançsız. 2. *mec.* İnsafsız, acımasız.

GT yımışak: Yumuşak.

TT yumuşak: Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı.

GT yınat: İnat, inatçı, dik başlı.

TT inat: *hlk.* İnatçı.

GT yırak: Irak, uzak.

TT irak: Uzak.

GT zaametli: 1. Özenli, zahmetli, dikkatli. 2. Sıkıntı veren.

TT zahmetli: Zahmetle yapılan, yorucu, sıkıntılı, eziyetli, güç.

GT zaametsiz: Zahmetsiz, eziyetsiz.

TT zahmetsiz: Sıkıntı çekilmeden, güçlükle karşılaşmadan yapılan, eziyetsiz, kolay, emeksiz.

GT zabun: Zayıf, sıska.

TT zebun: Güçsüz, zayıf, âciz

GT zavalı: Zavallı.

TT zavalı: Acınacak kadar kötü durumda bulunan.

GT zeetli: 1. Yorgun, bitkin, halsiz. 2. Eziyet, işkence.

TT eziyetli: Eziyet çekerek yapılan.

GT zirzop: Zirzop (aceleyle her işi yapan kişi).

TT zirzop: Zıppır.

GT zigzaglı: Zikzaklı.

TT zikzaklı: Zikzak biçiminde olan.

GT zehirli: Zehirli.

TT zehirli: Zehri olan.

GT zoor: Zor.

TT zor: Sıkıntı veya güçlükle yapılan, kolay karşıtı.

4. GAGAVUZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİÇİMİ BENZER ANLAMI FARKLI OLAN SIFATLAR

Taradığımız sözlükte Gagavuz Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde biçimi benzer anlamı farklı olan sıfatların, anlamca aynı olan sıfatlara göre sayı bakımından çok az olduğu görülmektedir. Tespit edilen bu sıfatlar aşağıda verilmiştir.

GT afecän: 1. İstekli, arzulu. 2. Telaşlı.

TT afacan: Zeki, yaramaz (çocuk).

GT biçimni: Zarif; iyi oturmuş (elbise).

TT biçimli: 1. Herhangi bir biçimde olan. 2. Biçimi güzel olan, mevzun. 3. Düzgün.

GT habarsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

TT habersiz: Haberi olmayan, haber almamış, hiçbir bilgisi olmayan, bihaber.

GT maamul: az. Hamile, gebe.

TT mahmul: 1. Yükletilmiş. 2. Yüklü, dolu (II).

GT naalet: 1. İnatçı, direnen. 2. Küstah, haddini bilmez, yüzsüz. 3. Hain.

TT lanet: Kötü, berbat, çok kötü.

GT saadä: 1. gr. Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. bk. sadä.

TT sade: 1. Süsü, gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz. 2. Şeker katılmamış (kahve).

GT sadä: 1. gr. Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. bk. saadä.

TT sade: 1. Süsü, gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz. 2. Şeker katılmamış (kahve).

GT şiret Kurnaz.

TT şirret: Kavga çıkarmaktan hoşlanan, edepsiz (kimse).

5. GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE OLUP TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KULLANILMAYAN SIFATLAR

Bugün ölçünlü Türkçede kullanılmayıp Türkiye Türkçesi Ağızlarında kullanılmaya devam eden pek çok sıfat, Gagavuz Türkçesinde kullanılmaktadır. Taranan sözlükten tespit edilen *fentli* “becerikli, eli uz, mahir, usta”, *gercik* “güzel, hoş”, *gülgülü* “pembe, al, gül renginde”, *kaygın* “kaygan, cilalı, cilalanmış”, *kurgaf* “zayıf, zılız, çelimsiz, *sınaşık* “alışık” gibi sıfatların Türkiye Türkçesi Ağızlarında kullanıldığı fakat *Güncel Türkçe Sözlük*’te geçmediğinden dolayı bu bölümde gösterilmiştir.

Yine *Derleme Sözlüğü*’nde geçen *talaz* “dalga, kasırğa”, *malay* “mısır ekmeği”, *fend* “ustalık, kurnazlık, güreşte oyun”, *fiska* “sivilce, kabarcık, yanık kabarcığı” gibi isimlere Gagavuz Türkçesinde sıfat türetme eleri eklenerek sıfat türetilmektedir. Örneğin *talazlı* “dalgalı”, *malaylı* “mısır unu ile karışık, mısır unlu (ekmek)”, *fentli* “becerikli, eli uz, mahir, usta”, *fiskalı* “sivilceli, kabarcıklı” gibi. Bu yapıdaki sıfatlar da bu bölümde verilmiştir.

Güncel Türkçe Sözlük’te madde başında *hlk.* kısaltması ile gösterilen sıfatlar *Güncel Türkçe Sözlük*’te verildiğinden bu bölüme dâhil edilmemiştir.

Gagavuz Türkçesine yabancı dillerden geçen “*arşak, freza, kley*” gibi alıntı isimler olmadığından sıfat türetme ekleri olsa da doğal olarak Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Bunu yanı sıra Türkiye Türkçesinde kullanılmayan fakat Gagavuz Türkçesinde sıfat türetme ekleriyle türetilen sıfatlar bulunmaktadır: *dargınnıklı, garipli, hazırlı, ödeli* vs. gibi.

Bu tür örnekler Gagavuz Türkçesinin her ne kadar Türkiye Türkçesine yakın olduğunu gösterse de sözcük türetme açısından kendi müstakil özelliklerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Gagavuz Türkçesinde Eski Oğuzca sıfatların korunduğu da dikkati çekmektedir. Bu sıfatlar bugün ne Türkiye Türkçesinde ne de Anadolu ağızlarında görülmektedir. Bunlar Gagavuz Türkçesinde *avan* “gaddar, merhametsiz, kaba, sert, insafsız” Eski Oğuzcada *avan* “zorba, fesatçı, kötü adam” (Tar.S. TDK, <http://www.sozluk.gov.tr/>), Gagavuz Türkçesinde *dürük* “somurtkan, asık suratlı, yüzü gülmeyen” Eski Oğuzcada *dürük* “dürük yüzlü” (Tar.S TDK) vs. gibi.

Gagavuz Türkçesinde olup Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan sıfatlar basit sıfatlar ve türemiş sıfatlar olmak üzere iki grupta verildi.

5.1. BASİT SIFATLAR

avan: Gaddar, merhametsiz, kaba, sert, insafsız.

balan: Beyaz, beyaz (at).

conga: Çok zayıf, bir deri bir kemik.

duhovoy: Üflemeli, üflenerek çalınan (çalgı).

falş: Sahte.

fazlı: 1. Erdemli, faziletli. 2. Kültürlü, eğitilmiş.

galanton Cömert, eli açık.

genial: Deha, dahi (olan).

gogoman: Aptal, ahmak.

hamel: Cimri, doyumsuz, açgözlü.

kadife: 1. Kadifeli. 2. Kadifemsi.

kakaval: esk. Yabani, ürkek.

kalik: 1. Sakat, kötürüm, çolak. 2. Fakir. 3. Cimri, pinti.

kızgıld: esk. Kahve rengi

kloçit: Bozuk, kokmuş, çürük (yumurta).

komur: Yanık renkte, kahverengi; boz, esmer.

kontinental: Kırsal.

kurgaf: Zayıf, cılız, çelimsiz.

lüläka: Leylaki, leylak rengine.

maalim: İyi, şirin, sevimli (kimse).

meret: İstenmeyen, istenilyemen.

minunat: Mükemmel, harikulade, olağanüstü.

morgoç: Siyah saçlı; esmer.

mutu: 1. Dilsiz; konuşamayan. 2. Dilsiz, körü körüne itaat eden. 3. Kütük, odun (kimse).

nervat: Sinirli, asabi.

palaçor: Özensiz, pasaklı, kirli.

pleşkat: Kel, dazlak.

progresiv: İlerleyici, progresif.
prost: 1. Aptal, ahmak. 2. Kötü.
pukal (II): İnatçı (çocuk).
ranin: Yaralanmış, yaralı.
rizina: Lastik, lastiksi, lastikten yapılmış.
royba: Doru (doru at).
salaylı: Teyelli.
sinsor: Sersem, geri zekâlı.
soglas: Razı olan, itirazı olmayan, onayı olan.
sort: Tür, cins.
soñial: Sosyal.
suveren: Egemen.
speñial: Özel.
spiral: Spiral, sarmalı biçimde olan.
şarga: Kula, donlu (at).
şarnir: Menteşeli.
şaş: 1.Şaşkın, sersem. 2. Budala, akılsız.
ţement: Çimentolu, çimentodan yapılmış.
tendiriz: esk. Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli, esen.
tovar: 1. Satılık. 2. Kromlu.
yuridik: Yasal.

5.2. TÜREMİŞ SIFATLAR

aalamsık: Ağlaşan, sızlanan.
aalaşmaklı: Sulu gözlü, gözü yaşlı kimse.
aaradık: Aranan.
aaranıcı: Aranan, gereken, aranan için.
aburlu: Buğulu, buharla kaplanmış.
acırgan: Şefkatli, acıyan.
adamnıklı: 1. İnsaniyetli, hümanist. 2. Misafirperver.
adamnıksız: 1. Gaddar, merhametsiz, insafsız. 2. Bencil, egoist.
alatlı: Aceleci, süratli, hızlı.

aldancak: 1. Kanan, kolayca kanan. 2. Yalan, sahte, yanlış.

alifli: Alevli, sıcak; ısı ile sıcak (olan).

ambiþiyalı: İddialı, hırslı, kibirli.

angıçlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angışlı.

angışlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angıçlı.

ansırdıcı: Hapşirtici, hapşırtan.

ardeyli: 1. Biberli, içine biber katılmış. 2. Acı.

artaklı: Kavgacı, şirret.

aşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* haşınık.

aşırılı: Yabancı, yerli olmayan

avariyalı: Kazalı.

averâhı: Malı mülkü olan, varlıklı.

ayırma: 1. Seçilmiş. 2. İnce, zarif; cafcıflı.

ayozlu: Kutsal, mukaddes.

azırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk.* hazırlı.

başlankı: Baştaki, ilk.

çaprazlı: 1. Haç şeklinde olan. 2. Çapraz.

çıvdırık: Deli, delirmiş.

dargınnıklı: 1. Dargın, kırgın. 2. Öfkeli, kızgın; gayri dostane.

darsık: Hüzünlü, kasvetli, elemli.

darsıklı: Kederli, elemli, hüzünlü.

dayanamayaraklı: Sabırsız.

dayanık: Sabırlı.

demekli: İfadesi kuvvetli, anlatımı güçlü, belagatli, hitabeti kuvvetli.

diidirmâz: Şaka kaldırmayan, çıtkırıldım.

donaklı: Süslenmiş, süslenip donatılmış, süslü.

dufili: Parfümlü.

duruk: Berrak.

dürük: Somurtkan, asık suratlı, yüzü gülmeyen.

düşünmekli: İyice düşünülmüş, etraflıca düşünülmüş.

düşünmeksiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş.

düşünöklü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı.

düünüklü: Düğümlemiş olan, düğümlü.

elsik: Bozuk, kokmuş, ekşimiş.

fentli: Becerikli, eli uz, mahir, usta.

fiskalı: Sivilceli, kabarcıklı.

fiksət: Kaydedilmiş.

frezalı: Perçemli (erkek).

garipli: Talihsiz, bahtsız, uğuzsuz.

garipsäk: Hassas.

gercik: 1. Güzel. 2. Hoş.

gerçeksi: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış. *bk.* gerçekli.

gerçekli: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış. *bk.* gerçeksi.

gücüsüz: 1. Susmayan, dengesiz. 2. Düşüncesiz, akılsız.

gülgülü: Pembe, al, gül renginde.

gülümsek: Gülümseyen.

hanidenki: Hanidenki, çoktan ki, eski.

haşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* aşınık.

hazırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk.* azırlı.

ıdırannı: Yaralı, yaralanmış.

ilin: Kolay, hafif.

interesli: İlginç, ilgi çekici, enteresan.

işlenir: İş –(si)

kadrelalı : Kareli.

kadrelı: Kareli. *bk.* kadrelalı.

kahırsak: Kederli, üzgün, yaşlı.

kalaklı: Suratlı.

kanalizaııyalı: Kanalizasyonlu.

kaıçaklı: Çukurlu, inişli, çıkışlı.

kapsık: Zayıf, ince, sıska.

karagöz: 1. Karagözlü. 2. Esmer, esmer tenli, yağız.

kaygın: 1. Kaygan. 2. Cilalı, cilalanmış.

kaykı: *az.* Kibirli, gururlu.

kaynayışlı: 1. Fırtınalı, taşkın, dalgalı. 2. *mec.* Coşkun, ateşli.

kıstav: Dar, sıkışık.

kıyışan: 1. Cesaretli, cesur, gözü pek. 2. Zeki, akıllı, anlayışlı.

kıyışıklı: Cesur, gözü pek.

kıyışksız: Çekingen, yüreksiz.

kıynaş: 1. Eğri. 2. Şaşı. 3. *mec.* Yan bakışlı.

kıyretli: *esk.* Sabırlı.

kitaylı: 1. Çinli. 2. Çin malı.

kleyli: Yapıştırılmış, tutkallı.

kocamiti: Kocamış, yaşlanmış. *bk.* koca (II). *bk.* kocaman.

kolanalı: Kolonlu, sütünlü, direkli.

kolosal: Büyük, muazzam, devasa.

kos-koca: Koskoca. *bk.* kos-kocamiti.

kos-kocamiti: Koskoca. *bk.* kos-koca.

koşurlu: Sivilceli, sivilceleri olan.

krokmalalı: Nişastalı.

kurajlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek.

ligalı: Salyalı, salyası akan.

liniyalı: Çizgili.

lokmalı: 1. Etli. 2. Kıymalı.

lustralı: Parlak, parlayan.

malaylı: Mısır unu ile karışık, mısır unlu (ekmek). 2. Gevrek (meyve, sebze).

meçikli: Güzel olmayan, çirkin (çocuk).

mertekli: Mertekten yapılmış.

mıyaklı: Frenli.

moşaklı: Kaprisli, kavgacı.

mukayetli: Ümitli, umutlu, ümidi olan.

muskalı: 1. Kırmalı (entari). 2. Dikişli, teğelli.

müstakili: Bıyıklı.

nazdravan: 1. Gülünç, güldürücü, eğlendirici. 2. *az.* Beceriksiz, çolpa, yolsuz.

neytral: Tarafsız.

ödeli: Ödenmiş.

ödemeksiz: Ödemesiz, ücretsiz.

partallı: Yırtık, kopmuş, yıpranmış.
partiyalı: Partili.
partiyasız: Partisiz.
payvantlı: At ahırına bağlı.
peçathı: 1. Mühürlü. 2. Mühürlenmiş. 3. Basılmış.
pesimistli: Kötümser.
pesmetli: Kareli.
pıtıraklı: Pıtraklı.
pollu: Döşemeli.
prinçipli: Prensipli, ilkeli.
progresli: İlerleyici, progresif.
relsalı: Raylı.
remontlu: Onarılmış, tamir edilmiş.
resorlu: Yaylı.
satılı: Satılmış.
savsaklı: Özensiz, ihmalci.
sekretili: Sırlı, gizli.
sfint: Kutsal, mübârek, azîz. *bk. sfintu.*
sfintu: Kutsal, mübârek, azîz. *bk. sfint.*
sıbdılma: Bırakılmış, terk edilmiş.
sıçılğan: Korkak, ödle.
sıkılı: 1. Sıkılmış, sıkıştırılmış. 2. Utangaç.
siyıntı: *mec.* Her yere sokulabilen, hilekâr, kurnaz.
silinik: Silinmiş.
simvolları: Sembollü, sembolik.
skarlatinalı: Kızıl, kızıl hastalığı (olan).
skidkalı: İndirimli olan. *bk. indirimli.*
sklerozlu: Sklerozlu, skleroz hastalığı olan.
smenalı: Vardiyalı.
smolalı: Katranlı.
sörpeşik: 1. Büzülmek, buruşmak. 2. *mec.* Köhne, eski püskü.
stadiyalı: Safha safha olan, aşama aşama olan, aşamalı.

stanoklu: Ağır makineli (tüfek).

steonozlu: Dini nikahlı. *bk.* steunozlu.

steunozlu: Dini nikahlı. *bk.* steonozlu.

stihiyalı: Kendiliğinden olan, tabî.

sulanık: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan.

surguçlu: Mühürlü.

sürülü: Sürülmüş (tarla), ekilebilir (arazi).

şafklı: Aydınlatılmış, ışıklı, aydınlık, parlak.

ştukaturkalı: Sıvalı.

taktsiz: Nezaketsiz, patavatsız, kaba, edepsiz.

talantlı: Yetenekli. *bk.* talentli.

talantsız: Yeteneksiz. *bk.* talentsiz.

talazlı: Dalgalı.

talentli: Yetenekli. *bk.* talantlı.

talentsiz: Yeteneksiz. *bk.* talantsız.

talmaçlı: Tercüme edilmiş.

temperamentli: Canlı, heyecanlı.

tendençiyalı: Büyük bir fikri olan, büyük bir tezi olan.

tenni: Sağlam, iri (adam).

tenzuralı: Sansürlü.

tınkı: Galvanizli, çinkolu.

tıpalı: Sinirli, sert (et).

tilindralı: Silindirli.

tiparlı: Basılmış, yayımlanmış, neşredilmiş.

titsi: Korkunç, ürpertici, çirkin.

tradiçiyalı: Geleneksel, ananevi, geleneğe dayanan; tradisyonel.

tragediyalı: Trajik.

turbovintlî: Turboprop. (Turboprop: arkasında çalışan bir turbojet motorundan aldığı güçle bir pervaneyi çeviren motor türüdür.)

tutnuk: 1. Kısık, kısılmış, hırıltılı. 2. Kekeme.

tuyan: Besili, semiz, şişman.

ürkük: Ürkek (hayvan).

yakar: Acı, tadı bu nitelikte olan.

yakışık: 1. Sempatik, yakışıklı (erkek). 2. Uygun.

yalabık: Parlak, parıltılı, ışıltılı.

yırtışık: Yırtıcı.

yortulu: Bayramı, bayrama ait. *bk.* yortuluk.

yortuluk: Bayramı, bayrama ait. *bk.* yortulu.

zakonnu: 1. Kanunî, kanuna uygun, yasaya uygun, meşru. 2. Tabiat kurallarına uygun, doğal; kurallı, düzenli, muntazam.

zakonsuz: Yasadışı, meşru olmayan, kanunsuz.

zaplı: Akıllı; makul, mantıklı.

zapsız: 1. Disiplinsiz, intizamsız, düzensiz, nizamsız; terbiyesiz. 2. Tutumsuz.

zeru: Sıfır.

SONUÇ

Gagavuz Türkçesindeki sıfatlar köklerine, yapılarına, işlevlerine ve anlamlarına göre incelenmiş; biçim ve anlamların Türkiye Türkçesi ile ortaklıkları ve farklılıkları gösterilmiştir. Çalışmada Gagavuz Türkçesindeki sıfatların tespiti için 2002 yılında hazırlanmış en kapsamlı olan *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* esas alınmıştır.

Önce *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük* (Çebotar ve Dron: 2002) taranıp sıfatlar tespit edilmiş, ardından bu sıfatlar Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir. Tespit edilen ve ana malzememizi oluşturan toplam 1573 sıfat bulunmaktadır.

Sıfatlar iki ana bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde sıfatların yapısı, kökeni ve işlevi üzerinde durulmuş, ikinci bölümde de sıfatların biçimi ve anlamları Türkiye Türkçesi ile karşılaştırarak değerlendirilmiştir.

Tespit edilen 1573 sıfatın 267 tanesi basit sıfattır. Basit sıfatlar kökenlerine göre incelendiğinde Türkçe kökenli 141, yabancı kökenli 132 sıfat tespit edilmiştir. Buna göre tespit edilen yabancı kökenli sıfatlardan 49'unun Arapçadan, 34'ünün Farsçadan ve kalan sıfatların da Slavca, Rumence ve diğer dillerden geçtiği görülmüştür.

Gagavuzların coğrafi ve siyasi konumları gereğince çok dilli ve çok kültürlü olan bu ortamdan bu denli etkilenmesi normal karşılanmalıdır. Nitekim karışık kökenli sıfatlarda kelime türetme yöntemi en çok yabancı kökenli bir kelimenin üzerine Türkçe türetme eki olan +II, +IU ekinin diğer eklere göre daha işlek kullanılması (182 adet örnekte tespit edilmiştir) Gagavuzların bütün olumsuz faktörlere rağmen dillerine ne kadar sahip çıktığını kanıtlar niteliktedir.

Hatta bu coğrafyada özerk bir devlet olarak hayatlarını sürdüren Gagavuzların henüz tam teşekküllü bir sözlüklerinin olmayışı, alfabelerinin yakın tarihte değişmesi ve bu alfabeye günümüze yakın tarihte gazete, dergi gibi yayım alanının yeni gelişmeye başlaması gibi etkenlere rağmen komşu dillere teslim olmayıp kendi ana dilleriyle yaşamayı tercih etmeleri son derece önemlidir.

Çalışmada yabancı kökenli isimlere +IIk/+IUk, +II, +IU, +GAn, +sIz/+sUz, +CI/+CU, +sAk, +(I)msI sıfat türeten eklerin dışında türetme ekinin kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Yapıları bakımından sıfatlar, *Basit (Yalın) Sıfatlar*, *Türemiş Sıfatlar*, *Birleşik Sıfatlar* ve *Pekiştirme Sıfatları* olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir. Buna göre sözlükte en az birleşik sıfat ve pekiştirme sıfatına rastlanırken en çok türemiş sıfatların olduğu gözlemlenmiştir.

Hem isim hem fiil tabanlı sözcüklerin üzerine sıfat türetme ekleri eklenerek nicel olarak oldukça fazla yer kaplayan türemiş sıfatlar Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Gagavuz Türkçesinde de oldukça hacimli olduğu görülmüştür. Çalışmamızda en çok kullanılan sıfat türetme eklerinden *+II / +IU*, *+sIz/ +sUz* eklerinin kullanıldığı dikkati çekmektedir.

İşlevleri bakımından sıfatlar kökenleri açısından incelendiğinde nitelik sıfatlarının içinde pek çok Arapça, Farsça, Slavca (Rusça, Bulgarca), Romence (Moldovanca), Yunanca ve diğer Batı kökenli sıfatlar bulunurken belirtme sıfatlarının neredeyse tamamına yakınının Türkçe kökenli olduğu tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi'ndeki sıfatların biçimleri ve anlamları karşılaştırılarak beş grupta değerlendirilmiştir. Buna göre, Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde biçimi ve anlamı aynı olan sıfatlardan 572 sıfat, Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde biçimi aynı anlamı farklı olan sıfatlardan 55 sıfat tespit edilmiştir. Bu bölüm incelenirken yalancı eşdeğerlik durumunun Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında görüldüğü de tespit edilmiştir. Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde biçimi benzer anlamı aynı olan sıfatlar bölümünde geçen 254 adet ses olayı bulunan sıfat tespit edilmiştir. Gagavuz Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde biçimi benzer anlamı farklı olan sıfatların, anlamca aynı olan sıfatlara göre sayı bakımından çok az olduğu görülmektedir.

Karşılaştırmada ilgi çeken hususlardan bir tanesi de bazı Arapça ve Farsça sıfatların her iki lehçede yazılışları aynı olup farklı anlamlarda kullanılmasıdır. Örnek olarak *cazibeli*, *çınar*, *dolaplı*, *harın* gibi sıfatlarda anlam değişikliği olmuştur.

Beşinci grupta Gagavuz Türkçesinde olup Türkiye Türkçesinde kullanılmayan sıfatlar yer almaktadır. Bu bölümde eskimiş bazı sıfatlar (*ağlamsık*, *acırgan*, *kakavan* gibi), Türkiye Türkçesi Ağızlarında kullanılan fakat bugün ölçünlü Türkçede kullanılmayan sıfatlar, Türkiye Türkçesinde olmayıp Gagavuz Türkçesinde sıfat türetme ekleriyle türetilen sıfatlar (*dargınnıklı*, *garipli*, *hazırlı*, *raatlı*, *ödeli* gibi),

yapısı Gagavuz Türkçesine has sıfatlar, kısacası *Güncel Türkçe Sözlük*'te geçmeyen tüm sıfatlar verilmiştir.

Bu çalışma sayesinde Çağdaş Türk lehçeleri içinde en az çalışma yapılan lehçeler arasında olan Gagavuz Türkçesindeki sıfatların biçim ve anlam bakımından incelenmesine yönelik kaynak niteliği taşıması amaçlanan bu çalışmanın sonucunda genel bir kaniya varacak olursak pek çok etkene rağmen Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki sıfatların birbirine benzerlik ve yakınlık gösterdiği belirlenmiştir.

SIFATLAR LİSTESİ

aaç (II): Aç, acıkmış, aç kalan, açlık çeken.

aalamsık: Ağlaşan, sızlanan.

aalaşmaklı: Sulu gözlü, gözü yaşlı kimse.

aalayıcı: Gözü yaşlı, çok ağlayan, ağlayan.

aamak (II): Ahmak. “Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala.”. *bk. ahmak.*

aar: 1. *mec.* Ağır, zor, güç 2. Ağır, yavaş.

aaradık: Aranan.

aaranan: 1. Değerli, pahalı. 2. Aranan.

aaranıcı: Aranan, gereken, aranan için.

aarayan: Arayan.

aaretlik: Evlatlık.

aarif: 1. Akıllı, zeki, uslu. 2. Bilgili, eğitilmiş. 3. Kurnaz.

aazdan: Şifahi, sözlü

aazlı: Ağızlı, ağzı olan.

aazsız: Sessiz, ağızsız, söz söylemesini beceremeyen, çekingen.

aburlu: Buğulu, buharla kaplanmış.

acelä: Acele, çabuk, acil.

acemi: 1. Vahşi, eğitimsiz (hayvan) 2. Deneyimsiz, acemi.

acı: 1. Acı, tatsız 2. *mec.* Acı, acı verici.

acıca: Biraz acı.

acılı: Üzgün, kederli, acısı olan, acılı.

acımsı: Acımsı.

acınacak: Acınacak; üzücü, can sıkıcı.

acıyan: Şefkatli, acıyan. *bk. acızgan.*

acızgan: Şefkatli, acıyan. *bk. acıyan.*

açar: Açan.

açıcı: Açıcı.

açık: 1. Açık, kapalı karşıtı. 2. *mec.* Doğru, düz. 3. Açık (hava) 4. Parlak, aydınlık, açık (renk), berrak, duru.

açıkgöz: 1. Zeki. 2. Uyanık, açıkgöz.

adalı: Adalı.

adamnıklı: 1. İnsaniyetli, hümanist. 2. Misafirperver.

adamnıksız: 1. Gaddar, merhametsiz, insafsız. 2. Bencil, egoist.

adamsızlık: 1. Issız, تنها. 2. Gaddar, merhametsiz.

adımnık: Adımlık.

adınca: İsmiyle.

adlı: 1. İsimli, adlı. 2. Adını taşıyan, üstünde şahsının ismi yazılı ya da kazılı, isme muharrer.

adsız: İsimsiz, bilinmeyen, anonim.

afecân: Telaşlı.

ahmak: Ahmak. *bk.* aamak (II).

ahtlı: İstekli, arzulu.

ahtsız: İsteksiz, arzusuz.

ajurlu: Ajurlu, gözenekli.

ak: 1. Beyaz. 2. Temiz.

akan: Akan, akar. *bk.* akar.

akar: Akan, akar. *bk.* akan.

akça: *esk.* Beyazımsı.

akıcı: Akıcı, akan.

akıllı: 1. Akıllı, makul, mantıklı. 2. Terbiyeli.

akılsız: Akılsız, anlayışı kıt.

aklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk.* haklı.

akran: Aynı yaşta olan, akran.

aksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* haksız.

akumulâtorlu: Akümülatörlü.

al: Al, kırmızı, pembe.

alaca (I): 1. İki veya daha çok renkli, alaca. 2. Alaca, alacalı-bulacalı.

alacalı (I): 1. Çok renkli, karışık renkli, alacalı. 2. Alaca, alacalı-bulacalı.

alacalı (II): İşlemeli.

alatlı: Aceleci, süratli, hızlı.

alçacık: Çok alçak, yere yakın.

alçak: 1. Alçak, kısa. 2. *mec.* Soysuz, namert.

alçarak: Alçarak, az alçak.

aldadan: Yalancı, aldatan.

aldadıcı: Hilekâr, yalancı, dolandırıcı.

aldancak: 1. Kanan, kolayca kanan. 2. Yalan, sahte, yanlış.

aldanç: 1. Hemen inanan, saf; güvenilir. 2. Yalan, sahte.

alıcı: Alan, kendisine bir şey gönderilen (kimse).

alık: Alık, sersem.

alınma: Alınmış, alıntılanmış.

alışık: 1. Alışık 2. İyileşmiş, iyileşen.

alışkan: Alışkan, alışık.

alifli: Alevli, sıcak; ısı ile sıcak (olan).

alkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk.* halkalı.

allaasız: Allahsız, tanrısız, ateist.

almalı: Elmalı.

alt: Alt, aşağı, alt kısım.

altı: Altı.

altın: Altın, altından yapılmış.

altıncı(II): Altıncı.

altıncı: Alttaki.

altınnı: Altın kaplamalı; varaklı.

altışar: Altışar.

altüz: Altı yüz.

altmış: Altmış.

altmışıncı: Altmışıncı.

amansız: Amansız, katı yürekli, gaddar.

ambiñiyalı: İddialı, hırslı, kibirli.

amurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk.* hamurlu.

amursuz: Mayasız, mayasız (ekmek). *bk.* hamursuz.

analı: Annesi olan, analı.

angı: Hangi.

angıçlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angışlı.

angışlı: 1. Kenarlı. 2. Kenarları yanları olan. *bk.* angıçlı.

anılan: Anılan.

anılmış: 1. Anılmış. 2. Bilinen, ünlü. 3. Mahir, usta, yetenekli.

annadan: Öykücü, anlatan, anlatıcı. *bk.* annadıcı.

annadıcı: Öykücü, anlatan, anlatıcı. *bk.* annadan.

annamasız: 1. Anlamsız, saçma. 2. *mec.* Boş (kimse).

annar: Zeki, anlayışlı, akıllı, anlayan.

annaşılan: Anlaşılan.

annaşılmaz: Anlaşılmaz, anlaşılması güç olan.

annayan: Akıllı, zeki, anlayan.

annayışlı: Anlayışlı, akıllı.

annayıssız: Anlayıssız, aptal.

ansırdıcı: Hapşirtici, hapşırtan.

ap-ak: Apak, bembeyaz.

arasız: Sürekli, arasız; kesintisiz.

ard: Arka, geri, arka taraf.

ardeyli: 1. Biberli, içine biber katılmış. 2. Acı.

argın: 1. Bitkin. 2. Zayıf. 3. Beceriksiz.

arkalı: 1. Geniş omuzlu. 2. *mec.* Arkalı, arkasında desteği olan.

arsız: Arsız, utanmaz, küstah.

artistik: Sanatsal, artistik.

arışıklı: Kavgacı, şirret.

aseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* haseetli.

asfaltlı: Asfaltlı.

asılan: Asılan, asılan adam.

asılı: Asılı, askıya asılı.

aslısız: Uydurma, sahte.

asma: Asılmış, asılı, asılı duran.

asretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk.* hasretli.

asta: Hasta. *bk.* hasta.

astalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk.* hastalıklı.

astarlı: Astarlı. *bk.* hastarlı.

astmalı: Astımlı. *bk.* astmatik

astmatik: Astımlı. *bk.* astmalı.

astronomik: Astronomik.

aşaadaki: Aşağıdaki. *bk.* aşağıdaki.

aşaaki: Aşağıdaki. *bk.* aşağıdaki.

aşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* haşınık.

aşırılı: Yabancı, yerli olmayan.

aşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su. *bk.* haşlak.

atalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk.* hatalı.

ateşli: 1. Ateşli; sıcak. 2. *mec.* Ateşli; sıcak.

atıcı: 1. Atıcı. (Gülle atıcı, cirit atıcı.) 2. *esk.* Nişancı.

atılı: Atılmış, terkedilmiş, bırakılmış.

atlayışlı: Çukurlu.

atsız: *esk.* Atı olmayan, atsız.

auşamki: 1. Akşamki. 2. Dünkü. *bk.* avşamki.

avan: Gaddar, merhametsiz, kaba, sert, insafsız.

avariyalı: Kazalı.

avcı: Avcı (olan).

averâli: Malı mülkü olan, varlıklı.

avezli: Hevesli. *bk.* havezli.

avşamki: 1. Akşamki. 2. Dünkü. *bk.* auşamki.

ayaklı: 1. Ayakları olan, ayaklı. 2. Uzun bacaklı.

ayaksız: Ayaksız, ayağı olmayan.

aydın: Aydın, aydınlık; parlak; berrak, duru.

aydınnadıcı: Aydınlatan.

ayık: 1. Ayık. 2. *mec.* Akıllı, zeki, bilinçli.

ayıplı: Ayıplı; ayıbı, kusuru olan.

ayıpsız: Ayıpsız; ayıbı, kusuru olmayan.

ayırdıcı: Ayıran, ayırıcı.

ayırı: 1. Başka, başka türlü. 2. Ayrı yerde kalan.

ayırıcı: Kapisli.

ayırık (I): 1. Ayrılmış, bölünmüş. 2. Ayrılmış, sökülmüş. 3. Boşanmış (eş).

ayırma: 1. Seçilmiş. 2. İnce, zarif; cafcacflı.

ayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil.
bk. hayırsız.

aykırı: Aykırı, çapraz.

aylaz: Haylaz, tembel. *bk. haylaz.*

aynalı: Aynalı, aynası olan.

ayozlu: Kutsal, mukaddes.

aysız: Aysız, mehtapsız.

ayverli: 1. Havyarlı. *bk. hayverli. bk. halverli.*

az: Az, az sayıda.

azat: 1. *esk.* Hür, serbest, özgür. 2. Zapt edilmez, dizginsiz.

azgın: 1. İrinli, cerahatli, iltihaplanmış. 2. *mec.* Coşkun, kudurmuş, azgın.

azır: Hazır. *bk. hazır.*

azırlayıcı: Hayırlayan, hazırlayıcı. *bk. hazırlayıcı.*

azırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk. hazırlı.*

azman (I): Büyük, devasa.

azman (II): Hadım edilmiş.

baalaşık: 1. Bağlanmış, birleşik, bağlaşık. 2. *esk.* Müttefik.

baalı: 1. Bağlı, bağlanmış, sarılmış. 2. *mec.* Bağımlı, tabî.

baargan: Bağırıp çağıran, bağırgan.

baaşlayıcı: 1. Hediye eden, bağışlayan. 2. Cömert.

baaşlı: 1. Bağışlanmış, bağışlanan, hediye edilen. 2. Söz verilen vaat edilen.

bacaklı: 1. Ayaklı, ayağı olan. 2. Uzun bacaklı.

bacaksız: 1. Bacaksız, ayaksız, bacağı olmayan. 2. Kısa bacaklı.

bahtlı: *esk.* Bahtlı, mutlu, talihli.

bahtsız: *esk.* Bahtsız, mutsuz, talihsiz.

balaban: Uzun boylu, boylu boslu.

balan: Beyaz, beyaz (at).

ballı: Ballı, içinde bal olan; tatlı.

barbar: Barbar.

barsaksız: Zayıf, cılız, sıska (kimse).

başaklı: Başaklı, başağı olan.

başka: Başka, değişik, farklı.

başlankı: Baştaki, ilk.

başsız: 1. Başsız, başı olmayan. 2. *mec.* Başsız, başı olmayan. 3. Sonsuz, uçsuz bucaksız.

bataklı: Bataklı; çamurlu.

batal: Kocaman, iri yarı, battal.

batkın: Balçıklı, bataklı (toprak için).

bayırlı: Bayırlı, yamaçlı, yokuşlu.

baygın: 1. Zayıf, dayanıksız, sağlam olmayan, gevşek. 2. Soluk, solmuş, gevşek 3. Tatlı, tuzsuz, mayalı. 4. Süzgün, mahmur, dalgın, baygın, ruhsuz. 5. Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış. 6. *mec.* Ölü renkli, solgun, benzi kaçmış.

becerikli: Yetenekli, becerikli.

beceriksiz: Beceriksiz, becerisi olmayan.

beenik: Onaylanmış, beğenilmiş.

belalı: 1. Belalı. 2. Zararlı, zarar verici, tehlikeli.

belli: Belli, aşikâr, bariz.

bellisiz: 1. Belirsiz, belgisiz. 2. Bilinmez, meçhul, belirsiz.

benekli: Benekli.

benzâr: Benzer.

benzemâz: Eşi benzeri olmayan, eşsiz. *bk.* benzâmesiz.

benzâmesiz: Eşi benzeri olmayan, eşsiz. *bk.* benzemâz.

beräänkı: Bu; en yakın; beri taraftaki. *bk.* bıyankı.

bereketli: 1. Verimli, bereketli. 2. Sporlu. (Bitkilerde üreme hücresi.)

bertik: 1. İncinmiş, burkulmuş, çıkık. 2. *mec.* (Aklını) oynatan, (dili) tutulan.

besimni: Besleyici.

besli: Besli, besili, semiz.

beş: Beş.

beşâr: Beşer.

beşinci: Beşinci.

beşüz: Beş yüz.

beter (I): Çok kötü, daha kötü.

bıyankı: Bu; en yakın; beri taraftaki. *bk.* beräänkı.

bıyıklı: Bıyıklı, bıyığı olan.

bıyıksız: Bıyıksız, bıyığı olmayan.

biberli: 1. Biberli, içine biber katılan. 2. Acı.

biçimni: Zarif; iyi oturmuş (elbise).

biçimsiz: Biçimsiz, şekilsiz; çirkin.

bildik: Tanıdık, bildik (kimse veya şey).

bilgili: Bilgili; tahsilli.

bilgisiz: Bilgisiz; cahil.

bilinçli: Bilinçli, şuurlu.

bilinçsiz: Bilinçsiz; şuursuz.

bilir: Bilgili, bilir.

bim-biyaz: Bembeyaz.

bin: Bin.

bir: 1. Bir. 2. Eşit olan, aynı.

birtaraflı: Tek taraflı.

birtakım: Aynı, yeknesak, tekdüze.

biyaz: 1. Beyaz, ak (kara karşıtı). 2. Yumurta akı, göz akı. 3. Ağarmış (saç).

bobalı: Babalı, babası olan.

bodur: Kısa boylu, bodur.

borçlu: 1. Borçlu, borçlu olan. 2. Mecburi, mecbur olan.

borsuk: Porsuk, pörsümüş, çürümüş.

boyalı: Boyalı.

boylu: Boylu, boylu boslu.

boz: Boz, gri.

bozgun: Bozulmuş, dağılmış, çökmüş.

bozulmaz: Bozulmaz.

bölünmâz: Bölünmez, parçalanmaz, ayrılmaz.

bu: Bu, işaret edilen kişi veya nesne.

buazlı: 1. Çapalanmış (bitki için). 2. Obur, pisboğaz.

budaklı: Budaklı.

budalı: Budanmış. *bk.* budanmış.

budanmış: Budanmış. *bk.* budalı.

bulanık: 1. Bulanık, donuk. 2. Belirsiz, net olmayan.

bulaşıklı: Bulaşıcı (hastalık).

bulutlu: 1. Bulutlu, bulutlarla kaplanmış. 2. *mec.* Bulanık, kasvetli.

bunak: Bunamış olan (kimse), bunak.

bunaltıcı: 1. Boğucu, bunaltan. 2. Bıktırıcı, sinir edici.

burcu: Hoş, hoş kokulu.

burgaç: Kıvrılmış, kıvrık, dolaşık.

burma: Bükülmüş, burulmuş, kıvrılmış.

burmalı: *folk.* Kıvrıcık, küçük küçük kıvrımları olan.

burnulu: Burnu olan, burnulu.

buruk: 1. Buruk, burulmuş olan. 2. Çarpık. 3. Bükülmüş. 4. Hadım edilmiş (hayvan).

buruşuk: Buruşuk, kırışık.

buruşuklu: 1. Buruşuklar içinde, buruş buruş, kırışıklı. 2. Kırışık. 3. Büzgülü.

buucu: Boğucu.

buuk: 1. Boğuk. 2. Hırıltılı; kısılmış (ses).

boynuzlu: Boynuzlu, boynuzları olan.

buzlu: Buzlu, buz tutmuş.

bülür: Kristal, billür.

bütün: Bütün, tam, eksiksiz.

büük: 1. Büyük. 2. Ulu, yüce. 3. Yetişkin; belli bir yaşa gelmiş.

cansız: 1. Cansız; ölmüş. 2. Güçsüz, mecalsiz, halsiz. 3. *mec.* Merhametsiz, insafsız, kalpsiz, ruhsuz.

cayıl: 1. Genç, tecrübesiz, deneyimsiz. 2. Cahil, okuma yazma bilmeyen.

cazibeli: Sempatik, sevimli, hoş.

cezal: Cezalı, cezalandırılmış (kimse).

cezametli: Geniş, hacmi büyük, cesametli.

cezasız: Cezasız.

cıba: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa.

cıngırdaklı: Zilli, zili olan.

cicili: Cicili, süslü. *bk.* ciciş. *bk.* cicişli.

cicili-bicili: Alengirli.

ciciş: Güzel. *bk.* cici. *bk.* cicili.

cicişli: Cicili, süslü. *bk. cicili. bk. ciciş.*

conga: Çok zayıf, bir deri bir kemik.

cömert: Cömert, bonkör.

cöplü: Cepli, cebi olan.

cuvapsız: 1. Cevapsız, cevabı olmayan. 2. Yumuşak, hoş, mütevazî.

cücä: Cüce, boyu normalden kısa olan (kimse).

çaaran: Çağırın, davet eden. *bk. çaarıcı.*

çaarıcı: Çağırın, davet eden. *bk. çaaran.*

çabuk: 1. Çabuk, hızlı, aceleci. 2. Çevik, atik.

çakır: Çakır, açık mavi (göz).

çakmaksız: 1. Çakmaksız, çakmak taşı olmayan. 2. *esk.* Deli.

çalar: (Şarkı, türkü) söyleyen, çalar (saat).

çalgın: İnce; zayıf, çalgın (ekin).

çalık: İnce, zayıf, çalık, çalgın (ekin).

çalma: Çalma, çalınmış.

çamurlu: 1. Çamurlu. 2. *mec.* Lekeli, kirli.

çapaklı: Çapaklı.

çapkın: 1. Çapkın. 2. Hızlı, çevik, hızlı (at).

çapraşık: 1. Çapraşık. 2. Dolaşık, karışık.

çaprazlı: 1. Haç şeklinde olan. 2. Çapraz.

çarklı: 1. Dişli, çarklı. 2. Halkalı.

çarpık: 1. Felçli, inmeli, kötürüm. 2. Akıl hastası.

çatallı: Çatallı.

çatık: Birleşik, birleşen.

çatlak: Çatlak, yarık.

çatma: Bağlı, birleşmiş.

çekirdekli: Çekirdekli, çekirdeği olan.

çekirdeksiz: Çekirdeksiz, çekirdeği olmayan.

çekici (II): Çekici, yakışıklı, alımlı.

çekili: 1. Tartılmış, tartılı. 2. Suyu çekilmiş, kurumuş, boşaltılmış.

çekişkän: Kavgacı, çekişmeyi seven (kimse), çekişken.

çemberli: 1. Çemberli, çemberi olan. 2. Başında siyah çemberi olan (kime), siyah şallı, siyah eşarplı.

çembersiz: 1. Çembersiz. 2. Başörtüsüz, başı açık olan.

çemrek: 1. Çevik, hızlı (kimse). 2. Becerikli.

çemrenik: Kolu ve paçaları çemrenmiş, sıvanmış.

çeneli: 1. Çenesi büyük olan. 2. Geveze, çeneli, boşboğaz.

çengelli: 1. Kancalı, çengelli. 2. Çengel şeklinde olan.

çentikli: 1. Çentikli. 2. Dişli.

çepel: 1. Kirli, çepel. 2. Bozuk, kapalı (hava).

çeşitli: Çeşitli, türlü.

çetin: 1. Çetin, sert, katı. 2. Sağlam, güçlü. 3. Dayanıklılık. 4. İnatçı.

çevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* şevik.

çevirik: 1. Çevrilmiş, döndürülmüş. 2. Dönüştürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş.

çevirili: 1. Dönebilen. 2. Döndürülmüş. 3. İade edilmiş. 4. Ters çevrilmiş. 5. Tercüme edilmiş.

çeyrek: Çeyrek. *bk.* çiierek.

çıbannı: Çıbanlı.

çıkartma: Ham deriden yapılmış.

çıkık: 1. Yerinden çıkmış. 2. Çıkıntısı olan. 3. Çıkık.

çıkışlı: Kârlı, gelirli, kazançlı.

çıkırlıklı: Çıkırlıklı, çıkırlığı olan.

çilk: 1. Çürük, bozuk, kokmuş. 2. Yararsız, işe yaramaz.

çınar: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk.* çınarlı.

çınarlı: Öfkeli, hırçın, kızgın. *bk.* çınar.

çıplak: 1. Çıplak. 2. Yoksul, fakir (kimse).

çıvıdırık: Deli, delirmiş.

çiçekli (I): Çiçekli, çiçeklerle süslenmiş; rengârenk.

çift: Çift.

çiftä: Çifte.

çifteli: Çift, ikili.

çiftli: 1. Bir çift oluşturan. 2. Çift sayılı.

 ii: 1. Nemli, rutubetli. 2.  i , pişmemiş.

 iili:  iyli; nemli.

 iirek:  eyrek. *bk.*  eyrek.

 iizli:  eyizli,  eyizi olan.

 il (I): Tüyünde küçük benekleri bunulan (hayvan).

Çilli: 1. Çilli,  illi olan. 2. Benekli.

 imni: 1. Çimlenmiş (tohum). 2.  imli; yosunlu.

 ini:  iniden yapılmış.

Çinili: Çinili.

 iri li:  izgili.

 irkef ( irkef su): Kirli su ( ama ır yıkandıktan sonra kalan kirli su).

 irkin: 1.  irkin, güzel olmayan. 2.  gren . 3.  rk t c , korkutucu.

 iskin: Nemli; yağmurlu, bulutlu (hava).

 itili:   aretli, çentikli.

Çivili: 1. Çivili, çivilenmiş. 2.  ak lm   (kazık).

 izgili:  izgili.

 izili: 1. Kasıklı. 2. Altı çizilmiş.

 ol: 1. Fakir, yoksul. 2. Boş,  ss z, terk edilmiş.

  k k: 1.   emelmi ,   k k. 2.   km   (bina). 3. Dibe   km  . 4.  ukurla m  .

  z k: 1.   z lm  , serbest bırakılmış, çözük. 2. Erimiş. *bk.*   z l .

  z l : 1.   z lm  , serbest bırakılmış, çözük. 2. Erimiş. *bk.*   z k.

Çukurlu: Çukurlu.

Çullu: Çullu,  ul ile  rt lm  .

 ulsuz:  ulsuz,  ulu olmayan.

  r k: 1.   r k,   r m   olan. 2. Sağlam olmayan. 3. Hastalıklı.

daanık: 1. Dağınık. 2. *mec.* Dikkatsiz, dalgın. 3. *mec.* Haddini bilmez; disiplinsiz, nizamsız. 5. Sa ı başı dağınık.

davalı: *esk.* Davalı.

dadanık: 1. Alışık. 2. Herhangi bir şeye d    n, zaafı olan.

dakılı: 1. Takılı, asılı. 2. Tutturulm  .

dalayan: 1. Kızgın, çökeli (  pek). 2. *mec.* Kinayeli, kinli, zehirli.

dalg lı: 1. Dalg lı. 2. Fırtınalı.

dallı: Dallı, budaklı.

damarlı: Kaslı; sinirli.

damarsız: 1. Kassız; sinirsiz. 2. Zayıf, güçsüz.

damgalı: 1. Damgalı. 2. Benekli.

dargın: 1. Dargın, alıngan. 2. Hiddetli, hışımlı, öfkeli, kızgın.

dargınnıklı: 1. Dargın, kırgın. 2. Öfkeli, kızgın; gayri dostane.

darsık: Hüzünlü, kasvetli, elemli.

darsıklı: Kederli, elemli, hüzünlü.

datlı: Leziz, tatlı, iştah açıcı.

datsız: 1. Tatsız. 2. *mec.* Tatsız.

dayanamayaraklı: Sabırsız.

dayanık: Sabırlı.

dayanıklı: Sabırlı, sebatlı.

dayanır: Sabırlı (kimse), sabırlı olan.

delibaş: 1. Deli, çılgın. 2. *mec.* Ateşli, hararetli, coşkun.

delikli: Delikli, delikleri olan.

deliksiz: Deliksiz, deliği olmayan.

delim-deşik: Delik deşik.

dembel: Tembel. *bk.* tembel.

demekli: İfadesi kuvvetli, anlatımı güçlü, belagatlı, hitabeti kuvvetli.

deminki: Deminki, biraz önce.

demir: 1. Demir, demirden. 2. *mec.* Demirden, demir gibi.

denenmiş: Denenmiş, test edilmiş, kanıtlanmış, güvenilir.

denk: Eşit, denk.

deredeki: Deredeki.

derin: 1. Derin. 2. *mec.* Derin.

dertli: Dertli, acısı olan; üzgün.

dertsiz: Dertsiz, üzüntüsüz; kedersiz.

dışankı: Dış taraftaki, dışardaki.

diidirmâz: Şaka kaldırmayan, çıtkırıldım.

diişik: 1. Değişik, değişmiş. 2. Değiştirilmiş, tadilat edilmiş. 3. Mübadele, değiş-tokuş yapılmış. 4. *mec.* Sersem, ahmak, tahtası eksik.

diişilmâz: Değişmez, sabit.

diişsiz: Daimî, devamlı.

dik: 1. Dik, sarp, yalman 2. Dikey. 3. *mec.* Boyun eğmez, gururlu. 4. *mec.* Kibirli.

dikili: 1. Dikilmiş. 2. Ekilmiş, dikili. 3. Saplanmış, batırılmış, sokulmuş. 4. Şaşkın, şaşırılmış. 5. Donakalmış.

dilli: Dilli, konuşkan; keskin dilli; geveze.

dilsiz: 1. Dilsiz, konuşmayan. 2. Sessiz olan(kimse), suskun.

dinamik: Dinamik.

diñç: 1. *az.* Diñç, sağlıklı, güçlü, dayanıklı. 2. Hayat dolu.

dinni: Dindar, inanan.

dinsiz: 1. Dinsiz, inançsız; ateist 2. *mec.* Merhametsiz.

dipli: Dipli, dibi olan.

dipsiz: Dipsiz, dibi olmayan.

direkli: 1. Kolonlu, sütunlu. 2. Direkli.

direşkân: 1. Dayanıklı, mukavim, sabit. 2. Sebatkâr, direşken, ısrarlı.

diri: Diri, canlı, yaşayan.

dirliksiz: Hırçın, homurdanan, huysuz.

dişli: 1. Dişli, dişleri olan. 2. Ezberlenmiş.

dişsiz: Dişsiz, dişleri olmayan.

dizili: 1. Dizili, dizilmiş. 2. Sıralanmış.

dogmatik: Dogmatik.

doksan: Doksan.

doksanıncı: Doksanıncı.

dokunaklı: 1. Dokunaklı, etkili. 2. Heyecanlandırıcı, dokunaklı.

dokunulmaz: 1. El değmemiş, el değmedik, dokunulmamış. 2. Şaka kaldırmayan
çıtkırıldım.

dokuz: Dokuz.

dokuzlu: Dokuzlu, dokuzdan oluşan.

dokuzuncu: Dokuzuncu.

dokuzüz: Dokuz yüz.

dolanmaçlı: Dolambaçlı.

dolaplı: 1. Keçe, keçeden. 2. Keçeleşmiş (kumaş).

dolaşık: 1. Dolaşık, karışık. 2. *mec.* Okunaksız, seçik olmayan, anlaşılmayan. 3.

Dolambaçlı. 4. *mec.* Şaşkın, mahcup.

dolgun: 1. Dolu, ağzına kadar dolu, tam. 2. Dolgun (ekin).

dolu: 1. Dolu, dolmuş. 2. Çok sayıda. 3. İçinde atılacak mermisi olan (tüfek vb.).

don (II): 1. Donmuş, don. 2. Donmuş, üşümüştür. 3. *mec.* Donmuş, donakalmış.

donaklı: Süslenmiş, süslenip donatılmış, süslü.

dondurucu: 1. Dondurucu. 2. *mec.* Dondurucu.

donuk: 1. Donmuş, buz tutmuş. 2. *mec.* Şaşkın, şaşkırmış.

dooru: 1. Doğru, düz. 2. Dürüst, güvenilir.

doymaz: Doyumsuz, açgözlü, doymak bilmeyen, cimri.

dökmä: 1. Dökme, dökülmüş. 2. Dökme, döküm, kalıplama.

dönek: 1. *mec.* Dönek, değişen. 2. *mec.* Kin tutmayan, öfkesi hemen geçen.

dönemeçli: Dönemeçli.

dönmä: 1. Tersinir, herhangi bir anda geri dönebilen. 2. Tekrarı olan, tekrarlanan.

dördüncü: Dördüncü.

dört: Dört.

dörtköşeli: Dört köşeli, kare, dörtgen.

dörtüz: Dört yüz.

döşeli: Döşeli, döşenmiş.

dramatik: Dramatik.

duaklı: *esk.* Duvaklı, gelin.

dufili: Parfümlü.

duhovoy: Üflemeli, üflenerek çalınan (çalgı).

dumannı: Dumanlı, sisli, puslu.

dumansız: Dumansız, açık, güneşli (hava).

duran: Duran.

durgun: 1. Durgun, sakin, sessiz. 2. Yorgun, yorulmuş. 3. *mec.* Canlı olmayan, sönük, halsiz.

duruk: Berrak.

duşmannı: Düşmansı, kindar.

duyar: Duyarlı.

duygulu: Duygulu, hissiyatlı.

duygusal: Duygusal.

duygusuz: Duygusuz, kaba.

duymaz: 1. Duygusuz, katı, hissiz. 2. *mec.* Duyumsamaz, aldırmaz, kayıtsız. 3. *mec.* Anlayışsız.

duyulmadık: Duyulmamış, işitilmemiş.

dümkü: 1. Dümkü. 2. Yakın geçmişteki.

dürük: Somurtkan, asık suratlı, yüzü gülmeyen.

düşkün: 1. Zayıf. 2. Yoksullaşmış, fakirleşmiş. 3. *mec.* Bir şeye zaafi, düşkünlüğü olan.

düşük: 1. Düşük, düşmüş. 2. Zayıflamış. 3. *mec.* Alçak, namussuz, rezil.

düşünecekli: 1. Düşünen. 2. Kaygılı, düşünceli, tasalı.

düşüneceksiz: 1. Gamsız, kaygısız. 2. Düşüncesiz.

düşünmekli: İyice düşünülmüş, etraflıca düşünülmüş.

düşünmeksiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş. *bk.* düşünmesiz.

düşünmesiz: Düşüncesizce yapılan, düşünülmemiş. *bk.* düşünmeksiz.

düşünüklü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı. *bk.* düşünüşlü.

düşünüşlü: 1. İyice düşünülmüş, önceden düşünülmüş 2. Kaygılı, tasalı. *bk.* düşünüklü.

düümä: 1. Basık, yassılmış, ezik. 2. Kaplamalı.

düünüklü: Düğümlenmiş olan, düğümlü.

düz: Düz, dümdüz, pürüzsüz.

düzgün: 1. Düzenlenmiş, düzene sokulmuş. 2. Düzeltilmiş, tamir edilmiş.

edi: Yedi.

ediüz: Yedi yüz.

edinci: Yedinci.

ekili: 1. Ekili 2. Ekilmiş.

ekti (ekti köpek): *esk.* Başiboş köpek, sokak köpeği.

elli: Elli.

ellinci: Ellinci.

elsik: Bozuk, kokmuş, ekşimiş.

em-eşil: Yemyeşil.

emzikli: 1. Emzikli olan. 2. Emziren (kadın).

engin: Engin, geniş, enli.

eni: Yeni.

enik: Yavru (hayvan).

ensenilmâz: Yenilmez.

ep-eni: Yepyeni. *bk.* epiz-eni.

epiz-eni: Yepyeni. *bk.* ep-eni.

ergen: Genç, ergenlik dönemindeki kişi, bekâr.

ergin: Olgun, yetişmiş, yetişken, kemale ermiş.

erkenki: Erken, erken olan.

erli (I): Yerli.

erli (II): Eyerli, eyeri olan.

ertesî: Ertesi.

esaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafî. *bk.* hesaplı.

esapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif. 4.

Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk.* hesapsız.

esmer: 1. (Siyaha çalan renk) bu renkte olan.

2. Esmer tenli, yağız. 3. *mec.* Karamsar, kasavetli.

eşil: 1. Yeşil renkte olan. 2. Olgunlaşmamış, ham, olmamış, yeşil.

eşit: Eşit.

eşkinni: Hızlı, çevik (at).

eşli: Çiftli, çift olan.

eşsiz: 1. Çift olmayan, eşi olmayan. 2. Eşsiz, eşine rastlanmayan, eşi benzeri bulunmayan.

etişkin: Yetişkin.

etişmiş: Yetişmiş.

etkili: Yetkili.

etli: 1. Etli, içinde eti olan. 2. Eti çok olan. 3. Şişman.

etmiş: Yetmiş.

etmişinci: Yetmişinci.

evvelki: Evvelki, önceki.

ezik: Ezik, ezilmiş veya yassılmış.

fakir: 1. Fakir, yoksul. 2. İtaatkâr. 3. *mec.* Sefil.

falânik: Ufalanmış, öğütölmüş, parçalanmış.

faş: Sahte.

farklı: Farklı.

fasıl: Tuhaf, garip, acayip.

fasonnu: 1. Kalıp, biçimlendirilmiş. 2. Biçimli, orantılı.

fasonsuz: Biçimsiz, şekilsiz.

faýdalı: Faydalı, yararlı.

faýdasız: Faydasız, yararsız.

fazlı: 1. Erdemli, faziletli. 2. Kültürlü, eğitimli.

fena: 1. Fena, kötü. 2. Gaddar, merhametsiz, insafsız, katı yürekli.

fentli: Becerikli, eli uz, mahir, usta.

fıkaara: Fakir. *bk.* fukaara.

fırlak: Fırlak, dışarı doğru fırlamış, çıkmış.

fıskalı: Sivilceli, kabarcıklı.

fikirli: 1. Akıllı, zeki. 2. Düşünceli. 3. Bilgili, eğitimli. 4. Bilinçli, şuurlu.

fikirsiz: Aptal, ahmak, akılsız, düşüncesiz.

fiksât: Kaydedilmiş.

formasız: Şekilsiz, biçimsiz.

frezalı: Perçemli (erkek).

fukaara: Fakir. *bk.* fikaara

furtunalı: Fırtınalı.

galanton: Cömert, eli açık.

gamsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

garip: 1. Zavallı, biçare, bahtsız. 2. Kederli, elemli, efkârlı, üzücü. 3. Hassas, içli.

garipli: Talihsiz, bahtsız, uğursuz.

garipsâk: Hassas.

gebä: Gebe, hamile.

gecelik: Gecelik, geceye özgü olan, gece kullanılan.

geçenki: Geçen, bir önceki.

geçerli: Geçerli, yürürlükte olan.

geçici: Geçici.

geçkin: 1. Gereğinden çok olgun veya solmaya başlamış, geçkin. 2. Rahmetli, merhum.

geçmâz: Geçmez, para etmez, gelir getirmez.

geçmiş: 1. Geçmiş. 2. Çok olgun, çürümeye yüz tutmuş.

geerdeki: Arkadaki, gerideki.

geerki: Arkadaki, gerideki.

gelecek: Gelecek, ileriki, önümüzdeki.

gelirli: Gelirli, karlı, kazançlı, kazanç getiren, gelir sağlayan.

gelirsiz: Gelirsiz.

gelmiş: Gelmiş, gelen.

genç: Genç.

gencecik: Gencecik, çok genç olan.

genel: Genel, umumî.

genial: Deha, dahi (olan).

geniş: 1. Geniş, enli, açık, bol, ferah. 2. *mec.* Geniş, ferah.

gercik: 1. Güzel. 2. Hoş.

gerçek: Gerçek, hakiki.

gerçekli: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış. *bk.* gerçeksi.

gerçeksi: Gerçekli, gerçekleşmiş, gerçek olduğu anlaşılmış. *bk.* gerçekli.

gerekli: Gerekli.

gereksiz: Gereksiz.

gergin: 1. Gergin, gerilmiş. 2. *mec.* Gergin, soğuk.

gevrek: Gevrek, kırılgan.

gevşek: Gevşek.

gezdik: Gezilmiş, gezilen.

gezek: Gezen (kimse)

giyimni: Giyimli, giyinik, giyinmiş.

girgin: 1. Girgin, cesur, yiğit. 2. Samimi. 3. Girişken, enerjik.

girişikli: 1. Gayretli, özenli. 2. Şevkli, girişken.

gogoman: Aptal, ahmak.

göbekli: Göbekli, göbeği olan.

gölge: Gölge.

görgülü: 1. Görgülü, deneyimli. 2. Bilgili, tecrübeli. *bk.* görgün.

görgün: 1. Görgülü, deneyimli. 2. Bilgili, tecrübeli. *bk.* görgülü.

görmedik: Aç gözlü, tamahkâr.

görülecek: Görülecek (yer).

görümnü: Göze çarpan, belirgin.

görümsüz: Gösterişsiz, alımsız, silik.

gözâl: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk.* güzel.

gözlüklü: Gözlüklü, gözlük takan.

gözsüz: Kör, gözü olamayan, gözsüz.

granit: Granit taşından, granitten yapılmış.

gücenik: 1. Gücenmiş, gücenik, kırılmış, küskün 2. Üzgün, kederli, tasalı.

gücüsüz: 1. Susmayan, dengesiz. 2. Düşüncesiz, akılsız.

güçlü: 1. Kederli, mahzun. 2. Zahmet çeken, yüklü, ağırlık altında. 3. Güçlü, kuvvetli, dayanıklı.

gülgülü: Pembe, al, gül rengine.

gülümsek: Gülümseyen.

gümüş: Gümüş, gümüştten yapılmış.

gümüşlü: Gümüşlü, gümüş kaplamalı.

günaalı: Günahkâr, günahlı.

günaasız: Günahsız, günahı olmayan.

gürültülü: Gürültülü.

güüdeli: İri yapılı, gövdeli.

güüslü: Göğüslü, geniş göğüslü.

güvez: Güvez, mora çalan kırmızı, vişne çürüğü rengine olan.

güzel: 1. Güzel, hoş. 2. Yakışıklı, gösterişli (erkek). *bk.* gözâl.

habarsız: Gamsız, kaygısız, tasasız.

haberli: Haberli.

habersiz: 1. Habersiz, ani. 2. Bilgisiz, malumatsız, cahil.

haklı: 1. Haklı olan. 2. Adil, adaletli, haklı. *bk.* aklı.

haksız: 1. Hukuksuz, haksız. 2. Parasız, bedava. 3. Adaletsiz, haksız. *bk.* aksız.

haliz: 1. Asıl, orijinal, hakiki. 2. Samimi, içten, candan, açık yürekli, temiz kalpli.

halkalı: Halkalı, halkalardan oluşan. *bk.* alkalı.

halsız: Halsiz, çaresiz, zayıf.

halverli: 1. Havyarlı. 2. bk. ayverli. *bk.* hayverli.

hamel: Cimri, doyumsuz, açgözlü.

hamurlu: 1. Hamurlu. 2. Mayalı. *bk.* amurlu.

hamursuz: Mayasız, mayasız (ekmek). *bk.* amursuz.

hanidenki: Hanidenki, çoktan ki, eski.

harakterli: Karakterli.

haraktersiz: Karaktersiz.

haram: 1. Yasak, yasak edilmiş, men edilmiş. 2. Dürüst olmayan yollarla elde edilen. 3. Zararlı, yararı olmayan.

harın: İnatçı, dik başlı (at).

haseet (I): 1. Kıskanç, kıskanan, gıpta eden. 2. cimri. 3. Alçak, namussuz, rezil.

haseetli: *az.* Karakterli, kişilikli. *bk.* aseetli.

hasır: *mec.* Kaba, sert (deri, kumaş).

hasretli: Hasret çeken, yas tutan, özleyen. *bk.* asretli.

hasta: Hasta. *bk.* asta.

hastalıklı: Hastalıklı, illetli. *bk.* astalıklı.

hastarlı: Astarlı. *bk.* astarlı.

haşınık: Aşınmış, yıpranmış. *bk.* aşınık.

haşlak: Çok sıcak, kızgın, kaynar su. *bk.* aşlak.

haşlanmış (I): 1. Haşlanmış, kaynar su ile haşlanmış.

hatalı: Kötü, zararlı, afet getiren. *bk.* atalı.

hatırlı: 1. Hatırlı, saygı duyulan, saygı gören. 2. Terbiyeli, edepli. 3. Nazik, nezaketli.

hatırsız: Hatırsız, nezaketsiz, kaba, saygısız.

havezli: Hevesli. *bk.* avezli.

haydut: Haydut.

hayın: 1. Tembel, üşengeç. 2. İnatçı. 3. Hain.

hayırlı: 1. Yararı, hayrı olan. 2. Hayırlı, yararlı, kârlı, faydalı. 3. Olumlu, uygun, elverişli.

hayırsız: 1. Hayırsız, işe yaramaz, faydasız. 2. Zayıf, hasta. 3. Alçak, namussuz, rezil. *bk.* ayırsız.

haylak: 1. İşsiz, işi olmayan. 2. Avare, aylak, boş gezen.

haylaz: Haylaz, tembel. *bk. aylaz.*

hayverli: Havyarlı. *bk. ayverli. bk. halverli.*

hazır: Hazır. *bk. azır.*

hazırlayıcı: Hayırlayan, hazırlayıcı. *bk. azırlayıcı.*

hazırlı: Hazırlanmış, hazır. *bk. azırlı.*

her (I): Her, herkes.

hesapsız: 1. Hesapsız. 2. Halledilmemiş, çözülmemiş. 3. Ölçüsüz, tutumsuz, müsrif.

4. Düşüncesiz. 5. Utanmaz, hayasız, arsız. *bk. esapsız.*

hesaplı: 1. Hesaplı. 2. Vicdanlı, insafli. *bk. esaplı.*

hızlı: Hızlı, çabuk.

hodul: 1. Gururlu. 2. Kibirli, kendini beğenmiş.

ıdırannı: Yaralı, yaralanmış.

ılı: Ilık.

ılıca: Sıcak, ılık.

ibikli: İbikli, ibiği olan.

içerki: 1. Odadaki, odada olan. 2. İçerde, evde olan.

içindeki: İçindeki.

ideyalı: İdeolojik.

ihtar: İhtiyar.

ii (II): İyi.

iilikçi: İyiliksever, iyilikçi.

iilir: Eğilen, esnek, elastik, kolay bükülen.

iiri(I): Eğri, düz olmayan.

iiri (II): İri.

iışı: 1. Ekşi. 2. Olgunlaşmamış, ham.

iışimsi: Ekşimsi, mayhoş.

iitli: Cesaretli, cesur, yürekli.

iki: İki.

ikili: 1. Çift. 2. İki, ikili.

ikinci: İkinci.

ikişär: İkişer.

ikiüz: İki yüz.

ikiüzlü: İki yüzlü, riyakâr.

ilerki: İlerideki, önceki.

ilgili: İlgili, ilgisi bulunan.

ilin: Kolay, hafif.

ilk: İlk.

ilkinki: İlk, ilk baştaki.

imansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk.* yımansız.

imdatsız: 1. Çaresiz. 2. Yardımdan mahrum.

inancı: 1. İnançlı. 2. Güvenen.

inat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk.* yınat.

incä: İnce.

indirimli: İndirimli olan. *bk.* skidkalı.

endüstriyalı: Endüstriyel.

interesli: İlginç, ilgi çekici, enteresan.

irik: Yırtık, yırtılmış.

irmi: Yirmi.

irminci: Yirminci.

işlenir: İş –(si)

itibarlı: *esk.* İtibarlı, saygın, saygıdeğer, hürmetli.

kaarlı: Karlı.

kaavi: Güçlü, sağlam, sağlıklı, kavi.

kaba: Yumuşak, gevşek.

kabaatlı: Kabahatli, suçlu.

kabaatsız: Kabahatsiz, suçsuz.

kabaklı: Kabaklı, kabaktan yapılmış.

kabarık: 1. Kabarık, yumuşak. 2. Şişmiş, kabarmış, kabarık.

kabarılmış: Kabarmış (hamur).

kabledän: 1. Alıcı, alan. 2. Kabul eden.

kabuklu: Kabuklu, kabuğu olan.

kabuksuz: Kabuksuz.

kaç: Kaç, nesne ya da kişi için sorulan soru sıfatı.

kademni: *esk.* Mutlu, mesut, saadetli.

kademsiz :*esk.* Mutsuz, bedbaht, talihsiz, bahtsız.

kadifä: Kadife kumaşından yapılmış.

kadifeli: 1. Kadifeli. 2. Kadifemsi.

kadrelalı: Kareli. *bk.* kadreli.

kadreli: Kareli. *bk.* kadrelalı.

kafalı: 1. Kafalı, kafası olan. 2. Akıllı.

kafasız: Kafasız, aptal.

kafesli: 1. Kafesli 2. Kareli, kare desenli.

kahırlı: Kahırlı, üzgün kederli, acısı çok olan.

kahırsak: Kederli, üzgün, yaslı.

kakaval: *esk.* Yabani, ürkek.

kakılı: Çivilenmiş, çakılmış, kakılmış, çakılı.

kakma: Çakılmış, kakılmış.

kakmalı: İtmeli, vurmali.

kalaklı: Suratlı.

kalaylı: Kalaylı, kalaylanmış.

kaldırılmış: 1. Kaldırılmış. 2. Toparlanmış. 3. Sürgün edilmiş, sınır dışı edilmiş. 4. Uyandırılmış.

kalın: 1. Kalın. 2. Sık, sıkı, gür. 3. Sert, kalın (kumaş).

kalik: 1. Sakat, kötürüm, çolak. 2. Fakir. 3. Cimri, pinti.

kalkık: Kalkık, kaldırılmış, dik.

kalpakçı: Kalpakçı, kalpak yapan, şapkacı.

kalpli: Duygulu, duygusal, hassas.

kalpsiz: Kalpsiz, ruhsuz.

kaltaklı: Eyerli, eyerlenmiş.

kamalı: Kamalı, kaması olan.

kamaşık: 1. Kamaşık; gözleri kör olmuş. 2. Ekşi, mayhoş.

kambur: Kambur.

kanalizaŧiyalı: Kanalizasyonlu.

kanatlı: 1. Kanatlı. 2. Coşmuş, coşan, coşkun.

kancalı: Kancalı.

kañçaklı: Çukurlu, inişli, çıkışlı.

kanırık: 1. Kanırılmış, sökülmiş, koparılmış. 2. *mec.* Ekşi yüzlü, somurtkan.

kannı: 1. Kanlı, kan dökülmesine neden olan. 2. Kanlar içinde olan, kanlar içinde kalan, kan bulaşmış.

kansız: 1. Kansız, kan dökülmeden yapılan. 2. *mec.* Soluk, solgun.

kapaklı: 1. Kapaklı, kapağı olan. 2. Kapalı, örtülü.

kapalı: 1. Kapalı, kilitli. 2. Tutuklu.

kapanık: 1. Kapalı kilitli. 2. Bulutlu, sisli. 3. Koyu (renk) 4. *mec.* İçe dönük.

kapılğan: 1. Kapılğan, kolayca etkilenen, çabuk kapılan. 2. Uysal, yumuşak, munis.

kaplı: 1. Kaplanmış olan, ciltli. 2. Örtülmüş.

kapma: 1. Çalınan, çalınmış. 2. İşgal edilmiş.

kapsık: Zayıf, ince, sıska.

kapsullu: Kapsüllü.

kapusuz: Kapısız.

kara: 1. Kara, siyah (renkte olan). 2. Esmer 3. *mec.* Kasvetli, üzgün, dertli.

karagöz: 1. Karagözlü. 2. Esmer, esmer tenli, yağız.

karalı: Karalı, karası olan.

karaman: Koyu esmer (hayvan).

kararlı: Kararlı.

karezli: 1. Garezli. 2. Çelişik, birbirine uymayan, birbirine aykırı.

karezsiz: 1. Samimi, içten, candan, açık yürekli. 2. Tarafsız.

karlı (I): Karılmış, karıştırılmış.

karlı (II): Karılı, karısı olan.

karışık: 1. Karışık. 2. Dolaşık, karışık. 3. Düzensiz, intizamsız.

karışksız: Katkısız.

karıştıran: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı. *bk.* karıştırıcı.

karıştırıcı: Fesatçı, fitneci, karıştırıcı. *bk.* karıştıran.

karikaturalı: Karikatürlü.

karnılı: Karınlı.

karşı: Karşı.

karşılıklı: 1. Karşılıklı. 2. Birbirine karşı bulunan.

kart: 1. Yaşlı, kart, ihtiyar. 2. Kart (et).

kasabalı: Kasabalı.

kasavetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kaseetli.

kaseetli: 1. Özenli, özenişli, dikkatli. 2. Kasvetli, kederli, üzgün, elemli. *bk.* kasavetli.

kasetalı: Kasetli.

kaskatı: 1. Kaskatı, sert. 2. Kolalanmış. 3. mec. Donakalmış, kaskatı kesilmiş.

kaşlı: Kaşlı, kaşı olan.

katıksız: Katığı olmayan, yavan.

katılı: Üzerine bir şeyler eklenmiş, üzerine bir şeyler ilave edilmiş.

kathı: 1. Katmanları olan. 2. Katlı, katları olan.

katma: Karışık, karma.

kaurulmuş: Kavrulmuş, kızartılmış.

kavaklı: Kavaklı.

kavgalı: Kavgalı.

kaygın: 1. Kaygan. 2. Cilalı, cilalanmış.

kayıp: Kayıp, yitirilmiş, kaybedilmiş, kaybolmuş.

kaykı: *az.* Kibirli, gururlu.

kaymaklı: Kaymaklı.

kaynadılmış: Kaynamış, kaynatılmış. *bk.* kaynanmış.

kaynanmış: Kaynamış, kaynatılmış. *bk.* kaynadılmış.

kaynar: Kaynar.

kaynayışlı: 1. Fırtınalı, taşkın, dalgalı. 2. *mec.* Coşkun, ateşli.

kazançlı: Kazançlı, gelirli.

kazılma: 1. Kazılmış. 2. Kazılarak temizlenmiş (zararlı otlar temizlenmiş).

käämil: Kâmil, mükemmel, eksiksiz.

käärlı: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* kârlı.

käärsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* kârsız.

kârlı: Kazançlı, gelirli, faydalı. *bk.* käärlı.

kârsız: Karsız, karlı olmayan. *bk.* käärsız.

kederli: 1. Kusurlu. 2. Kederli.

kedersiz: 1. Kusursuz, pürüzsüz. 2. Kedersiz.

kefli: 1. Keyifli, neşeli. 2. Yarı sarhoş, çakır keyif.

kefsiz: 1. Keyifsiz, neşesiz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, rahatsız.

kel: 1. Kel, saç dökülmüş (kimse). 2. Uyuz, kel hastalığı (olan).

keleş: Çıplak, kel.

kelli: Uyuz, hasta.

kemerli: 1. Kemerli, kuşaklı. 2. Kemerli, tonoz biçiminde olan, tonozlu.

kemik: Kemikten yapılmış.

kemikli: Kemikli.

kemiksiz: Kemiksiz.

kenardaki: Kenardaki, uçtaki, sonuncu. *bk.* kenarkı.

kenarkı: Kenardaki, uçtaki, sonuncu. *bk.* kenardaki.

kenarlı: Kenarlı, köşeli.

kenarsız: Kenarsız, sonsuz, uçsuz, hudutsuz.

kendibaşına: Serbest, bağımsız.

kepeksiz: Kepeksiz.

keremetli: Kiremitli.

keresteli: *esk.* Kocaman, iriyarı, güçlü, sert (kimse).

kertikli: 1. Kertikli, çentikli. 2. Çukurlu. 3. *tek.* Dişli, yivli.

kesik: Kesik, kesilmiş, çok kesici.

keskin: 1. Keskin, çok kesici. 2. *mec.* Keskin, sivri. 3. *mec.* Keskin gözlü, gözü açık.
4. *mec.* Çevik, canlı, oynak.

kesmä: Kesik, kesilmiş.

kıbrızı: *esk.* Koyu kırmızı.

kılçıklı: 1. Kılçıklı (hububat). 2. Kılçıklı (balık).

kılçıksız: 1. Kılçıksız (hububatsız). 2. Kemiksiz.

kılıçlı: Kılıçlı.

kılıklı: Çalışkan.

kıllı: 1. Kıllı, tüylü. 2. *mec.* Gaddar, merhametsiz.

kılsız: Kılsız, kel.

kınalı: Kınalı, kılıflı.

kıp (kıp-kırmızı): Kıp kırmızı.

kıpışık: Kıpışık, yarı kapalı (göz).

kırık: Kırık.

kırk: Kırk.

kırma: Dövülmüş, kırılmış, ufalanmış.

kırmızı: Kırmızı, al.

kırmızımsı: Kırmızımsı.

kırnak: Temiz, derli toplu.

kısa: Kısa.

kıсарak: Kıсарak, daha kısa.

kısıк: 1. Basınçlı, tazyikli, boğuk. 2. Boğulmuş, hırıltılı, kısık. 3. *mec.* Çekingen.

kısılı: Basınçlı, tazyikli, boğuk.

kıskanç: 1. Kıskanç. 2. İmrenen, gıpta eden. 3. Cimri.

kısmetli: Kısmetli.

kısmetsiz: Kısmetsiz, talihsiz, bahtsız.

kıstav: Dar, sıkışık.

kıtlık: Kıtlık, verimsiz, mahsülsüz.

kıvrıcık: Kıvrıcık, kıvrık, bukleli, kıvrık saçlı, gür.

kıvrık: 1. Kıvrılmış, kıvrık. 2. Eğrilmiş. 3. Bükülmüş.

kıvrak: 1. Kıvrılmış, bükülmüş. 2. Kambur, eğmeç, kavisli. 3. Endamı yerinde, boylu boslu, iyi yapılı, sağlam. *bk.* kıvrışık.

kıvrışık: 1. Kıvrılmış, bükülmüş. 2. Kambur, eğmeç, kavisli. *bk.* kıvrak.

kıyışan: 1. Cesaretli, cesur, gözü pek. 2. Zeki, akıllı, anlayışlı.

kıyışıklı: Cesur, gözü pek.

kıyışksız: Çekingen, yüreksiz.

kıyma: Doğranmış, kıyılmış.

kıymetli: *esk.* Kıymetli, değerli.

kıymıklı: 1. Mızımız, mızıkçı. 2. *mec.* Kavgacı.

kıynaş: 1. Eğri. 2. Şaşı. 3. *mec.* Yan bakışlı.

kıyretli: *esk.* Sabırlı.

kızarıк: Kızarıк.

kızgıld: *esk.* Kahve rengi.

kızgın: 1. Kızgın, yakıcı, ateşli. 2. *mec.* Ateşli, hiddetli, coşkunun. 3. *mec.* Öfkeli, sinirli, kızgın.

kızıl: Kızıl, kırmızı.

kızlık: Kızlık, o döneme ait.

kilitli: Kilitli. *bk.* kitli.

kinli: Kinli.

kip (kip-kirli): Kip kirli.

kireçli: Kireçli, kireç sürülmüş.

kirli: Kirli, pis.

kitaylı: 1. Çinli. 2. Çin malı.

kitli: Kilitli. *bk.* kilitli.

kleyli: Yapıştırılmış, tutkallı.

kloçit: Bozuk, kokmuş, çürük (yumurta).

koca (II): Kocamış, yaşlanmış. *bk.* kocamiti. *bk.* kocaman.

kocaman: Kocamış, yaşlanmış. *bk.* koca (II). *bk.* kocamiti.

kocamiti: Kocamış, yaşlanmış. *bk.* koca (II). *bk.* kocaman.

kocasız: Kocasız, kocası olmayan.

kokmuş: 1. Bozuk, kokmuş, çürümüş. 2. Pasaklı.

kokoş: Kibirli, mağrur, burnu büyük.

kokulu: Kokulu, kokusu olan.

kokusuz: Kokusuz.

kolay: Kolay, zor olmayan.

kolanalı: Kolonlu, sütunlu, direkli.

kolosal: Büyük, muazzam, devasa.

komur: Yanık renkte, kahverengi; boz, esmer.

konçlu: Koncu olan, konçlu.

kontinental: Kırsal.

kontROLSÜZ: Kontrolsüz.

kopuk: 1. Kopmuş, kopuk, yırtık. 2. Çulsuz.

koraşlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek. *bk.* kurajlı.

korkak: Korkak.

korkusuz: 1. Korkusuz. 2. Tehlikesiz, emniyetli, güvenli.

koruk: Olgunlaşmamış, ham.

kos-koca: Koskoca. *bk.* kos-kocamiti.

kos-kocamiti: Koskoca. *bk.* kos-koca.

koşulu: Koşulu, koşulmuş (at).

koşurlu: Sivilceli, sivilceleri olan.

koyu: 1. Koyu (sulu karşıtı). 2. Rengi açık olmayan, koyu.

köklü: 1. Köklü, köklü olan. 2. *mec.* Kökü kazınmış, kökü kurutulmuş.

köör: 1. Kör. 2. Eğri; tek gözlü. 3. *mec.* Donuk, mat. 4. *mec.* Kör, küt, dar kafalı. 5.

mec. İhmal edilmiş, bakımsız, yüz üstü bırakılmış.

köpüklü: 1. Köpüklü 2. Tere batmış (at).

körpâ: Körpe.

köstekli: 1. Köstekli, ayağına köstek vurulmuş olan. 2. *mec.* Engellenmiş, sınırlandırılmış (görev).

köşeli: Köşeli.

kötü: Kötü, zalim.

kreditli: 1. Kredili. 2. Kredi kullanan.

krizisli: Krizli.

krokmalı: Nişastalı.

kudretli: *esk.* Kudretli, güçlü.

kudretsiz: *esk.* Kudretsiz, güçsüz.

kuduz: 1. Kuduz, kudurmuş. 2. *mec.* Azmış.

kudurgan: 1. Kudurmuş. 2. *mec.* Gözü kararmış, gözü dönmüş, çılgın.

kullanıklı: *az.* Kullanışlı. *bk.* kullanışlı.

kullanışlı: Kullanışlı. *bk.* kullanıklı.

kundaklı: Kundaklı, kundağa sarılmış.

kup (kup-kuru): Kup kuru.

kurajlı: 1. Keyfi yerinde. 2. Cesur, cesaretli, yürekli, gözü pek. *bk.* koraşlı.

kurak: Kurak.

kurgaf: Zayıf, cılız, çelimsiz.

kurtlu: 1. Kurtlu. 2. Endişeli, huzursuz.

kurtuluş: Kurtuluş, kurtulmuş.

kuru: 1. Kuru, kurumuş. 2. Serilmemiş, kuru (yer). 3. *mec.* Zayıf, kuru, çöp gibi.

kurulu: Kurulu, kurulmuş olan, yerleşmiş.

kurumnu (I): az. Kurumlu, gururlu, kibirli, mağrur.

kurumnu(II): Kurum tutmuş olan, kurumlu.

kurutma: Kurutulmuş.

kusurlu: 1. Kusurlu, kusuru olan. 2. Sebebi olan 3. Hatalı, hatası olan.

kusursuz: Kusursuz, eksiksiz, noksansız.

kuşaklı: 1. Kuşaklı, kuşağı olan. 2. Gökkuşağı renginde, gökkuşağı olan.

kuşalı: Kuşaklı.

kuşku: Uyanık, kurnaz (kimse).

kutlu: Kutlu, mutlu, uğurlu.

kutsuz: esk. Kutsuz, bedbaht, mutsuz, talihsiz.

kuvetli: Kuvvetli, güçlü, sağlam.

kuvetsiz: Kuvvetsiz, kudretsiz, güçsüz, dermansız, bitkin.

kuyruklu: Kuyruklu.

kuyruksuz: Kuyruksuz.

kuytulu: Kuytulu “ıssız, göze çarpmayan, تنها (yer)”, korunaklı.

küçük: 1. Küçük, ufak. 2. Dar, sıkışık, sıkı. 3. Yaşça küçük olan.

küflü: 1. Küflü. 2. Paslı.

kükürtlü: Kükürt içeren, kükürtlü.

küllü: 1. Küllü. 2. Kül rengi.

küpeli: 1. Küpeli, küpesi olan.

kürekli: 1. Kürekli, küreği olan 2. Kayık küreği olan.

kürklü: 1. Kürklü, kürk giymiş. 2. az. Kürkle süslenmiş.

küsülü: Küskün, dargın.

laflı: Ağız birliğinde olan.

lafsız: 1. Lafsız, sözsüz. 2. Kayıtsız, şartsız.

lampalı: Lambalı.

lääzımsız: Gereksiz, faydasız.

lekeli: 1. Lekeli, leke ile kaplanmış. 2. Bakla kırığı (at) 3. Rezil edilmiş, lekelenmiş.

lekesiz: Lekesiz; temiz.

liberal: Aşırı müsamahakâr, serbest.

ligalı: Salyalı, salyası akan.

limonnu: Limonlu.

liniyalı: Çizgili.

lokmalı: 1. Etli. 2. Kıymalı.

lustralı: Parlak, parlayan.

lüläka: Leylaki, leylak rengine.

lüzgerli: 1. Rüzgârlı. 2. Aşınmış, pürtüklenmiş.

maaleli: Mahalleli, aynı mahallede olan.

maalim: İyi, şirin, sevimli (kimse).

maamul: az. Hamile, gebe.

maamurlu: İçkili, hafif sarhoş.

maamuzlu: Mahmuzlu.

maanalı: 1. Manalı. 2. Kusurlu. 3. Suçlu, kabahatli.

maasullu: Mahsullü, verimli, bereketli.

maavi: Mavi, mavi rengine olan.

mavimsi: Mavimsi.

mahkul: Yumuşak, halim, hoş.

malaylı: Mısır unu ile karışık, mısır unlu (ekmek). 2. Gevrek (meyve, sebze).

mallı: 1. Mallı, zengin, malı mülkü olan. 2. Atlı, at gücü olan.

malsız: 1. Malsız, zengin olmayan. 2. Atsız.

marafetli: 1. Marifetli, mahir, usta, maharetli. 2. Yetenekli.

marazlı: Marazlı, hastalıklı.

mas-maavi: Masmavi.

mayalı: Mayalanmış, mayalı.

mayfoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz. *bk.* mayhoş.

mayhoş: 1. Mayhoş, ekşimsi. 2. *mec.* Muammalı, esrarengiz, anlaşılmaz. *bk.* mayfoş.

mayıl: 1. Eğik, meyilli. 2. Eğimli. 3. Duygulu, dokunaklı. 4. Sempatik, sevimli. 5.

İstenen, istenilen, arzu edilen.

mecaz: Muammalı, anlaşılmaz, esrarengiz.

meçikli: Güzel olmayan, çirkin (çocuk).

meraklı: 1. Meraklı. 2. Telaşlı, endişeli.

mercan: 1. Mercandan yapılmış. 2. *mec.* Kıpkırmızı, açık kırmızı.

meret: İstenmeyen, istenilmeyen.

mertekli: Mertekten yapılmış.

metin: Övülmüş.

mevalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* meyvalı.

mevasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* meyvasız.

meyvalı: Meyveli, meyvesi olan, meyve veren. *bk.* mevalı.

meyvasız: Meyvesiz, meyve vermeyen. *bk.* mevasız.

mındar: 1. Pis, kirli. 2. Çirkin, bayağı, kötü, iğrenç.

mıyaklı: Frenli.

minunat: Mükemmel, harikulade, olağanüstü.

mor: Bu renkte olan, kahverengi, morarmış.

morgoç: Siyah saçlı; esmer.

morumsu: Kahverengimsi, kahvemsî.

mos-mor: Mosmor.

moşaklı: Karpisli, kavgacı.

mudrik: Müdrik, anlamış, idrak etmiş.

mukayetli: Ümitli, umutlu, ümidi olan.

muskalı: 1. Kırmalı (entari). 2. Dikişli, teğelli.

müstakili: Bıyıklı.

muşama: Sert, katı, sağlam.

mutlu: Mesut, mutlu, saadetli.

mutu: 1. Dilsiz; konuşamayan. 2. Dilsiz, körü körüne itaat eden. 3. Kütük, odun (kimse).

mühletli: *az.* Serbest, hür.

mülklü: Varlıklı, mülkü olan.

naafilä: Nafîle, yararsız.

naalet: 1. İnatçı, direnen. 2. Küstah, haddini bilmez, yüzsüz. 3. Hain.

nallı: Nallı, nallanmış.

nalsız: Nalsız, nalları sökülmiş.

namnı: Namlı, meşhur, tanınmış.

namsız: Nâmı olmayan, tanınmayan.

namuzlu: Namuslu.

namuzsuz: Namussuz.

nasıl: Ne gibi, ne türlü, nasıl.

natural: Doğal.

nazdravan: 1. Gülünç, güldürücü, eğlendirici. 2. az. Beceriksiz, çolpa, yolsuz.

nazlı: 1. Nazlı. 2. Zarif. 3. Şımarık, kaprisli.

ne: Ne, hangi.

neetli: Niyetli, niyeti olan.

neftli: Petrollü.

nemni: Nemli, az ıslak, rutubetli.

nervat: Sinirli, asabi.

neytral: Tarafsız.

nışannı: İşaretli.

nice: Ne, nasıl, kaç.

noktalı: Noktalı, noktası olan.

nomerli: Numaralı, numarası olan.

nominal: Nominal.

normal: Normal.

normalı: Normlara bağlanmış; sabit.

nüfuzlü: Nüfuzlu.

o: O, İşaret edilen kişi veya nesne.

odali: Odalı, odası olan.

okunmuş: 1. Okunmuş. 2. Kusanmış, okunmuş.

olmaz: İmkânsız, olmaz, gerçekleşemez.

olmuş: Olgun, olmuş, olgunlaşmış.

olumnu: Olumlu, mümkün, muhtemel, olası.

olumsuz: Olumsuz.

onbir: On bir.

omuzlu: Geniş omuzlu, iri yapılı, omuzlu.

on: On.

onar: Onar.

onmadık: Bedbaht, talihsiz.

onuncu: Onuncu.

ortakı: Ortadaki.

osurgan: Kötü koku çıkaran, osuran.

oturulmaz: Oturulması yasak olan, oturulmaz.

otuz: Otuz.

otuzuncu: Otuzuncu.

oynak: 1. Yerinde sağlam durmayan, hareketli. 2. Sarsıntılı, düz olmayan.

ödeli: Ödenmiş. *bk.* ödenmiş.

ödemeksiz: Ödemesiz, ücretsiz.

ödenmiş: Ödenmiş. *bk.* ödeli.

ödünç: Ödünç, borç.

ölçüsüz: Ölçüsüz.

ölü: Ölü.

ölümnü: Ölümlü.

ölümsüz: Ölümsüz.

önemli: Önemli, mühim, ehemmiyetli. *bk.* önemni.

önemni: Önemli, mühim, ehemmiyetli. *bk.* önemli.

örme: Örülmüş.

örtülü: Örtülü.

örülü: Örülmüş.

ötäänkı: Öteki (öteki tarafta).

özlü: 1. Özlü, özü olan. 2. Kıvamlı. 3. Özlü, zengin içerikli.

paalı: Pahalı, değerli.

paasız: 1. Ucuz. 2. *mec.* Parasız, değersiz.

paçalı: 1. Paçalı, geniş paçalı. 2. Paçalı (kuş).

pagın: Ateist, inancı olmayan.

palaçor: Özensiz, pasaklı, kirli.

pamuklu: Pamuklu (kumaş).

paçalı: Pençeli, pençesi olan.

paradoksal: Paradoksal.

paralı: Parası olan, zengin (kimse).

parasız: 1. Parasız, fakir. 2. Ücretsiz, bedava.

parçalı: Parçalı, birden çok parçadan oluşmuş.

parçasız: Parçasız, tam, tüm, bütün.

parket: Parke, parkeden yapılmış.
parmaklı: Parmaklı, parmakları olan.
partallı: Yırtık, kopmuş, yıpranmış.
partiyalı: Partili.
partiyasız: Partisiz.
pasiv: Pasif.
patentli: Patentli.
patentsiz: Patentsiz.
payvanthı: At ahırına bağlı.
peçatlı: 1. Mühürlü. 2. Mühürlenmiş. 3. Basılmış.
peltek: Peltek.
pembä: Pembe.
pergelli: Yuvarlak.
perspektivalı: Perspektifli.
pesimistli: Kötümser.
pesmetli: Kareli.
pıtıraklı: Pıtraklı.
pireli: Pireli.
pis: 1. Pis, kirli. 2. Kötü.
pişkin: 1. Pişkin, pişmiş. 2. Olgun, olmuş. 3. *mec.* Tecrübeli.
pişman: Pişman.
pişmiş: Pişmiş.
plannı: Planlı.
plansız: Plansız.
plastik: Plastik.
pleşkat: Kel, dazlak.
pollu: Döşemeli.
portativ: Portatif.
prinıptili: Prensipli, ilkeli.
prinıpsız: Prensipsiz, ilkesiz.
probalı: Denenmiş.
profesional: Profesyonel.

programalı: Programlı.

progresiv: İlerleyici, progresif.

progresli: İlerleyici, progresif.

prost: 1. Aptal, ahmak. 2. Kötü.

pukal (II): İnatçı (çocuk).

pülüzlü: Pürüzlü.

pürçekli: 1. Köklü, kökü olan. 2. Pürçekli, bukleli.

püsküllü: Püsküllü.

püsür: Pasaklı, kirli.

raabetli: 1. Rağbetli, rağbet gören, arzu edilen, istenilen. 2. Talep edilen.

raabetsiz: 1. İsteksiz, gönülsüz, rağbet etmeyen. 2. İstenilmeyen, talep edilmeyen, rağbet edilmeyen.

raametli: Merhum, rahmetli.

raat: 1. Rahat, sakin. 2. Barışçıl.

raatlı: 1. Huzurlu, sakin, rahatlamış. 2. Barışçıl.

raatsız: 1. Rahatsız, tedirgin, huzursuz. 2. Sağlığı yerinde olmayan, hasta. 3. Mola vermeden çalışan, istirahatlı.

ranin: Yaralanmış, yaralı.

rejimni: Düzenli, rejime uygun, rejime göre.

relsalı: Raylı.

remontlu: Onarılmış, tamir edilmiş.

renkli: Renkli.

renksiz: 1. Renksiz, rengi olmayan. 2. Soluk, solgun.

resimni: 1. İçinde resimler olan, resimli. 2. Resimli, resimlerle süslenmiş.

resimsiz: Resimsiz.

resorlu: Yaylı.

rezil: Sefih, çapkın.

rizina: Lastik, lastiksi, lastikten yapılmış.

royba: Doru (doru at).

ruhlu: Canlı, diri, enerjik, aktif.

ruhsuz: 1. Cansız. 2. *mec.* kalpsiz, ruhsuz. 3. Güçsüz, mecalsiz, durgun.

saa: 1. Sağ, esen. 2. Tam, tüm, sağlam, zarar görmemiş, zedelenmemiş, eksiksiz.

saabisiz: Sahipsiz.

saadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* sadä.

saalam: Sağlam, sıhhatli, esen.

saamal: Sağmal, süt veren, sağılan.

saar: Sağır.

sabaakı: 1. Sabahki. 2. Yarınki.

sabunnu: 1. Sabunlu. 2. Tere batmış (at).

saburlu: Sabırlı.

sabursuz: Sabırsız.

saçaklı: Saçaklı.

saçlı: Saçlı, saçlı olan.

sadakalı: *esk.* Lütufkâr, merhametli.

sadä: 1. *gr.* Basit (basit cümle). 2. Temiz, sade, kirli olmayan. *bk.* saadä.

safralı: *esk.* Safralı, ödlü.

sak: 1. Gözü keskin, keskin gözlü. 2. *mec.* Gözü açık, uyanık.

sakallı: Sakallı, sakalı olan.

sakalsız: Sakalsız, sakalı olmayan.

sakat: 1. Sakat, engelli. 2. Yüzü çirkin adam, ucube.

sakızlı: 1. Bal mumu sürülmüş, bal mumuna batırılmış. 2. Sakızlı.

saklı: 1. Saklı, gizli. 2. *mec.* Saklı, gizli.

salaylı: Teyelli.

salkı: Sarkık, sarkmış.

sap (sap-sarı): Sapsarı.

sapa: Sapa.

saplı (I): 1. Saplı, kabzalı, kulplu. 2. Saplı, sapı olan (çiçek vb.).

saplı (II): Batırılmış, saplanmış.

sarfoş: Sarhoş.

sarıca: Sarımsı.

sarılı (I): Hafif sarıya boyanmış, sarı renk bulunan.

sarılı (II): 1. Sarılmış, sarılı. 2. Kemerli

sarımsı: Sarımsı.

sarkan: Sarkık, sarkmış. *bk.* sarkık.

sarkık: Sarkık, sarkmış. *bk.* sarkan.

sarımsaklı: Sarımsaklı.

sarp: Güçlü, kuvvetli.

satılı: Satılı, satılmış.

savaşan: Gayretli, çalışkan, özenli. *bk.* savaşkan.

savaşkan: Gayretli, çalışkan, özenli. *bk.* savaşan.

savsak: 1. Özensiz, ihmalkâr, savsak. 2. Tembel, avare.

savsaklı: Özensiz, ihmalcı.

saygılı: Muhterem, saygı değer, saygılı.

saygısız: Saygısız, hürmetsiz.

sayılı: Sayılı.

sayısız: Sayısız.

sebepli: Sebepli.

sebepsiz: Sebepsiz.

seçici: 1. Seçici. 2. Ayırıcı, ayırt eden.

seçilmiş: Seçilmiş. *bk.* seçmâ.

seçmâ: Seçilmiş. *bk.* seçilmiş.

sefalı: Sevinçli, neşeli, hoşnut, memnun, sefalı.

sekiz: Sekiz.

sekizinci: Sekizinci.

sekizüz: Sekiz yüz.

sekretli: Sırlı, gizli.

seksän: Seksen.

seksäninci: Sekseninci.

selemetli: 1. *esk.* Barışsever, barışçıl. 2. Sakin.

semelenmiş: 1. Sersemleşmiş. 2. *mec.* Gözleri bayılmış, anlamsız.

semerli: Semerli.

semiz: 1. Yağlı; besili, semiz. 2. Şişman. 3. Etli (meyve). 4. Bereketli (toprak). 5.

Taze (çiçek).

serbezli: Kavgacı, hırçın.

serbest: Serbest, hür, özgür.

serili: 1. Asılı, asılmış. 2. Gönderilmiş. 3. Gerilmiş.

serin: Serin.

seriyalı: Bölüm, iki veya daha fazla bölümden oluşan.

sersem: 1. Dikkatsiz, dalgın, unutkan. 2. *mec.* Şaşkın. 3. *mec.* Afallaşmış, sersem.

sesleyän: 1. Uysal, uslu, söz dinleyen. 2. Dinleyici, dinleyen. *bk.* sesleyici.

sesleyici: 1. Uysal, uslu, söz dinleyen. 2. Dinleyici, dinleyen. *bk.* sesleyän.

sesli: Sesli, yüksek sesli.

sevän: Seven.

sevdalı: Sevdalı.

sevgili: 1. Sevgili. 2. Mutlu.

sevimli: 1. Sevimli. 2. Sempatik. 3. Güler yüzlü. 4. Sevinçli, neşeli.

sevimsiz: Sevimsiz.

sevmä: 1. Sevgili. 2. Şefkatli. 3. Beğenilen, sevilen.

sfint: Kutsal, mübârek, azîz. *bk.* sfintu.

sfintu: Kutsal, mübârek, azîz. *bk.* sfint.

sıbdılma: Bırakılmış, terk edilmiş.

sıcak: Sıcak.

sıçılğan: Korkak, ödle.

sık: Sık.

sıkı: 1. Dar. 2. Sıkı, sağlam. 3. *mec.* Cimri, eli sıkı. 4. *mec.* Sert.

sıkılı: 1. Sıkılmış, sıkıştırılmış. 2. Utangaç.

sıkışık: Sıkışık, sıkıştırılmış.

sımarlama: 1. Ismarlama, sipariş. 2. Sipariş edilmiş, ayırtılmış rezerve edilmiş.

sımaşık: Alışık.

sıralı: 1. Sıralı, sıraya dizilmiş. 2. Bildirilmiş, tebliğ edilmiş.

sırasız: 1. Sırasız. 2. Zamansız. 3. Düzensiz, dağınık.

sırçalı: Camlı.

sırgannı: İsrırganlı.

sırıtkan: Sırıtkan, sürekli sırıtan.

sırlı: Sırlı, sır sürülmüş, sırrı olan.

sırma: Kumral (saçlı).

sıtmalı: 1. Sıtmalı, sıtma hastalığına yakalanmış. 2. Heyecanlı, hummalı.

sıyıntı: *mec.* Her yere sokulabilen, hilekâr, kurnaz.

sidikli: Sidikli.

siirek: 1. Seyrek, nadir. 2. İnce. 3. Sulu, yoğun olmayan.

silâhlı: Silahlı.

silik: Silinmiş. *bk.* silinik.

silinik: Silinmiş. *bk.* silik.

silkik: Silkinmiş.

simetricalı: Simetrik.

simetriasız: Asimetrik.

simvollar: Sembollü, sembolik.

sinirli: Sinirli, damarlı.

sinsor: Sersem, geri zekâlı.

sirkelenmiş (I): Ekşimiş. *bk.* sirkeli (I).

sirkelenmiş (II): Sirkeli, bitli. *bk.* sirkeli (II).

sirkeli (I): Ekşimiş. *bk.* sirkelenmiş (I).

sirkeli (II): Sirkeli, bitli. *bk.* sirkelenmiş (II).

sistemalı: Sistemli, sistematik.

sistemasız: Sistemsiz.

sivilcinni: Sivilceli. *bk.* sivilli.

sivilli: Sivilceli. *bk.* sivilcinni.

skandallı: Skandal.

skarlatinalı: Kızıl, kızıl hastalığı (olan).

skidkalı: İndirimli olan. *bk.* indirimli.

sklerozlu: Sklerozlu, skleroz hastalığı olan.

smenalı: Vardiyalı.

smolalı: Katranlı.

sobalı: Sobalı, sobası olan.

sodalı: Sodalı.

soglas: Rızalı olan, itirazı olmayan, onayı olan.

sokulan: Kurnaz, sinsî.

sol (I): Sol.

solak: Sol elini kullanan, solak.

solgun: Solgun.

soluk (II): 1. Solmuş, solgun, sararmış. 2. *mec.* Solmuş, solgun, sararmış.

soluklanmış: Kokusu gitmiş olan.

soluksuz: 1. Havasız, oksijensiz. 2. Nefessiz.

son: 1. Son. 2. Sonuncu.

sonsuz: 1. Sonsuz, sınırsız. 2. Neticesiz, sonuçsuz; başarısız.

sonuncu: Sonuncu.

sopalı: Sopalı.

sort: Tür, cins.

sorucu: Soru soran.

sorumnu: Sorumlu.

soşial: Sosyal.

soyguncu: Soyguncu, soygun yapan kimse.

soylu: Soylu.

soysuz: Soysuz, soyu olmayan.

soyuk: 1. Tüyleri dökülmüş. 2. Kabuğu dökülmüş, kavlak. 3. *mec.* Kel, dazlak. 4. *mec.* Çulsuz.

sökük: 1. Sökük, sökülmüş. 2. Dikişi sökülmüş. 3. Parçalara ayrılmış. 4. Çözülmüş (problem).

sörpeşik: 1. Büzülmek, buruşmak. 2. *mec.* Köhne, eski püskü.

sözbirli: Oy birliği.

speşial: Özel.

spiral: Spiral, sarmalı biçimde olan.

stadiyalı: Safha safha olan, aşama aşama olan, aşamalı.

stanoklu: Ağır makineli (tüfek).

steonozlu: Dini nikahlı. *bk.* steunozlu.

steunozlu: Dini nikahlı. *bk.* steonozlu.

stihiyalı: Kendiliğinden olan, tabî.

sua (I): Derin olmayan (su). *bk.* suva.

sualı: 1. Sıvalı, sıvanmış, sürülmüş. 2. Kolları sıvanmış.

suannı: Soğanlı. *bk.* suvannı.

suaşık: 1. Sürülmüş, yayılmış, bulaşmış. 2. Sıvanmış, (paça, kol), toplanmış (elbise). *bk.* suvaşık.

subyektiv: Öznel, sübjektif.

sulanık: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan. *bk.* sulanmış.

sulanmış: 1. Sulanan, sulanmış. 2. *mec.* Salyalı, salyası akan. *bk.* sulanık.

sulu: 1. Sulu. 2. Kuru olmayan, sulu. 3. *mec.* Solgun, renksiz, belirgin olmayan.

sup: sup-suuk: Sopsoğuk.

suratlı: Suratlı, elmacık kemikleri çıkkın.

suratsız: Yüzü olmayan. *bk.* üzsüz.

surguçu: Mühürlü.

susamış: Susamış.

susuz: 1. Kuru, susuz. 2. Susamış. 3. *mec.* Susuz.

suuk: 1. Soğuk. 2. *mec.* Soğuk, yakın ve içten olmayan.

suuklamış: Soğuk almış, üşüyerek hastalanmak.

suva: Derin olmayan (su). *bk.* sua (I).

suvannı: Soğanlı. *bk.* suannı.

suvaşık: 1. Sürülmüş, yayılmış, bulaşmış. 2. Sıvanmış, (paça, kol), toplanmış (elbise). *bk.* suaşık.

suveren: Egemen.

sümsük: Aptal, mıymıntı, sümsük.

sümüklü: 1. Sümüklü. 2. Dünkü çocuk, toy.

sürmeli: Sürgülü, sürgülenmiş.

sürülmüş: Sürülmüş.

sürülü: Sürülmüş (tarla), ekilebilir (arazi).

sütlü: 1. Sütlü. 2. Süt veren, sağmal.

sütsüz: Sütsüz.

süünük: 1. Sönük, sönmüş. 2. *mec.* Cansız, solgun, sönük.

süüş: 1. Haşlanmış et. 2. *mec.* Bitkin, yorgun.

şafklı: Aydınlatılmış, ışıklı, aydınlık, parlak.

şannı: 1. Ünlü, tanınmış, şanlı. 2. Şerefli, layık.

şansız: Şansız, ünsüz.

şaplı (I): Buruk, kekre, ekşi, acı, sert (tat).

şaplı (II): Hasta, hastalıklı (hayvan).

şarga: Kula, donlu (at).

şarnir: Menteşeli.

şaş: 1. Şaşkın, sersem. 2. Budala, akılsız.

şaşık: 1. Dolaşık, karışık. 2. Hatalı, yanlış.

şaşılacak: Şaşılabacak, şaşırlacak (şey).

şaşırgan: 1. İşi karıştıran. 2. Fitneci, karıştırıcı.

şaşıruk: 1. Dolaşık, karışık. 2. Hatalı, yanlış.

şaşırtıcı: 1. Kafa karıştırıcı, işi bozan; fitneci. 2. İşi karıştıran.

şaşkın: 1. Afallamış, şaşkın. 2. Ahmak, tahtası eksik.

şefkli: 1. Şevkli, şevki olan, arzulu. 2. Sevindirici.

şekerli: Şekerli, içinde şeker bulunan.

şen: 1. Şen, neşeli, eğlenceli. 2. Çevik, canlı. 3. Şenelmiş, nüfuslanmış. 4. Taze, canlı (çiçek, ot vb.).

şevik: Çevik, atik, çabuk. *bk.* çevik.

şılı: Işıklı, aydınlık, parlak; güneşli.

şıralı: Şıralı, sulu, usareli.

şindiki: Şimdiki, şu andaki, günümüzdeki.

şiret: Kurnaz.

şiritli: Şeritli, şeritle süslenmiş.

şiş (II): Şişmiş, şişkin, şiş. *bk.* şişkin.

şişkin: 1. Şişmiş, şişkin, şiş. 2. Şişman, tombul (kimse). *bk.* şiş II.

şişman: Şişman.

şkembeli: Şişman, göbekli.

ştukaturkalı: Sıvalı.

şu: Şu, işaret edilen kişi veya nesne.

şüpele: 1. Şüpheli. 2. Endişeli, telaşlı.

şüpesiz: 1. Şüphesiz, kuşkusuz. 2. Sakin, rahat; durgun.

taazâ: 1. Taze. 2. Yeni, taze.

tabeetli: 1. Karakterli, herhangi bir karakteri olan. 2. İnatçı.

taktsiz: Nezaketsiz, patavatsız, kaba, edepsiz.

talantlı: Yetenekli. *bk.* talentli.

talantsız: Yeteneksiz. *bk.* talentsiz.

talazlı: Dalgalı.

talentli: Yetenekli. *bk.* talanlı.

talentsiz: Yeteneksiz. *bk.* talantsız.

talmaçlı: Tercüme edilmiş.

tamam: Hazır, tamam, bitmiş; tam, bütün. *bk.* taman.

taman: Hazır, tamam, bitmiş; tam, bütün. *bk.* tamam.

tamazlık: Damızlık (hayvan). *bk.* tamızlık.

tamızlık: Damızlık (hayvan). *bk.* tamazlık.

tanıklı: Malumatlı, haberdar, bilgili.

tanınmış: Tanınmış, tanınan, meşhur, itibar sahibi, nüfuz sahibi (olan).

tanışık: Tanışık, tanıdık (kimse veya şey); bir kimse veya bir şey hakkında bilgisi olan.

tantelalı: Dantelli.

tarafı: Taraflı.

ikitarafı: İki taraflı, iki tarafı olan.

taraklı: Taraklı.

taralı: 1. Taranmış. 2. Taranmış (yün için), ditilmiş (keten için). *bk.* taranmış.

taranmış: 1. Taranmış. 2. Taranmış (yün için), ditilmiş (keten için). *bk.* taralı.

taşaklı: Taşaklı.

taşlı: Taşlı.

tatlı: 1. Tatlı. 2. *mec.* Tatlı, hoş. 3. *mec.* Şirin, sevimli, sempatik.

tatlılı: Şekerli, biraz şeker konulmuş.

taulu: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk.* tavlı.

tavlı: Besili, tavlı, semiz, şişman. *bk.* taulu.

tayf: Zayıf; güçsüz, kuvvetten düşen; hasta halsiz.

tedarıklı: Tedarikli.

teena: Geniş, ferah; özgür. *bk.* tehna. *bk.* tenaa.

tehna: Geniş, ferah; özgür. *bk.* teena. *bk.* tenaa.

tek: 1. Tek, eşi olmayan 2. Yalnız, tek.

tekerlekli: Tekerli, tekerlekli, tekerleği olan.

tekir: Benekli, lekeli, çizgili.

telli: 1. Telli, telle örülmüş. 2. (altın veya gümüş) teli ile süslenmiş.

tembel: Tembel. *bk.* dembel.

temiz: 1. Temiz, şeffaf, duru. 2. Taze, diri.

temperamentli: Canlı, heyecanlı.

tenaa: Geniş, ferah; özgür. *bk. tehna. bk. teena.*

tendentiyalı: Büyük bir fikri olan, büyük bir tezi olan.

tendiriz: *esk.* Sağlam, sıhhati yerinde, sıhhatli, esen.

tenni: Sağlam, iri (adam).

tepeli: 1. Tepeli, tepesi olan 2. Başında sorguç, hotoz bulunan. 3. Ağzına kadar dolu, tepeleme.

terli: Terli, terlemiş.

ters: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın (at). *bk. tersinā.*

tersinā: 1. Karşıt, ters, zıt. 2. *mec.* Dengesiz, kaprisli, geçimsiz. 3. Dik başlı, harın (at). *bk. ters.*

tertipli: 1. Aletleri olan. 2. Düzenli, yerli yerinde, tertipli. 3. Hazırlanmış, hazır, önceden düşünülmüş. 4. Temiz, derli toplu.

tertipsiz: 1. Aletsiz, malzemesiz. 2. Tertipsiz, düzensiz; tutumsuz, müsrif.

tıkaçlı: 1. Tıkaçlı, tıkaçlı olan, tıkaçlanmış. 2. Buruşuk, kırışık.

tıkalı: Tıkalı, tıkanmış.

tıkışık: 1. Tıkışık, tıkışmış olan. 2. *mec.* Şişman, iri, yarılı, cüsseli. *bk. tıkız.*

tıkız: 1. Tıkız, katı, yoğunluğu çok. 2. *mec.* Şişman, iri, yarılı, cüsseli. *bk. tıkışık.*

tırnaklı: Tırnaklı, tırnağı olan.

tikenni: Dikenli, dikenli olan.

tiparlı: Basılmış, yayımlanmış, neşredilmiş.

tipik: Tipik.

titirek: Titreyen, titrek.

titsi: Korkunç, ürpertici, çirkin.

tok (I): Tok (aç karşıtı).

tomak (III): *mec.* Beyinsiz, kalın kafalı, aptal.

toozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk. tozlu.*

topaçlı: Tümsekli, kabarık, düz olmayan.

topal: 1. Topal, aksak. 2. Sallanan (masa sandalye).

topraksız: Topraksız, toprağı olmayan.

tor: 1. Tor, yabani. 2. Kimsenin geçmediği, yürümediği (yol).

tovar: 1. Satılık. 2. Kromlu.

tozlu: Tozlu, tozlu olan. *bk.* toozlu.

tradişiyalı: Geleneksel, ananevi, geleneğe dayanan; tradisyonel.

tragediyalı: Trajik.

turbovintli: Turbopropolu. (Turboprop: arkasında çalışan bir turbojet motorundan aldığı güçle bir pervaneyi çeviren motor türüdür.)

turumcu: Turuncu renginde olan. *bk.* turuncu.

turuncu: Turuncu renginde olan. *bk.* turumcu.

tutnuk: 1. Kısık, kısılmış, hırıltılı. 2. Kekeme.

tutsak: Tutsak.

tuyan: Besili, semiz, şişman.

tuzlu: 1. Tuzlu, tuz ilave edilmiş. 2. Tuzlu, tuzlu olan. 3. *mec.* İstihzalı, kinli, zehirli, kinayeli. 4. *mec.* Değerli.

tüfekli: Tüfekli, tüfeği olan.

tükenmâz: Tükenmez.

tülü: Tüylü, tüylü olan.

tümsek: Tümsek.

tütüzlü: 1. Tütsülü. 2. Tütsü ile kurutulmuş (balık, et), füme.

tüülü: Tüylü, tüyle kaplanmış.

tüüsüz: 1. Tüysüz. 2. Genç. 3. *mec.* Acemi.

ţement: Çimentolu, çimentodan yapılmış.

ţenzuralı: Sansürlü.

ţınkı: Galvanizli, çinkolu.

ţıpalı: Sinirli, sert (et).

ţilindralı: Silindirli.

ucuz: Ucuz, pahalı olmayan.

uç: Uç, son, kenar.

uçkun: Havai, hoppa.

uçsuz: Ucu sonu olmayan, uçsuz.

uçsuz-kenarsız: Uçsuz bucaksız.

uçuk: 1. Sarp, dik. 2. Çökük.

ufak: 1. Küçük, ufak. 2. Kısa boylu, boyu kısa olan.

ufarak: Ufarak, ufacık, çok ufak.

ulaşık: Bulaşık, bulaşıcı.

ulaşıklı: Bulaşıcı.

ulu (I): Ulu, çok büyük olan (şey).

ulu (II): Vahşi, terk edilmiş.

umutsuz: Umutsuz.

up-uzun: Upuzun, çok uzun.

uslu: 1. Sessiz, uslu, sakın. 2. Yumuşak başlı, uslu.

utancak: Utangaç.

utanmaz: Utanmaz, arsız.

uursuz: Uğursuz.

uyanık: 1. Uyanık, ayık. 2. Taze. 3. *mec.* Gözü açık.

uygun: Uygun.

uykusuz: Uykusuz.

uz: 1. Doğru, düz; direkt. 2. Doğru, düzgün (kimse). 3. Namuslu, dürüst.

uzak: Uzak.

uzman: Uzman.

uzun: Uzun.

üç: Üç.

üçär: Üçer.

üçlü: Üçlü, üç parçadan oluşan.

üçüncü: Üçüncü.

üçüz: Üç yüz.

üfkeli: Öfkeli, kızgın, hiddetli.

üklü: 1. Yüklü. 2. Hamile.

ürekli: Yürekli, cesur, cesaretli.

ürkek: Ürkek (hayvan). *bk.* ürkük.

ürkük: Ürkek (hayvan). *bk.* ürkek.

ürük: Süratli, hızlı (at).

üstün: Üstün.

üşenik: Tembel, üşengeç, yavaş. *bk.* üşencäk.

üşencäk: Tembel, üşengeç, yavaş. *bk.* üşenik.

üürenmiş: 1. Öğrenilmiş. 2. Eğitilmiş (hayvan).

üzsüz: Yüzü olmayan. *bk.* suratsız.

verici: Veren, cömert.

yaalı: Yağlı, yağı olan. 2. Üzerinde yağı olan.

yaamurlu: Yağmurlu.

yaaz: Yağız, doru.

yaban: 1. Issız (yer). 2. Vahşi, yaban

yabancı: 1. Yabancı. 2. Başka yerden gelen, yabancı.

yafklu: Nişanlı, yavuklu. *bk.* yavklu.

yakalı: Yakalı, yakası olan.

yakar: Acı, tadı bu nitelikte olan.

yakıcı: Acı, acılı, tatlı karşıtı.

yakın: Yakın.

yakışık: 1. Sempatik, yakışıklı (erkek). 2. Uygun.

yakışıklı: 1. Yakışıklı, güzel yapılı, endamı yerinde. 2. Uygun.

yakışksız: Uygun olmayan.

yalabık: Parlak, parıltılı, ışıltılı.

yalama: Yalanmış.

yaldızlı: 1. Yaldızlı, altın, gümüş kaplı. 2. Parlak, ışıltılı.

yalın (II): Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk.* yalınayak. *bk.* yalnayak.

yalınayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk.* yalın (II). *bk.* yalnayak.

yalnayak: Yalın ayak, ayakları çıplak. *bk.* yalınayak. *bk.* yalın (II).

yalınnı: Alevli.

yalnız: Yalnız, yanında kimse bulunmayan.

yalpak: 1. Nazik, cana yakın. 2. Tatlı, şefkatli.

yamalı: 1. Yamalı. 2. Benekli, lekeli (hayvan).

yamuk: Yamuk, eğri (yüz).

yan: Yan, arkada veya önde olmayan.

yanık: Yanık, yanmış.

yannış: Yanlış, hatalı.

yapışık: Yapışık.

yapışkan: 1. Yapışkan. 2. Sırnaşık, yapışkan.

yapraklı: 1. Yapraklı. 2. Ayrı ayrı sayfalardan ibaret olan.

yaradıcı: Yaratıcı. *bk.* yaratıcı.

yaralı: 1. Yaralı. 2. Yaralarla kaplı.

yaramaz: 1. Elverişsiz, işe yaramayan, yaramaz. 2. Yaramaz, söz dinlemeyen (çocuk), haşarı.

yaraştırıcı: Dalkavuk, yaltak.

yaratıcı: Yaratıcı. *bk.* yaradıcı.

yardımcı: Yardımcı olan (şey).

yarık: Yarık, yarılmış.

yarım: Yarım.

yası: 1. Yassı, düz. 2. Basık, ezik, yassılmış.

yashı: Yas tutan (kimse), yaşlı, matemli.

yaş (I): Islak, yaş, nemli.

yaşlı: Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse), yaşlı.

yavan: Yağsız, yavan, yağı az.

yavaş: 1. Yavaş, ağır. 2. Sakin, uslu.

yavklu: Nişanlı, yavuklu. *bk.* yafklu.

yaygın: 1. Yaygın. 2. Göbekli, göbek bağlamış.

yayık: 1. Açılmış; yayılmış, yayık. 2. Geniş.

yazılı: 1. Yazılı, yazılmış. 2. Kayıtlı.

yazısız: 1. Okuma yazma bilmeyen. 2. Yazısı olmayan.

yıkık: Yıkık, yıkılmış, harap.

yımansız: 1. İmansız, inanmayan. 2. *mec.* Gaddar, zalim, merhametsiz, acımasız. *bk.* imansız.

yımışak: Yumuşak.

yınat: İnat, inatçı, dik başlı. *bk.* inat.

yırak: Irak, uzak.

yırtıcı: Yırtıcı (hayvan).

yırtışık: Yırtıcı.

yoksul: Yoksul, fakir.

yollu: Çizgili, çizgisi olan.

yolma: 1. Bitki, tüyü yolunmuş. 2. Dağınık; saçları karmakarışık. *bk.* yoluk.

yolmalı: Saçları karmakarışık, saçlarına tarak girmemiş.

yoluk: 1. Bitki, tüyü yolunmuş. 2. Dağınık; saçları karmakarışık. *bk.* yolma.

yorgun: Yorgun, bitkin.

yortulu: Bayramı, bayrama ait. *bk.* yortuluk.

yortuluk: Bayramı, bayrama ait. *bk.* yortulu.

yukarı: Yukarı (aşağı karşıtı).

yuridik: Yasal.

yuvarlak: Yuvarlak.

zaametli: 1. Özenli, zahmetli, dikkatli. 2. Sıkıntı veren.

zaametsiz: Zahmetsiz, eziyetsiz.

zabun: Zayıf, sıksa.

zakonnu: 1. Kanunî, kanuna uygun, yasaya uygun, meşru. 2. Tabiat kurallarına uygun, doğal; kurallı, düzenli, muntazam.

zakonsuz: Yasadışı, meşru olmayan, kanunsuz.

zaplı: Akıllı; makul, mantıklı.

zapsız: 1. Disiplinsiz, intizamsız, düzensiz, nizamsız; terbiyesiz. 2. Tutumsuz.

zararlı: Zararlı, zarar veren, yıkıcı, tahripkâr, kârsız.

zararsız: Zararsız, ziyansız.

zarif: 1. Zarif. 2. Güzel, hoş, büyüleyici.

zavalı: Zavallı. *bk.* zavallı.

zavallı: Zavallı. *bk.* zavalı.

zayıf: Zayıf; hastalıklı.

zeedä: Ziyade, çok daha çok, daha fazla.

zeetli: 1. Yorgun, bitkin, halsiz. 2. Eziyet, işkence.

zengin: Zengin.

zeru: Sıfır. *ing.* Zero “boş bir kümenin sayısı”.

zevzek: 1. Geveze, çenebaz, boşboğaz. 2. Homurdanıp duran, mızımız.

zırzop: Zirzop (aceleyle her işi yapan kişi).

zigzaglı: Zikzaklı.

zehirli: Zehirli.

zilli: Zilli.

zoor: Zor. *bk.* zor.

zor: Zor. *bk.* zoor.

zorlu: Yorgun, yorulmuş.

zorluksuz: Zor olmayan, kolay.

zulum: Gaddar, zalim, acımasız; despot.

zümbüllü: Sümbüllü.

KAYNAKÇA

- Arat, R. R. (1987). *Türk Şivelerinin Tasnifi*, Makaleler 1, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Aysal, M. *Garipnâme'deki Ad ve Sıfatların Tematik İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.
- Azer, G. *Budist Çevre Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Niteleme Sıfatları*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Balaşçev, G. (1917) “D’rjavata Na Oguzite V Dobrudja”, Voenni İzvestiya, C. XXVI, S. 33-36
- Banguoğlu T. (2011). *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Biray, H. (1999). *Batı Grubu Türk Yazılarında İsim*, TDK Yayınları, Ankara
- Cıachır, M. (1934) *Besarabiealâ Gagauzlarân İstorieasâ*, (Türkçe Haz. H. Güngör, *Beserabyalı Gagauzların Tarihi*), Tolunay Yayıncılık, Niğde, 1998
- Çalışkan, S. *Dîvânu Lugâti't-Türk'te Sıfatlar*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2012
- Çebotar P. ve Dron İ. (2002). *Gagauzça-Rusça-Romınca Sözlük*. Chişinău.
- Çebotar P., Dron İ. (2002). *Gagauzsko-Russko-Moldavskiy Slovar*, Tipografia Centrala, Chişinău.
- Çetin, S. *Dede Korkut Kitabı'nda Anlam Türlerine Göre Niteleme Sıfatları*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak, 2015.
- Çolak, D. *Çağdaş Saha (Yakut) Edebiyatı Eserleri Üzerine Bir Gramer İncelemesi (Sıfat, Zamir, Zarf, Edat)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013.
- Çorbacı, E. *Babürname'de Sıfatlar*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2012.
- Demirci, K. (2014), *Türkoloji İçin Dilbilim*, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Develi, H. (2013). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu* 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları
- Doerfer, G. (1959). *Das Gagausische*, Wiesbaden: Philologia Turcicae Fundamenta.

- Ercilasun, A. B. (2005) *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, 6. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2013), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Gagauziya M. V. Maruneviç Adına Bilim ve Araştırma Merkezi (2015). *Gagauz Dilinin Orfografiya Hem Puntuatıya Kuralları*, Komrat: Komrat Devlet Üniversitesi.
- Gaydarci, G. A. (1973). *Gagauzsko-Russko-Moldavskiy Slovar*, Moskva (İ. Kaynak ve A. M. Doğru, Çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları: 1294, Ankara. (1991)
- Gaydarci, G. A., Koltsa, E. K., Pokrovskaya, L. A. & Tukan, B.P. (1991). *Gagauz Türkçesinin Sözlüğü* (İ. Kaynak Ve A. Doğru, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Guboglo, M. N. (2018). “Gagauzların Etnik Aidiyeti”, *Türük*, (B. Hünerli Çev.). 6. Cilt (12), 67-78.
- Güney, S. *Ata Govşudov'un "Dordepel" Adlı Eserindeki Sıfatlar*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Hünerli, B. (2019), *Mihail Çakır'ın Gagauzca (Türkçe) – Rumence Sözlüğü*, 1. Baskı, İstanbul: Paradikma Basım Yayım Dağıtım.
- İlker, A. (1997). *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*, Ankara: TDK Yayınları.
- İnsel, N. *Özbek Türkçesi'nde Zamirler, Sıfatlar ve Zarflar ve Edatlar*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 1998.
- İşcan, A. ve Efendioğlu, S. “Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması” *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 43, 2010, S.121-143.
- Karaağaç, G. (2013), *Türkçenin Dil Bilgisi*, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013), *Türkçenin Ses Bilgisi*, 1. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karadoğan, A. “Türkiye Türkçesinde Yeni Bir Sıfat-Fiil Eki: –I” *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 46, 2008, S. 57-66.
- Karagöz, İ. *Tarihi Türk Lehçelerinde Sıfat ve Zarflarda Pekiştirme ve Derecelendirme*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2003.

- Karakartal, O. (1997) “Osmanlı Basınında Gagavuz Türklerine Dair Bir Yazı: [Teodor Kasap, “Gagavuz” (1876)]”, *Türk Dili*, (542), S.166.
- Kazak, M. *Jusipbek Aymawitov`Un "Kartkoja" Romanının Çevriyazısı, Türkiye Türkçesine Aktarımı (Gramer İncelemesi: Sıfat-Fiiller ve Zarf- Fiiller)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2001.
- Korkmaz, Z. (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2013), *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Maruneviç, M. V. (2003) *İstoriya Gagauzskogo Naroda. (Uçebnoye Posobiye)*. Tsentr Nauçnih İssledovaniy İ Uçebno-Metodiçeskih Rabot Gagauzii, Komrat Moskova Ruskiy Yazık, *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 1996.
- Moşkov, V. A. (1904). *Nareçiya Bessarabskih Gagauzov Predisloviya*, Bd.10, Petersburg, 1904.
- Ölmez, M. (2007). *W.Radloff`tan Gagauzca İki Nasreddin Hoca Fıkrası*. http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tumview.php?id=2286, (Erişim Tarihi: 17.05.2019).
- Özakdağ, N. (2006). Gagauz Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Sorunlar. M. Şahingöz ve A. Alp, (Ed.), *Hamdullah Suphi Ve Gagauzlar* (1) (195-209). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Özakdağ, N. (2013), *Gagauz Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*, 1. Baskı, Afyonkarahisar: Kocatepe Akademik Yayınları.
- Özakdağ, N. (2017) “Geçmişten Günümüze Gagauz Sözlükçülüğü” *Geçmişten Geleceğe Türk Sözlükçülüğü*, Elginkan Vakfı 3. Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, İstanbul.
- Özkan N. (1996). *Gagavuz Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, N. (1999) “Gagauz Türk Edebiyatı”, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi C.12*, KB Yay., Ankara.

- Özkan, N. (2012), Gagavuz Türkçesi, A. B. Ercilasun, (Ed.), *Türk Lehçeleri Grameri*, (2. Baskı) (81-170) Ankara: Akçağ Basım Yayım.
- Pokrovskaya L. A. (1964). *Grammatika Gagauzskogo Yazıkı*, Fonetika-Morfologiya, Moskova: İzdatelstvo “Nauka”,
- Pokrovskaya L. A. (1997). *Sovremenniy Gagauzskiy Yazık*, (Kurs Lektsiy), Komrat: “Tipar”,
- Pokrovskaya, L. A. (2018). “Gagauzcadaki Diyalektlerin Kökeni Hakkında”, *Türklad*, (B. Hünerli Çev.). 2. Cilt (2), 168-172.
- Sümer, F. (1991). “Gagavuzların Aslı”. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, (52), 9-12.
- Tahiroğlu, B. Tahir. *Türkiye Türkçesi Ve Azerbaycan Türkçesinde Sıfatların Anlam Açısından Karşılaştırılması* (2 Cilt), (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2003.
- Tarama Sözlüğü, TDK, <http://www.sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 17.06.2019)
- Timurtaş, F. K. (2012) *Eski Türkiye Türkçesi* 1. Basım, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Toroğlu, F. *Esrar-ı Belâgat Mukaddimesi'nde Sıfatlar (Çeviriyazı- Tıpkıbasım-Arapça Ve Farsça Kelimeler Sözlüğü)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu, 2018.
- Türk Dil Kurumu, (2011). *Türkçe Sözlük* Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (2012). *Yazım Kılavuzu*, 27. Baskı, Ankara: TDK Yayınları.
- Uğurlu, M. “Lehçe İçi Aktarmada Yalancı Eş Değerlik”, 38. *Icanas. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Ankara, 10-15.09.2007, ss. 1877-1890.
- Yılmaz, K. *Eski Türkçede Sıfatlar*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2011.
- Zajaczkowski, W. (1974). “K Etno Genezu Gagauz”, *Folia Orientalia*, C. Xv, Krakow.